

סֵפֶר

אוֹצֵר-חֲנוּף-הַיְלָדִים

וְהוּא לְקוּטֵי קוֹנְטֵרְסִים יְקָרִים מִפֶּז וּמִפְּנִינִים,
שֶׁנִּדְפְּסוּ וְנִתְפָּשְׁטוּ כְּכֹר בְּעוֹלָם, הַמְּגִלִּים אֶת
מַעֲלַת קִדְשַׁת חֲנוּף הַיְלָדִים בְּעֵתֵים הַלְלוּ, לְתַת
לָהֶם חֲנוּף שֶׁל אֲמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַפְּכַת בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

*

בְּנוֵי וּמִיּוֹסֵד עַל-פִּי דְבָרֵי
רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצֶּפֶן
בוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוּגְנִי, מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ
רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלַב, זְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ

וְעַל-פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ הַקְּדוֹשׁ
אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִים לִיה
רַבִּי נִתָּן מִבְּרֶסְלַב, זְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ.

וּמְשַׁלֵּב בְּפִסּוּקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי חֻכְמֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים מְגַמְרָא וּמְדַרְשִׁים זוֹהַר הַקְּדוֹשׁ.

*

הוֹכָא לְדַפּוּס עַל-יְדֵי
חֲסִידֵי בְּרֶסְלַב
עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵכ"א

הכתובת להשיג את הספר הקדוש הזה
וכל ספרי אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע
וספרי תלמידיו הקדושים

בארץ ישראל
יבנאל עיר ברסלב
גליל

בארצות הברית
מתיבתא היכל הקודש - חסידי ברסלב

Mesifta Heichal Hakodesh

1129-42nd street

Brooklyn N.Y. 11219

מוסדות "היכל הקודש" חסידי ברסלב בארץ ובתו"ל

שע"י עמותת "ישמח צדיק - קהילת ברסלב בגליל"

בנשיאות כ"ק מוהרא"ש שליט"א - הצדיק מיבנאל

רח' רבי נחמן מברסלב 1, ת.ד. 421 יבנאל, 15225

טלפון רב קווי: 04-6708356 - פקס: 04-6708359

Web site: www.moharosh.org E-Mail: breslevcity@gmail.com

על-ידי העצות שנתגלין בעולם,
דהינו שיודעין בעולם לתן עצה
לנפשם כל אחד ואחד מה שצריך,
על-ידי-זה גדלה האמונה, בכחינת
(ישעיה כה, א) : "אודה שמך פי
עשית פלא עצות מרחוק אמונה
אמן", שעל-ידי העצות גדלה
האמונה.

(לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ה')

אוֹצֵר חֲנוּךְ הַיְלָדִים

ה	חֲנוּךְ הַיְלָדִים
כז	סְבִלְנוֹת לַיְלָדִים
מז	חֲזוּק לַיְלָדִים
סט	חֲנוּךְ מִצְלַח
צא	חֲנוּךְ אֲמִתִּי
קיא	הַצְלָחָה בְּחֲנוּךְ
קלא	נַחַת מֵהַיְלָדִים
קנא	חֲנוּךְ טוֹב
קעט	אָבוֹת וּבָנִים
רא	לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים
רכג	צֵעַר גְּדוֹל בָּנִים
רלט	חֲנוּךְ לְמַחְנֻכִים
רסט	חֲנוּךְ לְמַחְנֻכוֹת
רצה	עֶזֶר לְמַחְנֻכוֹת
שיט	הַנְהֻגוֹת יִשְׁרוֹת

קונטרס

חֲנוּךְ הַיְלָדִים

יגלה עצות קלות, איך לחנך את הילדים בדרך
התורה והנמוס, ואיך להחזיר בהם דרך ארץ
והצלחת החיים.

בנוי ומיסוד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדוננו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׂאָדָם צָרִיף לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ כְּדִי
לְחַנּוּף אֶת יְלָדָיו עַל טְהָרַת הַקִּדָּשׁ וּבִפְרָטִיּוֹת בְּדוֹר הַזֶּה,
שֶׁהַהֲפָקְרוֹת כָּל־כֶּף מִתְפַּשְׁטֶת בְּעוֹלָם, וּמִסְתּוֹכְבִּים כָּל
מִיָּנִי מִשְׁחָתִים, וְלִכֵּן צָרִיכִים לָשִׁים דְּגֵשׁ חֲזָק עַל חַנּוּף
הַיְלָדִים, וְזוֹ מִצְוָה חֲכִי גְדוֹלָה. וּמוֹהֲרָנ"ת ז"ל אָמַר,
שְׂאָצִלוּ עֲבוֹדַת חַנּוּף הַיְלָדִים כָּל־כֶּף חֲשׂוּבָה בְּדִיוֹק
כְּמוֹ עֲבוֹדַת חֲצוֹת וּשְׂאָר עֲנִינֵי עֲבוֹדַת הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרמו)

קוֹנְטְרָס

חֲנוּךְ הַיְלָדִים

.א

צָרִיךְ שְׁתַּדְּעוּ, אֲהוּבֵי, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, שֶׁכָּל עֵינֵן חֲנוּךְ הַיְלָדִים הוּא חֻכְמָה עֲמֻקָּה עַד מְאֹד, כִּי עֲלֵיכֶם לְדַעַת, שֶׁהַיְלָדִים אֵף שֶׁהֵם עֲדִין קְטַנֵּי קְטַנִּים, כָּבֹר יֵשׁ לָהֶם שֶׁכָּל, אֵף עֲדִין הוּא אֵינוֹ מְפַתַּח, לְזֹאת — אִם אַתֶּם רוֹצִים לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים, עֲלֵיכֶם לְחַנֵּךְ קִדְּם אֶת עֲצֻמְכֶם, כִּי כָּל מֶה שֶׁאַתֶּם תַּעֲשׂוּ וּתְדַבְּרוּ, וּכְפִי שֶׁאַתֶּם תִּתְּנֶהֱגוּ, כֵּן אַתֶּם מְחַנְּכִים אֶת הַיְלָדִים. וְאֵל תִּחְשְׁבוּ — מֶה לָנוּ לְשֹׁמֵר אֶת מַעֲשֵׂינוּ אוֹ אֶת דְּבוּרֵינוּ וְהַתְּנַהֲגוּתֵנוּ, הֲלֹא הַיְלָדִים הֵם קְטַנֵּי קְטַנִּים עֲדִין, וְאֵינָם תּוֹפְסִים שׁוֹם דְּבָר, וּמְכַל שֶׁכֵּן שֶׁאֵינָם מְבִינִים מֶה שְׁרוּאִים וּמֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה סְבִיבָם וְכוּ'?! אֵל תֹּאמְרוּ כֵּן, כִּי בְּדִיוֹק מֶה שֶׁאַתֶּם מְדַבְּרִים, וּכְפִי שֶׁאַתֶּם מְתַנַּהֲגִים, כֵּן הֵם יְדַבְּרוּ וְיִתְּנֶהֱגוּ. כִּי הַהוֹרִים הֵם הַחוֹתֵם עַל הַיְלָדִים.

וְלִכְּנֹן אִם אַתֶּם רוֹצִים לְחַנּוּךְ אֶת הַיְלָדִים שְׂיִלְכוּ
בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, תִּתְחִילוּ לְחַנּוּךְ אֶת עֲצַמְכֶם, וְאִזּוּ יִתְקַבְּלוּ
דְּבָרֵיכֶם אֶצֶל הַיְלָדִים.

וְדַבֵּר זֶה צְרִיכִים לְהִתְחִיל עוֹד כְּשֶׁהַיְלָדִים קִטְנֵי
קִטְנִים, כִּי יֵשׁ לָהֶם חוּשִׁים וְהִבְנָה בְּדִיוּק כְּמוֹ הַגְּדוֹלִים,
רַק הַיּוֹם הֵם עֲדִין קִטְנֵי קִטְנִים, וְעוֹד לֹא הִתְפַּתַּח חוּשָׁם,
אֲבָל מָה שֶׁרָאוּ וּמָה שֶׁשָּׁמְעוּ אֶצְלָכֶם, זֶה כְּבָר נִטְבָּע
וְנִחְקַק בְּדַעוֹתֵיהֶן הַקִּטְנוֹת, וּכְכֹל שֶׁהֵם גְּדֹלִים, כִּףּוֹ
מִתְפַּתְּחִים אֶצְלָם וְדַעְתָּם וְחוּשֵׁיהֶם.

לְזוֹאת אֵינְכֶם יְכוּלִים לְבוֹא בְּטַעֲנָה אֶל הַיְלָדִים
כְּשֶׁהֵם גְּדוֹלִים — מַדּוּעַ אַתֶּם מִתְחַצְּפִים נֶגֶד הַהוֹרִים?
כְּשֶׁהֵם רָאוּ עוֹד בְּהִיוֹתָם קִטְנֵי קִטְנִים, אֵיךְ אַתֶּם
הִתְחַצְּפִתֶם נֶגֶד הוֹרֵיכֶם הַיְקָרִים, וּמַדּוּעַ אַתֶּם רוֹצִים
עַכְשָׁיו, שֶׁהֵם לֹא יִתְחַצְּפוּ נֶגְדְּכֶם, הֲלֹא אַתֶּם הֵייתֶם
דְּגָמָא חַיָּה בְּעִבּוּרָם?! וְכֵן מַדּוּעַ יֵשׁ לָכֶם טַעֲנוֹת עַל
יְלָדֵיכֶם, שֶׁהֵם זוֹלָלִים וְסוּבָאִים, וְאֵינֶם שׁוֹמְרִים עַל
הַנִּקְיוֹן וְכוּ', אִם אַתֶּם בְּעֲצַמְכֶם עֲדִין רְחוּקִים מִכָּל זֶה?!
וּמַדּוּעַ אַתֶּם צוֹעֲקִים עַל הַיְלָדִים שֶׁאֲסוּר לְדַבֵּר לְשׁוֹן־
הָרַע, רְכִילוֹת וְלִיצְנוּת, בְּשַׁעַה שֶׁאַתֶּם בְּעֲצַמְכֶם עוֹסְקִים
בְּזֶה כָּל הַיּוֹם?! וּמַדּוּעַ יֵשׁ לָכֶם טַעֲנוֹת אֶל יְלָדֵיכֶם,
שֶׁהֵם גּוֹנְבִים וְעוֹשִׂים כָּל מִינֵי תַחְבוּלוֹת, אֵיךְ לְהוֹצִיא

בְּסָפִים מְאַחֲרִים, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהֵם רוֹאִים דְּבָר זֶה אֲצִלְכֶם ? !
 וּמִדּוּעַ אַתֶּם בָּאִים אֲלֵיהֶם בְּטַעֲנוֹת שֶׁהֵם נוֹטְלִים סָמִים,
 רַחֲמָנָא לְצִלָּן, כְּאֲשֶׁר הֵם רוֹאִים שְׁגָם אַתֶּם מִשְׁתַּמְּשִׁים
 בְּכָל מִינֵי תְרוּפּוֹת וְכוּ' ? ! וּכְשֶׁתִּזְכְּרוּ דְּבָר זֶה, אֲזַ תּוּכְלוּ
 לְחַנּוּךְ אֶת יְלָדֵיכֶם, כִּי אִם תִּחְנְכוּ אֶת עֲצַמְכֶם קִדְּם, הֵינּוּ
 — הַבַּעַל אֶת הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה אֶת הַבַּעַל, שְׁלֹא לְדַבֵּר
 בְּצוּרָה גְּסָה — קְלָלוֹת אוֹ גְּבוּל פֶּה, חֵס וְשְׁלוֹם, וְכֵן
 לֹא לְצַעֵק וּלְבַיֵּשׁ אֶת זוּלָתוֹ, וְכֵן לֹא לַעֲשׂוֹת שׁוֹם
 תְּחַבּוּלוֹת שֶׁל עֲרֻמוּמִיּוֹת וּגְנֻבוֹת, וְכֵן לְהִשְׁמֵר לֹא לְקַחַת
 תְּרוּפּוֹת בְּפָנֵי הַיְלָדִים וְכִדּוּמָה, וְכֵן הַתְּנַהֲגוּתְכֶם בְּבֵית
 וּבְחוּץ, שֶׁתִּהְיֶה לְאוֹת וּלְמוֹפֵת, אֲזַ אַתֶּם יְכוּלִים לְהִתְחִיל
 לְחַנּוּךְ אֶת יְלָדֵיכֶם, וּכְבָר יִהְיֶה לְכֶם בְּנֶקֶל מְאֹד, כִּי
 הַיְלָדִים מְמִילָא יִתְחַנְכוּ מִכֶּם, כִּי הַקְּטַנִּי קְטַנִּים, יֵשׁ לָהֶם
 חוּשִׁים מְפֹלְאִים, וּמֵה שֶׁרַק תּוֹפְסִים וּמְרַגִּישִׁים אֲצִל
 הַהוֹרִים, כִּף הֵם מְתַנַּהֲגִים; וְעַל-כֵּן, בְּנֵי וּבָנוֹתֵי הַיְקָרִים!
 כְּשֶׁאַתֶּם רוֹצִים לְחַנּוּךְ אֶת הַיְלָדִים, רְאוּ לְחַנּוּךְ קִדְּם אֶת
 עֲצַמְכֶם, וְאֲזַ יִהְיוּ לְכֶם יְלָדִים מְפֹתְחִים, בְּעֲלֵי דְרָף אֲרָץ
 וּבְעֲלֵי מַדּוֹת טוֹבוֹת, וְתִרְוּ מֵהֶם רַב גִּחַת בְּזֶה וּבְכָא.

ב.

בְּנֵי וּבָנוֹתֵי הַיְקָרִים! זְכְרוּ הַיֵּטֵב, אֲשֶׁר "חַנּוּךְ
 הַיְלָדִים" הוּא בְּיַדְכֶם עֲכָשׁוּ, וְאֵל תִּחְשְׁבוּ שֶׁיְלָדֵיכֶם

עדין קטני קטנים, ועדין יש לכם זמן לחנוכם, אל
 תאמרו זאת, כי לא תדעו מה יילד יום, ובאילו עסקים
 תהיו מעסקים ומערכים, וכבר לא יהיה לכם זמן אל
 הילדים, והם יגדלו הפקר, רחמנא לצלן, ויקבלו את
 חנוכם מהרחוב, אשר בעת שיגדלו יצאו בעלי מומין
 במדותיהם ובנפשותיהם, ואתם תתחרטו אז מאד מאד,
 ותמרטו את שערות ראשכם — מה קרה לילדים
 הנחמדים שלנו?! אשר מסרנו את נפשנו בעבורם
 ופנקנו אותם מימי קטנותם, ונתנו להם כל מיני מעדנים
 וכסף ומלבושים וכל מה שרק בקשו, ומדוע היום
 נראים כן — גנבים, שודדים, נואפים, רמאים, פראים,
 ומתחצפים נגד מבגרים, ומתחצפים נגדנו, עד
 שהנדרדרו כל-כך בחברה לא טובה, והם נוטלים סמים,
 וכבר אין מפירים אותם כלל, מדוע מגיע לנו דבר
 כזה?! ובאמת הזהרתי אתכם ש"חנוף הילדים" מתחיל
 עוד בבית, וכן כשהילדים עוד קטני קטנים, אשר אז
 אם הם רואים שלהורים יש זמן בעבורם, ומורידים את
 עצמם אליהם, ומדברים ומשחקים עמהם, ונותנים להם
 את תשומת לבם, אז דיקא מועיל החנוף, ולא כמו
 שנוהג עכשו בעולם, שאומרים — עזבו אותם, הם
 עדין קטנים, שיחיו את חייהם, ויגדלו הפקר,
 וכשיתבגרו — אז יבואו אל השכל והדעת, וינדבר
 עמהם.

אל תאמרו זאת, בני ובנותי, כי אחר-כך כבר יהיה מאחר, כי הזמן הטוב ביותר ל"חננוף הילדים" הוא — כשהם עדין קטני קטנים, ואז יש לתת להם תשומת-לב, ואפלו שגדמה לכם שאלו דברים פשוטים וקטנים — מה שהם רוצים, ודברים של מה בכך, עליכם לדעת, כי אצל הקטנים, אלו דברים גדולים מאוד מאוד, וכל תשומת-לב שרק נותנים להם, זה מועיל להם להתפתח יותר בנקל; כי כשהילדים רואים שלהורים יש זמן בעבורם, והם נותנים להם תשומת-לב, אזי מרגישים את עצמם עצמאיים, כאלו הם גם-כן משהו בזה העולם ומתחשבים בהם, לא-כן כשההורים עצבניים, ואין להם זמן אל הטרטורים שהילדים הקטנים מטרטורים, והם צועקים עליהם בעצבנות גדולה, אז הם מרגישים עצמם מקפחים, ונכנסים בדעתם רגשי נחיתות, כאלו אינם שוים כלל בזה העולם, וכאלו הם באמת אינם יודעים את אשר הם עושים, וזה מכניס בהם רגש של פחד ושל אי בטחון עצמי, ועל-ידי-זה הם גדלים בעלי מומין במדותיהם ובנפשותיהם.

לכן ראו, בני ובנותי היקרים, לשמר על דבר זה מאוד מאוד, ותשתדלו להוריד את עצמכם אל ילדיכם, ותתנו להם תשומת-לב הכי גדולה, וכל דבר קטן שרק עושים, תפליגו את זה בעיניהם, ותיקרו ותחשיבו את

דבוריהם ומעשיהם הטובים, ותספרו לקרובים, וזה באמת יכניס בהם רגש של גדול, ועל-ידי-זה יתחילו להתנהג כמו גדולים בבטחון עצמי, ויהיו בריאים במדותיהם ובנפשותיהם; זכרו זאת עכשו בשעה שהילדים עוד קטני קטנים, כי תצטרכו לזה כשיהיו גדולים, ועכשו פשהם קטני קטנים, עדין אתם יכולים לחנוף אותם על-פי התורה והמוסר.

ג.

בני ובנותי היקרים! כשפרצונכם לומר מוסר לילדיכם בעודם קטני קטנים, ומכל שכן פשהם כבר גדולים, ואתם רוצים לערוך בקרת על מעשיהם. עליכם לדעת — בדיוק כמו שאתם אינכם אוהבים שימתחו עליכם בקרת, או יטיפו לכם מנה מוסר, כמו-כן ויותר מכן הילדים אינם אוהבים, שעורכים בקרת על מעשיהם, ומטיחים נגדם מנה מוסר, כי כל דברי הבקרת או המוסר נקלטים בדעתם הקטנה ברגשות אשמה, ונכנס בדעתם, פאלו הם באמת אינם טובים, ועושים דברים שליליים, וזה מכניס בהם יאוש והתרשלות ואי בטחון עצמי, ואזי חושבים שלא יוכלו להשתנות אף פעם, ועל-ידי-זה לא די שאינכם מתקנים במוסר ובבקרת שאתם מטיפים להם, אלא אתם עוד

מקלקלים, וגורמים שיִדְרְדְרוּ יותר ויותר, ויֵעָשׂוּ בְדִיוֹק
ההפוך ממה שְאִמְרַתֶם לָהֶם; כִּי טָבַע הַקְטָנִים, שֶׁהֵם
עֲקֻשָׁנִים גְּדוּלִים מְאֹד מְאֹד. וְעַקֵּר הָעֵצָה כְּשֶׁאַתֶּם רוֹצִים
לְתַת לָהֶם מְנָה מוֹסֵר, אוֹ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ בִקְרָת עַל
מַעֲשֵׂיהֶם, לֹאמֹר אֵת הַבִּקְרָת וְהַמוֹסֵר עַל עֲצָמְכֶם. לְמַשָּׁל
כְּשֶׁהֵילְדִים שׁוֹבְרִים מִשְׁהוֹ, עֲלִיכֶם לִשְׁאֹל אוֹתָם בְּנִחַת
— הֲאֵם אָבָא וְאִמָּא יִשְׁבְּרוּ דָבָר זֶה? אוֹ כְּשֶׁהֵם עוֹשִׂים
אֵיזָה מַעֲשֵׂה רַע, עֲלִיכֶם לִשְׁאֹל אוֹתָם — הֲאֵם אָבָא אוֹ
אִמָּא עָשׂוּ דְבָרִים כְּאלוֹ, שִׁיכְנִיסוּ אוֹתָם עֲכָשׁוּ בְּבֵית־
הַסֵּהר? וְכוּ' וְכִדוּמָה בְּכֹל הָעֲנִינִים שְׁאַתֶּם רוֹצִים לְתַקֵּן
אוֹתָם, תִּדְבְּרוּ עַל עֲצָמְכֶם, וְתִמְתַּחוּ אֵת הַבִּקְרָת וְהַמוֹסֵר
עַל עֲצָמְכֶם, אֲזַ תִּרְאוּ תִכְף־וּמִיד אֵיךְ שֶׁהַקְטָנִים יִתְחִילוּ
לְהִתְבַּיֵּשׁ, וְיֹאמְרוּ: לֹא, בּוֹדְאֵי לֹא, וּמִמִּילָא יִקְחוּ אֵת
הַמוֹסֵר וְאֵת הַבִּקְרָת עַל עֲצָמָם, כִּי הֲלֹא הֵם רוֹצִים
לְהִיּוֹת כְּדָגְמַת אָבָא וְאִמָּא, וְעַל־כֵּן אִם אָבָא וְאִמָּא אָמְרוּ
שֶׁהֵם אֵינָם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת דְבָר כְּזֶה, אוֹ הֵם עָשׂוּ טְעוּת,
וְרוֹצִים לְתַקְנָהּ, אֲזַ מִמִּילָא גַם הַקְטָנִי קְטָנִים יַעֲשׂוּ
כְמוֹתָם. וְדָבָר זֶה סוֹכֵב עַל כָּל פֶּרֶט וּפֶרֶט בְּחַיִּים מִהַדְבָּר
הַקָּטָן עַד הַדְבָּר הַגָּדוֹל, אִם הַהוֹרִים עוֹרְכִים אֵת הַבִּקְרָת
אוֹ מְטִיפִים מוֹסֵר עַל עֲצָמָם, אֲזַי הֵילְדִים חָשִׂים עֲצָמָם
מְבִיָּשִׁים, וּמְבִינִים הֵיטֵב הֵיטֵב אֵת הַרְמוֹז, וְזֶה מוֹעִיל
הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יִטִּיפוּ לָהֶם בְּעֲצָמָם מוֹסֵר וּבִקְרָת,
וְכֵן דְבָר זֶה יִחַקֵּק בְּקְטָנִים, שְׁגַם הַגְּדוּלִים יְכוּלִים

לַעֲשׂוֹת טְעוֹת. לֹא־כֵן כְּשִׁמְטִיחִים רַק עֲלֵיהֶם בִּקְרָת, וְנוֹתְנִים לָהֶם מְנָה מוֹסֵר, וְחוֹשְׁבִים לְהִרְאוֹת לָהֶם שָׂרָק הֵם עוֹשִׂים טְעוֹת, וְהַגְּדוּלִים אִף פַּעַם אֵינָם טוֹעִים, הַתּוֹצְאוֹת תִּהְיֶינָה, שֶׁכֹּאֲשֶׁר יִהְיוּ גְדוּלִים, הֵם יַעֲשׂוּ דִיקָא לְהַפֵּךְ מִמָּה שֶׁהַחֹרִים רוֹצִים; וְעַל־כֵּן רְאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, תָּמִיד לַעֲרֹךְ עַל עֲצָמְכֶם בִּקְרָת, וְכֵן תִּטְיִפוּ לַעֲצָמְכֶם מְנָה מוֹסֵר בְּפָנֵי הַיְלָדִים בְּחֻכְמָה עֲצוּמָה, וְזֶה יוֹעִיל מְאֹד לַיְלָדִים, כֹּאֲשֶׁר אֵינְכֶם יְכוּלִים לְתַאֵר כָּל־וּכְלָל, כִּי הַיְלָדִים רוֹצִים תָּמִיד שֶׁהוֹרֵיהֶם יִהְיוּ הַדְּגָמָא הַחַיָּה בְּחַיֵּיהֶם, וְהָאִישִׁיּוֹת הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם, וְעַל־כֵּן כִּשְׁתֹּאמְרוּ לָהֶם בְּצוּרָה כְּזוֹ, שְׂיִבִינוּ מֵאֲלֵיהֶם, זֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת "חֲנוּף הַיְלָדִים".

ד.

צָרִיךְ שֶׁתִּדְעוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, שֶׁעֲלֵיכֶם לְהַזְהֵר מְאֹד מְאֹד לְחַנּוּף אֶת יְלָדֵיכֶם בְּדַרְךְ הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, כֹּאֲשֶׁר קִבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲבוֹת אֲבוֹתֵינוּ מִדּוֹר דּוֹר עַד מִשָּׁה רַבְּנּוּ, שֶׁקִּבַּל תּוֹרָה מְסִינִי, וְאָנוּ מְזַהְרִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ — "וְשִׁנְנַתֶּם לְבַנְיָךְ" וְגו', "וְלַמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם" וְגו'. וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּפְשֶׁף הַפְּסָרֵת וְהַשְׂרָשָׁרֵת הַזְּהוּבָה מִדּוֹר דּוֹר; וְצָרִיכִים לְהִרְחִיקֶם בְּכָל מִינֵי הַתְּרַחֲקוֹת מִהַפְּתוֹת הַרְעוֹת שֶׁקָּמוּ בַּדּוֹרוֹת הַלְלוּ,

לְהַעֲבִיר, חֵס וְשְׁלוֹם, אֶת נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעֵקֶר הַדָּת
 הַקְּדוּשָׁה, וְהַעֲמִידוּ בְּתִי-סֵפֶר חִילוּנִיִּים, אֲשֶׁר כָּל
 תְּכַלִּיתֶם הִיא לְעֵקֶר אֶת נִשְׁמוֹת הַיְלָדִים מִשְׂרָשָׁם, שֶׁהִיא
 הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, כִּי הַשֵּׁרֶשׁ שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל הוּא —
 אֲמוּנָה אֲמִתִּית בּוֹ יִתְבָּרֵךְ — לְהֶאֱמִין בְּאֲמוּנָה פְּשוּטָה,
 אֲשֶׁר הוּא יִתְבָּרֵךְ מִחַיָּה, מִהוּיָה וּמְקַיֵּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה
 כְּלָה, וְהוּא בְּרֵאָה, יִצְרָה, עֲשָׂאָה וּמְנַהִיגָה בְּהַשְׁגָּחָה
 פְּרָטִי פְּרָטִית. לֹא-כֵן בְּבִתֵי-הַסֵּפֶר הַחִילוּנִיִּים מְלַמְּדִים
 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, חֻכְמוֹת שֶׁל הֶבֶל,
 הַמְּלֵאוֹת כְּפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, עַד שֶׁהַמְּחַנְכִים מְכַנְּיָסִים
 בְּיַלְדִים אֶרֶס וְרַעַל נֶגֶד כָּל הַקְּדוּשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן
 עֲלֵיכֶם לְהִזָּהֵר מְאֹד מְאֹד לְאִיזָה מְקוֹם אַתֶּם מוֹסְרִים אֶת
 יַלְדֵיכֶם כְּדֵי לְחַנְּכֶם, וְאִפְלוּ בְּמְקוֹמוֹת שְׂמֵלֵבִישִׁים
 עֲצָמָם בְּלְבוּשׁ עֲרֻמוּמִי, כְּאִלוּ רוֹצִים לְלַמֵּד עִמָּהֶם גַּם
 תּוֹרָה וְכוּ', עֲלֵיכֶם לְבַדֵּק בְּשִׁבְעַת חֻקֵּירוֹת וּבְשִׁבְעַת בְּדִיקוֹת
 — הָאֵם זֶה נֶכּוֹן, כִּי עַל-פִּי-רַב הַסֵּטְרָא אַחֲרָא הַלְּבִישׁ
 עֲצָמוּ רַק עַל הַיְלָדִים, וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׂמֵרָאִים בְּצַבִּיעוֹת
 וּבְשִׁקָּר, כְּאִלוּ לוֹמְדִים גַּם תַּנ"ךְ, אֲבָל הַכֹּל עַל-פִּי
 הַשִּׁקָּרִים וְהַלִּיצָנוֹת, הַכְּפִירוֹת וְהָאֶפִיקוֹרְסוֹת שֶׁלָּהֶם,
 וְצוּרִיכִים לְבָרַח מִמְּקוֹמוֹת כְּאִלוּ כְּמוֹ שְׂבוֹרְחִים מֵאֵשׁ
 שׁוֹרְפָת, כִּי הֵם גְּרוּעִים עוֹד הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֵשׁ שׁוֹרְפָת
 וּמְחִיּוֹת טוֹרְפוֹת, כִּי הָאֵשׁ שׁוֹרְפָת רַק פְּעַם אַחַת, וְכֵן
 הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת — אֵינָן טוֹרְפוֹת אֶלָּא פְּעַם אַחַת, אֲבָל

בְּחֲנוּכֵם הֵרַע וְהָמַר הֵם שׁוֹרְפִים וְטוֹרְפִים אֶת הַיְלָדִים
בְּכָל יוֹם מִמָּשׁ. וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, אֲשֶׁר עַל-יְדֵי שְׁהֶעֱבִירוּ
אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל מִדַּת הַיְהוּדוֹת וּמִדַּעַת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה,
אֲזִי הֵם גָּדְלוּ, רַחֲמָנָא לְצַלָן, בְּעֲלֵי מוֹמִין בְּנַפְשׁוֹתֵיהֶם,
כִּי כָל אֱלוֹ שְׁהֶתְחַנְכוּ בְּחֲנוּךְ שֶׁל כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת,
וְעִזְבוּ אֶת הַיְהוּדוֹת, גָּדְלוּ גִנְבִים, שׁוֹדְדִים וְאַפְלוֹ
רוֹצְחִים, רַחֲמָנָא לְצַלָן, נוֹאֲפִים, אוֹנְסִים וְלוֹקְחֵי סָמִים,
רַחֲמָנָא לִישׁוֹזֵן, וְלִבְסוֹף יוֹשְׁבִים בְּבֵתִי סֹהַר,
וּכְשֶׁמִּשְׁתַּחֲרָרִים, בּוֹרְחִים מִהַהוֹרִים וּמִהָאָרֶץ, וּמִתְעַרְבִים
בְּגוֹיִים. כֹּאֲשֶׁר רוֹאִים זֹאת בְּחוּשׁ מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם
לְמֵאוֹת וְלֶאֱלָפִים, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְחִישׁ אֶת הַמְּצִיאוֹת,
עַד שֶׁהַיּוֹם אֵין כָּבֵר מְדִינָה בְּעוֹלָם, שְׁלֵא יִהְיוּ מְצוּיִים
שֶׁם בְּבֵתִי הַסֹּהַר תִּלְמִידִים שֶׁקָּבְלוּ אֶת חֲנוּכֵם בְּבֵתִי
הַסֹּפֵר הַחִילוּנִיִּים.

עַל-כֵּן, בְּנֵי וּבָנוּתֵי הַיְקָרִים, שִׁמְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל
יְלָדֵיכֶם, אֲשֶׁר הֵם הַיְהוּלָמִים שְׁלָכֶם, וּכְמוֹ שֶׁשׁוֹמְרִים עַל
יְהוּלָמִים, שְׁלֵא יֵאבְדוּ, וְשְׁלֵא יִתְקַלְקְלוּ אוֹ יִתְלַכְּלוּ,
כְּמוֹ-כֵן וְיֹתֵר מִכֵּן פִּי אֶלְף אֱלָפִים וְרַבּוֹת פְּעָמִים,
עֲלִיכֶם לְשַׁמֵּר עַל יְלָדֵיכֶם, כִּי כֶסֶף, זֶהָב וְיְהוּלָמִים, אֶפְלוֹ
יֵאבְדוּ לָכֶם, יְכוּל לִהְיוֹת שִׁיחֹזר אֲלֵיכֶם, כִּי הַכֶּסֶף הוּא
עָגַל — הֵנָּה הַפְּסֻדָתָם אוֹתוֹ, וְהֵנָּה לְמַחֵר יֵשׁ לָכֶם
בְּחֻזְרָה כָּפֶל כָּפְלִים, לֹא-כֵן בְּחֲנוּךְ יְלָדֵיכֶם — אִם

יִקְבְּלוּ חַנוּךְ קְלוּקֵל, עַד שְׂיִדְרְדְרוּ לְשֵׁאוֹל תַּחֲתִית
וּמִתַּחֲתָיו, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וַיְהִיו רַמָּאִים, גְּנָבִים, נוֹאֲפִים,
לוֹקְחֵי סָמִים, שְׂאֵז הִרְגָתֶם אוֹתָם בְּמוֹ יְדֵיכֶם.

עַל-כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, חוּסוּ וְחַמְלוּ עַל
יְלָדֵיכֶם, וְתִמְסְרוּ אוֹתָם רַק לְבִתֵּי-סֵפֶר דְּתִיִּים, שְׂמַחֲנֻכִים
שָׁם עַל-פִּי דַעַת תּוֹרַתְנוּ הַקְדוֹשָׁה, שְׂקַבְּלָנוּ עַל-יְדֵי מִשָּׁה
רַבְּנוּ מְסִינֵי, וְשִׁיכְנִיסוּ בְּיְלָדֵיכֶם אָמוּנָה אֲמִתִּית בּוֹ
יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שְׂקַבְּלוּ אַבּוֹתֵיכֶם וְאַבוֹת אַבּוֹתֵיכֶם מִדּוֹר
דּוֹר, וַיִּגְדְּלוּ יְהוּדִים גָּאִים בְּיַהֲדוּתָם, וְלֹא יִתְבַּיְשׁוּ מִשׁוּם
אִמָּה וְלִשׁוֹן בְּיַהֲדוּתָם כָּלֵל, וַיְהִיו מוֹכְנִים לְמִסֵּר אֶת
נַפְשָׁם בְּעִבּוֹר שְׂמוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּעִבּוֹר הַתּוֹרָה הַקְדוֹשָׁה
וּבְעִבּוֹר עִם יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר זֶהוּ הַחַנוּךְ הַטּוֹב בְּיֹתֵר
וְהַמְצִיץ בְּיֹתֵר, שְׂאֵתָם יְכוּלִים לָתֵת לְיְלָדֵיכֶם, וְאֵז —
אִם תִּצְיִתּוּ אוֹתֵי לְקִים אֶת כָּל זֶה, תִּרְוּ רַב נַחַת
מִיְלָדֵיכֶם, כִּי הַיְלָדִים יִגְדְּלוּ בְּאַמֶּת לְאוֹת וּלְמוֹפֵת, וְתִהְיוּ
גָאִים בָּהֶם.

ה.

צָרִיף שְׂתַדְעוּ, אֲהוּבֵי, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, שְׂהַבְעַל-
דְּבַר הַתְּגָרָה מְאֹד בְּיִשְׂרָאֵל, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, וְהַעֲמִיד
עַכְשָׁו אֶת הַכַּתּוֹת הַרְעוֹת, שְׂמַחֲנֻכּוֹת אֶת הַנְּעָרִים לְלַמֵּד
חֻכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּלְשׁוֹנוֹת הַעֲמִים, וּמְבִיאֹת לְיְדֵי

כפירות גמורה, רחמנא לצלן, לכפור בו יתברך, ולהתלוץץ מכל הקדוש לעם ישראל, כנראה בחוש, וכל עקר פונתם הרעה של הסטרא אחרא והבעל-דבר הוא רק לעקר מהם שם השם, חס ושלום, שלא יקראו עוד יהודים; פי אמרו חכמינו הקדושים: כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי; נמצא שהשם 'יהודי' מורה על כפירה בעבודה זרה, והם מטביעים בנערים, כאלו הם אמה בין האמות הינו 'ישראלים'; פי הבעל-דבר אינו מסתפק ברשעות הגדולה שהכניס בהם — לכפור לגמרי בו יתברך, ולהתלוץץ מכל הקדוש לעם ישראל מדור דור, ולחלל שבת-קדש בפרהסייה, ולפטם את עצמם באכילת טרפות ונבלות, ולשקץ את עצמם בכל מיני שקוצים של נאוף ועריות והתערבות בגויים, באשר הם יודו בנפשם, רק הוא רוצה לעקורם לגמרי משני העולמות. ועקר הרצון שלו — לעקורם משם השם, שלא יקרא עליהם שם יהודי. וכנראה בחוש, שכל מגמתם היא רק להדמות לגויים ולאמות העולם לגמרי בכל פעולותיהם ומעשיהם, הנהגותיהם ותנועותיהם ומלבושיהם, וזה עקר מלחמת עמלק, ימח שמו וזכרו, בכל דור — שרוצה להלחם נגד שם השם בעצמו, חס ושלום; על-כן כל מי שחס על חיו ועל חיי זרעו ויוצאי חלציו, יתרחק בתכלית הרחוק מפתות הערב-רב, שנתערכו בינינו, ויחנף את ילדיו חנוף של

תורה ויהדות, ושמחה בזה שנבראנו יהודים, ולא עשנו כגויי הארצות, אשר השמחה הזו עולה על כל השמחות; כי כשמחנכים את הילדים על-פי דעת תורתנו הקדושה והאמונה בו יתברך, אז ממילא נחקקות בהם מדות טובות והנהגות ישרות, לא-כן כשעוקרים אותם, חס ושלום, ממנו יתברך ומתורתנו הקדושה, על-ידי-זה מטביעים בהם כל מיני מדות ותאוות רעות, כי התורה שומרת אותנו מכל רע, והיא הזהירה אותנו לבל נעשה כמעשי הגוים, שהם מזהמים בתכלית הזהמה, ושקועים בנאוף בכלבים, ומלאים עריות, וכן הרחיקתנו התורה הקדושה מכל מיני מאכלים אסורים, כגון: בשר החזיר, החמור, הסוס והגמל, ומכל מיני שרצים השורצים במים, אשר הם מביאים לאדם כל מיני מחלות מזיקות, ובפרט מחלת הסרטן, וכן התורה הקדושה הבדילתנו מאמות העולם, כי התורה היא חיינו וארץ מינו; ועל-כן, בני ובנותי היקרים! ראו לשמר מאד מאד על "חנוך הילדים", שיתחנכו רק בבתי-ספר דתיים, שלומדים בהם את התורה הקדושה, ומגלים את האמונה המזככת והברורה בו יתברך, ואז דיקא תרוו רב נחת מילדיכם, וימשיך עם ישראל בעולם, ולא ישכח שם השם מפייהם, חס ושלום; אשרי מי שנותן לב ל"חנוך הילדים", ואז הם יתברכו מאלהי הברכות.

ו.

עליכם לדעת, בני ובנותי היקרים, אשר צריך להזהר מאד מאד ללמד מקרא עם פרוש רש"י, בפרט עם גערי בני ישראל, כי רש"י הקדוש מכריח עצמו מאד לפרש המקרא על-פי פשוטו, אבל בכל המקומות, שאי אפשר לפרש המקרא על-פי פשוטו, מחמת קבלת חכמינו הקדושים, הוא מפרש על-פי דברי חכמינו הקדושים, וגם במקומות שמפרש המקרא על-פי פשוטו, הוא מביא על-פי-רב את דברי חכמינו הקדושים במדרשים ובגמרא, לידע ולהודיע, שיש עוד כמה דרשות בזה המקרא, ובתוך כך מתחנכים הנערים מילדותם (קדם שנשתבש שכלם בתאוות ובמדות רעות כל-כף) להאמין בדברי חכמינו הקדושים ובדרשותיהם, שזה יסוד התורה שבעל-פה, שהיא עקר יסוד התורה, כי כשכופרים בתורה שבעל-פה, חס ושלום, אז ממילא כופרים גם בתורה שבכתב, כי אין יודעים שום דבר בתורה שבכתב לאמתו בלי דברי חכמינו הקדושים בגמרא ובמדרשים, שזה תורה שבעל-פה. ובעוונותינו הרבים פשטה המספחת בישראל לעזוב פרושי המקרא עם פרוש רש"י ודרשות חכמינו הקדושים, ומכריחים עצמם לפרש המקרא על-פי דרך הפשוט דיקא בלי דברי חכמינו הקדושים, ועל קטב זה נתרבו בימינו אלו

הבאורים של כל מיני אפיקורסים חדשים מקרוב באו, אשר ארס נחש, שרף ועקרב טמון תחת לשונם ותחת פנימיות פונתם הרעה, ונכר לעין, שכל פונתם להטות לב בני ישראל מנעוריהם מהתורה שבצל-פה ומדרכות חכמינו הקדושים, ולפרש המקרא על-פי דרכי המליצה ללבד, כאלו אין בו שום פנימיות, חס ושלום; אוי להם ולנפשם, והתורה הקדושה חוגרת שק ומספד על זאת, כי בכל קוץ וקוץ ובכל נקדה ונקדה של התורה הקדושה, יש רזין עלאין ורזין דרזין לעילא ולעילא, עד אין סוף ואין תכלית, על-כן הפורש עצמו מפרוש רש"י וממדרשי חכמינו הקדושים, ולומד באורים אלו, כפורש מן החיים, ועוקר עצמו מחי החיים ומהתורה הקדושה, ואי אפשר להאריך בזה יותר, כי קצרו המון יריעות, והחפץ באמת, יבין מדעתו את כל דברינו אלו, אשר אי אפשר בשום פנים ואפן לרשם על הכתב את כל גדל הרשעות של אלו הכופרים והאפיקורסים, מצח הנחש הרע הגמור, המתפשטים בעולם, שהם מסטרא דערב-רב, ובפרט בארצנו הקדושה, שהם עוקרים את נשמות ישראל ממנו יתברך, ונותנים לילדים חנוך כפרני, ולועגים ומתלוצצים מכל הקדוש לעם ישראל מדור דור; אוי לנו שכה עלתה בימינו אלה — שמדי יום ביומו נעקרים יותר ממליון ילדים מילדי בני ישראל מהאמונה הקדושה, ואין מלמדים אותם את

דעת תורתנו הקדושה ואת דת יהדותנו, על דבר זה
ראוי לנו לבכות ולצעק יום ולילה, נבטש רישא בכתי
דביתא על גדל השבר והצרה הגדולה הנזכרת לעיל —
שנעשתה, בעוונותינו הרבים, חכרת חנוך נערים בכתי
ספר חילוניים פפרניים, ללמד את בני ישראל הקטנים
חכמות חיצוניות ולשונות עובדי הפוכים, והם
מטמאים הכל פיהם הקדוש של תינוקות של בית רבן,
ועוקרים אותם בחייהם מקטנותם מהשם יתברך
ומהתורה, ומרגילים אותם בדרך עובדי הפוכים
ובמלבושיהם מנעוריהם, והם צודדים נפשות יקרות
לגיהנום; אוי לנו פי שדדנו, פי אין רעה גדולה מזו,
וכנראה בחוש, שכל אלו הנערים שגדלו על-פי
הדרכים הנזכרות לעיל, נהיו אחר-כך לאפיקורסים
גדולים ומחללים שבת בפרהסייה, ומתלוצצים מכל
התורה כלה בכלל, מהתורה שבעל-פה ומדברי
התלמוד ואגדות חכמינו הקדושים בפרט. וחכמינו
הקדושים אמרו, שכל הכופר בדבר אחד מדבריהם,
נקרא אפיקורס, מכל שכן שהם כופרים בכל דברי
חכמינו הקדושים ובכל התורה כלה, ואי אפשר
להתנפח ולטען עמהם על דרכיהם, כי הם מהפכין
דברי אלקים חיים, ומוצאים להם סברות הפוכות וסעד
של שטות והבל, שצריכים דיקא להרגיל את התינוק
בדרכים נבוכות ורעות כאלו, אשר מעולם לא נודעו;

ועל הצרה הזאת התנבאו נביאינו — "וְהִיְתָה עַת צָרָה לְיַעֲקֹב, אֲשֶׁר כָּמָהוּ לֹא נִהְיְתָה" וגו'; אֲשֶׁרִי מִי שְׂזוּכָה בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְרַחֵק עֲצָמוּ וְאֵת בְּנָיו מֵהֶם. וְהַחַיִּיב עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הַכָּשָׁרִים לְהִזְהִיר אֶת בְּנָיו וּבְנֵי בְּנָיו לְדוּרוֹת, שְׂיִתְרַחֲקוּ בְּכָל מִיַּי הַתְּרַחֲקוֹת מִדְּרָכִים אֱלוֹ, וְשִׁלָּא יִתְחַבְּרוּ בְּשׁוּם הַתְּחַבְּרוֹת כְּלָשְׁהִי לְאֱלוֹ הַמִּתְחַנְּכִים בְּדְרָכִים הַנִּזְכָּרוֹת לְעִיל; וְעַל-כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, רְאוּ לְשָׁמֹר אֶת עֲצָמְכֶם לֹא לְשַׁלַּח אֶת יְלָדֵיכֶם לְכַתִּי-סֵפֶר חִילוּנִיִּים, אֲשֶׁר מְלַמְּדִים שָׁם כְּפִירוֹת וְאֶפִּיקוֹרְסוֹת, רַק תִּשְׁתַּדְּלוּ לְהַכְנִיִם אֶת יְלָדֵיכֶם בְּתַלְמוּדֵי תוֹרָה וּבְחֻדְרִים אֲשֶׁר לוֹמְדִים שָׁם אֲמוּנָה וְדַעַת תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַדּוּ אֲבוֹתֵינוּ וְאֲבוֹת אֲבוֹתֵינוּ, וְאִז תְּהִיוּ בְּטוֹחִים שְׂיִהְיוּ לָכֶם יְלָדִים יְהוּדִים הַגָּאִים בְּיַהֲדוּתָם, וּמְמַשִּׁיכִים בְּגֵאוֹן אֶת מְסַרְת עִם יִשְׂרָאֵל.

.ז

צָרִיךְ שֶׁתְּדַעוּ, אֶהוּבֵי, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, שֶׁעָקֹר "חֲנוּךְ הַיְלָדִים" תְּלוּי בְּמַדַּת הַסְּבָלָנוּת, וּכְכֹל שֶׁסְּבָלָנוּיִים יוֹתֵר, כְּמוֹ-כֵן הֵם מִתְחַנְּכִים יוֹתֵר, פִּי כָל הַהִפְאוֹת שְׂמֵכִים אֶת הַיְלָדִים, בָּאוֹת רַק מְעַצְבִּים, מְחַמֵּת שְׂאֵתָם עֲצָבָנִים מְעַנִּינֵיכֶם, וְאִין לָכֶם סְבָלָנוּת לְיְלָדֵיכֶם, עַל-כֵּן אֵתָם מִתְחִילִים לְצַעֵק עֲלֵיהֶם וְלְצַרַח בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת.

וְלַתַּת לָהֶם מַכּוֹת עַל יְמִין וְעַל שְׂמָאל, וְהִילָדִים בְּעֶצְמָם
 אֵינָם יוֹדְעִים לָמָּה מַכִּים אוֹתָם, וְהִרְבֵּה פְּעָמִים הֵם
 נִכְנָסִים וּבָאִים לְתַמָּם לְבַקֵּשׁ אִיזוֹ בִּקְשָׁה אוֹ רְשׁוּת,
 וְאַתָּם — קֹדֶם שְׂשׁוּמְעִים מְפִיָּהֶם מֵהֶם רוֹצִים, כְּבוֹר
 מִתְחִילִים לְצוֹחַ וְלְצוֹחַ עֲלֵיהֶם, וְלַתַּת לָהֶם מַכּוֹת.
 וְעַכְשָׁו אֲשָׁאל אֶתְכֶם, מֵה כְּבוֹר יָכוֹל לְצַאת מִילָדִים
 כְּאֵלוֹ, אִם לֹא יִלְדִים בְּעֲלֵי מוּמִין בְּנִפְשׁוֹתֵיהֶם
 וּבְמִדּוֹתֵיהֶם — פְּעֻסָּנִים וְרַעִים בְּטִבְעָם, וּמְבַלְבְּלִים אוֹ
 מְדַכְּאִים, שְׂאִין לָהֶם אֱמוּנָה בְּעֶצְמָם, כִּי הֲלֹא לֹא נִתְּתָם
 לָהֶם אֶפְלוֹ רִגְעַת הַזְּדֻמָּנוּת לְבִטָּא אֶת רְצוֹנָם; וְלִכֵּן רְאוּ,
 בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, לְשֹׁמֵר עַל דְּבַר זֶה מְאֹד מְאֹד, וְעֲזָבוּ
 אֶת כָּל הַשְּׂטִיּוֹת שְׁלָכֶם, וְאַף שְׂנֵדְמָה לָכֶם, שְׂאַתָּם
 עֲסוּקִים וְכוּ', מִדּוּעַ לֹא תִזְכְּרוּ, כִּי הִילָדִים הֵם הַעֵינִים
 שְׁלָכֶם, וְזֶה יוֹתֵר חָשׁוּב מִכָּל הַעֲסָקִים שֶׁהֵנֶכֶם עוֹסְקִים
 בָּהֶם עַכְשָׁו. מִדּוּעַ לֹא תִתְּנוּ לָהֶם קִצַּת תְּשׁוּמַת-לֵב,
 וְתִסְבְּלוּ אוֹתָם, וְאִזּוֹ דִּיקָא תִרְאוּ אִיךָ הֵם יְהִיוּ בְּרִיאִים
 בְּמִדּוֹתֵיהֶם וּבְחַוְשֵׁיהֶם, וְיִהְיוּ מְעַרְבִים בֵּין הַבְּרִיּוֹת,
 שְׂמִחִים וְעֲלִיזִים, יִלְדִים בֵּין יִלְדִים וְכוּ' — מְפַתְחִים
 בְּדַעְתָּם, וְאִזּוֹ תִרְווּ מֵהֶם רֵב גִּנְחַת, וְתִרְאוּ אֲשֶׁר הִיְתָה
 כְּדָאִית כָּל הַהִשְׁקָעָה שֶׁל הַסְּבָלָנוּת שֶׁהִשְׁקַעְתֶּם בָּהֶם.

תפלת אבות על בנים

יְהִי רַצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שְׁתַּחֲוֶה וְתִרְחַם עָלַי וְעַל יוֹצְאֵי חֲלָצִי, וְתִזְכְּנֵנִי לְרוֹת רַב נַחַת מִיְלָדִי, וְאַזְכֶּה לְחַנּוּכְכֶם עַל־פִּי דַעַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְאַזְכֶּה לְהַחֲדִיר בְּהֶם אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁקִּבְּלָנוּ מִדּוֹר דּוֹר, עַל־יְדֵי אֲבוֹתֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, וְיִגְדְּלוּ יְהוּדִים פְּשׁוּרִים וְנִאֲמָנִים, אֲשֶׁר רָאוּי לְהַתְּגַאוֹת בְּהֶם.

אָנָּה, יְיָ, חוּס וְרַחֵם עָלַי, שְׁאַזְכֶּה לְגַדֵּל אֶת יְלָדֵי בְּנֵיךְ, וְתִשְׁמְרֵם מִכָּל רָע, וְיִצְלִיחוּ בְּחַיֵּיהֶם בְּכָל עֲנִינֵיהֶם, וְשִׁלַּט בְּהֶם שׁוֹם עֵין הַרְע, שׁוֹם נִגְע, שׁוֹם מַחֲלָה, שׁוֹם רִיב, קִטְטָה וּמַחֲלָקָת, נָא גְבוֹר דּוֹרְשֵׁי יְחִוּדְךָ בְּבִבַת שְׁמֵרֶם, בְּרַכֶּם טַהֲרֶם רַחֲמֵי צְדָקָתְךָ תִּמְיֵד גְּמִלֵם, וְתִשְׁמַר אוֹתָם מִכָּל מִינֵי כַּתוֹת שֶׁל מִינִים וְאַפְסִיקוֹרְסִים וּמִשְׁמָדִים הַמְּסַתּוֹבְבִים עִכְשׁוֹ בֵּין עַם יִשְׂרָאֵל — לְרַחֲמֶם וּלְהַחֲדִיחֶם מִמּוֹד, רַחֲמָנָה לְצַלֵּן.

חוּס וְחַמַּל עָלַי, שְׁאַזְכֶּה לְמַסַּר אֶת יְלָדֵי לְמַחְנֻכִּים יְרֵאֵי הַשֵּׁם אֲמֵתִיִּים, וְלִבֵּל יִפְחָפוּ בְּזֶרֶם וּבְרוּחַ הַרְחוּב, הַמְּלֵא שֶׁרֶץ וְשִׁקּוּץ שֶׁל נְאוּף, בְּפִסּוּרֹת וְאַפְסִיקוֹרְסוֹת, וְאַזְכֶּה בְּעֲצָמֵי לְחַנּוּכְכֶם גַּם־כֵּן עַל־פִּי דַעַת תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, וְתִהְיֶה לִי סְבֻלָּנוֹת גְּדוּלָּה עִמָּהֶם, עַד שְׁאוּכַל לְהוֹרִיד אֶת עֲצָמֵי אֱלֵיָהֶם, וְלָתֵת לָהֶם תְּשׁוּמַת־לֵב רַבָּה, וְלֹא אֲצַטְרֵךְ אֹף שֶׁעַם לְהַכּוֹתָם, רַק בְּדַבּוּר פִּי בְּעֲצָמוֹ

אֲזָכָה לַפֶּעַל אֲצֵלֶם שְׂיִלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהִישָׁרָה,
וְלֹחֲדִיר בָּהֶם מִדּוֹת טוֹבוֹת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ גְּדוּלָה פְּלִי
זוֹלָתָם.

אָבִי שְׂבַשְׂמִים, קִבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתִי,
שְׂאֲזָכָה לְחַנֵּךְ אֶת יְלָדֵי בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַאֲמוּנָה
וְשִׁיחֵיו מְצַלְחִים כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, וְשִׂמְחוּרִים מִכָּל מִינֵי
חַטָּאִים, וְאֲזָכָה לְחַתֵּן אוֹתָם בִּימֵי נְעוּרֵיהֶם, וְיוֹלִידוּ בָנִים
וּבָנוֹת חַיִּים וְקִנְיָמִים, וְאֲזָכָה עוֹד לְרֵאוֹת בָּנִים וּבָנֵי בָנִים
לְזִמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׂמְחָה, יְהוּדִים פְּשׁוּרִים הַמְּאֲמִינִים בְּךָ
בְּאֵמֶת, וְיִקְנִים בִּי — לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרְעֶךָ וּמִפִּי
זֶרַע זֶרְעֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן!

תָּם וּנְשָׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם:

קונטרס

סבָּלָנוֹת לִילָדִים

בו תבאֲרֶנָּה עצות נפְּלֹאוֹת אֵיךְ לְהַצְלִיחַ עִם
הִילָדִים, וְיִגְדְּלוּ בְּרִיאִים בְּדַעְתָּם וּבְשִׂכְלָם,
וְיִהְיוּ עֲצֵמָאִים, וְיִירוּ מֵהֶם הַהוֹרִים רַב נַחַת.

בְּנוֹי וּמִסְדַּע עַל־פִּי דְבָרֵי

רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצֶּפוֹן
בוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנָנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ

רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וְעַל־פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִים לִיה

רַבִּי נֶתָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וּמִשְׁלֵב בְּפִסְוִקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי

חֻכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מִגְּמָרָא וּמִדְרָשִׁים וְזֶהר הַקְּדוֹשׁ

הוֹבָא לְדָפוּס עַל־יְדֵי

חֲסִידֵי בְּרֶסְלֵב

עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵב"א

מוהרא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר אֶת הַסְּבָלֹנוֹת הַכִּי גְדוּלָה
בְּזֶה הָעוֹלָם צְרִיכִים לִילְדִים, כִּי טָבַע שֶׁל יְלָדִים
שְׂמֵעִיקִים וּמְצִיקִים לְהוֹרִים, וְרוֹצִים לְנִסּוֹת אֶת
עֲצָבֵיהֶם, וְעַל-פִּי-רַב עַל הַהוֹרִים עוֹבֵר כָּל-כֶּף הַרְבֵּה
צָרוֹת — הֵן מִפְּרֻנְסָה וְהֵן מִצַּד בְּרִיאוֹת וּדְאָגוֹת
וּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת, וּמִמֶּשׁ מִתְּפוּצָצִים עֲצָבֵיהֶם וּפּוֹרְקִים
הַכֹּל עַל יְלָדֵיהֶם, וְכֶף סוֹכֵב חֲלִילָה, שֶׁהֵילְדִים
מִעֲצָבָנִים אֶת הַהוֹרִים, וְהַהוֹרִים מִעֲצָבָנִים אֶת הַיְלָדִים,
עַד שֶׁהַבֵּית נִתְּהַפֵּף לְגִיהֶנוֹם. לְזֹאת נִצְרָכֶת מְאֹד מְאֹד
סְבָלֹנוֹת לִילְדִים, וְלֹא לְהַשְׁבֵּר מֵהֶם בְּשׁוֹם פָּנִים וְאַפֵּן.
וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִצְלִיחוּ.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרמז)

קונטרס

סִבְלָנוֹת לְיִלְדִים

.א

בְּנֵי וּבָנוֹתֵי הַיְקָרִים ! אִם רְצוֹנְכֶם שְׂיִהְיוּ לָכֶם יְלָדִים
מְצַלְחִים בְּגוּפָם וּבְנַפְשָׁם, עָלֵיכֶם לְהִתְאַזֵּר בְּמִדַּת
הַסִּבְלָנוֹת, כִּי בְשׁוּם פָּנִים וְאִפְּנָן אֵי אֶפְשָׁר לְגַדֵּל יְלָדִים,
אֲלֵא כְּשֶׁקוֹנִים אֶת מִדַּת הַסִּבְלָנוֹת, כִּי טֹבֵעַ הַבְּרִיאָה שֶׁל
יְלָדִים שֶׁהֵם קוֹפְצִים וְצוֹהֲלִים וְצוֹעֲקִים וּמִתְפָּרְקִים, וְזֶה
טֹבֵעַם הַבְּרִיאָה, אֲבָל הַהוֹרִים מִחַמַּת שֶׁהֵם מְבַגְּרִים יוֹתֵר,
וַיֵּשׁ לָהֶם כָּל מִינֵי בְּעִיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, בְּעִיּוֹת
כְּסָפִיּוֹת, בְּעִיּוֹת מְשָׁל עֲצָמָם, מְשׁוּם כִּן אֵין לָהֶם
סִבְלָנוֹת לְיִלְדִים, וְאִזִּי מִתְחִילִים לְצַעֵק וְלִזְעַק עָלֵיהֶם,
וְזֶה גַם כְּשֶׁמִּתְחִילִים לְהִרְבִּיץ לָהֶם וּלְהַכּוֹתָם, וְעַל-יְדֵי-
זֶה לֹא דֵי שְׂאִינָם פּוֹעֲלִים לְהַשְׁקִיטָם, אֲלֵא הַיְלָדִים
נִעְשִׂים פְּרָאִיִּים יוֹתֵר, וְקוֹפְצִים וְצוֹהֲלִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר,
וְאִם מְכַנִּיִּסִים בָּהֶם אִמָּה וּפְחָד עַל-יְדֵי צְעָקוֹת וְהַכָּאוֹת,

על-ידי-זה הם מתכנסים בתוך עצמם, ונהרסים לגמרי פיזית ושכלית; כי הטבע הבריא של ילדים, שצריכים להתפרק ולהוציא מרצם, לצעק ולהשתולל, וכיצד יכולים לתפס אותם? רק על-ידי שמורידים את עצמם אליהם, ומתלבשים בלבוש אחר לבוש, עד שמגיעים אל שכלם והבנתם, ואל מדרגתם הקטנה, ומדברים אתם בשפתם, שאז הם מבינים ויכולים להתקרב אל לבם, ורק כך מצליחים עמהם, כשיכולים לרדת אליהם, בפרט כשיש סבלנות עמהם, אז הילדים יצליחו מאד מאד בחייהם, לא-כן אם נופלים ונכנסים בעצבים ומתחילים להכותם ולצעק עליהם, על-ידי-זה הורסים אותם לגמרי, ולא די שלא יפעלו אצלם דבר, אלא עוד יהיה המצב גרוע הרבה יותר; ולכן ראו, בני ובנותי היקרים, מה לפניכם, הילדים שלכם הם יהלמים, ורק צריכים לטוש, אשר יכולים לעשותו רק על-ידי סבלנות גדולה, ולהוריד את עצמכם אל דעתם ושכלם, ולדבר עמהם כפי בחינתם וכפי דעתם והבנתם, ודיקא על-ידי-זה תראו ילדים אחרים לגמרי; כי בו ברגע שמדברים בשפה שלהם, ויש לכם סבלנות לשמע אותם, אז שובים את לבם של הקטנים, ויכולים לעבד אתם ולפעל אצלם כפי רצונכם, כי הילדים אינם מבינים שפה אחרת, רק כשיורדים לשפה שלהם. ובודאי דבר זה קשה, כי ההורים סובלים כל מיני צרות

ויסורים — הן מפרנסה והן מהשפלות בעבודה ובחברה, עם כל זאת עליכם לדעת, שילדיכם אינם אשמים בזה, ואל לכם להוציא את הכעס והרציחה עליהם, אדרבה את הילדים עליכם לחזק ולעודד ולאמץ, וכן לשחק עמָהֶם כפי דעתם ושכלם הקטן, ואתם צריכים סבלנות גדולה אליהם, ולהוריד את עצמכם אל מחם ודעתם, ולשחק אתם את המשחקים שלהם, ודיקא על-ידי-זה תראו אילו יהלמים יש לכם. ואם תקחו את הכלל הזה אז תראו ילדים אחרים לגמרי ומה שלא פעלתם בצעקות ובהכאות, תפעלו תכף-ומיד על-ידי דבורים והסברים שתסבירו להם לפי דעתם וחקמתם הקטנה ואז תרוו מהם רב נחת.

ב.

בני ובנותי היקרים! עליכם לדעת, כי הילדים מצליחים מאוד אם ההורים מתמסרים אליהם, ומורידים את עצמם כפי הבנתם, ומדברים אתם כפי רמתם ובחינתם, וזה מגדיל ומגביה את שכלם ודעתם, ולבסוף גדלים מצליחים מאוד, ואף שאני יודע שמאד קשה לכם מפאת רבוי הצרות והיסורים והמרירות והבלבולים שעוברים עליכם בחייכם, הן טרדות הפרנסה והן שאר צרות ומכאובים, עם כל זאת עליכם

לָשִׁים לָב, כִּי הַיְלָדִים הֵם הַנֶּכֶס שְׁלָכֶם, וּבּוֹדָאֵי אַתֶּם
 רוֹצִים לְרַאוֹת מֵהֶם רַב גַּחַת, וּבַפְּרָטִיּוֹת כְּשֶׁהֵם יִגְדְּלוּ,
 לְזֹאת רְאוּ לְהִשְׁקִיעַ בָּהֶם עֲכָשׁוּ, כִּי זֶה הַשְׁקָעָה מְצַלַּחַת,
 הַשְׁקָעָה כְּדָאִית, הַשְׁקָעָה נְצַחִית, וְאֵינָה הוֹלֶכֶת לְאִבּוֹד;
 כִּי סוּף כָּל סוּף, הַמְצִיאוֹת מוֹכִיחָה, כְּשֶׁהַנֶּכֶס מְשַׁקֵּיעִים
 בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּאִיזָה עֶסֶק, אֲזִי אֵת כָּל מְרֻצְכֶם אַתֶּם
 מְכַנְיָסִים בְּזֶה, וְזֶה סֶפֶק סֶפֶקָא אִם תְּצַלִּיחוּ אוֹ תִפְסְדוּ
 אֵת הַכֶּל, עִם כָּל זֹאת אֵינְכֶם שׁוֹאֲלִים שׁוּם דְּבַר, אֲלֹא
 מְכַנְיָסִים אֵת כָּל הַמְרָץ וְהַכֶּחַ וְהַכְּשָׁרוֹן פֶּן וְאוֹלֵי הָעֶסֶק
 יִצְלִיחַ, וְאֵינְכֶם חוֹשְׁבִים פְּעַמִּים, אֲשֶׁר יָכוֹל לִהְיוֹת
 כְּשֶׁלּוֹן גָּדוֹל בְּכָל הָעֶסֶק, לֹא-כֵן כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַדְּבַר לְחַנוּף
 יְלָדֵיכֶם, אֲזִי אַתֶּם מְתַעֲצָבִים וּמְתַפְרָצִים עֲלֵיהֶם, וְעַל כָּל
 דְּבַר קָטָן שֶׁהֵם עוֹשִׂים, אַתֶּם בּוֹנִים בְּנֵין גָּדוֹל, וְעוֹשִׂים
 מְזֶה עֶסֶק, וּמוֹצִיאִים אֵת עֲצָבֵיכֶם עֲלֵיהֶם, צוֹעֲקִים,
 מְתַפְרָצִים וּמְתַרְגְּזִים, וּמְכִים אוֹתָם; אֲשֶׁר בְּאַמַּת הַיְלָדִים
 אֵינֶם אֲשָׁמִים בְּזֶה, כִּי זֶה טֹבַע הַבְּרִיאָה שֶׁל הַיְלָדִים,
 שִׁיִּצְעֲקוּ וְיִתְפָּרְקוּ וְיִתְפָּרְאוּ, וְעִם כָּל זֹאת לְכָל עֶסֶק
 בְּעוֹלָם יֵשׁ לָכֶם סְבֻלָּנוֹת, וְאֶפְלוּ לְשִׁטּוֹת שֶׁל בְּנֵי-אָדָם
 הַבָּאִים לְפִטְפֹט אַתְּכֶם פְּטוּטֵי הַבָּל וּדְבָרִים בְּטָלִים
 בְּעֵנֵי סָרֵק, וּלְמֵרוֹת שֶׁאַתֶּם עֲסוּקִים בְּאִיזָה עֶסֶק, תִּתְּנוּ
 לָהֶם אֵת מְלֵא תְשׁוּמַת הַלֵּב וְהַסְבֻּלָּנוֹת הַמְרַבִּית, וְאֵלוּ
 כְּשֶׁיְלָדֵיכֶם בָּאִים וּמְבַקְשִׁים מִמְּכֶם דְּבַר-מָה, הֵן אִם הוּא
 דְּבַר הַכְּרָחִי, וְהֵן אִם הוּא דְּבַר שְׁטוּתִי, אֲזִי תִכְף-וּמִיד

תכנסו בעצבים, ותתפרצו עליהם ותכו אותם, ואין לכם סבלנות בעבורם. וזה אשר גורם שיהיו בעייתיים, ויסתגרו בתוך עצמם; כי מרב פעסכם בהתפרצויותיכם והמכות שאתם מכים בהם, נכנס בהם פחד, אימה ויראה, עד שנעשים מכנסים ומסגרים בתוך עצמם, וזה אשר גורם להיותם נכשלים בחייהם, וכשגדלים — אתם שוברים ראשכם ושואלים: למה ילדינו לא הצליחו בחייהם?! למה נכשלו?! אף אינכם שמים לב, שכל זה בא מחמת שלא היתה לכם סבלנות בעבורם. מדוע לא תשימו לב שילדיכם הם הנכס שלכם, ולכם צריכים לתת את כל הסבלנות שבעולם. ואף שאני יודע שדבר זה קשה לכם מאוד, כי עוברים עליכם צרות ויסורים ומרירות וחובות והרפתקאות, עם כל זאת אני רואה כשמגיע איזה עסק גדול או קטן, יש לכם סבלנות בעבורו, וכן אם באים שכנים וחברים וידידים, אף בפשעות שאינן נוחות, ומבלבלים אתכם, יש לכם סבלנות אליהם, ורק אצל ילדיכם, כשמבלבלים מחכם וכו', שם פגה סבלנותכם. אזי אשאל אתכם, מה הפלא שילדיכם אינם גדלים מצלחים, היכן ההשקעה שהצרכתם להשקיע בהם?! היכן הסבלנות ותשומת הלב שהייתם צריכים לתת להם?! ועל-כן למה תכו על חטא עתה כשהם בגרו, על שאינם מצלחים, הרי אתם אשמים בדבר.

לזאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אִם רְצוֹנְכֶם לְהַצְלִיחַ עִם יְלַדְיְכֶם, עָלֵיכֶם לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי מְאֲמָצִים בְּעוֹלָם, לְרַכֵּשׁ אֶת הַמְּדָה הַיְקָרָה הַזֹּאת שֶׁל סְבֻלָּנוּת, לְסַבֵּל אֶת הַיְלָדִים כְּמוֹת שָׂהָם, וּלְהוֹרִיד אֶת עֲצָמְכֶם אֲלֵיהֶם כְּפִי הַרְמָה שְׁלָהֶם, וּלְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּשִׁפְהַ שְׁלָהֶם, וּלְעֲנוֹת לָהֶם עַל כָּל שְׂאֵלוֹתֵיהֶם, אֲף שְׂזֵה נִרְאָה שְׁטוּתִי, עִם כָּל זֹאת עָלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי מֵה שְׁלָכֶם נִדְמָה כְּדַבֵּר קִטְנוּנִי, אֲצֹל הַיְלָדִים זֶה דְבָר גְּדוֹל עַד מְאֹד, וְאִם לֹא תַעֲנוּ לָהֶם, אֲזִי יִתְכַנְסוּ בְּתוֹךְ עֲצָמִם, וְיִגְדְּלוּ בְּעִתֵּי יָמָיִם. וְכִבֵּר אָמַר רַבְּנוּ ז"ל (סֵפֶר הַמְּדוּת, אוֹת בְּנִים, סִימָן קו): הַבְּנִים שׁוֹטִים כְּשִׂאֲבֵיהֶם כְּעֶסֶן; וְכֹל זֶה בָּא לָהֶם, כִּי שִׂאֲלוּ אֶת אֲבֵיהֶם שְׂאֵלוֹת וְלֹא הִיָּתָה לוֹ דֵּי סְבֻלָּנוּת לְהַשִּׁיבֵם, אֲלֹא הִכָּה אוֹתָם מְכוֹת וְגִרְשָׁם, וּמִכָּל שָׁפָן כְּשִׂאִים עָלֵיהֶם אִיוּמִים, בְּיָדָאֵי שְׂלֹא יִהְיֶנוּ לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, וְלֹא יַעֲזוּ לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְאַחֲר־כֵּן כְּשֶׁהֵבֵן גְּדֹל לֹא יִצְלַח, שׁוֹאֲלִים הַהוֹרִים: מֵאֵין בָּא דְבָר כֵּזֶה?! אֵינְכֶם שָׂמִים עַל לֵב, שְׁפֹל זֶה בָּא בְּגִינְכֶם וּבְאִשְׁמֹתְכֶם, מִחֲמַת שְׂלֹא הִיָּתָה לָכֶם סְבֻלָּנוּת לְיְלַדְיְכֶם.

וְלָכֵן רְאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, לְהִיּוֹת פְּקָחִים, כְּשֶׁהַיְלָדִים עֹדִין בְּגִיל קִטְנוּת, וְתִקְנוּ לְעֲצָמְכֶם אֶת מְדַת הַסְּבֻלָּנוּת, כִּי אֵין עוֹד דְבָר כָּל-כָּף נְחוּץ לְחִנוּף הַיְלָדִים כְּמַדַּת הַסְּבֻלָּנוּת. וְצָרִיכִים עֲצָבִים שֶׁל בְּרוֹזל בְּעֵבוּרָם,

וְאִף שְׂאֵנִי יוֹדֵעַ שְׁזֶה כָּל-כָּף קָשָׁה לָכֶם, כָּלֵל וְכָלֵל אֵינוֹ קָל, וּבִפְרָט כְּשֵׁישׁ בְּעִוֹת אַחֲרוֹת בְּבֵית, כְּגוֹן: בְּעִוֹת פְּרִנְסָה, בְּעִוֹת שֶׁל בְּרִיאוֹת, וְכַדוּמָה כָּל מִינֵי צָרוֹת וְיִסּוּרִים שְׁעוֹבְרִים עַל בְּנֵי-אָדָם, עִם כָּל זֹאת עֲלִיכֶם לְזָכֹר, כִּי הַסְּבָלְנוֹת וְהַשׁוּמָת הַלֵּב שְׂאֵתָם נוֹתְנִים לִילְדִים, זֶה הַהִשְׁקָעָה הַטּוֹבָה וְהַבְּטוּחָה בְּיֹתֵר, וְעֶרְפָּה לִילְדִים מְצַלְחִים מְאֹד בְּעֵתִיד. וְלָכֵן רְאוּ לְרַכֵּשׁ לְעֶצְמְכֶם אֶת הַמְּדָה הַיְקָרָה הַזֶּה שֶׁל סְבָלְנוֹת, וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה תִּצְלִיחוּ עִמָּהֶם.

ג.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלִיכֶם לְדַעַת, שְׁטַבַּע שֶׁל יְלָדִים קָטָנִים, שְׂמַחֲפָשִׁים תְּשׁוּמָת לֵב, וְרוּצִים שְׂיֹרִידוֹ אֶת עֶצְמָם אֲלֵיהֶם, וּמִזֶּה בָּא שֶׁהֵם מְנַדְנָדִים תְּמִיד, וְעוֹלִים עַל הָעֶצְבִּים, בּוֹכִים, צוֹעֲקִים, מְשִׁתּוֹלְלִים וּמִתְפָּרְקִים. וּבְאֵמֶת אֵין כּוֹנֵנָתָם לְרַע, אֲלֵא הֵם מְבַקְשִׁים וּמִתְחַנְּנִים: "תָּנוּ לִי תְשׁוּמָת לֵב", זֶה כְּלֵי הַבְּטוּי שְׁלָהֶם. וּמִחֲמַת שְׂאֵין הַהוֹרִים יוֹדְעִים אֶת זֹאת, חוֹשְׁבִים שֶׁהַיְלָדִים מְנַדְנָדִים בְּעֵלְמָא, כְּדִי לְהַצִּיק לָהֶם, וְעַל-כֵּן הֵם מְפִים בָּהֶם מִכּוֹת אַכְזָרִיוֹת, אוֹ מִתְפָּרְצִים עֲלֵיהֶם בְּצַעֲקוֹת: "צָאוּ מִפֶּאֶן, עֲזְבוּ אוֹתִי, אֵין לִי כַח אֲלֵיכֶם" ... אֵינְכֶם יוֹדְעִים שְׁבֹזָה אֶתֶם הוֹרְסִים אֶת יְלָדֵיכֶם לְגַמְרֵי.

מצד אחד הם רואים שנצחו אתכם, בכך שהצליחו להוציאכם מפליכם, ולהביאכם לידי כעס ועצבים, והם נהנים מכה, ואזי אתם מתפרצים עוד יותר וצועקים עליהם, והם מנדנדים יותר ועולים על עצביכם יותר ויותר, ומנצלים את נקדת התרפה שגלו אצלכם. ומצד שני הם רואים ומרגישים שאינכם מעניקים להם תשומת לב מספיקה, ואינכם מתיחסים אליהם ומשיבים על שאלותיהם, אזי נכנס בהם רגש נחיתות, וחדשים עצמם משפלים, נחותים ומרחקים, ומאבדים על-ידי-זה את האמון בעצמם, וזה גורם להם אחר-כך לגדל עם תחושה שאינם שוים מאומה, והם מועדים לכשלוך בחיים, ואזי נעשים בעייתיים בבית-הספר ובתלמוד-תורה, ונכשלים בלמודיהם ובציוניהם, ואף המלמדים, המורים והמורות יוצאים מגדרם ומוציאים עצביהם, מענישים אותם וצועקים ומתפרצים עליהם, והתוצאה — שהילדים מתכנסים יותר בתוך עצמם במרירות ומתמרדים, עד שגדלים בעייתיים באמת. וכל זה גרמתם אתם בעצמכם, בני ובנותי היקרים, מפאת שלא היה לכם שמץ סבלנות לילדיכם, ולא רציתם להוריד עצמכם אליהם ולשמע דברייהם, ולהשיבם על כל שאלותיהם, בקשותיהם ועניניהם, וכשפגרו — גדלו כבר בעייתיים, הן שהסתגרו בתוך עצמם, ושרויים בדפאון ובעצבות, ואינם רוצים לצאת מתדרם

אֶל הַחֲבֵרָה, או שְׁנַעֲשִׂים אֱלִימִים כְּלָפִי אַחֲרַיִם, חֵס וְשָׁלוֹם, גּוֹנְבִים וּמְזִיקִים אֶת רְכוּשׁ הַזּוּלָּת, עַד שֵׁשׁ יְלָדִים שְׁפָל-כֶּף הַשְּׁפָלוּ עַל-יְדֵי הוֹרֵיהֶם, אֲשֶׁר לֹא נִתְּנוּ לָהֶם אֶת הַיַּחֲס וְהַסְּבָלְנוֹת הַנְּאוֹתִים, וּגְדִלִים בְּעֵיִתֵּיִם בְּצוּרָה בְּלִתֵּי רְגִילָה, וְכֶף כְּשֶׁהִתְבַּגְּרוּ כָּבֵר עִם כָּל מִינֵי בְּעִוֹת נַפְשִׁיּוֹת, אֲזִי אַתֶּם מִתְחִילִים לְרוּץ אֶל כָּל מִינֵי רוּפְאִים וּפְסִיכְיָאטְרִים, וְאוֹכְלִים אֶת עֲצָמְכֶם: מִדּוּעַ קָרָה לָכֶם דְּבַר זֶה?! וּמִדּוּעַ יֵשׁ לָכֶם יְלָדִים לֹא יִצְלָחִים?! וְאַתֶּם שׂוֹאֲלִים 'מִדּוּעַ' 'מִדּוּעַ' עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט, וְאֵינְכֶם שָׂמִים עַל לֵב שֶׁהַקּוֹלֵר תְּלוּי בְּצוּאָרְכֶם, וְאַתֶּם אֲשֵׁמִים בְּדְבַר; כִּי בְהִיּוֹת הַיְלָדִים קִטְנִים, לֹא הוֹרְדְתֶם עֲצָמְכֶם אֲלֵיהֶם, וְלֹא הִיְתָה לָכֶם סְבָלְנוֹת לְקִטְנוּנֵיּוֹת שְׁלָהֶם, הַשְּׁפָלְתֶם אוֹתָם, צִעַקְתֶם וְהִתְפַּרְצְתֶם עֲלֵיהֶם, וּמְכַל שֶׁכֵּן אִם הִפִּיתֶם אוֹתָם מִכּוֹת נַחֲרָצוֹת... וְלִכֵּן מֵה שְׂאֵלְתְּכֶם: 'מִדּוּעַ' 'מִדּוּעַ', הִנֵּה הַתְּשׁוּבָה לַפְּנִיכֶם.

לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, הֵיוּ פְקָחִים עִתָּה בְּעוֹד יְלָדֵיכֶם קִטְנִים, הוֹרִידוּ אֶת עֲצָמְכֶם לְרֵמַת שְׁכָלֶם, וְתַעֲנוּ לָהֶם עַל כָּל הַקִּטְנוּנֵיּוֹת שְׁלָהֶם, וְאַף שְׂאַתֶּם מִתְּפוּצְצִים מֵרַב עֲצָבִים, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיכֶם לְדַעַת, שְׂזוֹ הַהִשְׁקָעָה הַמְּשַׁלְמֶת בְּיוֹתֵר, וּבְמִקּוֹם לְפִטְפֹּט עִם שְׂכָנִים וְחֲבֵרִים, יְדִירִים וְקָרוֹבִים, אוֹ לְשׁוֹחַח בְּטִלְפוֹן עִם זֶה אוֹ עִם זֹאת עַל דָּא וְעַל הָא כָּל מִינֵי שְׂטִיּוֹת, אֲשֶׁר בְּזֶה אַתֶּם

חוֹשְׁבִים שְׁדָבָר גְּדוֹל הַנֶּכֶם עוֹשִׂים, בְּהַ בְּשָׁעָה שְׁאַתֶּם
 רוֹצְחִים אֶת יְלִדֵיכֶם בְּיַדֵיכֶם; כִּי עִם כָּל אֱלוֹ שְׁאַתֶּם
 מְדַבְּרִים וְנוֹתְנִים לָהֶם תְּשׁוּמַת לֵב, לְבִסּוֹף יַעֲזוּבוּ אֶתְכֶם,
 וַיִּהְפְּכוּ לָכֶם לְשׁוֹנְאִים גְּדוֹלִים, כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם, שְׁמִי
 שְׁמִשְׁקִיעִים בּוֹ וּמְדַבְּרִים וּמְשׁוֹחָחִים עִמוֹ, וּמְשַׁתְּדָלִים
 לְעֹזֵר וּלְסִיעֵ לֹ לְצֵאת מִבְּעִיּוֹתָיו, וְסוֹבְלִים אוֹתוֹ
 בְּסִבְלָנוֹת שֶׁל בְּרוּז, לְבִסּוֹף הוּא נַעֲשֶׂה כְּפוּי טוֹבָה, וְלֹא
 זֹו בְּלִבָּד, אֲלֹא עוֹד שׁוֹנֵא אֶתְכֶם בְּתַכְלִית הַשְּׁנֵאָה,
 וּבוֹרַח מִכֶּם, וּמְדַבֵּר עֲלֵיכֶם כָּל דְּבַר רַע, לֹא-כֵן יְלִדֵיכֶם
 אֲשֶׁר הֵם דָּם מְדַמְכֶם, בְּשֶׁר מִבְּשָׂרְכֶם, עֵצִם מִעֲצָמֵיכֶם,
 מִדוּעַ לֹא תִשְׁפָּחוּ עֲכָשׁוּ מִכָּל הָעוֹלָם כֵּלוּ, וְתַכְנִסוּ אֶת
 עֲצָמְכֶם רַק בְּהַשְׁקָעָה הַזֹּו, לְסִבֵּל אֶת יְלִדֵיכֶם, לְשַׁחַק
 עִמָּהֶם, לְהַסְבִּיר לָהֶם כָּל אֲשֶׁר נִפְשָׁם חִפְצָה, וְכָל אֲשֶׁר
 מְעַנְיִים לְדַעַת, וְתִסְפְּרוּ לָהֶם סִפּוּרִים כְּפִי שְׁכֵלְם
 וּבְחִינָתָם וּמְדַרְגָּתָם הַקְּטָנָה, וְדִיקָא עַל-יַדֵי-זֶה יִכְנַס בָּהֶם
 בְּטַחֲוֹן עֲצָמֵי, וַיִּרְגִּישׁוּ שִׁישׁ לָהֶם גַּב חֲזָק הָעוֹמֵד
 מֵאַחֲרֵיהֶם, וְכֹךְ תִּבְנֶה אִישִׁיתָם, וְיִתְפַּתְּחוּ כָּל חוּשֵׁיהֶם,
 וַיִּצְלִיחוּ הֵן בְּהַנְהַגּוֹתֵיהֶם וְהֵן בְּלַמּוּדֵיהֶם, וְאַתֶּם תִּרְוּ
 מֵהֶם רַב נַחַת; כִּי אֵין עוֹד נַחַת גְּדוֹל יוֹתֵר מִזֶּה,
 כְּשֶׁרוֹאִים שְׁהִילְדִים מְעַרְבִים בֵּין הַבְּרִיּוֹת, וּמְדַבְּרִים עִם
 כָּלֶם, וַיֵּשׁ לָהֶם יִשׁוּב הַדַּעַת, וּמוֹצְאִים חֵן בְּעֵינַי כָּל, וְכֵן
 מְצַלִּיחִים בְּלַמּוּדֵיהֶם, וּמְצַטְיִנִים בְּצִיּוּנֵיהֶם, אֲשֶׁר הַנַּחַת
 הַזֶּה שָׁוָה כָּל הוֹן דְּעֵלְמָא, וְאֵין עוֹד כֶּסֶף בְּעוֹלָם לְשֵׁלֶם

בַּעֲבוּר הַנַּחַת הַזֶּה; וְעַל-כֵּן רְאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, מַה
 לַפְּנִיכֶם, הָאֵינָה כְּדֹאֵית הַהִשְׁקָעָה הַזֹּו לְהִשְׁקִיעַ
 בְּיַלְדֵיכֶם, שֶׁתִּרְפְּשׁוּ אֶת מִדַּת הַסְּבָלָנוֹת וְתִסְבְּלוּ אוֹתָם? !
 וְאִף שֶׁזֶּה קָשָׁה לָכֶם מְאֹד, אָבֵל אֶת הַפְּרוֹת, הַקָּרֵן וְהַרוּחַ
 תּוֹצִיאוּ אַחֲרֵי-כֵן, וְזֶה יִשְׁאַר לָכֶם כָּל יְמֵי חַיֵיכֶם.

ד.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! מְאֹד אֲבַקֵּשׁ אֶתְכֶם, שֶׁתַּחֲשׁבוּ
 עִתָּה וְתִתְּשְׁבוּ בְּיִשׁוּב הַדַּעַת אֲמֵתִי, בְּעוֹד יַלְדֵיכֶם
 קְטַנִּים, הַתְּחִילוּ לְהִסְתַּכֵּל עַל הַעֲתִיד שְׁלָהֶם, אִיךָ יִגְדְּלוּ
 וְאִיךָ יִצְלִיחוּ, וְאֵל תֹּאמְרוּ שֶׁהֵם עַדִּין קְטַנִּים — "יֵשׁ לִי
 זְמַן בְּחַנוֹכֶם, כְּשִׁיגִיעוּ לְגִיל הַבְּגָרוֹת אֲזִי אֲשַׁקִּיעַ בָּהֶם
 וְאֲזִי אֲסַבִּיר לָהֶם". אֵל תֹּאמְרוּ זֹאת, כִּי אֲזִי יִהְיֶה כְּבָר
 מֵאַחַר וְלְאַחַר זְמַן, עִתָּה הַעֵת לְהִשְׁקִיעַ בְּיַלְדִים, כְּשֶׁהֵם
 עַדִּין קְטַנְטַנִּים מְאֹד, כִּי אֲזִי כָּל הַשְׁקָעָה קְטַנָּה הַנְּדָמִית
 לַפְּעוּטָה, דַּעוּ לָכֶם, שֶׁזֶּו הַשְׁקָעָה גְּדוּלָּה מְאֹד מְאֹד, אִף
 שְׁאֵינָה נִרְאֵית לְעֵינַיִם, לֹא-כֵן אִם תִּתְּרַשְׁלוּ בְּקְטַנוּתְכֶם,
 הַכֹּל יִהְיֶה אֲבוּד אַחֲרֵי-כֵן, וּכְשֶׁהֵי יַלְדִים מִתְּבַגְּרִים כְּבָר
 אֵין יְכוּלִים לְשַׁנּוֹת הַמַּעֲוָת וְלִתְקַן אֶת הַנְּזַק שֶׁנִּגְרַם לָהֶם
 נִפְשִׁית וְשִׁכְלִית; כִּי אִם הוֹרְדְתֶם אֶת עֲצַמְכֶם אֶל יַלְדֵיכֶם
 בְּעוֹדָם קְטַנְטַנִּים, וּנְתַתֶּם לָהֶם תְּשׁוּמַת-לֵב רְאוּיָה, וְלֹא
 עֲנִיתֶם עַל כָּל שְׁאֵלוֹתֵיהֶם וּנְדוּדֵיהֶם, אֲלֵא הַתְּפָרָצְתֶם

וַיַּעֲקֹתֶם עֲלֵיהֶם, וַיְגַרְשֶׁתֶם אוֹתָם מִכֶּם, וְעוֹד הַכִּיתֶם
 אוֹתָם בְּאֲכֹזְרִיּוֹת, בְּזוֹה גְרַמְתֶּם צְלָקָת עֲמֻקָּה בְּתוֹךְ נַפְשָׁם,
 וְהִרְסַתֶם אֶת עֲתִידָם לְגַמְרִי.

לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אַל תִּקְחוּ אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהִים
 בְּנִקְלָה, אֲלֵא הַחֲדִירוּ הַיֵּטֵב בְּלִבְכֶם כָּל מֵה שֶׁאַבְקַשׁ
 אֹתְכֶם. הַנִּיחוּ אֶת כָּל הָעֲסָקִים בְּעוֹלָם, וַעֲשׂוּ כָּל מִינֵי
 פְּעֻלוֹת לְקִנּוּת לְעֲצֻמְכֶם מִדַּת הַסְּבִלְנוֹת לִילְדֵיכֶם, וַעֲנוּ
 עַל כָּל שְׁאֵלוֹתֵיהֶם, וַתְּנוּ לָהֶם תְּשׁוּמַת־לֵב הַכִּי גְדוֹלָה,
 וְתִטְּיְלוּ אִתָּם וְתוֹצִיאוּ אוֹתָם בַּחוּץ, וְתִסְבִּירוּ לָהֶם כָּל
 דְּבַר שֶׁרַק שׂוֹאֲלִים אֹתְכֶם, וְלְעוֹלָם אַל תִּתְּפָרְצוּ עֲלֵיהֶם,
 אֲלֵא תִדְבְּרוּ עִמָּהֶם בְּשִׁפְהָ וּבְכַרְמָה שְׁלָהֶם, וְאִזּוֹ כִּשְׁיִגְדְּלוּ
 יִהְיוּ בְּרִיאִים בְּשִׂכְלָם וּבְנַפְשָׁם וּפְקֻחִים בְּדַעְתָּם, וְתִרְווּ
 מֵהֶם רֵב נַחַת דְּקִדְשָׁה, וַיִּשְׂאוּ חֵן בְּעֵינַי כָּל רוֹאֵיהֶם, וְזֶה
 יִהְיֶה הַנַּחַת הַכִּי גְדוֹל שְׁלָכֶם, וְאִזּוֹ תִקְצְרוּ אֶת הַפְּרוֹת
 שֶׁזֶרְעֹתֶם בְּעֵמֶל וּבְטָרְחָה, בְּזִיעָה וּבְצַעַר וּבְנִדּוּד שְׁנָה
 שֶׁהִדְרַתֶּם מֵעֵינֵיכֶם בְּעַת גְּדוּלָם, וְאִזּוֹ תִּתְּפָרְצוּ שֶׁהַשְּׂתַלֵּם
 כָּל הָעֵמֶל וְהַטָּרַח, הַצַּעַר וְהַדְּמַע, הַיְזוּעַ וְהַיְגָע; אֲשֶׁרֵי
 הַהוֹרִים הַמְּחַדִּירִים אֶת הַדְּבוּרִים הָאֵלּוּ לְתוֹךְ לְבָבְכֶם,
 וּמְקִימִים אוֹתָם בְּשִׁלְמוֹת, שְׂאִזּוֹ יִצְלִיחוּ עִם יְלִדֵיהֶם מְאֹד
 מְאֹד.

ה.

בני ובנותי היקרים! ראו לחזק את עצמכם יחד
 במדת הסבלנות, אשר אין עוד מדה יקרה כמדה זו,
 ובפרט להיות סבלן עם הילדים; פי עקר התכלית
 והחיוב להוליד בנים הוא בשביל כבודו יתברך, כדי
 שיהיה קיום העולם, שישארו בניו אחריו מדור לדור,
 לגלות כבודו יתברך בעולם, שבשביל זה נברא הכל;
 פי עקר התגלות כבודו יתברך הוא על-ידי בני-אדם
 דיקא, ועל-כן צננו הקדוש-ברוך-הוא להתחתן ולהוליד
 בנים, ולהחזיר בהם את האמונה הקדושה, ולמסור
 אותה מדור דור מאב לבן, כדי להמשיך את כבודו
 יתברך בעולם, אשר זו היתה תכלית הבריאָה. ועל-כן
 כל הפגנה של הולדת ילדים, צריכה להיות רק בשביל
 תכלית אחת — כדי להמשיך את אורו יתברך בזה
 העולם על-ידי הילדים. ולכן הזהירונו חכמינו
 הקדושים כל-כף על מצות החנוּף — לחנף את הילדים
 שילכו בדרך התורה והאמונה הקדושה.

אבל על זה צריכים סבלנות גדולה מאד מאד,
 ובפרט בדורות אלו, שהתפשטו הערכ-רב בעולם,
 ונתערכו בנשמות ישראל, והביאו מבחור את כל הזבל
 והלכלוך, ובעוונותינו הרבים ילדים נלכדים במצודתם

הרצה והמרה, שקוץ, תעוב, זהום, נאוף וסמים, ועל ההורים למסור את נפשם בעבור חנוף ילדיהם, לחנכם שילכו בדרך התורה והיראה כפי שקבלנו מאבותינו ומאבות אבותינו מדור דור. אבל כדי לחנף את הילדים בדרך תורה, צריכים הרבה סבלנות, כי אין עוד דבר שצריך סבלנות כמו ענין החנוף, ואסור לדחק את השעה, ולדחק על הילדים שמכרחים ללכת בצורה כזו או באופן כזה, עקר שלמות החנוף הוא בדרך נעם ואהבה והסברה נכונה. והעקר — בסבלנות גדולה מאד, להחדיר בהם אמונה פשוטה בו יתברך, ולקיים את המצוות בקבלת על בתמימות ובפשיטות גמורה, ולשקץ ולתעב להם את דרכי הגויים ואמות העולם.

ועל כלם — צריכים הרבה תפלות ובקשות, שהאב והאם ישפכו את נפשם לפניו יתברך מדי יום ביומו, שיהיו ילדיהם זהירים בכבוד התורה והמצוות, וכבוד הקדוש-ברוך-הוא, ולעשות רצונו יתברך באמת ובתמים. ואז אם ההורים יתפללו בכל יום אל הקדוש-ברוך-הוא על הצלחת ילדיהם, וכן ישתדלו מאד להתנהג עם ילדיהם בסבלנות גדולה לא לדחק עליהם, ולא להעמיס עליהם יתר על המדה, אלא בהסברה נאותה ולשקץ את דרכי הגויים הנלוזות ותאוותיהם המגנות, אז דיקא יצליחו לחנף ילדים בריאים, שמהם

יצא ויתגדל כבודו יתברך בעולם. אשר זה עקר
 התכלית של הולדת ילדים בזה העולם, כדי למסור להם
 את האמונה הקדושה שקבלנו מדור דור מאבות
 אבותינו עד משה רבנו בהר סיני. ובזה מעלים
 שעשועים כאלו אליו יתברך, שלא ראו שעשועים כאלו
 מימות עולם, ובפרט בדור הזה, שהעולם כל-כף חשוף,
 והערב-רב מתפשטים מאד עם דעותיהם הרעות
 והמרות, והכל נעשה הפקר, רחמנא לצלן, ומדברים
 נגד הקדוש-ברוך-הוא בריש-גלי, בעזות ובחציפות
 גדולה עד מאד, ואם עכשו בדור הזה מוסרים נפשם
 בעבור חנוף הילדים, ומחנכים אותם על-פי התורה
 והיראה בקדשה ובטהרה, זה חשוב עד מאד אצלו
 יתברך; כי אחר כל הנסיונות הקשים והמרים שעוברים
 על נשמות ישראל, ואף-על-פי-כן אין מסתכלים על
 הגויים ואמות העולם והערב-רב שהתערבו בין נשמות
 ישראל, ומחנכים אותם בדרך התורה והיראה, זה עקר
 השעשוע אצלו יתברך.

אבל עליכם לדעת, שהיסוד בחנוף הילדים הוא
 דיקא על-ידי תקף הסבלנות, שצריכים לסבל הרבה
 מהם, פי הילדים דרכם להתמרד על כל אשר אומרים
 להם, ולכן על ההורים להיות פקחים ולא לשים לב אל
 ההתמרדות הזו, אלא להמשיך עם סבלנות גדולה עד

מאד, וכדרכי נעם להחזיר בהם אמונה פשוטה בו ותברך, ותמיד לדבר רק מהקדוש-ברוך-הוא וממעלת מצוותיו ותברך, ולספר להם ספורי צדיקים מחכמים גדולים, דיקא על-ידי-זה תצליחו לחנך דורות ישרים.

ולכן, בני ובנותי היקרים, דעו לכם שאחריות גדולה מנחת עליכם, מאחר שזכה אתכם הקדוש-ברוך-הוא להתחתן ולהוליד בנים, עליכם לדעת, כי עקר התכלית בהולדת הבנים והבנות היתה, פדי להחזיר בהם אמונה פשוטה בו ותברך, ושימשיכו את שרשרת הזקב של כלל נשמות ישראל.

ולכל זה אי אפשר להגיע אלא על-ידי תקף מדת הסבלנות, כי עם ילדים צריכים סבלנות הכי גדולה, כי דרכם להרגיז מאד את ההורים, ומנסים לבדק ולראות את נקדת התרפה שלהם, ותכף-ומיד כשרואים שעלה בידם והצליחו, אזי הם עולים על עצביהם, וההורים בדרך כלל סובלים סבל גדול — הן מפרנסה והן מבעיות משפחתיות, וכל אחד עם סבלו הוא, ובכן כשהילדים עולים על העצבים, אזי פגה סבלנות ההורים ומתחילים להכותם, והילדים מתפראים עוד יותר ומתמרדים ביותר. ואם-כן עם הכאות וצעקות

והתפרציות אין פועלים מאומה, אלא מעצבנים אותם יותר.

ועל־כן עליכם לדעת, שמשִׁימָה אלקית נמסרה בידכם, מאחר שנתן לכם הקדוש־ברוך־הוא מתנה — ילדים, עליכם להחזיר בהם אמונה פשוטה בו יתברך. אבל על זה צריכים להיות סבלנים גדולים מאד; כי אמונה וסבלנות הולכות בצוותא ותלויות זו בזו, כי המאמין האמתי, שמאמין שאין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו, דיקא על־ידי־זה סובל את כל אשר עובר עליו, מאחר שיודע שהכל ממנו יתברך. ואם זה נאמר על כל פרט ופרט בחיים, על אחת כמה וכמה באין ערך כלל שזה נאמר על חנוף הילדים, לחנכם בדרך התורה והמצוות, בדרך האמונה הטהורה והברורה בו יתברך. ואם תקימו את דברי אלה, אז תצליחו בחנוכם, לחנכם על־פי דרכי התורה והמצוות והאמונה הנכונה, ותרוו מהם רב נחת דקדושה, וכשיגדלו יהיו יהודים גאים ביהדותם, ולא יתבישו משום ברִיָּה שבעולם, אדרבה ילכו עם אמונתם בו יתברך בגאון לפני כל הגויים ואמות העולם, ויגלו ויפרסמו את אמתת מציאותו יתברך בריש גלי בבטחון עצמי, בבטחון חזק; כי כשמחנכים את הילדים בצורה נאותה,

בסבלנות, ומורידים את עצמם אליהם לרמת שכלם, ומדברים עמָהם בשפתם וכפי בחינתם, ומסבירים להם את דרך התורה והיראה, אז נתרחב דעתם ומחם, ונחדר בהם בטחון עצמי, ויוצאים מעצמם, וגדלים ומתפתחים על הצד הטוב ביותר, וההורים רואים מהם הרבה נחת; אשרי מי שמחנך את בנו ובנותיו על-פי דרכי התורה והמצוות, ועל-פי דרך האמונה הטהורה שקבלנו מאבותינו ומאבות אבותינו מדור דור, עד קבלת התורה על-ידי משה רבנו בהר סיני, ואז יגרם שעשוע למעלה בכל העולמות, ושעשוע למטה לכלל נשמות ישראל; אשרי לו בזה ואשרי לו בכא!

תם ונשלם, שבח לאל בורא העולם!

קונטרס

חזוק לילדים

יורה עצות והנהגות ישרות להורים איך לגדל ילדים,
ואיך להחזיר בהם אמונה ברוחה ומזככת בו יתברך,
ויזכו לאהבת התורה ולאמונת חכמים, ויגדלו ילדים
בריאים בשכלם ובנפשם, ויהיה להם בטחון עצמי.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוהרא"ש נ"י אָמר: בְּעֵתִים הֵלְלוּ שְׁהַדּוֹר כָּל־כֶּף
חֶלֶשׁ — הֵן בְּרוּחַנִיּוֹת וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְעוֹבֵר עַל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד כָּל־כֶּף הַרְבֵּה צָרוֹת וְיִסּוּרִים וּמְרִירוֹת
וּמְכַאֲבִים, צְרִיכִים לַחֲזֹק בְּיוֹתֵר אֶת הַיְלָדִים — הֵן
בְּנַפְשָׁם וְהֵן בְּרוּחָם, לְשִׂמְחַת אוֹתָם, וּלְעוֹדֵד וּלְחֲזֹק
וּלְאַמֵּץ אֶת לִבָּם, שֶׁלֹּא יִירָאוּ וְלֹא יִפְחָדוּ מִשׁוֹם דְּבַר
בְּזֵה הָעוֹלָם, וּבְזֵה שְׂמֻחֲזִיקִים אֶת הַיְלָדִים, עַל־יְדִי־זֶה
הֵם יֵצְאוּ בְּרִיאִים בְּנַפְשָׁם, בְּרִיאִים בְּשִׁבְלָם וּבְרִיאִים
בְּרוּחָם. וְזוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת עֲבוּדַת הַהוֹרִים בְּעֵתִים הֵלְלוּ
— לַחֲזֹק אֶת הַיְלָדִים בְּכֹל מִינֵי דְבוּרִים, וּבִפְרָט לִהְיוֹת
רְגִיל לְדַבֵּר עִמָּהֶם דְבוּרֵי יְרֵאת שָׁמַיִם וְהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית
וְסִפּוּרֵי צִדִּיקִים, לְהַחֲדִיר בָּהֶם אֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ,
וְאֱמוּנַת חֻקִּים בְּצִדִּיקִים הַקְּדוּשִׁים, וְדִיקָא עַל־יְדִי־זֶה
יִצְלִיחוּ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרמח).

קונטרס

חזוק לילדים

א.

בני ובנותי היקרים! עליכם לדעת, כי העתיד של ילדיכם תלוי בידיכם, הקדוש-ברוך-הוא נתן לכם מתנה ילדים, ואינכם יודעים איך לנצל את המתנה היקרה הזו, והנכם צועקים מתפרצים, מרביצים, מכים ומשפילים אותם, מפני שאתם עצבניים. האם בשביל זה נתן לכם הקדוש-ברוך-הוא ילדים?! האם כן אתם חושבים לגדל ילדים פריאים בנפשם, ברוחם ובשכלם?! הרי אתם הורסים אותם לגמרי. לא-כן אם תחזקו ותעודדו ותשמחו את ילדיכם, ותגדילו אותם, יתרחב לבם ודעתם, ויראו לפנייהם הורים האוהבים אותם וחפצים בטובתם, ואזי יגדלו פריאים בשכלם ובנפשם, ויהיו הכי מצלחים בחייהם; כי רב רבם של

הילדים הגדלים בעיתיים, זהו רק בבית שיש מתחים בין ההורים, מריבות, קללות ואי הבנות, ומזה בא שמוציאים עצביהם על הילדים.

ולכן ראו, בני ובנותי היקרים, לקחת את עצמכם בידיכם, ותשתדלו לחזק ולעודד ולשמח את ילדיכם מגיל קטנותם, להראות להם אהבה, וכשיתבגרו — יהיו גדלים פקחים וחכמים, בריאים בנפשם ובשכלם; כי זה טבע הבריא של כל יצור בזה העולם, אם רק מקרבים אותו, מרגיש חם ואהבה, לא-כן אם משפילים אותו, נטבע בנפשו כאלו שונאים אותו ואין יכולים לסבלו, וזה עושה צלקת בילדים עוד מקטנותם. ולכן הזהרו מאד, בני ובנותי היקרים, לא להשפיל ולדפא את ילדיכם, אלא תורידו עצמכם אליהם, ותתענינו בסבל שסובלים, ואף שנדמה לכם כקטנוני — אל תאמרו זאת, כי אצל ילדיכם הקטנים זה דבר גדול מאד מאד, וכשמרגילים את עצמם בעודם קטנים לירד אליהם, ולדבר בשפה שלהם, אזי גדלים עם בטחון עצמי, כי רואים שיש מי שמתענין בהם, וכן גדלים בריאים בנפשם ובשכלם ומצליחים בחייהם; ולכן בני ובנותי היקרים, אל יהיו בעיניכם דברים אלו לריק, אלא זה עקר גדול בגדול ילדים מצלחים.

ב.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי הַיְלָדִים
 צְרִיכִים בְּקָבִיעוֹת תְּשׁוּמַת־לֵב, עֲדוּד אֲהָבָה וְחֵם, וְאִם
 נוֹתְנִים לָהֶם אֶת כָּל זֹאת, הֵם גִּדְלִים בְּרִיאִים בְּנִפְשָׁם
 וּבְשִׁכְלָם, וְנִכְנָס בָּהֶם בְּטַחֲוֹן עֲצָמִי, וּגְדִלִים מְצַלְחִים
 כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, לֹא־כֵן אִם מְגִיל צָעִיר כָּבֵר מְשִׁפִּילִים
 אוֹתָם, וְעַל כָּל דָּבָר שְׁעוֹשִׂים אֵין נוֹתְנִים לָהֶם
 מַחְמָאָה, אֲלֹא אֲדַרְבֵּה עוֹרְכִים עֲלֵיהֶם בְּקִרְתָּ, זֶה גּוֹרֵם
 צְלָקָת בְּנִפְשָׁם, וְשׁוֹבְרָם לְגַמְרִי, עַד שֵׁשׁ יְלָדִים שֶׁנִּפְלוּ
 בְּדַכְאוֹן, וְיֵשׁ יְלָדִים שֶׁאֲבָדוּ אֶת הַבְּטַחֲוֹן הָעֲצָמִי, וְיֵשׁ
 יְלָדִים שֶׁפָּרְקוּ עַל לְגַמְרִי, וְיֵשׁ יְלָדִים שֶׁיִּצְאוּ לְתַרְבוֹת
 רָעָה, וְיֵשׁ יְלָדִים שֶׁנֶּעְשׂוּ מְסֻכָּנִים לְחֻבְרָה, הַכֹּל נִגְרָם
 מִחֲמַת שֶׁהַהוֹרִים לֹא הִתְעַנְּנוּ בְּעִנְיֵיהֶם כְּשֶׁהָיוּ
 קְטַנִּים, עֲזָבוּ אוֹתָם לְגִדְל הַפֶּקֶר, לֹא הִתְעַנְּנוּ אִף פַּעַם
 מֵה קוֹרָה אִתָּם, וּמֵה הֵם צְרִיכִים, וְלֹא זֶה בְּלָבָד אֲלֹא
 צָעֲקוּ עֲלֵיהֶם וְרַחֲקוּ אוֹתָם, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁמָּכָה
 וּמְרַבֵּץ לִילְדָיו בְּרָצִיחָה כְּרוֹצֵחַ מִמֶּשׁ, הוּא הוֹרֵם
 אוֹתָם לְגַמְרִי.

וְלָכֵן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, רְאוּ מֵה לְפָנֵיכֶם, אִם
 אִתָּם רוֹצִים יְלָדִים מְצַלְחִים, זְכְרוּ שֶׁמְגִיל קְטַנוֹת

חזוק לילדים

צריכים לחזק ולעודד ולשמח אותם, ולהכניס בהם בטחון עצמי, ותמיד לדבר עמהם בלשון חיובי: "אתה פן יכול", "אתה פן מצלח", "כלם אוהבים אותך", "אתה טוב". ואף שהוא צועק: "זה ערף עלי בקרת", "זה שונא אותי, ואינו יכול לסבל אותי"... תוציאו דבר זה משכלם, תמיד תחזקו את ילדיכם, ואז תראו איך שיגדלו ילדים בריאים בנפשם ובשכלם, ותרוו מהם רב נחת בכגרותם.

ג.

בני ובנותי היקרים! זכרו היטב, שילדים צריכים תשומת-לב מההורים כל ימי חייהם, לא רק כשהם קטנים, אלא אפלו כשגדלים, ואפלו כשמתחתנים, ואפלו שפשיש להם ילדים, עדין צריכים תשומת-לב, כי ילדים מסתכלים תמיד על ההורים, ואפלו אם הצליחו בחייהם יותר מההורים, עדין הם זקוקים להורים; ולכן, בני ובנותי היקרים, הרגילו את עצמכם עוד מגיל קטנות לחזק ולעודד ולשמח את ילדיכם, ומכל שפן כשגדלו והתבגרו, שאז הם צריכים חזוק ועדוד ושמחה יותר מהכל; כי בגיל ההתבגרות הכי נחוץ שההורים יחזקו ויעודדו את ילדיהם, ויכניסו את עצמם בבציותיהם, כי כשהילדים

גְּדֵלִים וּמִתְבַּגְּרִים וְעַדִּין חֲסָרֵי נִסְיוֹן הַחַיִּים, הֵם כְּסִירָה בְּלֹב יָם סוֹעֵר, שְׁעוֹלָה וַיּוֹרֶדֶת וְאִין מִי שִׁינְחָה אוֹתָהּ.

וְלָכֵן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, דִּיקָא כְּשֶׁהִגִּיעוּ יְלָדֵיכֶם לְשָׁנוֹת בְּגָרוּתָם, אֲזִי הֵם צְרִיכִים אֶת הָעֵדוּד וְהַשְׂמָחָה וְהַחֲזוּק מִכֶּם בְּיוֹתֵר, כִּי יֵצְאוּ מִקְטְנוּתָם וְעַדִּין לֹא הִגִּיעוּ לְבָגְרוּת מְסֻפָּקֶת, וְלָכֵן צְרִיכִים חֲזוּק וְעֵדוּד יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וּבְפָרֹט בְּדוֹרוֹת אֱלוֹי שְׁעוֹבֵר עַל בְּנֵי הַנְּעוּרִים מֵה שְׁעוֹבֵר, וְאִין מִי שִׁינְדְרִיכֶם וְאִין מִי שִׁיעֲזוֹר לָהֶם, אֲזִי נֶצְרָךְ מְאֹד שֶׁהַהוֹרִים יִחְזְקוּ וַיַּעֲזוּבֵם וַיִּשְׁמְחוּ אֶת יְלָדֵיהֶם, כִּי זֶה הַגִּיל הַמְּסֻכָּן בְּיוֹתֵר וְהַכִּי רָגִישׁ לְיָלְדִים, כִּי הֵם צְרִיכִים עֵדוּד וְשְׂמָחָה, וּבְמִקּוֹם לְשִׂמְחָה וְלַחֲזוּק וְלַעֲזוּד אוֹתָם, אַתֶּם מְשִׁפִּילִים וְצוֹעֲקִים עֲלֵיהֶם, אֲשֶׁר זֶה הַהֶרֶס הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שְׂאֵתָם יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת לָהֶם; כִּי כְּשֶׁהֵי לְיָלְדִים מִתְבַּגְּרִים הֵם זְקוּקִים לַהוֹרִים יוֹתֵר מִתְמִיד, וְזְקוּקִים לַעֲדוּד וְשְׂמָחָה וְהַדְּרָכָה אִיךָ לְהַנָּשֵׂא וְלִבְנוֹת בֵּית. וְרוֹאִים בְּמַצִּיאוֹת, שֶׁהַהוֹרִים מְאִיזוּ סִבָּה שְׂתֵּהִיָּה — הֵן מַחְמַת שְׁעוֹבָרִים עֲלֵיהֶם צְרוּת וַיִּסּוּרִים, עֲנִיוֹת, דַּחְקוֹת וְחוֹבוֹת, וְהֵן מַחְמַת שֶׁהֵם עֲצָבָנִיִּים, בְּמִקּוֹם לַעֲזוֹר לְיָלְדֵיהֶם, לְהַתְּעַנֵּן בְּכַאֲבֵם הַמָּר, וְלִדְאֹג שְׁיֻכְלוּ לְהַתְּחַתֵּן, עוֹד מִתְפָּרְצִים עֲלֵיהֶם וּמְשִׁפִּילִים אוֹתָם, וְצוֹעֲקִים עֲלֵיהֶם, וַיֵּשׁ הוֹרִים שְׁנוֹכְנָסִים בְּכַעֵס כְּזֶה, שְׂאוּמְרִים לְיָלְדֵיהֶם: "לַעֲוֹלָם לֹא נַעֲזוֹר לָכֶם,

ואיננו מעניינים בכם". ואף שיכול להיות שאומרים זאת בדרך רגז או התפרצות, ואינם מתכוונים באמת, עם כל זאת הדבורים האלו כָּבֵר עָשׂוּ צִלְקַת עַל נשמתם ורוחם של הילדים, והם נשברים לגמרי; פי טבע של ילדים בפרט בגיל ההתבגרות, שהם צריכים עידוד וחזוק ושמחה יוצאת מן הכלל מההורים, להבטיח להם כל מיני הבטחות, ולציר את החיים בכל מיני ציורים ורודים, ולא להשפילם ולהרס את עתידם, כי בזה אתם הורסים את ילדיכם. ואף שמרב צרות ועניות ודחקות קשה לכם, עם כל זאת עליכם לדעת, מאחר שנתן לכם הקדוש-ברוך-הוא מתנות כאלו — ילדים חמודים, ואפלו שהם קשים, עליכם לעשות כל מיני מאמצים לחזק ולשמח ולעודד אותם, ואז דיקא יבנה אצלם בטחון עצמי, ויהיו בריאים בנפשם ובשכלם, ותריו מהם רב נחת.

ד.

בני ובנותי היקרים! ראו להתחזק בכל מיני אפנים שבעולם עם סבלנות הכי גדולה לגבי ילדיכם, ותראו לחזק אותם בכל מיני אפנים שבעולם, ואף שמאד כואבת לכם התנהגותם המוזרה, הן כלפיכם והן כלפי חוץ, עם כל זאת ראו להחזיק מעמד, לחזק

ולעודד אותם, ולדבר על לבם, שיהיה להם עוד טוב
 בחייהם, ואף שאתם יודעים ורואים את המצב שאלי
 נקלעתם, עם כל זאת ראו לחזק ולאמץ אחד את
 השני, ולא להשבר, והמשיכו לעודד את ילדיכם, כי
 בזה שתשברו או תאשימו זה את זה, לא תביאו שום
 תועלת, הן לכם ומכל שכן לילדים, ומה גם שהמצב
 יהיה חמור יותר, אם תריבו ביניכם ותשליכו את
 האשמה זה על זה. עליכם לדעת, כי כן גזרה חכמתו
 יתברך, וזה רצונו יתברך, ועליכם לקבל את הדבר
 באהבה. ולמרות שפואב לכם מאד, עם כל זאת, ראו
 לחזק ולעודד ולשמח את הילדים באשר הם שם,
 ותשתדלו להמשיך בחייכם כרגיל, ואף שמרב הצרות
 והיסורים והמרירות והשברון לב והכאב שאתם
 רואים לפני עיניכם ביום ובלילה, קשה לכם לשמח
 ולאמץ האחד את זולתו, עם כל זאת קבלו את
 המציאות, והשתדלו מאד להיות סבלניים, ולהמשיך
 לדבר אל הילדים בצורה יפה, לחזק ולעודד ולשמח
 אותם.

כי באמת עליכם לדעת, אשר אין בית שלא תהיה
 שם איזו צרה, הדומה למה שעובר עליכם, יש בית
 שיש שם בן מפרע או בת מפרעת, בן חולה או בת
 חולה, וכל הבית נשבר על-ידי-זה, כי צריכים לתת

חזק לילדים

להם תְּשׁוּמַת לֵב יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַיְלָדִים, וְהַיְלָדִים
הָאֲחֵרִים מִתְמַרְדִּים מִפְּאֵת זֶה, כִּי חָשִׁים עֲצָמָם נַחֲוֹתִים
וּמְזַנְחִים כְּאִלוֹ הָאָבָא וְהָאִמָּא אֵינָם אוֹהֲבִים אוֹתָם,
וְאֵינָם מִתְעַנְיִים בְּעִסּוּקָם, כִּי סוּף כָּל סוּף אֵינָם
יְכוּלִים לְהִבִּין אֶת כָּאֵב הַהוֹרִים.

וְלִכֵּן רְאוּ לְחִזָּק וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמַּח אֶת כָּל הַיְלָדִים
כְּרִגְלִי, וְתִסְבְּרוּ לָהֶם שְׂאֵתָם אוֹהֲבִים אוֹתָם, וְדוֹאֲגִים
בְּעִבוּרָם, וְתִשְׁתַּדְּלוּ מְאֹד לְאַמְצָם וּלְחִזָּקָם, וּבְזֶה יִגְדְּלוּ
בְּרִיאִים בְּנִפְשָׁם וּבְשִׂכְלָם, וְיִכְנָס בָּהֶם בְּטַחֲוֹן עֲצָמֵי, כִּי
עֲלִיכֶם לְדַעַת, אֲשֶׁר סוּף כָּל סוּף הֵם יְלָדִים, וּמִסְפִּיק
שְׂאֵתָם סוֹבְלִים אֶת הַסָּבֵל הַנּוֹרָא מֵהַ שְׂקוּרָה בְּתוֹךְ
הַבֵּית, שֵׁשׁ בֵּין חוֹלָה אוֹ בֵּת חוֹלָה, בֵּין מִפְּרָע אוֹ בֵּת
מִפְּרָעַת, עֲלִיכֶם לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַחַיִּים, וְתַעֲשׂוּ כָּל מִינֵי
פְּעֻלוֹת שְׂבַעוּלָם לְחִזָּק וּלְאַמֵּץ וּלְעוֹדֵד וּלְשַׂמַּח אֶת
אֲחֵרִים, וּבְזָכוֹת זֶה גַם אַתֶּם תִּתְחַזְּקוּ.

הַעֲקֹר תִּשְׁתַּדְּלוּ שִׁיְהִיָּה בֵּינֵיכֶם שְׁלוֹם וְאַהֲבָה
וְהַבְנָה הַדְּדִית, וְתִקְבְּלוּ אֶת הַצָּרָה שְׂבָאָה עֲלֵיכֶם
בְּאַהֲבָה, כִּי מִי יוֹדֵעַ דַּרְכּוֹ יִתְבַּרֵךְ וְהַנְּהַגוּתוֹ, אֵיךְ
שְׂמִנְהִיג עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהַרְגִּילוּ אֶת עֲצָמְכֶם לְתַת
תּוֹנָה וְהוֹדָאָה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כִּי
הִנֵּה יְכוּל לְהִיּוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּרוּעַ מֵהַמָּצָב הַקָּיָם, וְאִף

שְׁאִין זֹו נְחֻמָּה, כִּי אֶת הַפָּאָב וְהַמְרִירוֹת קָשָׁה מְאֹד
 לְקַבֵּל, עִם כָּל זֹאת עֲלֵיכֶם לַחֲיוֹת עִם הַמְצִיאֹת, מֵאַחַר
 שְׁסַבֵּב הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׂיֵשׁ לָכֶם בֵּן אוֹ בֵּת חוֹלִים,
 בֵּן אוֹ בֵּת מְפָרְעִים, עֲלֵיכֶם לְהִשְׁלִים עִם הַמְצָב בְּכָל
 מַחִיר, וְלְהִשְׁתַּדֵּל שְׂיִהְיֶה בֵּינֵיכֶם שְׁלוֹם וְאַהֲבָה, וְאֵל
 תִּשְׁאַלוּ שׁוֹם קְשִׁיּוֹת עַל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא תִהְיֶה
 בְּלַבְּכֶם שׁוֹם עֲקֻמוּמִיּוֹת, אֲלֵא תִאֲמִינוּ שְׁדַבֵּר גְּדוֹל
 וְדַבֵּר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ, אֲלֵא הַכֹּל בְּחֻשְׁבוֹן צְדָק
 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְתַחֲבִיאוּ אֶת עֲצַמְכֶם בְּסֹתֵר צֶל כְּנָפָיו
 יִתְבָּרַךְ, וְהִרְגִילוּ עֲצַמְכֶם לְדַבֵּר אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְהֵבִין אֶל אָבִיו, וְתִבְקָשׁוּ
 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כָּל מַה שְׁאַתֶּם צְרִיכִים — בֵּין בְּגִשְׁמִיּוֹת
 וּבֵין בְּרוּחָנִיּוֹת, וּבְפֶרֶט עַל בְּרִיאֹת הַיְלָדִים וְהַצְּלָחָתָם
 בְּרוּחָנִי וּבְגִשְׁמִי, וְתִשְׁתַּדְּלוּ רַק לְחֹזֵק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָה
 אֶת הַיְלָדִים, כְּפִי בְּחִינָתָם וּכְפִי עֲנִינָם, וְאִף שְׁנִשְׁרָף
 לָכֶם הַלֵּב מְרַב כְּאֵב מִמָּה שְׁרוּאוֹת עֵינֵיכֶם יוֹמֵם
 וְלַיְלָה, עִם כָּל זֹאת רְאוּ לְהִיּוֹת סְבֻלָּנִים גְּדוֹלִים,
 וְלִסְבֹּל אֶת כָּל אֲשֶׁר עוֹבֵר עֲלֵיכֶם, וְדִיקָא עַל-יְדֵי-זֶה
 יוֹקְלוּ מֵעֲלֵיכֶם צְרוּחֵיכֶם וּכְאֲבֵיכֶם, אֲשֶׁר אֵלֵיהֶם
 נִקְלַעְתֶּם.

ה.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי הַיְלָדִים
 לֹקְחִים דְּגָמָא מֵהַהוֹרִים, וּמִשְׁתַּדְּלִים תָּמִיד לְחַקוֹת
 אוֹתָם, וְעַל-כֵּן אִם אַתֶּם רוֹצִים יְלָדִים בְּרִיאִים בְּנִפְשָׁם
 וּבִשְׂכָלָם, וְאִם רְצוֹנְכֶם לְהַצְלִיחַ עִם יְלָדֵיכֶם, עֲלֵיכֶם
 לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִרְאוֹת לָהֶם דְּגָמָא אִישִׁית, אֵיךְ אַתֶּם
 מִתְחַזְּקִים בְּמַצָּבִים הַכִּי קָשִׁים בְּאֻמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ
 יִתְבָּרַךְ, וְאֵיךְ אַתֶּם מְדַבְּרִים תָּמִיד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 וּמֵהַשְּׂגָחַתוֹ הַפְּרָטִי פְּרָטִית, וְאַתֶּם אוֹמְרִים תָּמִיד (תְּהִלִּים
 קמ"ה): "צַדִּיק הָיָה" בְּכָל דְרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו",
 וְכֵן (דְּבָרִים ל"ב, יח): "הַצּוֹר תָּמִים פָּעָלוּ, כִּי כָל דְרָכָיו
 צְדָק וּמִשְׁפָּט אֵל אֻמוּנָה וְאִין עוֹל, צַדִּיק וַיֵּשֶׁר הוּא".
 וּכְזֹה שֶׁהַיְלָדִים רוֹאִים תָּמִיד שְׂאֵתָם בּוֹרְחִים אֵלָיו
 יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבְּרִים רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִין לָכֶם דְּבוּרִים
 אַחֲרָיִם, רַק דְּבוּרֵי אֻמוּנָה וְהַשְּׂגָחָה פְּרָטִית, וְלֹא רַק
 מִתְחַזְּקִים בְּעֲצָמְכֶם בְּמַצָּבִים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר, אֲלָא
 מִתְחַזְּקִים וּמְעוֹדְדִים וּמְשֻׁמְחִים גַּם אֲנָשִׁים אַחֲרָיִם, זֶה
 יִתֵּן לָהֶם בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן בְּטָחוֹן עֲצָמֵי, וְיִתְגַּלֶּה לְפָנֵיהֶם
 עוֹלָם חֲדָשׁ, שְׂגָם הֵם יוֹכְלוּ לְהִתְמוֹדֵד עִם הַחַיִּים
 הַקָּשִׁים וְהָאֲכֹזְרִים שְׁעוֹבְרִים עַל כָּל אָדָם. אַתֶּם רְאוּ
 לְהַמְשִׁיךְ בְּדַרְכֵיכֶם, לֹא לִפְלֵ מְאֻמוּנָה פְּשׁוּטָה, וְאֵל
 תְּסַתְּפְלוּ עַל הַכָּאֵב וְהַצָּעַר וְהַיְסוּרִים שְׂבָהֶם אַתֶּם

מתִּיִּסְרִים, אֶלֶּא הַחֲבִיאוּ אֶת עֲצֻמְכֶם בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְתַמִּיד
תִּדְבְּרוּ בֵּינֵיכֶם דְּבוּרֵי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, כִּי כָּךְ
גִּזְרָה חֲכָמְתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְזֶה רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, וְאִין מַה
לַעֲשׂוֹת, רַק לְהִתְחַבֵּא בְּסֵתֵר צֶל כְּנָפָיו יִתְבַּרְךָ,
וּלְהַרְגִיל אֶת עֲצֻמְכֶם לְדַבֵּר רַק אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁטוּת גְּמוּרָה, וְאִז תִּהְיֶה בְּטוֹחִים, שְׁגִם
הַיְלָדִים יִמְשִׁיכוּ לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ הָאֱמוּנָה, וְגַם הֵם יִתְחַזְּקוּ
בְּמִצְבֵּיהֶם. וְדַבֵּר זֶה מְאֹד נְחוּץ לְחַנוּף הַיְלָדִים,
שֶׁהַהוֹרִים יִתְחַזְּקוּ בְּעַת הַמְּשֻׁבֵּר וְהַצָּרָה שְׁעוֹבֶרֶת
עֲלֵיהֶם, וְאִף שְׂאֵנִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶה מְאֹד קָשָׁה לָכֶם, כִּי
פְּעָמִים רַבּוֹת יֵשׁ מְשֻׁפָּחוֹת בְּרוּכוֹת יְלָדִים שֶׁבֶן אֶחָד
אוּ בַת אַחַת לֹא הִצְלִיחוּ בְּתִיבָהּ אוּ הֵם חוֹלִים
בְּנַפְשָׁם אוּ בְּגוּפָם, אֲשֶׁר דִּבֶּר זֶה הוֹרֵס אֶת כָּל הַבַּיִת;
כִּי כְּשֶׁעוֹבֵר בְּבַיִת מְשֻׁבֵּר כֵּזֶה, שׁוֹכְחִים מְכַל הַיְלָדִים
וּמְזַנְיָחִים אוֹתָם, וְדַבֵּר זֶה מְשֻׁפֵּיעַ בְּאִפְּן שְׁלִילִי עַל כָּל
הַיְלָדִים, כִּי אֵינָם רוֹצִים לְהִבִּין אֶת הַמְּצָב אֵלָיו נִקְלָעוּ
הַהוֹרִים, יְלָדִים צָרִיכִים תְּשׁוּמַת-לֵב, כָּל אֶחָד וְאַחַת
יוֹדְעִים שֶׁכָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלֶּא בְּשִׁבְלִים, וְהֵם
זְקוּקִים וּמְכַרְחִים אֶת כָּל הַתְּשׁוּמַת-לֵב שֶׁבְּעוֹלָם, וְאִין
אֲכַפֵּת לָהֶם הַסֵּבֶל הַנוֹרָא שֶׁסּוֹבְלִים הַהוֹרִים. וְלִכֵּן
רְאוּ, בְּנֵי וּבְנֹתֵי הַיְקָרִים, לְהִיּוֹת פְּקָחִים, הַדְּבִיקוּ אֶת
עֲצֻמְכֶם בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְהַשְׁלִימוּ עִם הַמְּצָב הַקָּטָן, וְאַל
תְּרִיבוּ בֵּינֵיכֶם, וּמְכַל שֶׁכֵּן שְׁלֹא תִשְׁלִיכוּ אֶת הָאֲשָׁמָה

זֶה עַל זֶה, וְתִשְׁתַּדְּלוּ תָּמִיד לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד אֶת שְׂאֵר
 הַיְלָדִים, כְּאִלוּ לֹא קָרָה מְאוּמָה, וְאַף שֶׁבְּתוֹךְ לְבַכֵּם
 אַתֶּם נִשְׂרָפִים, עִם כָּל זֹאת אִם אַתֶּם רוֹצִים שֶׁשְׂאֵר
 הַיְלָדִים יִצְלִיחוּ בְּחַיֵּיהֶם, תִּשְׁתַּדְּלוּ בְּכֹל מַחִיר לְחִזּוֹק
 וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמַח אוֹתָם, וְקַבְּלוּ אֶת גְּזֵרְתוֹ יִתְבָּרַךְ
 בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, וְאִז אִם תִּתְּנֶהֱגוּ בְּצוּרָה כְּזוֹ, תִּהְיֶוּ
 נֹעָשִׂים בְּלִים לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַשְּׂכִינָה בְּזֶה הָעוֹלָם. כִּי
 אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁפֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
 (ישעיה נז, טו): "כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִשְׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ
 שְׁמוֹ, מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, אֲשַׁכּוֹן וְאֶת דִּבְכָא וְשֶׁפֶל רוּחַ
 לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים". וְדַרְשׁוּ
 חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סוֹטָה ה.): "וְאֶת דִּבְכָא" — אֲנִי אֶת
 דִּבְכָא, הַנִּיחַ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת כָּל הַהָרִים
 וְהַגְּבְעוֹת, וְהַשְּׂרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי, כִּי בְּכֹל מָקוֹם
 שֶׁשְׂרוּי עֲנֹה וְשֶׁפֶלוֹת שָׁם הַשְּׂכִינָה מְצוּיָה; וְעַל-כֵּן
 בְּזֶה שֶׁתַּחֲזִקוּ בַּעַת צְרוּתֵיכֶם וּמְרִירֵי־יֹתֵיכֶם וְלֹא
 תִשְׁכְּרוּ, אֶלָּא תַחֲזִקוּ אֶחָד אֶת הַשְּׂנִי, עַל-יְדֵי-זֶה
 תִּמְשִׁיכוּ אֶת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ בֵּיתְכֶם,
 וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִבְרַךְ אֶתְכֶם בְּכֹל הַבְּרָכוֹת. אֲבָל
 עָלִי לֹאמַר לָכֶם, שֶׁזֶה הַנְּסִיּוֹן הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר לְאָדָם,
 לְהַחֲזִיק מְעַמָּד בְּשַׁעַת שֵׁישׁ בְּבֵית בֶּן אוֹ בַת חוֹלִים,
 בֶּן אוֹ בַת מַפְרָעִים, אֲשֶׁר זֶה כּוֹאֵב מְאֹד מְאֹד וְהוֹרֵס
 אֶת כָּל הַחַיִּים וְאֶת כָּל הַבֵּית, עִם כָּל זֹאת זֶה הַנְּסִיּוֹן

שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַסֶּה אֶתְכֶם — שְׂתַחֲזְקוּ
 בְּאִמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וּתְקַבְּלוּ אֶת גְּזֵרְתּוֹ יִתְבַּרְךָ
 כְּמוֹת שְׁהִיא, וּתְחַזְקוּ וּתְעוֹדְדוּ אֶת שְׂאֵר הַיְלָדִים,
 וּתְתַנּוּ לָהֶם תְּשׁוּמַת-לֵב, וְעַל-יַד־זֶה תִּזְכּוּ לִילְדִים
 בְּרִיאִים בְּנִפְשָׁם וּבְשִׁכְלָם, וַיִּגְדְּלוּ מִצְּלָחִים מְאֹד.

.1

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, רְאוּ לְחִזּוֹק אֶת עֲצָמְכֶם
 בְּאִמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְלִידַע אִיךָ שְׁכַל הָעוֹלָם
 כְּלוֹ אֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל מִשְׁגָּח מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ
 — דְּבַר גְּדוֹל וְדְבַר קָטָן, וְעַל-כֵּן מָה לָּכֶם לְהִצְטַעַר
 עַל צַעַר שְׁקוּרָה בְּבֵית, כִּי הָרִי בּוֹדֵאֵי הַכֹּל מִמֶּנּוּ
 יִתְבַּרְךָ בְּכּוֹנֵה עֲלִיוֹנָה, וּמִי יוֹדֵעַ פְּלֵאֵי הַהִשְׁגָּחָה וְדַרְכֵי
 הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן רְאוּ לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָה
 אֶת עֲצָמְכֶם לְקַבֵּל אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּא עֲלֵיכֶם בְּאַהֲבָה.
 וְהַעֲקֵר תְּחַזְקוּ וּתְעוֹדְדוּ וּתְשִׂיחוּ אֶת שְׂאֵר הַיְלָדִים,
 וּתְתַנּוּ לָהֶם אֶת תְּשׁוּמַת-הַלֵּב הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, וּתְמַסְרוּ
 נַפְשׁוֹתֵיכֶם שְׂיִגְדְּלוּ יְהוּדִים כְּשָׂרִים בְּאִמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ
 יִתְבַּרְךָ, וְתִהְיֶה לָהֶם אֲהַבַת הַתּוֹרָה, וְתִמִּיד תִּדְבְּרוּ אִתָּם
 דְּבוּרֵי אִמוּנָה וְהִשְׁגָּחָה פְּרָטִית בּוֹדֵאֹת, בְּאִפְּן שְׂיִגְדְּלוּ
 בְּבִטְחוֹן עֲצָמֵי, וּתְגַדִּילוּ וּתְפָאֲרוּ אוֹתָם תְּמִיד, וְכֹל דְּבַר
 קָטָן וּפְעוּט שֶׁהֵם עוֹשִׂים, תַּעֲשׂוּ מִזֶּה עֶסֶק גְּדוֹל,

תִּשְׁבְּחוּ וּתְפַאֲרוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְהַצְלָחוֹתֵיהֶם, וְתִשְׁמְרוּ
מְאֹד לֹא לְהַשְׁפִּיל וּלְשַׁבֵּר וּלְהַכְנִיעַ אוֹ לַעְרוֹךְ בַּקֶּרֶת
עֲלֵיהֶם, כִּי זֶה רַק יִשְׁבֵּר אוֹתָם וַיְכַנִּיסֵם יוֹתֵר בְּדַפְאוֹן
וַיִּסְתַּגְּרוּ בְּתוֹךְ עֲצָמָם.

וְאֵל תִּקְחוּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי בְּנֵקֶל, אֲלֵא תִדְעוּ שֶׁזֶה
עֵקֶר גְּדוֹל בְּהַצְלַחַת הַיְלָדִים; כִּי טֹבַע שֶׁל יְלָדִים
שְׂאוֹהֲבִים תְּשׁוּמַת-לֵב מִהַהוֹרִים, חֵם וְאַהֲבָה, הוֹרִים
שְׂמוֹרִידִים אֶת עֲצָמָם אֲלֵיהֶם וּמְתַעֲנִינִים בְּבַעֲיוֹתֵיהֶם,
וְאֵף שֶׁזֶה נִדְמָה כְּדָבָר קִטְנוֹנִי, עִם כָּל זֹאת אֲצַלֵּם זֶה
דְּבָר גְּדוֹל מְאֹד, וְאִם רוֹאִים שֶׁהַהוֹרִים מְתַעֲנִינִים
בְּצִרוֹתֵיהֶם וּמְתִיחִים אֲלֵיהֶם, זֶה מְגַבִּיהַ אֶת רוּחָם.
וְלִכֵּן רְאוּ לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד אֶת יְלָדֵיכֶם, וְאַפְלוּ שְׂנַמְצָאִים
בְּאִיזָה מִצָּב שְׁלֵא יִהְיֶה, אֵל תִּזְנִיחוּ אוֹתָם כְּרִגְעַ, כִּי
סוּף כָּל סוּף אֱלֹהֵי הַיְלָדִים שְׁלָכֶם, וְעֵקֶר הַהַצְלָחָה הַיָּא
כְּשִׁמְתַחֲלִים לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָ אוֹתָם כְּשִׁעוֹדֵם
קִטְנֵי קִטְנִים, וְאִין כְּדָאֵי לְחִכּוֹת עַד שֶׁגְּדִלִים וְנַעֲשִׂים
בְּעִיתֵיִם, שְׂאֵז כְּבָר קִשָּׁה מְאֹד לְחִזּוֹק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָ
אוֹתָם, וְעַל-כֵּן בְּעוֹדֵם קִטְנֵי קִטְנִים תְּחִזְקוּ וּתְעוֹדְדוּ
אֶת יְלָדֵיכֶם, וְתַחֲדִירוּ גַם בָּהֶם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בּו
יְתָרְךָ, וְתִמִּיד תְּדַבְּרוּ מִמֶּנּוּ יְתָרְךָ בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת
וְהַשְׁפָּלוֹת שֶׁל הַבָּל הַמְצוּיִים עֲכָשׁוּ בְּעוֹלָם, וְתִשְׁתַּדְּלוּ
מְאֹד לְהִיּוֹת סְבֻלָּנִים, וְאֵז תִּהְיוּ מְבֹטָחִים שֶׁיְהִיוּ לָכֶם

ילדים מצלחים בנפשם, ברוחם ובשכלם, ויצליחו לעבר את זה העולם בשלום.

ז.

בני ובנותי היקרים! עליכם לדעת, שלגדל ילדים זה מהדברים הקשים ביותר, כי כל בן וכל בת יש להם תכונות הנפש אחרות לגמרי זה מזו, ועל-כן עליכם לדעת איך לגנוט את הבית לפי דעתו ורוחו של כל אחד ואחד, שכל אחד מהילדים ירגיש שכל פלו של האב והאם הוא שלו, ולא יחשבו כרגע כאלו ההורים שייכים גם לשני, וזו העבודה הקשה ביותר, בפרט בבית של משפחות מרבנות ילדים, כי כל בן ובת רוצים את כל האב והאם רק בשבילם, ובאמת זה דבר בלתי אפשרי, כי הבית מלא ילדים, עם כל זאת הרוצה להצליח עם ילדיו, שיהיו בריאים בנפשם ובשכלם וברוחם, ושיהיה להם בטחון עצמי, עליו לדעת, שצריכים לתת הרגשה לילדים לכל אחד ואחת, כאלו ההורים מסורים רק להם באופן נפרד, ולעולם אסור להגדיל בגן או בת יותר מהשני, כי בזה אתם הורסים את הבן או הבת לגמרי, שעל זה אמרו חכמינו הקדושים (שבת י:): 'אל ישנה אדם בנו בין הבנים'; וזה מאד מאד נחוץ בחנוך הילדים ובחזוקם,

פי בְּזוּה תְלוּיָהּ כָּל הַצְלַחְתֶּם הַנְּצַחִית. וְלִכֵּן רְאוּ לְמִסֵּר
 אֶת נַפְשְׁכֶם עַל נִקְדָּה זו, וְלִתְרוֹם חֵם וְאַהֲבָה לְכָל בֶּן
 וּבַת מִיִּלְדֵיכֶם, אֲפֹלוּ שְׂאֵתֶם מְשַׁפָּחָה מְרַבַּת יְלָדִים,
 תִּמְסְרוּ אֶת עֲצַמְכֶם לְגַמְרֵי לְכָל בֶּן וּבַת בְּנִפְרָד, עַד
 שְׁתֵּהִיָּה לָהֶם תְּחוּשָׁה כְּאִלוּ הָאָבָא וְהָאֵמָא כָּל כְּלוּ
 שְׁלָהֶם. וְאִיךָ זֹכִים לְהַגִּיעַ לְזֶה? דִּיקָא עַל-יְדֵי אֲמוּנָה
 פְּשׁוּטָה בּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּשֶׁאָדָם מְכַנֵּס אֶת עֲצָמוֹ בְּאֲמוּנָה
 פְּשׁוּטָה, וְיִודַע וְעַד שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְדָבָר גְּדוֹל
 וְדָבָר קָטָן לֹא נַעֲשֶׂה מֵעֲצָמוֹ, אֶלָּא בְּהַשְׁגַּחַת הַמַּאֲצִיל
 הָעֲלִיּוֹן, וְתָמִיד מְדַבֵּר רַק מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבְבֵית
 אֵין דְּבוּרִים אַחֲרֵים רַק דְּבוּרֵי שְׂמִחָה וְאַהֲבָה, זֶה יִתֵּן
 הַרְגָּשָׁה לְכָל אֶחָד מֵהַיְלָדִים, שְׂיַחֲוֶשׁ כְּאִלוּ הָאָבָא
 וְהָאֵמָא לְגַמְרֵי שְׁלוֹ, וּבְזוּה יִהְיוּ גְדֻלִים מְצַלְחִים בְּנִפְשָׁם
 וּבְרוּחָם, וְיִצְלִיחוּ בְּחַיֵּיהֶם מְאֹד.

ח.

בְּנֵי וּבָנוּתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְהִתְחַזֵּק לְהִיּוֹת
 בְּשִׂמְחָה, וְתִשְׁתַּדְּלוּ מְאֹד שְׂיִהְיֶה בֵּינֵיכֶם שְׁלוֹם וְאַהֲבָה
 וְהַבְּנָה הַדָּדִית, וְאִף פְּעַם אֶל תְּרִיבוּ וְתִתְוַכַּחוּ בְּגִלְל
 הַיְלָדִים, כִּי בְּדַרְךָ כָּלֵל הוֹכִיחוּם וְהִמְרִיבוּם וְאִי
 הַהֲבָנוּת בְּבֵית בָּאִים רַק מִחֲמַת שְׂיֵשׁ מִתַּח בְּבֵית
 מֵהַיְלָדִים, וְהַבְּעַל מִשְׁלִיךְ אֶת הָאֲשָׁמָה עַל אֲשֵׁתוֹ,

שְׁאִינָה יוֹדַעַת לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים וְלִהְיוֹתֶם, וְהָאִשָּׁה
מֵאֲשִׁימָה אֶת הַבַּעַל, שְׁאִינוּ נוֹתֵן לָהֶם מִסְפִּיק תְּשׁוּמַת־
לֵב, וְאִינוּ מְקַדִּישׁ בְּעִבּוּרָם דֵּי זְמַן לְדַבֵּר אִתָּם
וְלִהְתַּעֲנִין בְּכַעְיוֹתֵיהֶם, כִּי הוּא עֶסוּק מְדִי, וּמִזֶּה
יוֹצְאִים הַמְרִיבוֹת וְהַנּוֹכּוֹחִים וְאֵי הַהֲבָנוֹת בֵּין בְּנֵי הַזּוּג,
וְזֶה גוֹרֵם לְכָל הַמַּתַּח בַּבַּיִת, וְהַיְלָדִים רוֹאִים דָּבָר זֶה
וְקוֹלְטִים הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב מֵהַ קוֹרָה כָּאֵן, וְעַל־יְדֵי־זֶה הֵם
מִתְפָּרְעִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר וּמִתְמַרְדִּים, וְהַהוֹרִים רְבִים עוֹד
יוֹתֵר בֵּינֵיהֶם, וְכֵן כָּל הַבַּיִת נֶעֱשֶׂה כְּמַרְקָחָה. וְעַל־כֵּן
בְּנֵי, וּבְנוֹתֵי, עֲלֵיכֶם קֹדֶם לְהִתְחַזֵּק בְּאִמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ
יְתַבְּרֵךְ, וְלִידַע מֵאַחַר שְׂזָכִיתֶם לְמַצֵּא זֶה אֶת זֶה
וְנִשְׂאֲתֶם, זֶה סִימָן שְׂאֲתֶם נִשְׁמָה אַחַת מִמֶּנּוּ יְתַבְּרֵךְ,
וְעֲלֵיכֶם לְהִתְחַזֵּק יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּהֲבָנָה הַדְּדִית, וְתִסְבִּירוּ
אַחַד לְשֵׁנִי, תְּחַזְּקוּ וְתַעֲוֹדְדוּ וְתִשְׁמְחוּ זֶה אֶת זֶה, וְזֶה
יִתֵּן לָכֶם הַרְחֵבַת הַדַּעַת וְלֵב אֲמִיץ לְהִתְחַזֵּק מֵעַמֵּד
בַּבַּיִת עִם הַיְלָדִים, וּבְכַפְרֵט בַּבַּיִת שֵׁשׁ בֵּן אוֹ בַת
חוֹלִים, אוֹ בֵּן אוֹ בַת מִפְּרָעִים, כִּי בּוֹ בְּרַגַע שְׂאֲתֶם
תְּחַזְּקוּ בְּאִמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יְתַבְּרֵךְ, בְּלִי שׁוּם קִשְׁיוֹת
וּסְפִקוֹת וְעִקְמוּמִיּוֹת עָלָיו יְתַבְּרֵךְ, אֲזַי בְּנִקֵּל יִהְיֶה לָכֶם
לְקַבֵּל אֶת כָּל הַצָּעֵר וְהָרַע וְהָאֶסוּן שֶׁנֶּפֶל עֲלֵיכֶם. וְדַעוּ
לָכֶם כִּי הַחַיִּים קִצְרִים מְאֹד, הִנֵּה אֲנַחְנוּ כָּאֵן, וְעוֹד
מֵעַט אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים מִזֶּה הָעוֹלָם, וּכְכֹל שֶׁתְּחַקְּקוּ
בְּדַעְתְּכֶם הַיֵּטֵב אֶת יְדִיעָה זוֹ, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא

מַעֲבֹר, כִּי תוּכְלוּ לְקַבֵּל אֶת כָּל הַבָּא עֲלֵיכֶם בְּשִׂמְחָה
 וּבְאַהֲבָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (בְּרִכּוֹת ה.): 'כָּל
 שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חָפֵץ בּוֹ — מִדְּכָאוּ בִּיסוּרִים,
 וְאִם קִבְּלָם — יֵרָאֶה זֶרַע יֵאָרִיךְ יָמִים'; וְאָמְרוּ (קְדוּשִׁין
 מ:): 'הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְבִיא יְסוּרִים עַל צְדִיקִים
 בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי שְׂיִירְשׁוּ הָעוֹלָם הַבָּא'; וּמִי יוֹדֵעַ לָמָּה
 עוֹבְרִים עֲלֵיכֶם הַיְסוּרִים הָאֵלֶּה, אֲלֵא כְּדֵי שֶׁתְּבוֹאוּ
 לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פְּרָשָׁה ט'):
 "טוֹב מְאֹד" — זֶה מִדַּת יְסוּרִים, שֶׁעַל יְדֵהּ הַבְּרִיּוֹת
 בָּאִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא; כִּי כִּשְׁעוֹבְרִים עַל הָאָדָם
 יְסוּרִים קָשִׁים וּמְרִים — הֵן בְּבֵית וְהֵן בַּחוּץ, וּבְפֶרֶט
 מִהֵילָדִים, וּמִקְבָּלִים אוֹתָם בְּאַהֲבָה, מִכֻּחַ לָהֶם שְׂיִהְיוּ
 בְּנֵי עוֹלָם הַבָּא. הָעֶקֶר לָדֵם וְלִשְׁתֵּק וּלְקַבֵּל הַכֹּל
 בְּאַהֲבָה, כְּמֵאמָרָם ו"ל (פְּסִיקְתָּא רַבְתִּי): 'אֲשֶׁרִי אָדָם
 שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ יְסוּרִים, וְכִבֵּשׁ רַחֲמָיו וְלֹא קָרָא תִגְר'; כִּי
 אֲסוּר לְבַעֵט בִּיְסוּרִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֲסוּר לְקָרָא תִגְר
 נִגְדוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (תְּנַא דְּבֵי אֵלֵיהּ
 רַבָּה): 'הַמְּבַעֵט בִּיְסוּרִים — כּוֹפְלִים אוֹתָם עָלָיו'. וְאִם
 תִּקְבְּלוּ אֶת הַיְסוּרִים הַבָּאִים עֲלֵיכֶם מֵילְדֵיכֶם, שִׂישׁ
 לָכֶם בֵּן אוֹ בַת חוֹלִים, בֵּן אוֹ בַת מְפָרְעִים, הַקְדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא יִשְׂרָה עִמָּכֶם תָּמִיד. כְּמֵאמָרָם ו"ל (בְּרֵאשִׁית
 רַבָּה, פְּרָשָׁה צד): 'אֵינן הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵיחַד שְׂמוֹ עַל
 בְּרִיָּה כְּשֶׁהוּא חַי אֲלֵא עַל בְּעֲלֵי יְסוּרִים'; וְהֵיכֵן יֵשׁ

עוד יסורים כאלו כיסורי ילדים חולים בגופם או
 בנפשם!! ואמרו חכמינו הקדושים (מדרש תנחומא, פרשת
 מצרע): 'מפני מה היסורים באים לעולם? מפני
 הבריות, כפי שיראו ויסתכלו ויאמרו מי שחטא —
 לוקה'. ולכן תתעוררו בתשובה שלמה מכל מה
 שעובר עליכם בביתכם, שיש לכם בן או בת חולים,
 בן או בת מפרעים, ותבואו אליו יתברך, ותבקשו
 ותתחננו מלפניו יתברך שיחוס וירחם עליכם, וירחיב
 לכם, ואז תהיו עמו ובחלקו. כמאמרם ז"ל (מדרש
 תנחומא, פרשת פי תצא): 'צריך האדם להחזיק טובה
 להקדוש-ברוך-הוא בזמן שהיסורים באים עליו,
 למה? שהיסורים מושכים את האדם להקדוש-ברוך-
 הוא'; כי בזה שתקבלו באהבה את כל מה שפא
 עליכם, תמשיכו את עצמכם אליו יתברך יותר ויותר.

ולכן ראו, בני ובנותי היקרים, לחזק את עצמכם
 בכל מה שעובר עליכם מילדיכם בין בגשמי ובין
 ברוחני, תשתדלו לדון אחד את השני לכף זכות, ואל
 תאשימו זה את זה, ותחזקו ותעודדו ותשמחו את
 ילדיכם, ועל-ידי-זה תשרה השכינה בתוך ביתכם
 תמיד, ותזכו להיות נעשים בלים להמשיך את
 השכינה בזה העולם, העקר החזיקו מעמד, ותמיד
 תמשיכו את עצמכם רק אליו יתברך; אשרי מי

שְׁמֹכְנִים דְּבָרִים אֵלֶּיךָ בְּתוֹךְ לִבִּי, וְאֵינִי קוֹרֵא תִּגְרָה עַל
הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִפְּאַת הַיְּסוּרִים שֶׁבָּאִים עָלַי
מִלְּדָוִי, וְאֲזִי יֵאִיר עָלַי אֹרֶךְ יְמֵי וְחַיֵּי וְדְבָקוֹת הַבּוֹרֵא
יְתַבְּרֶךְ שְׁמוֹ.

תָּם וְנִשְׁלָם, שְׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

קונטרס

חֲנוּךְ מִצְלָח

יִוָּרֵה דְרָךְ טוֹבָה, מִצְלַחַת וְקֵלָה בְּחֲנוּךְ
הַיְלָדִים, וַיִּגְלָה יַעֲזוֹת אֵיךְ לְהִתְמוֹרֵד עִם
יְלָדִים קָשִׁים, וְלִשְׁבֹּר אֶת טִבְעֵם הָרַע.

בְּנוֹי וּמִיּוֹסֵד עַל-פִּי דְבָרֵי

רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹרֵךְ הַגְּנוּז וְהַצָּפוֹן

בּוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוּיְנֵנוּ, מוֹרְנוּ וּרְבֵנוּ

רַבֵּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ

וְעַל-פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹרֵךְ נַפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִיס לִיה

רַבֵּי נֵתָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ

וּמִשְׁלֵב בְּפִסְוֵקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי

חֻכְמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מִגְּמָרָא וּמִדְרָשִׁים וְזֹהַר הַקְּדוֹשׁ

הוֹבָא לְדָפוּס עַל-יְדֵי

חֲסִידֵי בְּרֶסְלֵב

עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵב"א

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁעֲבוּדַת הַחֲנוּף הִיא מְעֻבֶדֶת
קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וּבְנֵי־אָדָם אֵינָם יוֹדְעִים לְהַעֲרִיף אֶת
זֹאת, וּמִתְרַשְׁלִים בְּחֲנוּף הַיְלָדִים, וּבְשִׁבִיל זֶה עוֹבֵר
עֲלֵיהֶם מַה שְׁעוֹבֵר. אָבֵל אִם הָיוּ בְנֵי־אָדָם מְשֻׁקְעִים
בְּחֲנוּף יְלָדֵיהֶם, אָזִי הָיוּ רוֹאִים שְׁהִיְתָה מְשֻׁתְּלָמֶת
הַהִשְׁקָעָה, פִּי חֲנוּף מְצֻלָח בָּא רַק אִם מוֹסְרִים נִפְשָׁם
לְיְלָדִים, לְחֻנְכָם לְמַדוֹת טוֹבוֹת וְלְאַמוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ
יִתְבָּרַךְ, וְלִקְיוֹם מַצּוֹת מְעֻשִׂיּוֹת דִּיקָא.

(אמרי־מוהרא"ש, חלק ב', סימן תשכח)

קוונטרס

חַנוּךְ מִצְלָח

.א.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי חַנוּךְ הַיְלָדִים, הוּא הָעֲבוּדָה הַקְּשָׁה בְּיֹתֵר וְהַמְּשַׁלְּמֵת בְּיֹתֵר. יְלָדִים נוֹלָדִים בְּטֹבֵעַ רַע מְאֹד; טֹבֵעַ שֶׁל יֶלֶד לַעֲשׂוֹת רַע לְזוּלַת וּלְהַצִּיק לוֹ, כִּי עֲדִין שְׂכָלוֹ קָטָן מְאֹד. וּבְרָגַע שְׂאֵדָם נִמְצָא בְּקִטְנוּת הַדַּעַת, אֲזִי חוֹשֵׁב שֶׁהַכֹּל מִגִּיעַ לוֹ, וְכֹלָם צְרִיכִים לְהִתְבַּטֵּל אֵלָיו, כֹּלָם צְרִיכִים לְכַבְּדוֹ, אֲשֶׁר כֹּל זֶה בָּא מִקִּטְנוּת דַּעַתוֹ, כִּיִּן שְׂיוֹצֵא מִהַקִּטְנוּת וּמִתְחִיל לְצֵאת לְעוֹלָם הַגְּדוֹל, נִתְּוֹדַע לוֹ שְׂאִין הַדָּבָר כְּפִי שֶׁחֲשַׁב, אִף אֶחָד אֵינוֹ מְתִיחַס אֵלָיו, אִף אֶחָד אֵינוֹ חוֹלֵק לוֹ כְּבוֹד וְאֵינוֹ חֵיב כְּלָפִיו מְאוּמָה, וְאִף אֶחָד אֶפְלוֹ לֹא שֵׁם לֵב אֵלָיו, הוּא כְּבָר אֵינְנוּ הַמִּיחַס שֶׁהִיא עַד עֲכָשׁוּ. וְאִדְרָבָה מְקַבֵּל בְּחִזְרָה רְעוּת, כִּי אַחַר כֹּל טוֹב שֶׁעוֹשֶׂה יִקְבֵּל רַע כְּתַגְמוּל. אֲבָל כְּשֶׁיֶלֶד עֲדִין

בקטנות המחין, אינו מבין דבר זה, וחושב שהכל מגיע לו, ואוי להורים אם לא יתנו לו כפי רצונו וחפצו, כי מחו בקטנות גדולה, אזי חושב שכלם מחיבים למלא מבקשו, לכבדו ולתן לו תשומת לב, וכל אשר ידרש — צריכים למלא על אחר, ואם אין עושים כן, אזי משליך עצמו על הארץ, צועק ומתפרע, מכה ובוועט וכו' וכו'. אף אוי להם להורים שגם הם נמשכים אחר קטנות המחין והדעת, ואינם יודעים איך לתנוה ילדיהם, ולהגיב כדבעי במקרה דנן, אשר אז הילדים קופצים על ראשם, מתפרעים יותר ויותר עד שההורים נשברים, ולא די שמאומה לא פגעלו בחנוך, אף גרעו הרבה ממנו. כי "חנוך מצלח" הוא שלא להתפעל מהילדים, אלא האב והאם צריכים להיות מכירים את מקומם, עליהם להבין, שהם ההורים והם המחליטים בבית, הילד עדין קטן ופזיז. על-פן על ההורים לחנכו לצאת מהקטנות, ולהחדיר בו דעת ושכל והבנה, שלא הולך כן, שכל אשר רוצים מקבלים, וכל אשר מבקשים נותנים לו, אלא ישנם זמנים שאינו יכול לקבל, ישנם דברים שאינו יכול לטל, ישנם מקומות שאסור לו ללכת, אשר זהו עקר "חנוך מצלח", שעל ההורים להעניק לילד. כדי שיגדל בריא ושלם: הינו לחנכו מגיל צעיר, שידע מהו טוב ומהו רע, מה מתר ומה אסור. חנוך טוב — כשילד שומע הרבה פעמים את

המלה "לא", אסור לך לילך לשם, אסור לך לטל דבר זה או אחר, לא תקבל פרט זה. וכך הילד מתחיל להבין מגיל קטנות שישנם דברים המונעים אותו מהם, ואיננו הפקר, עליו להיות ממשמע ופקח להבין, שבאפן שיקבל את חפצו ורצונו, עליו לשלם מחיר — זהו "חננוף מצלח". לא-כן אם ההורים תכף-ומיד נשברים ונכנעים לרצון הילד, בזה מוכיחים, כי דעתם אינה גדולה בהרבה ממנו, ואדרבה הילד מושכם אחריו, ושכלו גדול משלהם. ולא זו בלבד אלא פאשר ההורים נכנעים על נקלה לדרישות ילדיהם, בשעה שיודעים שהדבר מספן בעבורם, אינו בריא להם בגשמיות, ומזיק להם ברוחניות. אזי הורסים אותם לגמרי, והורגים אותם ממש, וגורמים להם שיגדלו פרא, ולא יהיו מצלחים בחיים. אשר הקולר אז תלוי בצואר ההורים, שלא השכילו איך לחנוף את ילדיהם. כי "חננוף מצלח" הינו שעל הילד לדעת מה מתר ומה אסור, מה טוב ומה רע. וכל זמן שההורים לא יחדירו בעצמם ידיעות אלו, אזי הם רחוקים מחנופה טובה. לזאת אנו רואים את הנער גדלים פחיות פרא, נטולי מדות טובות, גרועים מאד, מחסרי רסן, עד שמגיעים, רחמנא לצלן, לידי אלימות, ומפים, גונבים, גוזלים, מתחצפים נגד ההורים ומגביהים ידים עליהם, רחמנא לצלן, מבצטים בהורים ובמורים ובמחנכיהם, עד שלבסוף

נוטלים סמים, רחמנא לישזבן, ומסימים בבית-סהר. אשר מהיכן בא הדבר? מחמת שלא קבלו חנוך טוב, ומהו? כבר מגיל קטנות לבחן את דרישות היילד בזכוכית מגדלת, ולעמד איתנים פנגד דרישותיו השליליות, וכאשר רואים שישנם דברים המזיקים לו, אסור להכניע, אלא לומר לו: לא תקבל את הדבר, כי איננו בריא בעבורך וכו' וכו'. וכן פשמבקשים מהיילד לבצע איזו מטלה, עליו לבצעה, ואם לאו — לא יקבל את הפרס וכו', ואין להתפעל מכך שהיילד רוטן וטוען, זורק עצמו וכו'. מיתר לצין שאסור להכותו בעת שמתפרע, כי ילדים מכים בגופם נעשים מכים בנפשם; להכות ילד איננו פתרון, זה רק מקרר את כעס ההורים, וכאשר ההורים נכנסים בעצבים, הם מכים באכזריות, עד שעלולים להשאיר חותמם על היילד לכל ימי חייו, חלילה, מה גם שהיילד אינו יודע מה רוצים ממנו; אלא צריכים לומר לו ולהסבירו בנחת, מדוע לא יקבל את מבקשו וכדומה, ואף שיתפרע ויצעק, אין להתפעל, ואומרים לו: אתה יכול לצעק יותר ויותר, אף לא יעזר לך, ולא תקבל מבקשך, מפאת שלא בצעת את דרישתנו וכו' וכו'. ואל תחשבו שאתם אכזריים כשאיןכם נותנים לו, שזה מה שאנו רואים, שעל-פי-רוב ההורים מרגישים רגשות אשמה, כאלו הם עושים עול ליילד וכו', אף עליהם לידע שבדיוק ההפוך, האכזריות

הגדולה — פשמותרים לילדים, בעת שיודעים שהדבר מזיק להם. או כשרוצים שהילד ישנה מדותיו, או ינהג בדרך ארץ ראויה, בכל ענין וענין, בכל מצב ונושא, יש לעמד איתנים על העקרונות — הן האב והן האם בשתוף פעלה מלא, ואם האב אוֹמר דבר אחד, אסור לאם לוותר, ולהפוך; אשר זה הפך "חננוף מצלח", וזהו תשתית לכשלוֹן ואכזריות גדולה. פי "חננוף מצלח" הוא, שעל הילד לידע שאסור לעשות דבר פלוני, אף שנעשה בכעס וברגז ואינו רוצה לדבר אתכם, אל תשימו לב, זה יעבר, הוא יבין את מהות החיים, שיש דברים מגדרים וכו' וכו', עמידה על עקרונות, ואם זה יהיה עקר החנוף מגיל קטנות, תהיו מבטחים, בני ובנותי היקרים, שיהיו לכם ילדים פקחים, ממשמעים, ילדים בעלי מדות טובות ודרך ארץ. לא-כן אם תותרו לילדים בכל אשר רוצים, ותענו בחיוב על כל דרישותיהם, אתם הורסים אותם בידיכם, ולבסוף תשברו, ותצרכו להפנע אליהם, עד שהם יעלו על ראשכם, ותרקדו שלא מרצון על-פי חלילם, אף אז כבר יהיה מאחר מדי, ותאכלו את לבכם, ותמרטו שערות ראשכם, ותכו על חטא מתוף צער ועגמת נפש על אשר לא צייתם, והחנוף הרע שנתתם לילדים, נותן אותותיו בהם, אף אז כבר אחרתם. לזאת, בני ובנותי היקרים! אם רצונכם בילדים בריאים בגופם ובנפשם, תחנכו

אותם בחנוך של תורה, התורה מגבלת את האדם מה
 מתר ומה אסור, התורה הקדושה מלמדת את האדם
 איך להתנהג בינו לבין עצמו, בינו לבין זולתו, בינו
 לבין קונו. ואם רצונכם ילדים טובים, תעניקו להם
 חנוך של תורה, אשר התורה תלמדם כיצד להתנהג
 בכל תחום. וזהו שאומרים חכמינו הקדושים (תנחומא
 שמו): ללמדך, שכל המונע בנו ממרדות, סוף יוצא
 לתרבות רעה ושונאהו. כשילדים עדין קטנים צריכים
 לעמד עליהם חזק מאד, שיקימו את המצוות, ויקנו
 לעצמם מדות טובות, ויתרחקו ממדות רעות ומגנות,
 כי אם לא תעמדו על כך בקטנותם, כשיגדלו ילסטמו
 את הבריות, ויצאו לתרבות רעה, חלילה, ותשנאו
 אותם, כי יעשו לכם בושות וחרפות, ויגרמו לכם עגמת
 נפש וצער וכאב לב, שלא תוכלו לסבל יותר, עד
 שתשברו לגמרי. לזאת, בני ובנותי היקרים! ראו למסור
 נפשכם לתת לילדים "חנוך מצלח", חנוך של תורה.
 וכך אומרים חכמינו הקדושים (ספה מב.): קטן היודע
 לנענע — חיב בלולב, קטן היודע להתעטף — חיב
 בציצית, קטן המתחיל לדבר — אביו לומדו תורה
 ויראת שמים, מלמדו קריאת שמע שהיא יסוד אמונה
 וכו' וכו'; כי מגיל קטנות צריכים להרגיל את הילדים
 במצוות, ואל תאמרו שהם עדין קטנטנים ויש להם
 זמן, לא ולא! ככל שהם צעירים יותר, צריכים כבד

לחנכם למצוות, ללמוד תורה, לאמונה בהקדוש-ברוך-
 הוא, להניחם ולהשרישם את כל יסודות היהדות; וככל
 שמחזירים אמונה בילדים, בזה מחזירים בהם בטחון
 עצמי, כי ילד המקבל חנוך של אמונה בהקדוש-ברוך-
 הוא, קונה לעצמו בטחון עצמי, כי ברגע שהילד מאמין
 באלקים חיים, ויודע שיש בורא עולם, המחיה ומקים
 ומנה את כל הבריאה, זה מכניס בו בטחון עצמי,
 שאינו פוחד מאף אחד רק מהקדוש-ברוך-הוא. ברגע
 ששוללים מהילד את האמונה, הוא מאבד את בטחונו
 העצמי, כי רואה ילדים מצלחים יותר ממנו, וזה אשר
 שוברו, לא-כן אם ילד מקבל חנוך של אמונה, ומזכיר
 תמיד את שם השם, ויודע תמיד לבקש ממנו יתברך
 כל הצטרכותו, זה בונה את תדמיתו ואמונתו. לזאת,
 בני ובנותי היקרים! אל תמשכו אחר רוח הזמן, אחר
 רוחות רעות הנושבות עתה, רוח של כפירות
 ואפיקורסות, שאין מזכירים שם ה', רחמנא לצלן,
 באים שוטים וסקלים ונותנים דרכים בחנוך, פשהם
 בעצמם מלאי מדות ותאוות רעות, עושים דברים
 משקצים ומתעבים, מסתובבים ברחובות כחיות השדה,
 נטולי מדות ורסן, חסרי דרך ארץ והנהגות נאותות, הם
 יחנכו את ילדינו? ! הם יתנו להם חנוך? ! בפשה שהם
 בעצמם רחוקים מחנוך טהור ואמתי. לזאת, בני ובנותי
 היקרים! "חנוך מצלח" זהו רק חנוך של תורה

ומצוות, חנוך של אמונה, להחדיר בילדים אמונה
 בהקדוש-ברוך-הוא, להחדיר בהם מה מתר לעשות
 ומה לאו, ועל הילדים להבין את זאת, ילדים צריכים
 לשמע את המלה 'לא', עליהם לדעת שישנם דברים
 המונעים מהם, ואף שמשתוללים וצורחים, מתפרעים
 ומאימים על ההורים, חס ושלום, אסור להפנע להם,
 אלא להגיב נכוחה — לא במכות ולא בהשפלות, אלא
 על-ידי הסברה: "ילדי, אסור לחלל שבת, כי הקדוש-
 ברוך-הוא צוה כך. אסור להדליק אש, כי כך צוה
 הבורא יתברך שמו, וגם אנו מתנהגים כך, אנו יראים
 ממנו יתברך, כי המחלל שבת — ענשו סקילה, ולא
 יועיל שום דבר, ואיננו רוצים לההרג, חלילה, במיתה
 משנה, לזאת עלינו לקבל על עצמנו קדשת השבת.
 כמו-כן אסור לאכל טרפות ונבלות, כי כן צוה הקדוש-
 ברוך-הוא, אף שהמאכל תאנה לעינים, ונשמר מאד לא
 לעבר על צויו יתברך, כי איננו רוצים לחלות באיזו
 מחלה, רחמנא לצלן". ועוד כהנה וכהנה מסבירים
 לילד בפה כל דבר ודבר, ונמנעים בכל האפשר מהכאה
 בידיים וכו', ושומרים על אפוק — לא להתרגז ולא
 לצאת מהכלים. מצד אחד על ההורים להיות תקיפים
 בדעתם, וכל אשר אומרים — זהו זה! ולא להפנע.
 ומצד שני עליהם לילך בדרך רחמנות, ביד רכה, להבין
 גם את שכל הילדים, שהם עדין רפים ושכירים, ואי

אֶפְשָׁר לָהֶם לְקַלֵּט בְּגִיל שְׁנֵתִים, שְׁלֹשׁ וְאַרְבַּע, מֵהַ
שְׁהֵהוּרִים קָלְטוּ בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. וְאִם אֵין הַהוּרִים
מְבִינִים אֶת זֹאת, אֲזַי מוֹכִיחִים בְּעֵלִיל, שְׁגָם שְׁכָלָם לֹא
בְּגַר עֲדִין. כִּי זֶה יְסוּד בְּ"חַנוּךְ מַצְלַח", שְׁעַל הַהוּרִים
לְהִבִּין מֵה טוֹב וּמָה רַע, מֵה חֲשֵׁךְ וּמָה אוֹר, מֵה מִתָּר
וּמָה אֲסוּר. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, רְאוּ לְחַנּוּךְ אֶת
עֲצָמְכֶם תְּחִלָּה, רְאוּ אִתְּם לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה וּלְקִיָּם תּוֹרָה
וּמִצְוֹת, רְאוּ אִתְּם לְשֹׁבֵר אֶת מִדּוֹתֵיכֶם הַרְעוֹת, וְכִף
תּוֹכְלוּ לְהַחֲדִיר אַחֲר־כֶּף גַּם בְּיַלְדֵיכֶם, שְׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת
כֶּף וְכֶף, וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת אַחֲרָת, זֶה טוֹב בְּעִבּוּרְכֶם וְזֶה
רַע, זֶה אוֹר בְּשִׁבְלֵיכֶם וְזֶה חֲשֵׁךְ. וְכֹאֲשֶׁר תִּרְגִּילוּ עֲצָמְכֶם
לְחַנּוּךְ יַלְדֵיכֶם בְּחַנוּךְ טוֹב, תִּזְכּוּ לְנַחַת מֵהֶם, וְיַלְדֵיכֶם
יִגְדְּלוּ בְּרִיאִים בְּנִפְשָׁם וּבְשִׁכְלָם, אֲשֶׁר זֶה הַתַּעֲנוּג הַגָּדוֹל
בְּיוֹתֵר לְאָדָם — כְּשִׁזּוּכָה לְבָנִים פְּקָחִים וּמְשֻׁמְעִים.
וְאִמְתִּי הַיְלָדִים מְשֻׁמְעִים? כְּשֵׁההוּרִים יוֹדְעִים לוֹמַר
לָהֶם לֹא. כִּי פְעָמִים רַבּוֹת עַל הַיְלָדִים לְשִׁמְעַ מְלָה זֹה:
אֲסוּר! לֹא! וְכֹאֲשֶׁר הֵם נוֹכְחִים לְרְאוֹת שֵׁשׁ סְבִיבָם
הַגְּבָלוֹת, אֵף שְׂאִינָם מְבִינִים בְּתִחִלָּה מִדּוּעַ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת
כֶּף? ! מִדּוּעַ אֲסוּר לִילֵךְ מְאַחַר בְּלִילָה לְבַד? ! מִדּוּעַ יֵשׁ
לִילֵךְ לִישָׁן עֵתָה וְלֹא בְּעוֹד שְׁעוֹת מְסֻפָּר? ! אֲכַל
מְקִימִים אֶת מִצְוֹת הַהוּרִים בְּלֹא לְהִבִּין, וְאֵף שְׁנִכְנְסִים
לְמִשְׁתֶּם בְּכִי רַב, הֵגַם שְׁבַלִילָה הִרְאִשׁוֹן, הַשְּׁנִי וְכוּ'
יְהִיָּה קִשָּׁה, אֲכַל אַחֲר־כֶּף יִכְנָעוּ. וְדַעַת לְנִבּוֹן, שְׁצָרִיכִים

לְהִתְחִיל בְּחַנוּךְ טוֹב בְּגִיל צָעִיר, אִין יְכוּלִים לְבוֹא לִילָדִים בְּגִיל חֲמֵשׁ-עֶשְׂרֵה שְׁשׁ-עֶשְׂרֵה וּלְהִתְחִיל לְחַנּוּכָם, כִּי זֶה מְאַחֵר מְדִי, "חַנוּךְ מִצְלַח" צְרִיכִים לְהִתְחִיל בְּיַלְדוּת, כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים עַדִּין, אֲבָל לֹא לְנִסּוֹת לְהַשִּׁיג אֶת הַחַנוּךְ בְּהִלְקָאוֹת וּבְהִשְׁפָּלוֹת, כִּי זֶה גְרוּעַ מֵהַפֵּל, וְיֻוְבָלִים אֶל סֵף אֲבָדוֹן, אֲלֵא רְאוּ לְחַנּוּךְ יַלְדֵיכֶם בְּנִחַת וְרַגְעַ — מִחַד גִּיסָא, וּבְעֵמִידָה עַל עֲקָרוֹנוֹת — מְאִידָךְ גִּיסָא, וְהַפֵּל מִשְׁתַּת עַל יְסוּדוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, חַנוּךְ שֶׁל אֲמוּנָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְעַל-יַדֵּי-זֶה תָּרוּ רַב נִחַת וְאֲשֶׁר מֵהֶם.

ב.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְּקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, אֲשֶׁר "חַנוּךְ מִצְלַח" לִילָדִים תְּלוּי בְּאֵב וְהָאֵם, כְּפִי שֶׁהַהוֹרִים מְתַנְהֲגִים, כֵּן הַיְּלָדִים מְתַנְהֲגִים; אִי אֶפְשָׁר לְצַפּוֹת מֵהַיְּלָדִים, שְׂיִהְיוּ טוֹבִים יוֹתֵר מֵהַהוֹרִים, אִם הַהוֹרִים מְנַבְּלִים אֶת פִּיהֶם, מְקַלְלִים זֶה אֶת זֶה וְכוּ', מָה רוֹצִים מֵהַיְּלָדִים — שְׂיִהְיוּ אַחֲרֵת?! אִם הַהוֹרִים רְבִים בִּינֵיהֶם, מְגַבִּיִּים יַדִּים, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, זֶה עַל זֶה, מָה מְצַפִּים שֶׁהַיְּלָדִים יִהְיוּ אַחֲרֵת?! הַיְּלָדִים מְחַקִּים אֶת הוֹרֵיהֶם, וּמָה שְׂרוּאִים בְּבֵית, כֵּן הֵם עוֹשִׂים. חֲכַמֵּינוּ הַקְדוּשִׁים אוֹמְרִים (סְפָה נו:): שׁוֹתָא דִּינוּקָא בְּשׁוּקָא אוֹ

דאבוה או דאימיה; אם שומעים את הבן או הבת לדבר
 דבור מגנה, דעו לכם, ששמעו את זאת — או מהאב
 או מהאם. לזאת, בני ובנותי היקרים! "חנוך מצלח"
 תלוי בכם, אם רצונכם בילדים בעלי דרך ארץ, מתחנכים
 ב"חנוך מצלח", ראו לחנוך עצמכם תחלה. על האב
 והאם להשמר לא לריב ביניהם, לא לקלל זה את זה,
 לא לדבר בשפה רחובית, ומכל שכן לא לנבל את הפה
 בקללות וכדומה, אזי תהיו מבטחים שבניכם ובנותיכם
 אף פעם לא ידברו בשפה לא נקייה; כי כשהילדים
 רואים שהאב או האם גונבים, ועושים מעשי שחיתות,
 ומרמים אחרים, גוזלים ועושים כל מיני עול, מה הם
 רוצים שהילדים יהיו אחרת מהם?! הלא מה שרואים,
 זה הם עושים. לזאת, בני ובנותי היקרים! "חנוך
 מצלח" הוא רק כשהאב והאם מתחנכים קדם, מתקנים
 מעשיהם תחלה; כי כשההורים מתנהגים במדות
 ובהנהגות טובות, ומדברים בשפה יפה ובדרך ארץ,
 ומקדימים לפני כל דבר: בבקשה, סליחה, תודה, כן
 יתנהגו הילדים. פי התנהגות הילדים תלויה רק כפי
 התנהגות ההורים. לזאת, בני ובנותי היקרים! עליכם
 לחזור בתשובה, לשמר שבת ולא לחללה, ואז תהיו
 מבטחים שגם ילדיכם ישמרו שבת. ואם אתם רואים
 שילדיכם אינם שומרים שבת, אל תאמרו: הלא אנו
 שומרי שבת, וכיצד באה עלינו צרה כזו, שילדינו

מחללים אותה? אלא במכרז הוא שבאיזו נקדה ובחינה השבת קלה בעיניכם, ואינכם מכבדים אותה כראוי, ומזלזלים בה וכו', כי אם היו רואים הילדים, שהשבת יקרה וחסובה בעיניכם, ואתם מקבלים אותה בכבוד וכו', לא הייתה נכנסת בהם מחשבה לעזבה ולחללה. וכן בכל מצוה ומצוה, אם הבן הניח תפלין עד עתה והפסיק, בסימן שראה את האב מזלזל במצוה זו, ואף שמניח תפלין, אבל מדבר בשעת עשייתה וכו', ועל-כן החל אף הבן לזלזל בה. כי אם האב היה מקפיד על מצוה זו, ואף פעם לא היה מדבר בעת עשייתה, גם הבן היה נזהר בה מאד. וכן כשהילדים אוכלים טרפות ונבלות, ונצבט לבכם בקרבכם, דעו לכם, שאו האב או האם גם-כן אוכלים טרף, או שאינם מדקדקים באכילת פשרות, ואוכלים בכל מסעדה, וכל מיני מאכלים, בלי לברר אם ההכשר ראוי ומהדר. כי הילדים מתקים את הוריהם, ומה שרואים אצלם — עושים. על-כן אם רצונכם ב"חנוף מצלח", ראו לחנף את עצמכם, וחזרו בתשובה שלמה אליו יתברך, והקפידו שמצוותיו יתברך תהיינה חשובות בעיניכם. וראו לשמור את השבת, להקפיד על פשרות המאכלים, לכבד את הוריהם, ואז גם ילדיכם יכבדו אתכם; כי אם ההורים מזלזלים בהוריהם, אם האב מזלזל בהוריו ואינו מכבדם, אם האם מזלזלת בהוריה, ואינה

מְכַבְּדֶתֶם, מָה אַתֶּם רוֹצִים שִׁילְדֵיכֶם יְכַבְּדוּ אֶתְכֶם? !
הלא הם מחקים אתכם, ובדיוק כפי שאתם עושים
להוריהם, בן הם עושים לכם. לזאת עקר "החננוף
המצלח" — זהו רק לחנוף את עצמכם, אשר אז ממילא
הילדים יהיו מחנכים, ותרוו מהם רב נחת. וכך אומרים
חכמינו הקדושים (ברכות יג): אגמירו בנייכו תורה, כי
היבא דליגרו ביה; תלמדו את הילדים תורה, כדי
שתמיד יגרו בתורה; אם הבן רואה, שהאב תמיד
לומד תורה, לבסוף גם בו נכנסת תשוקה עצומה ללמד
תורה. כשהבת רואה, שהאם מכבדת את האב מפני
שלומד תורה, ומחכה לו שישוב מבית הכנסת ומבית-
המדרש, אזי גם היא תעשה כן. וזהו שאומרים חכמינו
הקדושים (ברכות יז): נשים במאי זכין? באקרויי בנייהו
לבי כנישתא; שמוליקים בניהם לבית הכנסת; כי הבת
מחקה את אמה, וכשרואה שאמה מכבדת את האב
ומצפה לשובו מבית המדרש וכו', בן כשהבן רואה
שהאב מכבד תלמידי חכמים, וחשובות אצלו תורה
ומצוות, גם הוא יעשה כן. לזאת, בני ובנותי היקרים!
אם רצונכם ב"חננוף מצלח" לילדיכם, ראו לחנוף
עצמכם, על ההורים לחנוף עצמם תחלה, לא לשקר, לא
לגנב, לא לעשות עול לזולת, לא להתלוצץ מהמצוות,
רחמנא לצלן, ואז תהיו מבטחים שגם בניכם ובנותיכם
ילכו בדרךכם, ותהיו הכי מצלחים בחייכם. כי "החננוף

המצלח" ביותר, זהו חנוך עצמי, כשאדם מחנך את עצמו במדות טובות ובהנהגות ישרות, על-ידי-זה יש לו ילדים מצלחים. לא-כן אם הוא משקר, מנבל את פיו, ועושה כל מיני צחוק מהבריות, כיצד רוצה שיצאו ילדיו?! ואומרים חכמינו הקדושים (ילקוט משלי תתקנ) על הפסוק (משלי יג, כד): "חושף שבטו שונא בנו", וכי יש אדם ששונא בנו? אלא מתוך שאינו מוכיחו על התורה והחכמה ועל דרך ארץ, עתיד לשנאו, אבל אם מוכיחו — עתיד לאהבו. כי האב והאם אסור להם לרחם על ילדיהם ולהניחם להסתובב בעלמא, לחלל שבת, ולילף עם חברים רעים, ולזלזל במצוות, כי אז יהיו אשמים בדבר, וישאו בתוצאות עתידם, ובזה מגלים, ששונאים הם את ילדיהם, כי אם הם אוהבים אותם, עליהם לחנכם ללמד תורה ולקיים את המצוות, אשר זהו "חנוך מצלח". אסור לומר: "על מה ולמה אכניס את ילדי בחנוך תורני?! מה יצא לי מכך?" אל תאמרו כך, כי אם רצונכם בילדים טובים, תמסרו נפשכם להכניסם למוסדות חנוך תורניים, שמלמדים שם תורת השם, ואז תהיו בטוחים שה"חנוך מצלח", לא-כן אם אתם מכניסים אותם במוסדות חנוך שאין מזכירים שם השם, רחמנא לצלן, ואין שם יראת שמים, אל תתפלאו שיצאו אחר-כך לתרבות רעה, השם ישמר, ויסתובבו עם סמים, ויבלו את הזמן בין יושבי קרנות וכו'; כי

עקר החנוך המצלח ביותר — לחנכם בדרך התורה והמצוות, ועדין לא מאחר, הכניסו ילדיכם בתלמודי תורה, שלומדים שם תורה, בבתי-ספר חרדיים שלומדים בהם צניעות ומצוות עם הבנות. חוסו וחמלו על ילדיכם, אל תאמרו שהם עדין קטנים, ויש להם זמן, לא ולא! "חנוך מצלח", כשמתחילים בו בקטנותם. וחכמינו הקדושים אומרים, שמשתפים את הילדים במצות ערובין, לא נמנעו בני ישראל מלשלח ערוביהן ביד בניהם ובנותיהם הקטנים, כדי לחנכן במצוות. מצות ערובין היא מדרבנן, ואף בה נזהרים ההורים לחנף ילדיהם, להראותם מהי שבת, מהו ערוב, ובמקום שאין ערוב, אסור להוציא מרשות לרשות, על אחת כמה וכמה במצוות עשה, אומרים חכמינו הקדושים (ספ"ה מב.): קטן היודע לנענע — חייב בלולב, להתעטף — חייב בציצית, היודע לשמור תפלין — אביו לוקח לו תפלין, קטן היודע לדבר — אביו לומדו תורה. לכן, בני ובנותי היקרים, אם רצונכם ב"חנוך מצלח", השתדלו מאד להכניס ילדיכם בתלמוד תורה ובבית-ספר שלומדים שם תורת השם, ואז תהיו מבטחים שיהיו לכם ילדים מצלחים. התבוננו מה קורה היום עם הנער, אשר מגיל צעיר עושים כל מיני מעשים מגנים, זבל ולכלוך, מסתובבים כחיות השדה, בלי דרך ארץ, מקללים כל עובר ושב, עד שגונבים

וגוזלים, מסתובבים עם ספינים, השם ישמר, ונוטלים סמים. מדוע תטעו את עצמכם?! הלזה רצונכם שילדיכם גיעו, חס ושלום?! חמלו וחוסו על ילדיכם! והכניסום במוסדות למוד חרדיים, ואזי תהיו בטוחים שיהיה להם "חנוך מצלח"; אשרי המכניס דברים אלו לתוך לבו, ואז ירוה רב נחת מבניו ובנותיו עוד בעולם הזה, ומכל שכן וכל שכן איזה נחת יהיה לו בעולם הבא; אשריו ואשרי חלקו!

תם ונשלם, שבח לאל בורא עולם!

תפלה נוראה ונפלאה
להצלחת הילדים

העתק מספר "בית תפלה"
לרבי אליעזר פאפו ז"ל

רבנו של עולם, אלהי הצבאות, יושב כרובים, עושה צדקות עם כל בשר ורוח, הריני בא לפניך בבשת פנים, בחרפה ובלמה, כי דלותי מאד וחסרתי כל טוב, וחושש אני, פן, חס ושלום, יהיו חטאתי מונעים הטוב ממני. במה אקדם פניך, יהוה אלהי, יודע אני

בְּעֲצָמַי, שְׂאִין בִּי לֹא צָדֵק וְלֹא כֹּשֶׁר וְלֹא תַחֲנֹנָה בְּתַקְוָנָה,
 אִין לִי אֱלֹא לְהַשְׁעֵן עַל רַבִּי רַחֲמוּךָ וְחַסְדֶּיךָ, כִּי אַתָּה
 שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה. עַל־כֵּן בָּאתִי בְּלֵב נִשְׁפָּר וְנִדְבָה
 לְהַפִּיל תַּחֲנֹנְתִי לְפָנֶיךָ, אֲוִלִי יִישָׁר בְּעֵינֶיךָ לְרַחֵם עָלַי כַּגֹּדֵל
 חַסְדֶּיךָ.

אָנָּה הָאֵל, אֲב הִרְחַמְנוּ, זַכְּנֵי שִׁיתִּקְנוּם זָרְעִי, וְלִהְיוּ לִיד עוֹד
 בָּנִים וּבָנוֹת, זָרַע שֶׁל קִימָא, זָרַע קָדֵשׁ לְעַבְדֹתֶיךָ
 וְלִירֵאָתֶיךָ, וַיְהִי בָּנִי וְכָל יוֹצְאֵי חֲלָצִי וְכָל צְאֲצְאֵי עַמֶּךָ
 יִשְׂרָאֵל תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁלָמִים כְּמִדּוֹת וּבִדְעוֹת וּבְכָל
 מִינֵי שְׁלָמוֹת, בִּישָׁנִים, רַחֲמָנִים, גּוֹמְלֵי חַסְדִּים, וַיְהִי
 לָהֶם לְשׁוֹן לַמּוֹדִים וְדַעַת נְכוֹנָה וּמִישָׁבֵת, וַיְהִי זְהִירִים
 וְזָרִיזִים בְּמַצּוֹת, וְלֹא יִכְעֶסוּ וְלֹא יִכְעִיסוּךָ, וְלֹא יִחַטְאוּ
 לָךְ, וְלֹא לְבְרִיּוֹתֶיךָ, וַיִּמְצְאוּ חֵן וְשִׁכָּל טוֹב בְּעֵינֶיךָ
 וּבְעֵינֵי בְרִיּוֹתֶיךָ כֹּל יְמֵיהֶם לְעַבְדֹתֶיךָ. וַיְהִי בְּנִינוּ
 שְׁלָמִים בְּגוֹפֶם בְּלֵי שׁוֹם מוֹם, וְתַצִּילֵם מִכָּל חָלִי וּמִכָּל
 כָּאֵב וּמִכָּל מַחֲוָשׁ וּמַחֲלָשָׁה, וַיְהִי בְרִיאִים וְחַזְקִים כֹּל
 יְמֵיהֶם לְעַבְדֹתֶיךָ. וַיְהִי בְּנִינוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה לְשִׁמְחָה,
 מְלֵאִים יְרֵאת יְהוָה, וְדַבְּקִים בָּךְ תְּדוּר, מְאַמִּינִים בְּלֵב
 שְׁלֵם בְּכָל הַתּוֹרָה וּבְדַבְרֵי קְבֻלָּה וּדְבָרֵי סוּפְרִים וּמְקִימִים
 אוֹתָם. וַיְהִי לָהֶם רַחֵב לֵבב וְשִׁכָּל טוֹב לְהַבִּין, וּזְכוּרָה
 טוֹבָה, וְחוֹשִׁים בְּרִיאִים לְעַבְדֹתֶיךָ, וְאַהֲבָה וְחֶשֶׁק וְרִצּוֹן
 בַּתּוֹרַת יְהוָה, וּבָהּ יִהְיוּ יוֹמֵם וְלַיְלָה, וְלֹא יֵצֵא עֲלֵיהֶם שֵׁם

רע, ודבה רעה לעולם, ויהיו אהובים למעלה ונחמדים
למטה, כל רואיהם יפירום, כי הם זרע ברה יהוה.

ויהיו בנינו בשתילי זיתים סביב לשלחנו. ותאריך
שנותי ושנות אשתי בטוב ובנעימים, ונזכה
לגדל בנינו על התורה ועל העבודה, ונשמח ביוצאי
חלצינו בראותנו אותם עושים רצונה ברצונה, ותציל
את זרענו מעין הרע ומיצר הרע ומחלאים רעים
וממקרים רעים ומעניות, ומכל הרעות המתרגשות
לבוא בעולם. ויקים בנו מקרא שבתוב: אשר בנינו
בנטיעים מגדלים בנעוריהם בנותינו בזויות מחטבות
תבנית היכל. מזוינו מלאים מפיקים מזון אל זן, צאננו
מאליפות מרבבות בחוצותינו. אלופינו מסבלים אין
פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו. ולא ימוש
ספר התורה מפיו וזרענו וזרע זרענו עד עולם.
ויהיו בנינו מורי הוראות ישרות בישראל, וכל
מעשיהם יהיו לשם שמים. ויהיו ענוים וסבלנים שבעים
רצון ומלאים ברבת יהוה, לא יבושו בעולם הזה ולא
יכלמו לעולם הבא.

אל מלא רחמים, זכנו לנו ולזרענו, שנוליד בנים ובנות,
ולא ימות שום אחד מזרענו בחיינו. ונקח נשים
לבנינו, ולא ימותו נשותיהם בקצר שנים, ונזכה להשיא
את בנותינו לאנשים מהגנים, תלמידי חכמים וצדיקים,

ויאריכו שנותיהן עם בעליהן. ויהי רצון מלפניך יהוה
 אלהינו ואלהי אבותינו, שתזמין לכל אחד מבני את בת
 זוגו ולכל אחת מבנותי את בת זוגה המיוחד לכל אחד
 מהם, ולא ידחו לפני אחרים, חס ושלום, ויהיה זוגם
 עולה יפה. והשכון בין איש לאשתו אהבה ואהבה, שלום
 ורעות, ויהיו מברכים בכל הברכות ומצלחים בבני חיי
 ומזוני, ובכל מיני הצלחות לעבודתך, וישמרו את אות
 ברית קדש בקדשה ובטהרה, ולא תצא תקלה מתחת
 ידיהם, ולא שום דבר שאינו מתקן, ולא יתגלגל חובה
 על ידיהם, ולא יצטרכו לבריות, ונזכה לראות
 בשמחתם, ולא יהיה בהם עקר ועקרה ומשבלה, ולא
 יעזבו ביד אחרים, חס ושלום, ויהיו שומעים בקול
 אביהם ואמם ורבניהם, ואח קטן ישמע לגדול, ויהיה
 טוב ונעים שבת אחים גם יחד באהבה רבה. ונשותיהם
 תהיינה נשמעות להם, ועוזרות אותם לעבודתך, ולא
 יארע להם שום דבר המטריד ומונע מעבודתך, ויהיו
 חבל מאמצים את פחם לעבודתך וליראתך. ובנותינו
 תהיינה יפות, נאות במעשיהן, צנועות וזריזות ולא
 עצלניות ולא דברניות, ותהיינה ברין יפה לשרת ולעזר
 לבעליהן לעבודתך, ותהיינה צדקניות חסידות,
 סבלניות מעטרות במדות טובות, ותהיינה שלמות בלי
 שום מום, ותמצאנה חן ושכל טוב בעיני בעליהן. וכך
 מעשה ידי, בדי שאזכה לתרבות להן מחר ומתן, ומחן

יצאו פרות טובים זוכים ומזכים לכל ישראל, ותזכנו לנו ולזרענו לשפן כבוד בארצנו ארץ הקדושה, ותחזינה עינינו בשוכה לציון ברחמים.

ותן לנו ולכל זרענו עד זבולא בתריתא שלמא לעבודתך, והטוב בעיניך לעבודתך ולנחת רוח לפני כבודך, ולתקון נפשנו רוחנו ונשמתנו עשה עמנו. לא לנו יהוה לא לנו, כי לשמך תן כבוד על חסדך, על אמתך, שמח נפש עבדך, כי אליך אדני נפשי אשא אלהי בך בטחתי אל אבושה, אל יעלצו אויבי לי. ענני יהוה ענני, אל תפן לרשעי ואל תמנע טוב ממני, כי לא בצדקתי אני מפיל תחנתי לפניך, כי על רחמיך הרבים, ולא להנאתי אני מבקש, רק לעשות רצונך אלהי חפצתי, לעשות נחת רוח לפני כבודך.

אנא אהיה אשר אהיה, עשה עמנו צדקה וחסד למען שמך הגדול, ומלא משאלות לבנו לטובה לעבודתך. עשה למען אבותינו הקדושים: אברהם, יצחק וישראל עבדיך, ולמען אמותינו הקדושות: שרה, רבקה, רחל ולאה. ויהיו הענפים דומים לשרשם. עשה למען משה ואהרן, יוסף ודוד, ולמען כל הצדיקים והחסידים, זכותם יגן עלינו. ותן שכר טוב לכל הפושחים בשמך באמת, ושים חלקנו עמם אם לא בזכות — ברחמים; יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי.

קונטרס

חֲנוּךְ אֲמָתִי

יגלה איך לחנוך את ילדיו בחנוך טוב,
בחנוך אמת, ויצליח בזה עם ילדיו, ויגדלו
בריאים בנפשם ובשכלם, וימצאו חן בעיני
כל, ויצליחו כל ימי חייהם.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה, אדוננו, מורנו ורבנו
רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו
ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אגיס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו
ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, כתובים ומאמרי
חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: חֲנוּךְ אֲמַתִּי לִילְדִים מִתְחִיל עִם
עֲצָמוֹ, כְּפִי שֶׁהָאָדָם מִתְנַהֵג, כֵּן יִתְנַהֵגוּ יִלְדָיו, אִם הוּא
יִשְׁמַר עַל עֲצָמוֹ וְלֹא יִדְבַר לְשׁוֹן-הָרֶעַ, רְכִילוֹת,
לִיצְנוּת, נְבוּל פֶּה, וְלֹא יִגְנֹב וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל לְזוּלָתוֹ,
וַיְהִי אִישׁ טוֹב וּבָעַל חֶסֶד גָּדוֹל, אֲזִי מִמֵּילָא יְהִי כֶּךָ
אֶצֶל יִלְדָיו, כִּי הָאֵב הוּא דְמוֹת וְדַגְמָא לִילְדָיו, וְלִכְּן
חֲנוּךְ אֲמַתִּי מִתְחִיל עִם עֲצָמוֹ.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תשיא)

קונטרס

חַנוּךְ אֲמִתִּי

א.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי עֵקֶר הַחֲנוּךְ
לְחַנוּךְ אֶת יְלָדֵיכֶם תְּלוּי כְּפִי שְׂאֵתָם מְחַנְכִים אֶת
עֲצָמְכֶם; כִּי אִי אֶפְשָׁר לְחַנוּךְ אֶת בְּנָיו וּבְנוֹתָיו, אֲלֹא
כְּשֶׁמְחַנְךְ עֲצָמוֹ תַחֲלָה; הֵינּוּ לִפְנֵי שְׂמֵחַנְכִים אֶת
הַיְלָדִים, עַל הַהוֹרִים לְחַנוּךְ אֶת עֲצָמָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר
לְתַבֵּעַ מֵהַיְלָדִים שְׂיִתְנַהֲגוּ בְּצוּרָה הוֹלָמֶת וּנְאוּתָהּ,
בְּשַׁעַה שֶׁהַהוֹרִים עֲדִין לֹא חֲנֹכוּ עֲצָמָם. "חַנוּךְ אֲמִתִּי"
הוּא כְּשֶׁהַהוֹרִים מֵרְאִים דְּגָמָא חָיָה לְיְלָדֵיהֶם. אַבְל אִם
הַהוֹרִים מְזוֹלְזָלִים בְּמַצּוֹת, חֵס וְשְׁלוֹם, אוּ בְקִדּוּשַׁת
שַׁבָּת, מְקַלְלִים בְּלִמּוּד תּוֹרָה אוּ בְתַפְלָה בְּצַבּוּר, מֵהֵם
רוֹצִים מִיְלָדֵיהֶם!?! הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר הֵם רוֹאִים בְּבֵית!
כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁהַהוֹרִים אֵינָם מְדַקְדְּקִים בְּמַצּוֹת, אֵינָם
מְתַפְלְלִים בְּמַנְיָן, אֵינָם לוֹמְדִים תּוֹרָה, מֵהַ יְכוּלִים לְתַבֵּעַ
מִיְלָדֵיהֶם!?! וְכִיצַד תִּפְגַּס בְּהֵם קִדְשָׁה זֹו?! לְזֹאת, בְּנֵי

ובנותי היקרים, אם אתם רוצים לחנוף ילדיכם ב"חנוף אַמתי", התחילו לחנוף את עצמכם; כי אם הבעל והאשה כעסנים ונכנסים בעצבים, גם ילדיהם יהיו כעסנים ועצבניים, ולא יסתדרו בחברה. כי הכל מתחיל בבית. "חנוף אַמתי" הוא כפי שהורים מחנכים את עצמם, אם רוצים באמת לחנוף ילדים בריאים בנפשם ובשכלם, עליהם לחנוף את עצמם תחלה; אם ישמרו ההורים את פיהם ולא ינבלוהו, לא יקללו זה את זה, ידברו בנחת ובדרך ארץ, באהבה ובכבוד ובהבנה הדדית זה לזה, אזי יראו איך ילדיהם יגדלו מחנכים ב"חנוף אַמתי" של אהבה והבנה הדדית עם הזולת, וירווי מהם רב נחת דקדושה.

ב.

בני ובנותי היקרים! "חנוף אַמתי" עם הילדים הוא רק בדרך הדברות, וצריכים לדבר הרבה עם הילדים, לדבר ולדבר, להסביר ולהסביר, אף פעם אסור להגביה ידים עליהם, אסור להכותם. הסבה שמפנים אותם אינה מטעמי חנוף, אלא מחמת עצבים, כשהאב או האם עצבניים, מוציאים עצביהם על ילדיהם, ומפנים אותם ללא הרף, וחושבים שהילדים יהיו כף ממשמעים, ואינם קולטים, כי על-ידי הכאות אין

מְחַנְכִים יְלָדִים, אֲלֵא הוֹרְסִים אוֹתָם לְגַמְרִי, וְהַיֵּלֵד אוֹ
הַיֵּלֵדָה יִגְדְּלוּ פְּרָאִיִּים וּמִפְרָעִים בְּדַרְכֵיהֶם, וּמִשְׁחָתִים
בְּמִדּוֹתֵיהֶם; כִּי עַל־יְדֵי הַכָּאוֹת אֵין מְשִׁיגִים מְאוּמָה,
אֲלֵא מְאֲבָדִים אֶת הַיְלָדִים, עַד שְׁנַעֲשִׂים מִפְרָעִים,
וְנִכְנָסִים בְּתוֹךְ עֲצָמָם, וּמִתְחִילִים לִפְחֹד, וּשְׂאֵר תּוֹצְאוֹת
רְעוֹת וְשְׁלִילִיּוֹת יוֹצְאוֹת מִהַכָּאוֹת שְׂמֵכִים אֶת הַיְלָדִים,
וּלְבַסּוֹף מְאוּמָה אֵין בְּיָדָם, כִּי הַיְלָדִים מִתְּפָרְעִים עוֹד
יוֹתֵר, וְנַעֲשִׂים חֲצוּפִים. לְזוֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם
רְצוֹנְכֶם לְתֵת "חַנוּךְ אֲמִתִּי" לְבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, תִּשְׁתַּדְּלוּ
מֵאֵד, שְׂתַהֲיֶה לָכֶם סְבָלְנוֹת אֲלֵיהֶם, וְתוֹרִידוּ עֲצָמְכֶם
לְגִילָם, וְתִדְבְּרוּ עִמָּהֶם בְּשִׁפְתֵיכֶם וּתְסַבִּירוּם בְּנַחַת. וְאִךָ
שְׂאֵנִי יוֹדֵעַ שְׂמֹרֵב הַצָּרוֹת וְהַיְסוּרִים, הַחֹבּוֹת
וְהַשְּׁפָלוֹת שְׁעוֹבְרִים עֲלֵיכֶם בְּחַיִּים, אֵין לָכֶם סְבָלְנוֹת
בְּעֵבֹר יְלָדֵיכֶם, אֲבָל אֵין זֶה סִבָּה לְהוֹצִיא אֶת הָעֲצָבִים
עֲלֵיהֶם, כִּי הַמַּתְנָה הַכִּי יָפָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא גָּתַן
לְאָדָם הִיא יְלָדִים. יְלָדִים הֵם יְהִלּוּמִים, אֲבָל צְרִיכִים
לְלִטְשָׁם, אוֹי לְיִהְיוֹם כְּזֶה שְׂמֵכִים עָלָיו, אֲשֶׁר אִזּוֹ יִשְׁבֵּר
וְיִתְפֹּרֵר, וּמְאֲבָדִים הוּן תּוֹעֲפּוֹת. כֵּן הַדָּבָר לְגַבֵּי
הַיְלָדִים, אֲשֶׁר גְּדָמִים הֵם כִּי־יִהְיוּמִים, וְצְרִיכִים לְלִטְשָׁם
וְלֹא לְהַכּוֹתָם וּלְשַׁכְּרָם, שְׂאִזּוֹ מְאֲבָדִים הוּן רַב. וּכְמוֹ
שֶׁבְּלִטּוֹשׁ יְהִלּוּמִים צְרִיכִים סְבָלְנוֹת רַבָּה בְּעֵבֹר כָּל
יְהִלּוּם, עַד שְׂמִנְקִים אוֹתוֹ, וְיוֹצֵא נוֹצֵץ לְהַפְּלִיא וְכוּ',
וְעַד שְׁנִתֵּן לְשַׁבְּצוֹ בְּתַכְשִׁיט, אוֹרֶךְ זְמַן רַב, אֲבָל כִּפְּאֶשֶׁר

כָּבֵד מוֹכֵן וְשִׁבְצוּהוּ בְּאִיזוֹ טִבְעַת וְכִדּוּמָה, בְּאִיזָה חֵן,
 יְפִי וְאוֹר יְקָרוֹת הַיְהִלּוּם מֵאִיר. בְּאִין עֲרֹךְ כָּלֵל הֵם
 הַיְלָדִים, אֲשֶׁר אוֹרֵךְ זְמַן רַב עַד שְׁמֵלֶטְשִׁים אוֹתָם,
 מְנַקִּים וּמְסַדְּרִים אוֹתָם, עַד שְׁרוּאִים אוֹתָם חִינּוּנִיִּים,
 אֲשֶׁר זֶה הָאֲשֶׁר הֵכִי גְדוּל, אֲכַל כְּמוֹ בְּיַהֲלוּם, שְׁצָרִיכִים
 סְבָלְנוֹת רַבָּה, וּמִי שֶׁחָסַר סְבָלְנוֹת, אֵינּוּ יָכוֹל לְהִיּוֹת
 יְהִלּוּמָן וְלְהִתְעַסֵּק עִם יְהִלּוּמִים, כֵּן עִם יְלָדִים, מִי שֶׁחָסַר
 סְבָלְנוֹת וְהוּא כְּעֵסֶן וְרִגְזוֹן, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַנּוּךְ אֶת יְלָדָיו.
 "חַנוּךְ אֲמֵתִי" הוּא רַק עַל-יְדֵי סְבָלְנוֹת, כִּי יְלָדִים
 צָרִיכִים סְבָלְנוֹת רַבָּה, וּבְזֶה שְׂאֵדָם סְבָלָן לְיְלָדָיו, בְּזֶה
 מֵרָאֶה שְׂאוּהָב אוֹתָם. וּכְכֹל שֶׁהוּא סְבָלָן יוֹתֵר, בְּסִימָן
 שְׂאוּהָב אוֹתָם יוֹתֵר, לֹא-כֵן מִי שֶׁמוֹצִיא עֲצָבָיו עַל
 יְלָדָיו, מִכֶּה אוֹתָם לֹא הַפּוֹגָה, וְעַל כֵּל דְּבָר פְּעוּט
 מִשְׁפִּילָם וְצוּעַק וְצוּחַ עֲלֵיהֶם, מְבַזֶּה אוֹתָם בְּרַבִּים, בְּזֶה
 מֵרָאֶה שֶׁהוּא שׂוֹנֵא אוֹתָם. וְאֵל תַּחֲשָׁבוּ אַחֲרַת, כִּי
 יְלָדֵיכֶם יִגְדְּלוּ בְּעֵלֵי מוֹמִים בְּנַפְשָׁם, מְלֵאֵי חֲסָרוֹנוֹת
 וּמִדּוֹת רָעוֹת. אֵךְ הַכֹּל תְּלוּי בְּיַדְכֶם, כִּי הֵ"חַנוּךְ הָאֲמֵתִי"
 הוּא רַק עַל-יְדֵי סְבָלְנוֹת וְהַדְּבָרוֹת. וְאֵךְ שְׂאֵנִי יוֹדֵעַ
 שֶׁקֶשָׁה לָכֶם עַד מְאֹד, עִם כָּל זֹאת הַסִּתְּפָלוּ עַל עֲתִיד
 יְלָדֵיכֶם, כִּי סוּף כָּל סוּף מַה יִּשְׁאָר מִכֶּם? רַק יְלָדֵיכֶם.
 לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אִם רְצוֹנְכֶם לְזִכּוֹת לְ"חַנוּךְ
 אֲמֵתִי", הֵיוּ סְבָלָנִים לְיְלָדֵיכֶם, וְאֵךְ פְּעַם אֵל תִּתְּלוּצְצוּ
 מֵהֶם, אֵל תְּצַחֲקוּ מֵהֶם, וְאֵל תְּבַזּוּ אוֹתָם וּבְפָרֵט בְּרַבִּים,

וְאִףּ שְׂאֵתֶם מִתְּכַוְּנִים לְצַחֹק וְהִלְצָה, אֵין זֶה שְׂחֹק אֶלָּא
מִכְאוּב. וְאִם תִּקְחוּ דְּבָרֵי לְתוֹךְ לְבָבְכֶם, תִּזְכּוּ לְ"חֲנוּךְ
אֲמִתִּי", לְחַנּוּךְ אֶת יְלָדֵיכֶם בְּחֲנוּךְ נִפְלָא, שְׂיִהְיֶה לְכֶם
הַרְבֵּה גַחַת מֵהֶם.

ג.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, שְׂעַקֵר הַיְגִיעָה
וְהַטְרָחָה שְׂאָדָם יִגַע וְטוֹרַח בְּזֵה הָעוֹלָם זֶהוּ רַק בְּעֵבֹר
יְלָדָיו, כֹּל מָה שְׂאָדָם יִגַע בְּזֵה הָעוֹלָם, תְּמִיד חוֹשֵׁב שְׂכַל
טְרָחָתוֹ הִיא בְּעֵבֹר יְלָדָיו, שְׂלִילְדָיו יִהְיֶה קַל יוֹתֵר
מֵאֲשֶׁר לוֹ. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, "חֲנוּךְ אֲמִתִּי"
צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְתַכְלִית אַחַת — אֵיךְ לְהַצְלִיחַ עִם
הַיְלָדִים?! אֵיךְ נוֹכַל לְהַתְּפָאֵר עִם יְלָדֵי, עִם בְּנֵי
וּבְנוֹתֵי?! וְעֲלֵיכֶם לְזַכֵּר, שְׂבְּנֵי-אָדָם יַעֲזֹבוּ אֶתְכֶם, אֶפְלוּ
הַחֶבֶר הַטוֹב בְּיוֹתֵר שְׂאֵתֶם בּוֹטְחִים בּוֹ, לְבִסּוֹף יַעֲזֹבְכֶם,
וּמִי יִשְׂאֵר עִמָּכֶם עַד תָּם? רַק יְלָדֵיכֶם. וְאֶפְלוּ כְּשֶׁתְּצַאוּ
מִזֶּה הָעוֹלָם, מִי יִזְכֹּר אֶתְכֶם? יְלָדֵיכֶם. הַיְלָדִים, בְּנֵי
וּבְנוֹתֵי, הֵם בְּשֵׁר מִבְּשָׂרְכֶם, עֵצִים מֵעֵצְמָכֶם, לְזֹאת רְאוּ
לְחַנּוּכְכֶם בְּ"חֲנוּךְ אֲמִתִּי", חֲנוּךְ שֶׁל אֶהְבֶּה, חֲנוּךְ שֶׁל
סְבָלְנוּת, רַחֲמוּ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׂאֵינְכֶם רוֹצִים שְׂיִשְׁפִּילוּ
אֶתְכֶם, יִלְעָגוּ לְכֶם, יַעֲשׂוּ מְכֶם צַחֹק, כֵּן אֵל תַּעֲשׂוּ
צַחֹק מִיְלָדֵיכֶם, וְאֶפְלוּ בְּדֶרֶךְ מִשְׁחָק, כִּי אֵין זֶה מִשְׁחָק

כָּל וְעַקֵּר, בְּאֲשֶׁר כָּל הַשְּׁפָלָה שְׁמִשְׁפִּילִים אֶת הַיְלָדִים,
 כָּל לַעֲג שְׁלוּעִגִים לָהֶם אֶפְלוּ בְדֶרֶךְ מִשְׁחָק בְּעֵלְמָא,
 עוֹשֶׂה כְּתָם בְּנַפְשׁ הַבֵּן אוֹ הַבַּת, וַיִּגִיעַ הַיּוֹם שְׁלֵא יוֹכְלוּ
 לְמַחֵל לָכֶם; כִּי אֵין מִשְׁחָק כְּזֶה עִם יְלָדִים —
 לְהַשְׁפִּילָם, לְהַעֲלִיכֶם, וּמְכַל שְׂכַן לְהַכּוֹתָם, אֲשֶׁר זֹהִי
 רְשָׁעוֹת וְאַכְזָרִיוֹת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר. בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים!
 הַ"חֲנוּךְ הָאִמְתִּי" הוּא רַק לְהַגְבִּיחָם, לְהַכְנִיס בָּהֶם
 בְּטָחוֹן עֲצָמִי, תְּמִיד לְהִרְאוֹתָם אֶת הַדֶּרֶךְ אִיךָ לַעֲבֹר אֶת
 זֶה הָעוֹלָם, לְלַמֵּד אוֹתָם חֲכָמַת הַחַיִּים, לְדַבֵּר עִמָּהֶם
 בְּאִפְן שְׁמֻדְבָּרִים עִם מְבַגְּרִים, אֵל תַּחֲשֹׁבוּ שְׁיִלְדִיכֶם
 קְטַנְטַנִּים, כִּי אֶפְלוּ קְטַנֵּי הַקְּטַנִּים יֵשׁ לָהֶם שְׂכָל
 כְּמַבְגְּרִים, אִךְ הַשְּׂכָל לֹא הִתְפַּתַּח עֲדִין, הַשְּׂכָל נִמְצָא
 אֲצֵלָם בְּכַח, הַמְדוֹת טְמוּנוֹת בָּהֶם, אִךְ לֹא הִתְפַּתְּחוּ
 עֲדִין. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! הַחֲנוּךְ מִתְחִיל עוֹד
 כְּשֶׁהֵם קְטַנֵּי קְטַנִּים, יֵשׁ לָהֶם שְׂכָל גְּדוֹל, וּפְקָחִים הֵם
 מְאֹד, אִךְ לֹא יֵצֵא עֲדִין מִהַפֶּחַ אֶל הַפַּעַל, אִם תַּגְדִּילוּ
 אֶת הַיְלָדִים בְּעוֹדָם פְּעוּטִים, תְּדַבְּרוּ עִמָּהֶם כְּפִי
 שְׁמֻדְבָּרִים עִם מְבַגְּרִים, וְתִסְבִּירוּ לָהֶם פְּעַם אַחַר פְּעַם
 בְּסִבְלָנוֹת רַבָּה, תִּוְכַחוּ כִּי־צַד שְׂכָלָם הַקָּטָן מִתְפַּתַּח,
 וַיִּתְבַּגְּרוּ בְּגִיל צָעִיר. אִךְ הַכֹּל תְּלוּי בָכֶם. לְזֹאת, בְּנֵי
 וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם רְצוֹנְכֶם לְהַצְלִיחַ עִם יְלָדִיכֶם,
 תִּשְׁקִיעוּ בָהֶם, כִּי זֶהוּ עֵתִידְכֶם, הֵם יִשְׁאָרוּ אֲצֵלְכֶם, הֵם
 תְּמִיד יֵאָהֲבוּ אֶתְכֶם, וּבְפֶרֶט אִם תִּשְׁקִיעוּ בָהֶם, וְתוֹרִידוּ

עֲצַמְכֶם אֲלֵיהֶם, תִּסְבְּלוּ אֶת שׁוֹבְבוֹתֵם, וְתִדְעוּ שְׂיֻלְדִים
 צָרִיכִים לְהִיּוֹת שׁוֹבְבִים, וְזֶה בְּרִיא בְּעִבּוּרֶם, וְלֹא תִבְהַלּוּ
 כְּשֵׁהֶם מִתְּפָרְקִים וּמִשְׁתּוֹבְבִים, כִּי זֶה טִבְעֵם הַבְּרִיא,
 וְאֲדַרְבָּה תְּעוֹדְדוּ אוֹתָם, תִּשְׁמְחוּ אוֹתָם, אַךְ בְּדַבְּרֵי
 תִּסְבִּירוּ לָהֶם מַה מִּתֵּר וּמַה אֲסוּר, אֲזִי תִרְאוּ "חֲנוּךְ
 אֲמִתִּי" מֵהוּ. הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת אֶפְלוּ שְׂיִתְּפָרְקוּ וְיִשְׁתּוֹבְבוּ,
 יִשְׁמְרוּ מִשְׁטִיּוֹת וּמִהַבְּלִים, כִּי הַסְּבָרְתָם לָהֶם מַה לַעֲשׂוֹת
 וּמַה לָּאוּ, וְלֹא זֶה בְּלִבְדֵּי, אֲלֵא הַסְּבָרְתָם גַּם מִדּוּעַ אֲסוּר
 וּמִדּוּעַ לָאוּ; כִּי צָרִיכִים לִתֵּת לְיֻלְדִים הַסְּבָרָה בְּרוּרָה
 וּבִהִירָה. אִם תִּחְנְכוּ אֶת יֻלְדֵיכֶם בְּחֲנוּךְ כָּזֶה, זֶהוּ "חֲנוּךְ
 אֲמִתִּי". לְזֹאת רְאוּ, בְּנֵי וּבָנוֹתֵי הַיְּקָרִים, לְרַחֵם עֲלֵיהֶם
 וְעַל עֲצַמְכֶם, אִם רְצוֹנְכֶם לְהַצְלִיחַ עִם יֻלְדֵיכֶם, תִּשְׁקִיעוּ
 בָּהֶם, וְזוֹ הַשְּׂקִיעָה כְּדָאִית וּמִשְׁתַּלְמֶת. וְאֵל תֹּאמְרוּ: "אֵין
 לָנוּ סְבָלְנוֹת וְכַח, אֵין לָנוּ מַח וְכַחוֹת", כִּי דְבָרֵי שְׁטוּת
 אֵלוּ. תִּתְּאָרוּ לַעֲצַמְכֶם, אִם רוֹצִים לִתֵּן לָכֶם עֵתָה מִטְמוֹן
 יָקָר, הוֹן רַב, לֹא הֵייתֶם אוֹמְרִים: "אֵין לָנוּ עֲצָבִים,
 אֵינְנוּ יְכוּלִים יוֹתֵר, אָנוּ מִגְּבִיּהִים יָדִים, לָכוּ מִפְּאֵן, צָאוּ
 מִהַחֲדָר", אוּ שְׂאֵר דְּבוּרֵי שְׁטוּת וְהַבְּלֵי, אֲלֵא הֵייתֶם
 רְצִים לְטַל אֶת הַהוֹן, וְכָל זְמַן שְׁהִיוּ לָכֶם כַּחוֹת, הֵייתֶם
 מְלַקְטִים אוֹתוֹ בְּשִׁקִּים לְבָלִי לְאֶבְדּוֹ. וְהִנֵּה נִתֵּן לָכֶם
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִטְמוֹן יָקָר — יֻלְדִים חֲבִיבִים, בְּנִים
 וּבָנוֹת יְקָרִים, פְּקָחִים, וְתִפְקִידְכֶם הוּא רַק — סְבָלְנוֹת
 וְהַשְּׂקִיעָה, לְסַבֵּל וּלְהַשְּׁקִיעַ בָּהֶם, אֲזִי תִזְכּוּ לְהוֹן תּוֹעֲפוֹת.

אם הייתם יודעים כמה זקוקים הילדים לחם ואהבה
מכם, אם הייתם יודעים כמה מחכים הילדים ללטוף
ולנשיקה, למלה טובה מצדכם, הייתם עושים את זאת
כל היום, ותחת לצעק ולהתפרע עליהם, הייתם מחיכים
ומגביהים אותם, זה נקרא "חֲנוּךְ אֲמִתִּי". ואל תאמרו:
"אין לנו כח בעבורם", כי לא מחכמה דברתם, אלא
משטות ואולת. לזאת, בני ובנותי היקרים! אם רצונכם
להגיע ל"חֲנוּךְ אֲמִתִּי", תחנכו את בניכם ובנותיכם
בדרך התורה ויראת שמים, תכניסו אותם לתלמודי
תורה ולבתי-ספר שלומדים בהם אמונה, שמדברים שם
מהקדוש-ברוך-הוא, שמלמדים את תורת הוי"ה ברוך
הוא וברוך שמו, שמלמדים אותם איך לקיים את
מצוותיו יתברך, זהו "חֲנוּךְ אֲמִתִּי", חֲנוּךְ התורה, חֲנוּךְ
של אמונה, חֲנוּךְ של מדות טובות ודרך ארץ. והכל
תלוי בינכם, בני ובנותי היקרים, חמלו על נפש בניכם
ובנותיכם, ותראו להשקיע בהם מדות טובות, אבל אף
פעם לא בדרך צעקות, אף פעם לא בדרך של מכות
ואלימות, אשר זוהי דרך של משגעים ומטרפים, דרך
של חיות השדה, שקופצות על זולתן. "חֲנוּךְ אֲמִתִּי"
הוא רק על-ידי סבלנות. יעזר הקדוש-ברוך-הוא,
שתכניסו דבורים אלו בתוך לבכם, וכך תזכו לחנך את
בניכם ובנותיכם, ותזכו לזרעא חיָא וקיימָא, זרע שיאריך
ימים ושנים טובות, זרע שתוכלו להתפאר בו, והקדוש-

ברוך־הוא בוראי לא יעזב אתכם.

.ד

בני ובנותי היקרים! עליכם לידע, כי "חנוף אַמתי" הוא לחנף את הילדים העקר בדרך של דבור ולא הלקאה, ילד יבין הרבה יותר אם ידברו אליו במקום להפכותו. ורק פאָשר היילד התחצף או המרה את פי ההורים לאחר התראָה חוזרת ונשנית, ומכרחים להפכותו, כפי שאומר שלמה המלך: "חושף שבטו שונא בנו", יש להזהר להפכותו בעדינות על הידים, ולא מכות נמרצות הנובעות מעצבי ההורים ומחמתם. אף אם היילד בגיל מבגור יותר אסור להפכותו פלל, כי עלולים להמרידו יותר, לדכדכו ולגרם לו לבעט בכל. ובהיות הילדים קטנים ומכרחים לעתים נדירות מאד להפכותם, צריכים להזהר שלא יהא מתוף פעם, כי הפעם הורס את החיים לגמרי, הורס את השכל, עד שאדם יכול להפכות מכות פאלו, שהיילד יהיה בעל מום, חס ושלום, על־כן אם כבר צריכים להפכות, יעשו זאת בעדינות למטרת חנוף בלבד, אכל לא כשהילדים מבגרים, כי אז אסור לגע בהם, אלא לדבר אליהם ולהסבירם חמרת המעשה וכו', וככל שהילדים גדלים יותר, אסור להפכותם, כי הפכות תשבשנה דעתם

וַיִּתְפָּרְעוּ יוֹתֵר. וְזֹאת רוּאִים בְּחוּשׁ, שְׁעַל-יְדֵי מְכוֹת אֵין מְצַלִּיחִים, וְאֵין מְשִׁיגִים מְאוּמָה, אֶלָּא הַיְלָדִים מִתְעַצְבְּנִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְנוֹקְמִים אַחֲר־כֶּף בַּהוֹרִים. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, עֵקֶר הַ"חַנוּף הָאִמְתִּי" הוּא רַק בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַדְּבָרוֹת. וְצָרִיכִים לְהַחֲדִיר בְּיַלְדִים, שְׂיִדְעוּ אֵת הַמְּלָה "לֹא". זֶה מְלָה חֲשׂוּבָה בְּ"חַנוּף אִמְתִּי"; לֹא צָרִיךְ תָּמִיד לַעֲשׂוֹת אֵת רְצוֹן הַיְלָדִים, וְאִם לֹא הִתְנַהֲגוּ כְּשׁוֹרָה, לְאַחַר שֶׁבִקְשׁוּ מֵהֶם לְהַמְנִיעַ מִמַּעֲשֵׂה פְלוֹנִי, אוֹ לֹא לֵילֵךְ לְמָקוֹם אֶלְמוֹנִי, וְעָבְרוּ עַל צְוֵי הַהוֹרִים, מִתָּר לְאִמְרָם: "לֹא"! לְהַעֲנִישׁם בְּשִׁלְיַת מִתֵּן פָּרֶס וְכִדּוּמָה. וְהַתּוֹצָאָה הַגְּרוּעָה בְּיוֹתֵר — שְׁעַלְוִלִים לְמָרָר בְּבָכִי עַל מִתֵּן הָעֲנֵשׁ, אֲזִי אֵין לְהַתְּפַעַל מִזֶּה וּלְהַכְנִיעַ, זֶהוּ דְבָר בְּרִיא שֶׁהַיְלָדִים בּוֹכִים, וְאֵף שֶׁמֵּרְאִים פָּנִים זְעוּפּוֹת וְכוּ', אֵין לְסַגֵּת מֵאִמְרַת "לֹא" שְׁאִמְרוּם, כִּי אֲזַ פּוֹגְמִים בְּחַנוּכְכֶם הַטְּהוֹר; אֵף דָּא עֵקָא כְּשֶׁהוֹרִים רוּאִים אֵת דְּמַעוֹת הַיְלָדִים, הֵם נִכְנָעִים וּמוֹתְרִים לָהֶם, אֲשֶׁר זֶהוּ פָּגָם גְּדוֹל בְּ"חַנוּף אִמְתִּי", וְזֶהוּ כְּשִׁלּוֹן בְּחַנוּף; כִּי עַל הַהוֹרִים לְהִיּוֹת חֲזָקִים בְּמִלְתָּם, וְלֹא לְהַתְּפַעַל מִבְּכֵי הַיְלָדִים. אִמְרַת "לֹא" אֵינָה פּוֹגְמַת בְּחַנוּף. אֵף הַלְקָאוֹת — מִזֶּה יֵשׁ לְהַמְנִיעַ מְאֹד, כְּאִמּוֹר, כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הַכָּאוֹת נוֹבְעוֹת מִחֲמַת עֲצָבִים, וְזֶה הַגְּרוּעַ בְּיוֹתֵר. יִשְׁנֵם הוֹרִים שֶׁהֵם כָּל-כֶּף עֲצָבִנָּיִים, עַד שֶׁמוֹצִיאִים אֵת כָּל כְּעֶסֶם וְרָגְזָם עַל יְלָדֵיהֶם, וּמִפִּים בָּהֶם מְכוֹת רְצַח, אֲשֶׁר אֵינָם

פּוֹעֲלִים בְּזֶה כְּלוּם, אֲלֵא מְקַלְקְלִים וְהוֹרְסִים. אָף כְּשֹׁאוֹמְרִים "לֹא" בַּמָּקוֹם הַנָּכוֹן, וְחֻזְקִים בַּמְּלָה זוֹ, זֶה כּוֹאֵב הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַמַּכּוֹת, וּפּוֹעֲלִים עַל-יְדֵי-זֶה בְּאִפְּן חַיּוּבִי. וְאָף שֶׁהֵלְדִים יִכְפוּ, אוֹ יִסְתּוֹכְבוּ זְעוּפִים, אֵין לְהִסְתַּפֵּל עַל זֶה, וְאֵין רַע בְּכֶן, כִּי הַבְּכִי מִטְהַר וּמְנַקֵּה אֶת הַמַּח; עַל-כֵּן אֵל לְהוֹרִים לְסַגֵּת מִדְּבוּרָם, וְלֹא לְחַזֵּר בָּהֶם מִהֶעֱנֵשׁ שֶׁהִטִּילוּ עַל יַלְדֵיהֶם בְּאֵם מִצְדָּק הוּא. וְהֵן הָאֵב וְהֵן הָאֵם צְרִיכִים לְכַבֵּד אֶת הָעֵנֵשׁ שֶׁהִטִּל עַל הַיְלָדִים; הֵינוּ אִם הָאֵב הָעֵנֵשׁ אֶת הַיְלָדִים, אָסוּר לְאֵם לְוֹתֵר, וְכֵן לְהַפְּךְ — אִם הָאֵם אָמְרָה "לֹא", אָסוּר לְאָב לְוֹתֵר וּלְהִתְרַפֵּךְ וְכוּ', כִּי זֶהוּ פָּגַם בְּ"חַנוּךְ אֲמִתִּי", וְזֶהוּ הָרֵס אֲמִתִּי. הַמְּלָה "לֹא" כּוֹאֵבֶת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּכּוֹת, וְצְרִיכִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בַּמָּקוֹם הֶרְאוּי. בְּוֹדֵאֵי אָסוּר לְהִיּוֹת אַכְזָרִי, וְלֹא לְהִטִּיל עֵנֵשׁ כְּבֵד יֵתֵר עַל הַמַּדָּה, וּלְגַרֵם שֶׁהֵיָלֵד יֵצֵא דַפֵּן מִכָּלָם, וְלֹא יִסַּע לְטִיּוֹל עִם כָּל הַמִּשְׁפָּחָה וְכַדוּמָה, אֲשֶׁר גַּם הַהוֹרִים לֹא יוֹכְלוּ לְעַמֵּד בְּעֵנֵשׁ, וַיִּכְרְחוּ לְוֹתֵר, וְאִזּוֹ פָּגַמוּ בְּחַנוּךְ, מְלַבֵּד הַרְשָׁעוֹת שֵׁשׁ בְּמַתָּן עֵנֵשׁ כְּזֶה, וְכֵן אָסוּר לְהִעֲנִישׁ אֶת הַיְלָד עַל כָּל פָּרֵט וּפָרֵט, אֲשֶׁר זֶה מִדַּת אַכְזָרִיּוֹת; אֲבָל אִם הַהוֹרִים אָמְרוּ לְיָלֵד לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָר פְּלוּנִי, בְּיַדְעִם כִּי הַדְּבָר יִזְיק לְיָלֵד מִכָּל בְּחִינָה שֶׁהִיא, וְהֵיָלֵד לֹא צִיֵּת לְהוֹרִים, אִזִּי יֵשׁ לְהִעֲנִישׁוּ בְּעֵנֵשׁ רְאוּי וּמַתּוֹן, וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָבִים, אוֹ רִשְׁעוֹת וְרַע לֵב. כִּי זֶהוּ עֵקֶר "חַנוּךְ אֲמִתִּי",

לְדַאֵג לְטוֹבַת הַיְלָדִים. וְאִם הַהוֹרִים רוֹאִים, שְׁדָבַר מְסִים
 אֵינוֹ חַיּוּבֵי בְּעִבּוּרָם, צְרִיכִים לוֹמַר לָהֶם "לְאוּ", וְלֹא
 לְהַתְּפִיעַל מִבְּכֵיָם, וְלִזְכֹּר וְלִידַע שְׁעַל-יְדֵי דְבוּרִים
 פּוֹעֲלִים הַרְבֵּה יוֹתֵר טוֹב מִמְּכוֹת, וְלִהְמַנֵּעַ מִהִלְקָאָה
 כְּמָה שְׁיֹתֵר, וְכִף יִזְכוּ לְהַשִּׁיג "חַנוּף אִמְתִּי".

ה.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלֵיכֶם לְדַעַת, כִּי עֲבוּדַת
 הַחַנוּף הִיא מִהֶעֱבוּדוֹת הַקְּשׁוֹת בְּיוֹתֵר, כִּי קָשָׁה מְאֹד
 לְחַנּוּף יְלָדִים, הֵיזוֹת שְׁטַבְעָם הוּא, שְׁנִמְשָׁכִים אַחַר
 חֲבָרֵיהֶם, וּמָה שְׁרוֹאִים אֶצְלָם — יַעֲשׂוּ כְּמוֹתָם, כִּי
 מַחֲקִים הֵם אֶת זוּלָתָם; לְזֹאת הַ"חַנוּף הָאִמְתִּי" לְחַנּוּף
 בּוֹ אֶת הַיְלָדִים — לְהַחֲדִיר בָּהֶם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה
 בְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁיִהְיוּ מְלֵאִים עִם אֲמוּנָה. וְכִיצַד?
 עַל-יְדֵי שְׁתַּמִּיד יְדַבְּרוּ הָאָב וְהָאִם בְּבֵית רַק מִמְּנוֹ
 יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר דָּבַר זֶה יִחֲסֵן אֶת הַיְלָדִים נֶגֶד כָּל מִינֵי
 רוּחוֹת רְעוֹת הַנוֹשְׁבוֹת מִבְּחוּץ. כִּי עַל-יְדֵי אֲמוּנָה שְׁאֲדָם
 מֵאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְחוֹקֵקָה בְּלִבּוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה נִצָּל מִכָּל
 מִינֵי רוּחוֹת רְעוֹת וְדַעוֹת גִּפְסוּדוֹת. וּבִפְרָט בְּדוֹר הַזֶּה,
 שְׁהַעֲרִיב-רַב, הַקְּלָפוֹת וְהַסְטֵרָא אַחֲרָא הַתְּלַבְּשׁוֹ הַעֲקָר
 עַל הַנֶּעֱר, בְּיַדְעָם, שְׁאִם יִתְפָּסוּ אֶת הַנֶּעֱר וְיִלְכְּדוּהוּ
 בְּרִשְׁתָּם הַטְּמֵאָה, הָרְסוּ אֶת הַעֲתִיד שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל,

וְעַל־כֵּן כָּל הַחֲצִיִּים שִׁיּוּרִים הַסְטֵרָא אַחְרָא וְהַקְלָפוֹת, הֵם לְכוּזֵן הַיְלָדִים. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם רְצוֹנְכֶם, שְׂבִינְכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם יִגְדְּלוּ בְעָלֵי מַדּוֹת טוֹבוֹת וְדַרְךְ אֶרֶץ, בְּעָלֵי יִרְאַת שָׁמַיִם וְחֲדוּרֵי אֲמוּנָה, עָלֵיכֶם לְתַקֵּן אֶת עֲצָמְכֶם תַּחֲלָה, וְלַהּוֹת דְּגָמָא אִישִׁית בְּעִבּוּרְכֶם. כִּי "חֲנוּךְ אֲמֵתִי", הֵינּוּ שְׂמִתְנַהֵג בְּדִיוֹק כְּפִי שְׂרוּצָה שִׁילְדִיו יִתְנַהֵגוּ. אֲבָל אִם אָדָם רְחוֹק מֵאֲמוּנָה, וְרַב עִם אִשְׁתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ רָבָה עִמוֹ, רְחֻמָּנָא לְצֻלָּן, אוֹ עוֹשֶׂה אֵיזָה עָוֹל לְבְנֵי־אָדָם — לְקָרוֹבִים וְלְרְחוֹקִים, לְשֹׁכְנִים וְלַיְדִידִים, גּוֹנְכֶם וְגוֹזְלִים וְכוּ', וְכִי רוּצָה שִׁילְדִיו יִהְיוּ טוֹבִים מִמֶּנּוּ?! לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! הַ"חֲנוּךְ הָאֲמֵתִי" הוּא לְחַנּוּךְ אֶת עֲצָמוֹ. לְחַיּוֹת תְּמִיד עִם הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, לְזִכּוֹר עַל כָּל שַׁעַל וְשַׁעַל וְעַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה, שֶׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם וְרוֹאֵה אֶתְכֶם, תְּקִימוֹ מִצּוֹוֹתָיו יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה, תְּדַבְּרוּ רַק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. כְּשֶׁהַיְלָדִים יִרְאוּ שֶׁהַהוֹרִים אֵף פַּעַם אֵינָם רְבִים בִּינֵיהֶם, מְדַבְּרִים רַק דְּבוּרֵי אֲמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, מְדַבְּרִים בִּינֵיהֶם דְּבוּרֵי אֶהְבָּה וְשָׁלוֹם, זֶה יִשְׁפִיעַ עֲלֵיהֶם, וְגַם הֵם יִחְקוּ אֶת הוֹרֵיהֶם, וְיִהְיוּ מְחַסְּנִים בְּפָנֵי כָּל רִיחוֹת זְרוֹת. וְאֵל תַּחֲשֹׁבוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אֲשֶׁר בְּזָה שְׂאֵתָם שׁוֹלְחִים אֶת יְלָדֵיכֶם לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּלְבֵית־סֵפֶר חֲרָדִי, דִּי בְּזָה בְּעִבּוּר חֲנוּכְכֶם, וּפְטוּרִים אַתֶּם מִמִּצְוֹת הַחֲנוּךְ, אֵל תֵּאמְרוּ כֵּן, כִּי עַקֵּר "חֲנוּךְ אֲמֵתִי"

מתחיל בתוך הבית, הילדים נמשכים יותר אל האב והאם מאשר לכל אחד אחר, ומה שההורים יכולים לפעל אצל הבן והבת, שום מחנך בעולם אינו יכול להראות. לזאת, בני ובנותי היקרים, אם רצונכם לתת "חנוך אִמְתִּי" לילדיכם, ראו להתחיל בבית; השתדלו מאד לא לריב ביניכם, ואף שקשה הדבר, תעשו זאת בעבור ילדיכם. אם רצונכם בילדים בריאים בנפשם וברוחם, אל תשפילו זה את זה, פי בכך תותירו צלקת על הילדים. פי כשהילדים רואים שההורים מתקוטטים ביניהם, ומכל שכן כשבאים לגרושין, רחמנא לצלן, זה הורס את נפשם, וממש הורגים אותם, ומיהו האכזר הזה, הרוצה להרג את בניו ובנותיו! [אשר כל הסכסוך ביניכם החל מחמת שטות קטנה]. לזאת, בני ובנותי היקרים! "חנוך אִמְתִּי" צריך להיות תחלה אצל האב והאם, תשלימו ביניכם, תחיו באהבה למען הילדים, אזי יגדלו הילדים בריאים בנפשם וברוחם, בעלי בטחון עצמי, ולא יפחדו משום בריה. פי הכל תלוי בכם; תראו לדבר תמיד בבית דבורים חיוביים, ואף פעם אל תשפילו את הבנים והבנות, אף פעם אל תערכו עליהם בקרת, כי אין זה "חנוך אִמְתִּי", אלא כשלוך בחנוך, "חנוך אִמְתִּי" זהו רק לבנות את הבן והבת, להחדיר בהם בטחון עצמי; הלא סוף כל סוף הבנים והבנות צריכים לגדל ולצאת לעולם הגדול, ואם

תִּתְּנוּ לָהֶם הַזְדַּמְנוּת לַגְּדֵל וְלַהֲתַפְתַּח, לְבִסּוּף תִּקְצְרוּ אֶת הַפְּרוֹת, וְיִהְיֶה זֶה הַנַּחַת שְׁלָכֶם; כִּי אֵין עוֹד נַחַת גְּדוֹלָה מִזֹּו שֶׁהַבְּנִים וְהַבְּנוֹת הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַיִּשָּׁר, תָּמִיד שְׂמֵחִים וְעֹלִיזִים, תָּמִיד מְצַלִּיחִים וּבְעֵלִי בִטְחוֹן עֲצָמִי, נוֹשָׂאִים חֵן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. אֵיזוֹ נַחַת הִיא לְרְאוֹת יְלָדִים גְּדֹלִים בְּעֵלִי מַדּוֹת טוֹבוֹת, הַרוֹצִים לַעְזוֹר לְזוֹלַת וְכוּ'.

וְלִכְל זֶה אַתֶּם יְכוֹלִים לְזַכּוֹת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אִם תִּשְׁתַּדְּלוּ לְחַנוּךְ אֶת יְלָדֵיכֶם בְּ"חַנוּךְ אֲמִתִּי", הֵינּוּ שֶׁתַּחֲנֹכוּ אֶת עֲצָמְכֶם תַּחֲלָה, תָּמִיד תִּדְבְּרוּ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתַתְּנֶהֱגוּ בְּמַדּוֹת טוֹבוֹת, אוֹ אֲזוֹ יִהְיֶה זֶה הַחֲסוֹן הַטּוֹב בְּיֹוֹתֵר לְיְלָדִים, וְיִהְיֶה מְחַסְּנִים כָּל-כָּף, עַד שֶׁכָּל הַרוֹחוֹת רְעוֹת הַנוֹשְׁבוֹת בַּחוּץ לֹא יוֹכְלוּ לָהֶם, כָּל הַסְּפִימִים, הַגְּזוֹלוֹת וְהַגְּנֹבוֹת, הַמַּדּוֹת רְעוֹת, הַקְּלָלוֹת וְהַנְּבוּל פֶּה לֹא יִשְׁפִיעוּ עֲלֵיהֶם, מֵאַחַר שֶׁקָּבְלוּ "חַנוּךְ אֲמִתִּי" בְּתוֹךְ הַבַּיִת. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אֵל תִּקְחוּ דְבָר זֶה בְּנִקְל, וְתַחֲשֹׁבוּ כִּי זֶהוּ דְבָר פְּעוּט וְחֲסַר חֲשִׁיבוֹת, וַיֵּמָה וְלָמָּה לָנוּ לְהִשְׁקִיעַ? אֵל תֹּאמְרוּ זֹאת, אֲלֹא כָּל טַפְטוּף וְטַפְטוּף, כָּל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁהַהוֹרִים מְטַפְּטְפִים לְיְלָדִים — וְנִכְנַס בָּהֶם, כָּל הַנְּהַגָּה שֶׁהָאָב וְהָאִם מַתְּנֶהֱגִים, הַיְלָדִים מְחַקִּים אוֹתָם, וְנִכְנַס בְּטַבְעָם. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם אַתֶּם רוֹאִים שֶׁיְלָדֵיכֶם יוֹרְדִים מִן הַדֶּרֶךְ, חַס וְשְׁלוֹם, וּמְדַרְדְּרִים מִיּוֹם לְיוֹם, תִּדְעוּ שֶׁאַתֶּם אֲשֵׁמִים בְּדְבָר, וְהַקּוֹלֵר תְּלוּי בְּצוּאָרְכֶם,

וְאֵל תְּבוֹאוּ אַחֲרֵי-כֵן בְּטַעֲנוֹת לְמַחֲנֵף אוֹ לְמַחֲנֹכֶת, כִּי
 אִם הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת הָיוּ מְקַבְּלִים "חַנוּף אַמְתִּי" בְּבֵית,
 תָּמִיד הָיוּ מְדַבְּרִים בְּבֵית רַק מִהֲקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהָיוּ
 מְקַיְּמִים אֶת הַמְצוּוֹת בְּשִׂמְחָה, הָיוּ שׁוֹמְרִים פִּיהֶם לֹא
 לְדַבֵּר עַל זַוְלָתָם, לֹא לְקַלֵּל, לֹא לְדַבֵּר לְשׁוֹן-הָרַע
 וּרְכִילוֹת, לֹא לַעֲשׂוֹת לַיְצָנוֹת מֵאַף אֶחָד, הֵייתֶם רוֹאִים
 בַּיַּצַּד יְלְדֵיכֶם — הֵן הַבְּנִים וְהֵן הַבְּנוֹת הָיוּ מַחֲקִים
 אֶתְכֶם, וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ ה'. לְזֹאת, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים!
 תִּתְחִילוּ מֵעַכְשָׁיו לְהַחֲדִיר בְּבָנִים וּבְבָנוֹת רַק אֲמוּנָה,
 וְתִשְׁמְרוּ מְאֹד מְאֹד לֹא לְרִיב בֵּינֵיכֶם, וְתַעֲשׂוּ אֶת זֹאת
 בְּשִׁבְלֵי הַיְלָדִים; כִּי יְלְדֵיכֶם הֵם הָעֵינִים שְׁלַכְּם, וּמָה
 אָדָם לֹא יַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי עֵינָיו, אֲשֶׁר הֵם הָאֵיבָר הַחֹשֵׁב
 בְּיוֹתֵר, כִּי בְּלֵי עֵינִים אָדָם סוּמָא, עוֹר, וְחִיּוֹ אֵינֶם שְׁוִים
 מְאוּמָה. בֶּן הַדְּבָר כְּשֶׁאֵין לְאָדָם יְלָדִים, גְּדֻמָּה הוּא כְּמַת,
 קִירוֹת בֵּיתוֹ שׁוֹמְמִים. אֲזִי מֵאַחַר שֶׁנָּתַן לָכֶם הַקָּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא מִתְּנָה יְקָרָה, יְלָדִים יְקָרִים כְּאֵלוֹ, בְּנִים וּבְנוֹת,
 אֲשֶׁר הֵם הַמִּתְּנָה הַיְפָה בְּיוֹתֵר שְׂיִכּוּלִים לְקַבֵּל, וְהַקָּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא מְסַר לָכֶם פְּקֻדוֹן נִפְלָא כָּל-כֵּן, לְמָה לֹא
 תִּחַנְכוּ אוֹתָם בְּ"חַנוּף אַמְתִּי"?! חַנוּף שֶׁל אֲמוּנָה,
 שֶׁתָּמִיד יִדְעוּ, שְׂאֵם צְרִיכִים מַשְׁהוּ, הַפְתַּכְתְּ הַרְאֵשׁוּנָה
 הִיא הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, שְׂיִדְבְּרוּ תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ,
 וַיִּבְקְשׂוּ מִמֶּנּוּ כָּל צְרָכָם, בְּרִגְעַ שְׂיִחַדֵּר בָּהֶם, שְׂאֵינֶם
 צְרִיכִים כְּלוּם, רַק אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, זֶה יִכְנִים בָּהֶם בְּטַחֲחוֹן

עצמי חֲזַק, לידע שאינם בוטחים בשום אדם, כי "שוא תשועת אדם", באשר אינו יכול לעזרם, אלא להרסם. באשר יהיו חזקים באמונה בהקדוש-ברוך-הוא, לא יצטרכו אף אחד. וזה היסוד ב"חנוך אמת" — להחדיר בילדים בטחון עצמי, שיידעו שהם שוים משהו, שיכולים לתרם לחברה, שמסגלים להועיל לזולתם. וכן צריכים להחדיר בילדים שמחת המצוות, ויראו דגמא חיה איהו האב והאם שמחים בכניסת שבת, ושמחים כל השבת, שברוך השם, נבראנו מזרע ישראל, ואנו בני אברהם, יצחק ויעקב, ונתננו הקדוש-ברוך-הוא מתנה יקרה ושבת שמה, באשר יראו הילדים כיצד מקימים ושומרים על שמחת השבת אצל הוריהם, זה ישפיע גם עליהם לקבל קדשת שבת. כמו-כן בכל מצוה ומצוה, כשיראו הילדים שההורים שמחים בה, ועושים אותה בשמחה ובטוב לבב, הולכים בזריזות לקנות מצות לפסח, ומדברים על כך הרבה קדם החג, שהנה מזמינים מצות לחג, והולכים לקנותם, קנינו מצות, אנו אוכלים מצות, או איזו שמחה מחדירים בבית בקיום כל מצוה ומצוה, אין לתאר כיצד זה משפיע על הילדים, אשר זהו "חנוך אמת"; וכן לפני ראש השנה, מדברים בבית, שהנה יום הדין קרב וקא, הקדוש-ברוך-הוא הולך לדון את כל העולם, וכלם רועדים וזוחלים מאימת הדין, זהו "חנוך אמת".

שְׁחוֹדֶרֶת בְּיַלְדִים יִרְאֶה, אִיךָ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יְדוֹן
 אוֹתָנוּ; וְכֵן קָדָם יוֹם כְּפוּר, מְדַבְּרִים עַל הַיּוֹם הַגָּדוֹל
 וְהַנוֹרָא, וְצָרִיכִים לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה זֶה מִזֶּה, כִּי אֵין
 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְכַפֵּר אֶלָּא כְּשֶׁמְבַקְשִׁים סְלִיחָה
 מִהַזִּילַת, וְהַיְלָדִים חַיִּים עִם זֶה; וְכֵן בְּמַצּוֹת סְפָה,
 מְחַדִּירִים בְּיַלְדִים, שֶׁהֵנָּה זֹכִים לְבָנוֹת סְפָה, אֵיזוֹ שִׁמְחָה
 הִיא זוֹ, הֵנָּה קוֹנִים ד' מִיָּנִים: אֶתְרוּג, לוּלָב, הַדָּסִים
 וְעַרְבּוֹת. וְכֵן בְּחֻנְפָה, רוֹאִים אֶת הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת, אֶת
 אֲמִירַת הַבְּרָכוֹת בְּשִׁמְחָה וְכוּ', וּמְסַפְּרִים לָהֶם עַל נְסִי
 הַחֵג וְעֲנִינָיו, וְכֵן מְכַל חֵג וְחֵג מְסַבִּירִים לָהֶם אֶת הַקְּשׁוּר
 לְחֵג וּמְנַהֲגִיו, וְהַכֹּל מְתַבֵּל בְּשִׁמְחָה וּבְחֵן, הַיְלָדִים
 רוֹאִים אֶת הַשִּׁמְחָה בַּבַּיִת, שִׁמְחַת הַמַּצּוֹת, חַיִּים
 בְּאוֹרֵה נִפְלְאָה, זֶה מְשַׁפֵּיעַ עֲלֵיהֶם, וְזֶהוּ "חַנוּךְ
 אֲמִתִּי"; אֲשֶׁרִי הָאֵב וְהָאֵם הַיּוֹדְעִים לְחַנוּךְ יַלְדֵיהֶם
 בְּ"חַנוּךְ אֲמִתִּי", אֲשֶׁר יַחֲסֵן אוֹתָם נֶגֶד כָּל רוּחוֹת רָעוֹת,
 כְּפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, הַדְּרָדְרוֹת, סָמִים, שְׁחִיתוֹת,
 וַיִּשְׁמְרוּ אוֹתָם מִכָּל רָע, עַדִּי יִזְכּוּ לְרְאוֹת רַב נַחַת מֵהֶם.

תָּם וּנְשָׁלָם, שָׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

קוֹנְטֵרַס

הַצְלָחָה בַּחֲנוּךְ

יְבָאָר עֲצוֹת קְלוֹת וּנְעִימוֹת אִיף לְחַנּוּךְ אֶת הַיְלָדִים
בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהִירָאָה וְאֶמוּנָה טְהוֹרָה, וַיִּסְבִּיר
אֶת גְּדוּל הָאֲחֵרִיּוֹת שֵׁישׁ לְמַחֲנֵךְ בְּעֵתִים הַלְלוּ.

בְּנוֵי וּמִיֶּסֶד עַל־פִּי דְבָרֵי

רַבְּנּוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצֶּפּוֹן
בּוֹצֵינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבְּנּוּ

רַבֵּי נַחֲמָן מְבַרְסֵלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וְעַל־פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִים לִיה

רַבֵּי נִתָּן מְבַרְסֵלָב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וּמִשְׁלַב בְּפִסּוּקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאמָרֵי

חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מְגַמְרָא וּמְדַרְשִׁים וְזֵהר הַקְּדוֹשׁ

הוּבָא לְדַפּוּס עַל־יְדֵי

חֲסִידֵי בְּרֵסֵלָב

עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹכֵב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁעַקֵּר הַהַצְלָחָה בַּחֲנוּךְ זֶה
רַק עַל־יְדֵי מַדַּת הַסְּבָלָנוּת, שְׁצַר־יָכִים לְסִבַּל הַרְבֵּה
עִם הַיְלָדִים, וְאִין זֶה דְרֻךְ לְהַתְעַצֵּבֵן עֲלֵיהֶם, כִּי
עִם עֲצָבִים וּדְחִיקָת הַשְּׁעָה לֹא מְגִיעִים אֶל שׁוֹם
דְּבַר וְאֶל שׁוֹם מְקוֹם.

(אמרי-מוהרא"ש, סימן תשעב)

קוֹנְטָרַס

הַצְלָחָה בַּחֲנוּךְ

חֲנוּךְ הַיְלָדִים הוּא מֵהַעֲבוּדוֹת הַקָּשׁוֹת וְהַקְדוֹשׁוֹת
בְּיוֹתֵר בִּיְהוּדוֹת, וּמִי שְׂרוּצָה לְחַגֵּר מְתַנְיֵוֹ לְהִיּוֹת מְחַנֵּךְ
אוֹ מְחַנֵּכֶת לְיְלָדִים, עָלָיו לְהִתְאַזֵּר בְּמִדַּת הַסְּבָלָנוּת
יוֹצֵאת מִן הַכָּלָל; כִּי אִי אֶפְשָׁר לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים לְלֹא
מִדַּת הַסְּבָלָנוּת, וְהִיא הַיְסוּד וְהַעֶקֶר בַּחֲנוּךְ. הַמְחַנֵּךְ
וְהַמְחַנֵּכֶת צָרִיכִים סְבָלָנוּת שֶׁל בְּרוּל. וְאִף שְׁטוּעֲנִים,
שְׂגָם הֵם בְּשָׂר וְדָם, וְאֵינָם עֲשׂוּיִים מִפְּלִדָּה, וַיְכוּלִים
לְהוֹצִיאָם מִכְּלִיָּהֶם, אֵין זֶה תְרוּץ כָּלֵל, כִּי מִי שְׂחוֹגֵר
מְתַנְיֵוֹ לְהִיּוֹת מְחַנֵּךְ, עָלָיו לְזַכֵּר הַיֵּטֵב, שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּאֵן עֶסֶק
עִם יְלָדִים, שֶׁהֵם לְפָחוֹת עֶשֶׂר אוֹ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אוֹ
עֶשְׂרִים שָׁנָה צְעִירִים מִמֶּנּוּ, וְכִשְׁהַמְחַנֵּכִים מְבַגְרִים יוֹתֵר,
עֲלֵיהֶם לְדַעַת שְׂעָם יְלָדִים צָרִיכִים אָרִיכוֹת אַפִּים לְאֵין
שְׂעוֹר, וּכְלֵי זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִתְחִיל לְחַנֵּךְ אֶת הַיְלָדִים.
כִּי סוּף כָּל סוּף יְלָדִים בְּטִבְעָם הַבְּרִיאָה שֶׁהֵם קוֹפְצִים
וְצוֹהֲלִים, רוֹקְדִים וּמִתְקוֹטְטִים, וּפְעָמִים אִף מִתְחַצְּפִים,

ואם המחנוך או המחנוכת מאבדים את סבלנותם, הילדים תכף-ומיד קולטים את נקדת חלשתם, ואי אפשר להשתלט עליהם. לזאת הדבר הראשון בחנוכה — מדת הסבלנות. להראות לפניהם קור רוח, לומר את אשר יש לומר, לבקש את אשר צריכים לבקש, להודיע את אשר רוצים להודיע, ותו לא. לא לחזר בהם ולא להתחרט מדבריהם, כי ברגע שחוזרים בהם מאמירתם, זה כבר מורה לילדים את נקדת התרפה אצל מחנכם, ומתחילים להבין שיש באיזשהו מקום דרך לנצח את המלמד או את המורה. לזאת מי שחוגר מתניו להיות מחנוך או מחנוכת, עליו לקבל בהחלטה גמורה בינו לבין עצמו — מה רצונו היום מהילדים, ומה חפץ לדרש מהם, ועל אילו נקודות לעבד עמיהם, ויכתב לעצמו קו מסים, אשר על-פיו חפץ להנהיגם. ואחר-כך פשיכנס לפתה, יבצע את הדבר כפוף להחלטתו, באפן חד משמעי, בקור רוח ובסבלנות גדולה מאד, ולהראותם שבפתה המחנוך או המחנוכת הם בעלי-הבית. וכאשר יחושו הילדים הרגש זה, אזי הפתה תהיה קלה מאד בחנוכה, ויוכלו לחנכם ולנהלם כפי רצון המחנוך. העקר להיות סבלן גדול, כי בלי סבלנות אי אפשר לחנוך בשום אפן ילדים, ברגע שמאבדים את העשתונות, כבר הפסידו המחנוכים במערכה. כי די רק בתלמיד או בתלמידה אחת שיקלטו

את נקודת התרופה אצל המחנכים, וכבר יהפכו את כל הכתה על פיה. לזאת, המחנכים צריכים אריכות אפים גדולה, ובלעדיה אי אפשר להיות מחנכים. ואף שזה נראה קשה מאד להשיג מדה זו, אבל ההרגל נעשה טבע שני. ואומרים חכמינו הקדושים (סוטה מז.): לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. מחד גיסא — אין צריכים להיות קרובים לתלמידים, ועליהם להרגיש רחוק מה, כמאמרם ז"ל (כתבות קג.): זרק מרה בתלמידים; אבל מאידך גיסא — יש לקרבם מאד, ולזכר היטב מאמרם ז"ל (עין סנהדרין צט): כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו; נמצא, שאלו ילדיו ממש. וזה כלל גדול בחנוכה — כשם מחנכים פתה, יש לידע שכל התלמידים הם ילדי, וכיצד הייתי מתנהג לו היו ילדי? האם הייתי מסלק ילד או ילדה? הייתי שולחם לביתם? לא ולא! פי מה אעשה עמהם בבית? הלא אפקיד את העל על אמם! וכך צריכים לקחת בחשבון פתה שלמה, אף שאין הגדון דומה לראיה, פי סוף כל סוף הילדים שלי הרי הם שלי, וזו אחריותי, ועלי לחיות עמהם עשרים וארבע שעות ביממה, ותלמידי סוף כל סוף אחר חצי יום או שני שלישי מהיום שבים לביתם, עם כל זאת עקר גדול בחנוכה — לחנך את הילדים באופן כזה, כאלו הם ילדי. ואם המחנך או המחנכת יחנכו את

התלמידים בתחושה כזו כאלו ילדיהם הם, וכדיוק מה שרוצים מילדיהם רוצים מתלמידיהם, אזי כל עבודת החנוך תעבר בנקל, והתוצאות תנבנה פרות. כמאמר ו"ל (סנהדרין קה): בפל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו; לאדם יש קנאה על כל אחד, מלבד הבן והתלמיד שלו; האב רוצה לראות אצל בנו את הכי טוב, וחיפץ לחזות בהצלחת בנו הרבה יותר ממנו בעצמו. צדיק אמת, רבי אמת, רוצה לראות שתלמידו יצליח הרבה יותר ממנו; כי הוא מסור לתלמידו, ורוצה לראות בהצלחתם. אבא מסור לבניו, ורוצה לראות בתפארתם ובהצלחתם. ואף שהבנים מציקים לו ויורדים לחייו, מצערים אותו ושופכים דמו, אין לו בריה — אלו הם ילדיו. הצדיק האמת, הרבי האמת — פעמים תלמידו פורקים על, ומדברים עליו כל דבר אסור, וכואב לו מאד: "הלא מסרתי נפשי בשבילכם, וראו מה אתם עושים לי?!" ומצטער הצדיק מאד. עם כל זאת מתחזק בזה, אשר סוף כל סוף זכה את התלמידים עם למוד התורה, עם קיום המצוות, והוציא אותם מהבוץ שטבעו בו, ומהמצודה רעה שנלכדו בתוכה, והעלה אותם למדרגה שאוחזים היכן שאוחזים, וחושב לעצמו: "מה אכפת לי, שעתה מדברים עלי, אני את שלי עשיתי. מעתה הקדוש-ברוך-הוא יודע האמת, שרציתי רק את הטוב שלהם, ומסרתי נפשי בעבורם, ועתה אם הם בועטים

בי — זו בעצתם, כי אני את תפקידי בצעתי, ומסרתי
 עצמי בלב ונפש". אם המתנף והמתנכת הולכים
 בגישה זו אל התלמידים, ויודעים מה התכלית של
 ההורים שהולידו בנים ובנות? מה התכלית של רב
 ללמד עם בני קהלה? מה התכלית של מלמד ללמד עם
 התלמידים? מורה — ללמד עם התלמידות? תכלית
 אחת ישנה להורים כמו לרב וכמו למלמד ולמורה —
 להמשיך את המסורת שקבלנו מאבותינו ומאבות
 אבותינו מדור דור, להמשיך את שרשרת הייחודות
 המסורה לנו מפי רבותינו מדור דור עד משה רבנו,
 אשר קבל תורה מסיני מפי הקדוש-ברוך-הוא. אם
 ההורים והמתנכים והמתנכות יודעים את חשיבותם,
 ובעבור מה נשלחו לזה העולם, ומה תפקידם פה, ומה
 פועלים, כבר ילך להם הכל באפן אחר לגמרי. להיות
 אב ואם אין זה קל, חושבים שמתחתנים ומביאים
 ילדים ותו לא. אף לא כן הוא, כי גם בעלי-חיים
 מביאים ילדים, אף לא זו התכלית — שיגדלו כחיות
 היער, אלא עקר התכלית — לחנכם, שגם-כן ילכו
 באותה דרך שהתוו לנו, יקבלו אותו חנוף שאנו חנכנו,
 להשריש בילדים אותה אמונה פשוטה שהחזירו בנו.
 כשאב ואם ידעו מה תפקידם בחנוף הילדים, שצריכים
 לחנכם למדות טובות, שיתנהגו בדרך ארץ, שלא יהיו
 עזי פנים וחצופים. שיקימו את מצוותיו יתברך, ויאהבו

את הקדוש-ברוך-הוא ויפחדו ממנו, וכל שאיפת ההורים תהיה רק איך לחנך את הילדים לאמונה, שיאמינו בהקדוש-ברוך-הוא, שהוא פה אִתָּנוּ, עִמָּנוּ וְאֶצְלָנוּ, וידברו מהקדוש-ברוך-הוא ביניהם, וידברו אל הקדוש-ברוך-הוא; בְּרַגַע שֶׁהוֹרִים נוֹטְלִים עַל עֲצָמָם מְשִׁמָּה כְּזוֹ, חֲנוּכָּה יְלִדֵיהֶם בְּבֵית יִתְנַהֵל בְּאִפְסָן אַחֵר לְגַמְרִי. כֵּן הַדָּבָר, אִם הַמְחַנֵּךְ אוֹ הַמְחַנֵּכֶת בִּכְתָּהּ יוֹדְעִים שֶׁזוֹ עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, וּבְמָקוֹם לְטַל עֲבוֹדָה שֶׁל חֵטֵא, נִגְרַם נֶפֶח וְכוּ', אֲשֶׁר בִּיגִיעָה וּבִטְרַחָה שְׂיִגְעִים לְתַפּוֹר לְמִישֶׁהוּ מְכֻנְסִים אוֹ מֵעִיל, אֵין מְקַבְּלִים שְׂכָר עַל הִיגִיעָה, אֲלֵא עַל הַתּוֹצֵר הַמְּגַמֵּר, וְאִם יֵשׂא חֵן בְּעֵינֵי הַקּוֹנֵה — יִקְבְּלוּ שְׂכָרָם, אֲבָל עַל הַיּוֹם וְהַלֵּילָה, הַשְּׁבוּעַ וְהַחֹדֶשׁ שֶׁהִשְׁקִיעוּ וְעָמְלוּ — לֹא יִקְבְּלוּ אֶת הַכֶּסֶף, וְהַלֵּךְ לְאִבוֹד. וְכֵן לְגַבֵּי צָבַע אוֹ שְׂאָר אוֹמְנִיּוֹת, כִּפְּאֲשֶׁר צָבַע לְפָלוּגֵי דִירְתוֹ, אוֹ עָשָׂה לוֹ שְׁלֶחַן וְכִסְאוֹת וְכוּדוּמָה, יִקְבֵּל אֶת שְׂכָרוֹ עַל הַגְּמֵר, אֲבָל עֲצָם הִיגִיעָה הוֹלֶכֶת לְרִיק וּמִתְפַּזֶּרֶת עִם הָרוּחַ; כֹּל זֶה בְּעֲבוֹדָה גִּשְׁמִית, שְׂמֻקְבָּלִים שְׂכָר עַל הַתּוֹצָאָה הַנְּאָה. וְאִף הַשְּׂכָר שְׂמֻקְבָּלִים נְעֻלָּם וְנִאָבָד וְכוּ'; לֹא-כֵן מְחַנֵּךְ וּמְחַנֵּכֶת, שְׂמֻחַנְכִים יְלִדֵי יִשְׂרָאֵל לְאִמּוֹנָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כֹּל רַגַע וְדָקָה שְׂמֻדְבָּרִים מִמָּנוּ יִתְבָּרַךְ — זוֹ מְצוֹת עֲשֵׂה, זֶהוּ נִצְחִי, כִּי מְדַבְּרִים עִכְשָׁו מִמִּי? מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא! מְחִדִּירִים בְּיַלְדִים אִמּוֹנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ,

הצלחה בחנוכה

ק"ט

שְׁתַּמִּיד יִזְכְּרוּ מִמְנוּ יִתְבָּרַךְ. "אֵין לִי דְבוּרִים אַחֲרִים, וְאֲנִי מִכְּנִיס בָּהֶם חֶשֶׁק לְאַהֲבֵךְ אֶת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְלִירָא מִמְנוּ". אֵין זֶה קָל, וְשׁוּם דְּבַר אֵינוֹ בָּא בְּנִקְלָה, וּבְכַרְט חֲנוּכָה, אֲשֶׁר הוּא הַקֶּשֶׁה בְּיֹתֵר. אָבֵל כָּל דְּקָה שְׁמַתִּיגָעִים בְּמַתְחַנֵּךְ וּבְמַתְחַנֵּכָה, מְקַיְמִים מְצוֹת עֲשֵׂה, כִּי דְבוּקִים אָז בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְהַמְחַנֵּךְ בְּעֲצָמוֹ מְקַיְמִים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל "וּבוֹ תִדְבֹק" (דְּבָרִים י. כ). לְזוֹת עֲבוּדַת הַחֲנוּכָה קְדוּשָׁה כָּל-כָּף, שְׁעַל כָּל רַגַע וְשִׁנְיָה וְדְקָה מְקַבְּלִים שְׁכָר כְּכֹר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמְכַל שְׁכָן בְּעוֹלָם הַבָּא. עַל-כֵּן אִם לֹקְחִים אֶת זֹאת בְּחֶשְׁבּוֹן, כָּל עֲבוּדַת הַחֲנוּכָה הוֹלֶכֶת כְּכֹר בְּאִפְּן אַחֵר. אֵין זֶה עֲבוּדָה כְּשֶׁאֵר עֲבוּדוֹת, אֲלֹא עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ. "אֲנִי נַעֲשִׂיתִי שְׁלִיחַ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֲנִי מְחַנֵּךְ אֶת הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת שֶׁל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאַמוּנָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לְקַנּוֹת לְעֲצָמָם מִדּוֹת טוֹבוֹת, שְׂיִקְיָמוּ אֶת הַמְצוּוֹת, וְיִתְנַהֲגוּ כְּמוֹ שְׂיִהוּדֵי יִרָא וְחֵרֵד צָרִיךְ לְהִתְנַהֵּג". וְאִם הַמְחַנֵּכִים מְקַבְּלִים עַל עֲצָמָם עֲבוּדָה קְדוּשָׁה זֹה, כָּל הַחֲנוּכָה מִתְנַהֵּל בְּצוּרָה אַחֲרֵת לְגַמְרֵי. בְּיֹדָאֵי אֵין זֶה קָל, וְלֹא כָּל אֶחָד מְסַגֵּל לְזֶה. לְכֵן מִי שְׁמַרְגִּישׁ שְׂאֵינּוּ מְסַגֵּל לְכָף, אֵין כְּדָאֵי לוֹ לְהַכְנִס בְּעֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה, כִּי הֵילְדִים אֵינָם הַקְרָבָן שְׁלָכֶם, וְאֲסוּר לְהוֹצִיא אֶת הַעֲצָבִים שְׁלוֹ עֲלֵיהֶם, אֲדַרְבָּה צָרִיכִים לְרַחֵם עֲלֵיהֶם וּלְהַחֲדִיר בָּהֶם מִדּוֹת טוֹבוֹת. וְאַחַת מֵהַמִּדּוֹת הַיְפּוֹת בְּיֹתֵר בְּאָדָם — לְקַנּוֹת

לעצמו מדת הסבלנות ואריכות אפים, לסבל את כל
 אשר עובר עליו, אשר היא המדה הקשה ביותר שאדם
 צריך להגיע אליה בזה העולם; כי טבע של אדם שהוא
 עצבני ורגזן, ונכנס בלחצים מאיזו סבה שתהיה; אין
 לו פרנסה, אין לו שלום-בית, אין לו נחת מילדים וכו',
 או לא אכל ולא ישן כדבעי, ישנן אין ספור סבות שאדם
 יאבד סבלנותו ועשתונותו, ויכנס בלחצים ובעצבים,
 אבל אסור להוציא את הפעם על הילדים, אשר אז אין
 נקראים מחנכים, אלא תכלית ההפך מזה. לזאת על
 מחנך ומחנכת לקנות לעצמם את מדת אריכות אפים
 בתכלית השלמות שאין שלמות אחריה, ועל-ידי-זה
 יהיו המחנכים הטובים ביותר. נוסף לכל זה, עליהם
 לדעת שהם שליחי הקדוש-ברוך-הוא, שליחי ההורים,
 כי ההורים עושים שליחים את המחנך והמחנכת לחנך
 ולדיהם, הם מוסרים נשמות קדושות בידיהם. ותתארו
 לעצמכם, אם היו מוסרים לאדם יהלומים לליטש,
 ואומרים לו: "דע לך, אם אתה מאבד יהלום אחד, או
 מפסידו ומקלקלו, תשלם בעבורו הון תועפות"; אדם
 היה נזהר בזה ביותר, שלא יחרסו או יאבדו. על אחת
 כמה וכמה באין ערך כלל כשמדבר בנשמות ישראל,
 שכל נשמה ונשמה היא חלק אלוך ממעל. ואם מסרו
 לנו בידינו נשמות קדושות כאלו, אסור לעשות
 חשבונות פרטיים, שיש לנו עסק עם הורים קשים או

הצלחה בחנוך

קכא

אדישים, אלא עתה נמסרה לנו עבודת הקדש ללמש
יהלומים קדושים — נשמות ישראל. על המחנך
והמחנכת לדעת, שברוך כלל בכל העולם ההורים הם
אדישים מאד, ולא אכפת להם דבר. הם יבזו את
המחנכים, תחת לתן תודה על עבודת הקדש שעשו,
ויתפרצו ויצעקו עליהם, תחת אשר להודות על
ההשקעה המרבה והיזע הרב שהשקיעו בילדים, ועוד
יבזו ויחרפו אותם מאד. אך זה טבע ההורים, וקשה
מאד לשנותו. כי בדרך כלל באדם טבועה רשעות
גדולה, ואין אכפת לו מהזוילת. ואף שזה פנגד ההגיון,
כי היה צריך שיהיה אכפת להורים מילדיהם, ויבואו
ויסיעו למחנכים, והנה הם אדישים ואי אכפתיים, אשר
זה הפוך השכל שיהיה כן; ומכל שכן וכל שכן, שישנם
הורים, אשר הם אכזריים, נטולי מדות ודרך ארץ כלל,
ובמקום לתת את הצדק למחנך או למחנכת, הם
מצדיקים את ילדיהם. ואף שזה טבעי שהורים נוטים
לצד הילדים, אך מי שפקח — יודע, שאם רוצים
להצליח בחנוך הילדים, יש לתן גב למחנכים
ולמחנכות, כי סוף כל סוף עליו לידע, שלא בא לזה
העולם כדי להתקוטט או להשתלט ולהשפיל את
זולתו, אלא עקר התכלית שבא לזה העולם — לעשות
את רצון הבורא יתברך שמו, ואם ישימו את זאת לפני
עיניהם, הכל ילך בנקל. אבל עדין העולם לא בתקונו,

והפל הולך להפך, ועדין הורים אין אכפת להם מהמתחנכים בפרט, ומהזולת בכלל, העקר שלהם יהיה קל. לזאת המתנה והמתנת צריכים לקחת דבר זה בחשבון, ולידע שעבודתם היא עבודת הקדש מכל ההבטים והכוונים, כי מה שיעשו — יבואו בטענות פלפיהם. ואם-כן, עלולים הם להגביה ידים, שאין זה בשבילם, ויאמרו: "אנו מתיגעים ועמלים, ולבסוף אנו מקבלים בקרת מהמשפחה, מאנשים וכו', אין זה בשבילנו"; אך עליהם לא להתיחס לכל הנעשה סביב, אלא לידע, שכל עבודת הקדש בידיהם, ותכלית החנוך היא לחנך את הילדים באמונה פשוטה בו יתברך, ועל זה אין שכר בזה העולם לשלם. והם שליחים של הקדוש-ברוך-הוא, ולהם נתנה עבודת קדש הקדשים, עבודת הכהנים במקדש. אנוחנו מצירים לעצמנו איך היה בית-המקדש, וכיצד היתה שם עבודת הכהנים, ונכנסת בנו קנאה — למה לישראל זר אסור להכנס במקום שהכהנים מתרים להכנס?! למה יכולים הכהנים להכנס לתוך העזרה, ואנו איננו יכולים?! למה הכהן הגדול יכול להכנס לפני ולפנים, ואנו אסורים להכנס אפלו בעזרה?! אבל הכהנים צריכים לחוש את זאת, שהם נכנסים למקום קדוש, שישראל זר איננו רשאי להכנס, ועל-כן הם צריכים להחשיב מאד וליקר את עבודתם במקדש. ואם הכהנים ברי שכל ודעת,

ויוֹדעים היטב מה תכליתם — להיות בבית-המקדש ובעזרה, ולעשות את רצון הקדוש-ברוך-הוא ולעבדו יתברך, אזי יעשו עבודתם בשמחה עצומה. כמו-כן צריך להיות אצלו המחנוך והמחנכת, וידעו אשר הם נכנסים בתחום פנה, שאף בריה בעולם אינה נכנסת, אפלו ההורים שאלו הם ילדיהם, גם-כן אינם נכנסים, כי ההורים מולזלים במחנכים, ולכן גם הם אינם זוכים להפגש בעבודת הקדש הזו. לזאת המחנכים והמחנכות צריכים להרגיש עצמם בדיוק כמו הפנהים, שזכו להפגש לפני ולפנים בעזרה, שבמקום קדוש זה ישראל זר איננו רשאי להפגש, והם רשאים, וזכו להיות שלוחי המקום ברוך הוא וברוך שמו. ואף שזה דבר קשה, אבל צריכים לזכור מה שאומר הירושלמי, שהפנהים תמיד היו חולים, וסבלו מקלקול מעים, כי אכלו בשר ושתו יין, והלכו יחפי רגלים, ומזה נחלו, ובשביל זה היה צמוד בבית-המקדש רופא, עם כל זאת זכו לעשות את עבודת הקדש, כמו-כן ויותר מכן צריכים להיות המחנך והמחנכת, שהם גדולים הרבה יותר מהפנהים, כמאמרם ו"ל (הוריות יג), שאפלו ממזר תלמיד חכם קודם חשוב מכהן גדול עם הארץ; הכהן הגדול נכנס לפני ולפנים לקדש קדשים פעם בשנה, שאף כהן אינו יכול להפגש לשם כל השנה, והנה אומרים חכמינו הקדושים, אדם שהוא ממזר, שעליו נאמר (דברים כג, ג):

לא יבא ממזר בקהל ה', עם כל זאת אם הוא תלמיד חכם ולומד תורה, הוא יותר גדול מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים; כי כל-כף חשוב אצל הקדוש-ברוך-הוא למוד התורה. וזו צריכה להיות גישת מחנך ומחנכת; עליהם לדעת שהם שלוחי המקום ברוך הוא וברוך שמו, ועל-כן עליהם לא להסתפל על שום בריה שבעולם, אלא למסור נפשם להמשיך לחנך את הבנים והבנות לתורה וליראת שמים ולדרך ארץ, ואם ילכו באפן הזה, יצליחו מאוד עם התלמידים. ואף שיקבלו עלבונות ובזיונות מקרוב ומרחוק, מימין ומשמאל, מלפנים ומאחור, עליהם לדעת שזו שליחותם, ויקבלו הכל לכפרת עוונות. ואם ילכו בגישה כזו — יצליחו מאוד עם הילדים; כי חנוכה הילדים צריכה להיות טובה על נקדה אחת: איך מחדירים בהם אמונה בהקדוש-ברוך-הוא, איך מכניסים בהם מדות טובות: אהבת התורה, אהבה ויראה, שיאהבו את הקדוש-ברוך-הוא ויראו ממנו יתברך! ואז אין שום מניעות, ואין שום עכוב, כי יודעים שכל רגע ודקה שמחנכים בני ובנות ישראל — זו מצות עשה, והם שליחי המקום ברוך הוא וברוך שמו, ועושים את זאת בחפץ לב ובשמחה, ואינם מסתכלים על שום דבר, אף שמקבלים עלבונות ובזיונות, חרופים וגדופים ושפיכות דמים, בדיוק כמו הצדיק האמת והרב שבדור, שכל מגמתם רק למסר

הצלחה בחנוך

קכה

הכל בשביל הקדוש-ברוך-הוא, ומוסרים נפשם פשוטו כמשמעו, סובלים עלבונות והשפלות, אבל יש להם תכלית אחת — להכניס אמונה פשוטה בין נשמות ישראל. ואפלו שישנם תלמידים שקבלו הרבה מהרב והצדיק, שהצילם מפח יקוש והוציאם מהשואל תחתית, והתחילו לדבר עליו כל דבר אסור; בודאי זה כואב — אנשים שעשו להם טובה ועתה משלמים רעה, אבל הצדיק האמת, הרב שבדור אינם מסתכלים על זה, להם יש תכלית אחת — איך להחדיר בכלם אמונה, אהבה ויראה בהקדוש-ברוך-הוא וכו', ואז יכולים לעבר על הכל. ואף שכואב להם, כי סוף כל סוף הם גם-כן נמצאים בזה העולם, עם כל זאת הם יודעים מה השליחות שלהם. כמו-כן צריך להיות עם ילדים, המחנוך והמחנכת צריכים לדעת שעבודת הקדוש לפניהם, ויש מכשולים רבים על הדרך. המכשול הראשון — ההורים בעצמם, שמתנגדים, כי הם מלאים עצבים, ועל-כן מוציאים רגזם על המחנכים והמחנכות; הילדים מרגיזים אותם, ומחמת שאינם יודעים היאך להגיב על התנהגותם, אזי במי מכלים זעמם? במחנכים ובמחנכות. ומה על המחנכים והמחנכות לעשות? אינם צריכים לשים לב כלל, אלא עבודת החנוך וקדשתה צריכה להיות בראש מעינם. ואם-כן המחנכים והמחנכות צריכים להחדיר עמק

בְּלִבְכֶם, אֲשֶׁר עֲבוּדְתֶם הִיא קִדְשׁ קִדְשִׁים, וְעַל-כֵּן אֵין
 לְקַחַת אֶת עֲנִיַן הַחֲנוּךְ בְּנִקְלָה, אֲלֵא בְּכֹבֵד רֹאשׁ גְּדוֹל, כִּי
 זֶה אַחֲרֵיכֶם גְּדוֹלָה בְּיֹתֵר, וּבְפָרֵט בְּעַם יִשְׂרָאֵל, הִיסוּד
 זֶה הַחֲנוּךְ — לְחַנּוּךְ אֶת בְּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ בְּאַמוּנָה פְּשוּטָה
 בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְפָרֵט בְּיָמֵינוּ אֱלֹהִים, אֲשֶׁר הָעֶרְב־רֵב
 מְתַפְּשָׁטִים מְאֹד בְּעוֹלָם בְּכָל־לַיּוֹת וּבְפָרֵט־לַיּוֹת בְּאַרְצֵנוּ
 הַקְּדוּשָׁה, וּמְמַלְאִים אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ עַם נְאוּף,
 שְׂקוּץ, תַּעֲוֵב וְזֵהוּם, כְּפִירוֹת וְאִפִּיקוֹרְסוֹת, דַּעֲוֹת
 נִפְסְדוֹת, אֵי אֲנוּשִׁיּוֹת, עַל הַמְּחַנּוּךְ וְהַמְּחַנְכֵת לַעֲמֹד עַל
 הַמְּשָׁמֵר, וְלִשְׁמֹר עַל הַמְּחַנְכִים שֶׁיִּקְבְּלוּ חֲנוּךְ תּוֹרְנֵי
 טְהוֹרִים, חֲנוּךְ שֶׁל קִיּוּם הַמְּצוּוֹת בְּהַדּוּר רֵב וּבְשִׂמְחָה
 עֲצוּמָה, וַיְהִיָּה לָהֶם חֲשֵׁק לְלַמֵּד תּוֹרָה, חֲשֵׁק לַעֲבֹד אֶת
 הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזוֹ מְעַבְּדוֹת הַכִּי קָשׁוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ
 — לְהַחֲדִיר בְּבָנֵי וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה אֲלֵיו
 יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּרְצוּ רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא שׁוּם דְּבָר,
 וַיִּמְסְרוּ נַפְשָׁם בְּעִבּוּר הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְקִיּוּם הַמְּצוּוֹת.
 וְזוֹ צְרִיכָה לְהִיֹּת עֲבוּדַת הַמְּחַנְכִים וְהַמְּחַנְכוֹת בְּעֵתֵים
 הַלְלוּ. לְזֹאת, אֲנִי מְאֹד מְבַקֵּשׁ אֶתְכֶם, יַעַן שֶׁלְקַחְתֶּם
 עֲלֵיכֶם עֲבוּדָה קְדוּשָׁה כְּזוֹ, זָכְרוּ שֶׁיֵּשׁ לָכֶם אַחֲרֵיכֶם
 גְּדוֹלָה כְּלַפְּיוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ בּוֹדֵאֵי יִשְׁלַם לָכֶם
 מִשְׂכָּרְתְּכֶם שְׁלֵמָה כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת. וְאֵל תִּסְתַּכְּלוּ עַכְשָׁו
 עַל הַתְּשָׁלוּם, וְאַף שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁאַתֶּם צְרִיכִים גַּם-כֵּן
 פְּרִנְסָה, כִּי אִם אֵין קָמַח אֵין תּוֹרָה (אֲבוֹת, פֶּרֶק ג'), אִם לֹא

הצִלְתָּה בַּחֲנוּךְ

קכז

תְּהִיָּה לָכֶם פְּרֻנְסָה, לֹא תוּכְלוּ לְלַמֵּד עִם הַתְּלָמִידִים, עִם כָּל זֹאת אִם חֲגַרְתֶּם מְתַנִּיכֶם לְהִיּוֹת מְחַנְּךְ וּמְחַנֵּכַת לְבָנִים וְלַבָּנוֹת, עָלֵיכֶם לְדַעַת, שְׂאֵתֶם עוֹשִׂים שְׂלִיחוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְזֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת יְסוּד נְסִבּוֹתֵיכֶם, כִּי בְּשִׁלְיַת מִנַּח כַּח הַמְּשַׁלַּח, וַיַּעַן שְׂאֵתֶם שְׂלִיחֵי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ וּבְרוּךְ שָׂמוּ, אַזֵּי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שָׂמוּ נִמְצָא עִמָּכֶם, אֶתְכֶם וְאַצְלָכֶם, וְעַל-כֵּן רָאוּ לְהִתְחַזֵּק, וְשׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם לֹא יוּכַל לְשִׁבֵר אֶתְכֶם. וְאֵל תִּנְיָחוּ שֶׁהַבְּקָרָת שְׁעוֹרְכִים עָלֵיכֶם תִּשְׁבֵּר אֶתְכֶם, כִּי אֲדַרְבֶּה בְּזֶה שְׂאֵתֶם מְחַנְּכִים אֶת בְּנֵי וּבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל-יְדֵי-זֶה יִשְׁפַע עָלֵיכֶם שְׁפַע כְּזֶה, שְׁלֹא תֵאָרְתֶם וְשַׁעֲרֶתֶם מִימֵיכֶם; אֲשֶׁרִי מִי שְׁשֵׁם דְּבָרֵי אֱלֹהֵי אֵל תוֹךְ לְבוֹ, וְלוֹקַח אֶת עֲבוֹדַת הַחֲנוּךְ בְּרִצְיָנוֹת הַכִּי גְדוּלָה, שְׂאֵז בּוֹדָאֵי יִצְלִיחַ דְּרַכּוֹ בְּזֶה וּבְכָא לְנִצַּח נְצָחִים.

תָּם וּנְשָׁלָם, שְׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם !

תְּפִלָּה נֹרְאָה לְמַחֲנֹךְ וְלִמְחַנֵּכֶת לֹמֵר בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שְׁתַּתֵּן
הַצִּלָּחָה בְּיַדִּי לְחַנּוּךְ אֶת הַתְּלַמִּידִים שְׁלִי, וְאֶזְכֶּה
לְהַחֲדִיר בָּהֶם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּךָ יְתִבְרַךְ, וְאֶלְמַד
עִמָּהֶם אֶת תּוֹרַתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְאֶחָדִיר בָּהֶם חֶשֶׁק
וְתִשׁוּקָה עֲצוּמָה לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה,
וְזַכְּנֵי שְׂאֵקָנָה לְעֲצָמֵי מִדַּת הַסְּבִלְנוּת, וְאֶסְבֵּל
אוֹתָם, וְלַעֲוֹלָם לֹא אֲגַבִּיָּה אֶת יָדֵי עֲלִיָּהֶם לְהַפּוֹתָם,
כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיךְ שְׁצָרִיכִים סְבִלְנוּת גְּדוֹלָה עִם
הַיְלָדִים. וְלִכֵּן אֲבַקֵּשׁ אוֹתְךָ, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
שְׁתַּחֲיֶה לִּי מִדַּת הַסְּבִלְנוּת, וְאֶזְכֶּה לְסְבֵל אֶת
הַתְּלַמִּידִים שְׁלִי, וְלֹא אֲצַעֵק וְלֹא אֶתְפָּרַע עֲלֵיהֶם, חֵם
וְשָׁלוֹם, אֲשֶׁר דָּבַר זֶה גּוֹרֵם שְׁהַתְּלַמִּידִים לֹא יִקְלְטוּ
אֶת הַלְּמוּד שְׂאֵנִי לִזְמַנִּים.

אָנָּה יְהוָה, אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
זַכְּנֵי לְזַכֵּר, שֶׁהַעֲבוּדָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל חֲנוּךְ
הַיְלָדִים הִיא מִהַעֲבוּדוֹת הַכִּי קְדוֹשׁוֹת בִּיחֻדוֹת,
וְאֶזְכֶּה לְסְבֵל אֶת כָּל הַתְּלַמִּידִים וְלֶאֱהֹב אוֹתָם כְּמוֹ
יְלָדֵי. וְאֶזְכֶּה לְהַרְחִיב תְּמִיד אֶת דַּעְתָּם וְלְהַחֲדִיר
בָּהֶם אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּךָ יְתִבְרַךְ, עַד שְׁכָּל תְּלַמִּידֵי

יִזְכוּ לְהִיּוֹת כְּלִיב לְקַבֵּל בָּהֶם שְׂכִינַת עֲזֵךְ יִתְבָּרַךְ.
 אָנָּא יְהוָה, אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיךְ שֶׁהַסְטְרָא אַחֲרָא
 מִתְפַּשְׁטֵת עִכְשָׁו בְּעוֹלָם, וְרוֹצֵה רַק לְלַבֵּד אֶת
 נַשְׁמוֹת בְּנֵי הַנְּעוּרִים בְּרִשְׁתָּהּ הַטְּמֵאָה, וְלַהֲעִבִירָם
 עַל דַּעְתָּם וְעַל דַּעַת קוֹנָם, וְלִמְלֵא אוֹתָם עִם כַּפִּירוֹת
 וְאִפִּיקוֹרְסוֹת, רַחֲמָנָא לְצַלּוּ. וְאֲנִי עֲדִים, שׂוֹהַ כְּבָר
 אֱלֹפִים וְרַב רַבּוֹת בְּנֵי הַנְּעוּרִים נִפְלוּ בְּפַח יְקוּשׁ
 שֶׁל אֱלוֹ הַכּוֹפְרִים וְהָאִפִּיקוֹרְסִים, וְגִרְמוּ שְׂיִצְאוּ,
 רַחֲמָנָא לְצַלּוּ, לְתַרְבּוֹת רַעָה, וְלִכְּן הַחֹב מִנְחָ חַיִּים
 עַל כָּל מַחְנֹךְ לַיִלְךְ בְּסִבְלָנוֹת גְּדוֹלָה עִם כָּל
 תַּלְמִידָיו, וַיֵּאָהֵב אוֹתָם כְּמוֹ בְּנָיו מִמֶּשֶׁ, וַיִּקְרַבֵּם
 מְאֹד, וְדִיקָא עַל־יַד־יְיָהּ נִזְכָּה לְחַנּוּכָם בַּחֲנוּךְ הַכָּשֶׁר
 וְהַטְּהוֹר, וְנִזְכָּה לְהַחֲדִיר בָּהֶם חֶשֶׁק וְתִשׁוּקָה לְלַמּוֹד
 הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְלִקְנִים מִצְוֹתֶיךָ הַקְּדוּשׁוֹת.

אָנָּא יְהוָה, חוּם וְרַחֵם עָלַי, שְׂאֲזַכָּה לְהַצְלִיחַ עִם
 הַתַּלְמִידִים, וְאֲזַכָּה לְהַקִּים דוֹר שְׁלָם הַמוֹכְנִים
 לְמַסַּר אֶת נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וּמְקַיְמִים אֶת
 הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, וּמִתְמַיְדִים בַּתּוֹרָה
 הַקְּדוּשָׁה, וּבִזְכוּת הַחֲנוּךְ הַכָּשֶׁר, שְׂאֲזַכָּה לְחַנּוּךְ אֶת
 הַיְלָדִים, אֲזַכָּה גַם־כֵּן לָשׁוּב בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה אֵלֶיךָ,
 וְתִמְחַל לִי עַל כָּל הָעוֹנוֹת שְׁלִי, עַד שְׂאֲזַכָּה לְצַאת
 מִהָעוֹלָם כְּמוֹ שְׂבִאתִי, כְּלִי שׁוֹם חֹטָא וְעוֹן, וְאֲזַכָּה

לְהַכְלִיל בְּאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא עוֹד בְּחַיִּים חַיּוֹתַי
 בְּזִכּוֹת אֱלֹהֵי הַתִּינּוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹן, הַכֵּל פֶּה שְׂאֵין
 בּוֹ חָטָא. הִדְרִיבְנֵי בְּאַמְתָּךְ וְלִמְדֵנִי, כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל, אֹתָךְ קָוִיתִי כָּל הַיּוֹם, וְאֶזְכֶּה לְהַצִּלֶּיחַ
 בְּמַשְׁיִמּוֹתַי הַקְּדוֹשָׁה — חֲנוּךְ הַיְלָדִים, וּבְזִכּוֹת
 הַעֲבוּרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל חֲנוּךְ הַיְלָדִים, אֶזְכֶּה לְהַכְלִיל
 בְּךָ לְגַמְרִי, מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם, אָמֵן סְלֵה.

קונטרס

נחת מהילדים

יגלה עצות נפלאות, איך לזפות שיהיה להורים נחת מילדיהם, ויעורר ויחזק לתת לילדים חנוך של תורה ויראת שמים, ואז יגדלו בריאים בנפשם וברוחם.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבונו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, כתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תוכב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: לְזָכוֹת לְהוֹלִיד יְלָדִים — זֹו זְכוֹת
אֶחָת, וְלְזָכוֹת שְׂיִהְיֶה לוֹ נַחַת מֵהַיְלָדִים — זֹו זְכוֹת
שְׂנִיָּהּ, כִּי לֹא כָּל אֶחָד זֹוֹכֶה שְׂיִהְיֶה לוֹ נַחַת מֵהַיְלָדִים,
אֲפִלוּ שְׂזוֹכֶה לִיְלָדִים, כִּי עַל נַחַת מֵהַיְלָדִים צָרִיכִים
הַרְבֵּה לְבַקֵּשׁ מֵהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיַעֲרִיץ אֵינּוֹן
שְׂזוֹכִים לָזֶה; אֲשֶׁר־מִי שֶׁמִּבְקֵשׁ תָּמִיד שְׂיִהְיֶה לוֹ יְלָדִים
טוֹבִים!

(אמרי־מוֹהֲרָא"ש, חֶלֶק ב', סִימָן תשס"ט)

קונטרס

נַחַת מֵהִילָדִים

.א

בְּנֵי וּבָנוּתֵי הַיְקָרִים! עֲקַר הַתְּכָלִית בְּזֶה הָעוֹלָם —
לְהוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת, כְּדֵי שֶׁהֵם יִמְשִׁיכוּ אֶת הַמְּסֹרֶת
שֶׁקִּבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲבוֹת אֲבוֹתֵינוּ, לְגִלוֹת לָהֶם אֶת
הַמִּשְׁפָּחָה הָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה עֲקַר הַתְּכָלִית
— שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַתֵּן וּלְהוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת, כְּדֵי
לְחַנּוּךְ אוֹתָם עַל דַּעַת הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת. אָבֵל
צָרִיכִים זְכוֹת גְּדוּלָה מִהַשָּׁמַיִם, שִׁיְהִיָּה לְאָדָם "נַחַת מֵהִילָדִים".
וּבְאֵמֶת זֶה תְּלוּי כְּפִי הַחֲנוּךְ שֶׁמְחַנְכִים אֶת הַיְלָדִים.
הַחֲכָם מְכַל אָדָם אוֹמֵר (מְשָׁלִי כב, ו): "חֲנוּךְ לְנַעַר עַל-פִּי
דַּרְכּוֹ, גַּם כִּי יִזְקֵן לֹא יִסּוּר מִמֶּנּוּ". צָרִיכִים לְחַנּוּךְ אֶת
הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת בְּדַרְכֵי אֲרֶץ מְנַעֲוֵרֵיהֶם. עוֹד כִּשְׁהֵם יְלָדִים
קֹטְנָטָנִים, כְּבָר צָרִיכִים לְחַנְכֵם בְּחֲנוּךְ טוֹב, וְאִסּוּר

לומר: הַלֹּאֵי וְהַיְלָדִים שְׁלִי יִהְיוּ לְכֹל הַפְּחוֹת כְּמִנִּי, או כְּאִשְׁתִּי, או כְּהוֹרִי, אֲלָא צְרִיכִים לומר תָּמִיד שֶׁהֵם יִהְיוּ יוֹתֵר מִמֶּנִּי, יוֹתֵר מֵאִשְׁתִּי וּמֵהוֹרִי, וְאִזּוֹ הַלֹּאֵי שִׁיְהִיו עַל-כָּל-פָּנִים כְּמִנִּי או כְּאִשְׁתִּי וּכְהוֹרִי וְכוּ'. חֲנוּךְ הַיְלָדִים זֶהוּ יְסוּד גָּדוֹל בִּיְהוּדוּת. וְלָכֵן, בְּנֵי וּבָנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם אַתֶּם רוֹצִים שִׁיְהִיָּה לָכֶם "נַחַת מֵהַיְלָדִים", רְאוּ לְהַכְנִיסָם בְּבֵתֵי חֲנוּךְ חֲרָדִים שֶׁל יְרֵאִים וּשְׁלֵמִים, אֲשֶׁר שָׁם לּוֹמְדִים עִם הַיְלָדִים אֲמוּנָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שָׁם לּוֹמְדִים עִמָּהֶם מִדוֹת וּדְרָךְ אֲרָץ, שָׁם לּוֹמְדִים עִמָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּבְזֶה שֶׁתְּכַנְיֶסוּ אֶת יְלָדֵיכֶם לְבֵתֵי חֲנוּךְ חֲרָדִיִּים, לֹא תִפְסְדוּ. הֵן אֲמַת, שִׁישׁ הַסֵּתֶה פְּרוּעָה שְׁמִסִּיתִים וּמִדִּיחִים עִתָּה הַעֲרַב-רַב בְּכָל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל וּבְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּאֵלוֹ מִה מְחַנְכִים אֶת הַיְלָדִים, אֲבָל הַתּוֹצְאוֹת אֲנַחְנוּ רוֹאִים; יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּתַחַנְכִים בְּבֵתֵי חֲנוּךְ חֲרָדִיִּים, שְׁמֹגְלִים לָהֶם אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁמֹגְלִים לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, אֲצֵלָם לֹא תִמְצְאוּ — לֹא סִמִּים וְלֹא סִפִּינִים, לֹא גִבּוֹת וּגְזֵלוֹת, וְלֹא חֲצֵפָה כְּנֶגֶד הַהוֹרִים. הֵן אֲמַת שֶׁבְּכָל מְקוֹם יִשְׁנֵם דְּבָרִים חֲרִיגִים, אֲבָל הַשְּׂאִיפָה שֶׁל הָאֵב וְהָאֵם צְרִיכָה לִהְיוֹת — לְחַנּוּךְ אֶת הַיְלָדִים בְּאֲמוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהַרְגִיל אֶת הַיְלָדִים מִקְטָנוֹת שִׁדְבָרוּ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲשֶׁר בְּזֶה תְלוּי הַמְשָׁךְ כָּלֵל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל; כִּפִּי שְׁאֲנוּ נַחֲדִיר בִּילְדֵינוּ — בְּבִגְיֵנוּ וּבְכַנּוּתֵינוּ

את האמונה הקדושה בו יתברך, כמו־כן נזכה לראות
 "נחת מהילדים". פי כף אומרים חכמינו הקדושים
 (בראשית וכה, פנשה סג, סימן ב'): האבות עטרה לבנים,
 והבנים עטרה לאבות; כשיהודי מתנהג בדרך האמונה,
 ומאמין בהקדוש־ברוך־הוא, מדבר תמיד מהקדוש־
 ברוך־הוא, עושה צדקה וחסד עם בני־אדם, שומר על
 פיו, תמיד מחזק, מעודד ומשמח את הזולת, מקים את
 המצוות ולומד תורה, הילדים רואים לפנייהם דגמא
 חיה איך להיות, וכיצד לנהג, ומחקים את המעשים
 הטובים. וכשיהילדים הולכים בדרך ה', מקימים את
 המצוות, לומדים תורה ומתנהגים בדרך ארץ, עוזרים
 לזולת וכו', אז יש להורים נחת מהם. אשר זה מה
 שחכמינו הקדושים אומרים: האבות עטרה לבנים,
 והבנים עטרה לאבות; ההורים הם הכתר לילדים, פי
 הילדים מסתכלים על ההורים כעל כתר המלך, אם
 ההורים מתנהגים בישר, באמונה, באהבה, בחסד,
 מקדשים את פיהם, אף פעם לא מנבלים את דבורם,
 אף פעם לא מקללים, בר מינון, אף פעם אין שומעים
 אותם לדבר רע על הזולת, תהיו בטוחים שיהילדים
 יחקו אתכם. וכשיהילדים ילכו בדרך־ככם, הם יהיו הכתר
 שלכם, ויהיה לכם במה להתפאר — אילו ילדים
 טובים זכיתם?! וזהו שאומר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות
 בנים, סימן מב): בנים טובים — רפואה גדולה לאבות;

כְּשֵׁישׁ לְאָדָם "נחת מהילדים", זו הַרְפוּאָה הַכִּי גְדוֹלָה; כִּי לְהַפְּךָ, חס וְשָׁלוֹם, כְּשֵׁאִין "נחת מהילדים", אָזִי הַהוֹרִים נַעֲשִׂים חוֹלִים, רַחֲמָנָא לְצַלְן, כִּי כְּשֵׁרוֹאִים שְׁיִלְדֵיהֶם מִדְּרָדְרִים וּמִסְתּוֹבְבִים בְּחִבְרָה רָעָה, וּמִכָּל שָׁכֵן כְּשֵׁנוֹפְלִים בְּעִמְקָא דְתַהוֹמָא רַבָּא, וְנוֹטְלִים סְמִים, גּוֹנְבִים וְגוֹזְלִים, מִסְתּוֹבְבִים מְלֵאֵי פֶשַׁע, רַחֲמָנָא לְצַלְן, הַהוֹרִים אוֹכְלִים אֶת עֲצָמָם מֵרַב צַעַר וְעִגְמַת נֶפֶשׁ. וּבִאֲמַת עֲלֵיכֶם, בְּנֵי וּבָנוּתֵי הַיְקָרִים, לְדַעַת, אֲשֶׁר לְזִכּוֹת לְ"נחת מהילדים" זֶה תְּלוּי כְּפִי הַחֲנוּךְ שֶׁתִּתְּנוּ לָהֶם. אֲסוּר לְהִיּוֹת וּתְרֹן עִם יְלָדִים, כִּי בְּזֵה מֵרָאָה אֶת נִקְדַּת הַחֲלָשָׁה שְׁלוֹ, כִּי אֲזִי יַעֲלוּ הַיְלָדִים עַל רֵאשׁוֹ, וַיְהִיָּה הַהֲכָרַח לְתֵן לָהֶם כָּל חֲפָצָם וּרְצוֹנָם, וְגַם אֲשֶׁר מִזִּיק לָהֶם לְפִי דַעַתוֹ וְכוּ'. כְּמוֹ-כֵן אֲסוּר, חס וְשָׁלוֹם, לְלַכֵּת עִמָּהֶם בְּכַח, כִּי אֲזִי יִמְרְדוּ בּוֹ. אֲלֵא צְרִיכִים סְבָלְנוֹת גְּדוֹלָה עִם הַיְלָדִים, לְהַסְבִּירָם בְּדַרְכֵי נֶעֱם וְאַהֲבָה וְשָׁלוֹם. וְגַם לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְפָּרֵךְ בְּכָל יוֹם וַיּוֹם לְזִכּוֹת לִילְדִים טוֹבִים, וְשִׁיזְכָּה לְ"נחת מהילדים".

וּחֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (מִדְּרַשׁ אֲגָדָה): בְּזִכּוֹת הַבְּנִים — הָאֲבוֹת מִתְּפַבְּדִים; אִם זוֹכִים לְ"נחת מהילדים", כָּלֵם מְכַבְּדִים אֶת הַהוֹרִים, כִּי רוֹאִים אֵילוּ יְלָדִים טוֹבִים גְּדֹלוֹ וְחֲנוּכוֹ. אֲבָל כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לוֹ "נחת מהילדים" צְרִיכִים סְבָלְנוֹת רַבָּה, לְהַסְבִּיר לָהֶם כָּל דְּבָר, וְלֹא לְגַרְשָׁם אוֹ לְשַׁבְּרָם אוֹ לְרַחֲקָם חס וְשָׁלוֹם. כְּמֵאֲמַר רַבֵּנוּ

נחת מהילדים

קלו

ז"ל (ספר המדות, אות בנים, סימן קז): הבנים שוטים כשאיבהם כעסן; הינו, כי הילדים סקרניים גדולים בטבעם, ורוצים לדעת, אזי יש להסבירם ולא להוציא העצבים עליהם ולסלקם מעל פניו. כי הם נדמים כעץ קטן הצומח וגדל ומוציא פרות, אבל כל זמן שגדל, צריכים לשמר שיצמח העץ ישר, אם יניחוהו לגדל בלא טפול וכו', יצמח פרא וכו'. ועל-כן צריכים להשקותו מדי יום וכו', לישרו ולתמכו במקל, להסיר את הקוצים והדרדרים סביבו, המאימים להפריעו בגדולו הבריא. כמו-כן ויותר מפן צריכים לשמר על חנוף הילדים. ועקר החנוף הוא — תמיד להשיב לילדים על שאלותיהם, כי סוף כל סוף הם צעירים, ומתחילים עתה את החיים, ולהורים יש גסיון בחיים. ועל-כן הילדים שואלים תמיד את הוריהם מה ואיך והיכן ומי ואימת? וצריכים לענות להם, ולא — יגדלו עקמים וכו', בעלי מדות רעות, חס ושלום, אשר אז הנחת יהיה מהם והלאה. לזאת, בני ובנותי היקרים! השתדלו שתהיה לכם סבלנות לילדיכם, אף שהם יכולים להוציאכם משפוט דעתכם, ולהרס את עצביכם, ולפקע סבלנותכם, אבל זה תלוי בכם. פי עליכם לדעת, אשר לא מתחילים לחנוף ילדים בגיל בגרות, אלא כשהם עדין קטנים, אז כבר צריכים להחדיר בהם יראת שמים, לגלות להם את הקדוש-ברוך-הוא, שהשם

יתברך מסתפל עליכם, ואוהב אתכם. וצריכים ללמד
 עמכם מה אסור ומה מותר, מה כשר ומה טרף וכו'.
 וזהו שאומרים חכמינו הקדושים (שמות רבה, פרשה א', סימן
 א'): כל המונע לבנו מן המרדות, לבסוף שיוצא
 לתרבות רעה ושונאהו. אם ההורים אדישים לילדיהם
 כשהם קטנטנים, באמרם שקטנים עדין וכו', אזי
 כשיגדלו יהיו פראי אדם, ולא יוכלו להשתלט עליהם.
 לזאת, בני ובנותי היקרים! החנוף מתחיל כשהילדים
 עדין פעוטים מאד, אשר אז צריכים להחזיר בהם
 אמונה פשוטה בו יתברך, וזה יכניס בהם בטחון עצמי.
 כי היילד או היילדה צריכים לדעת, שיש בורא עולם,
 ואם צריכים משהו, יש לבקש רק ממנו יתברך,
 וצריכים להחזיר דבר זה עמק בלבם, כי כשיגדלו עם
 אמונה ברוחה ומזפכת בו יתברך, ידעו למי לפנות בעת
 צרתם; כי חיי האדם אינם הולכים בנגל, ואינם
 מתנהלים בדיוק כפי שרוצה. ואם גדלים עם הקדמות
 אלו, אזי כשמגיע איזה משבר בחיים, חס ושלום,
 יודעים מה לעשות. אף אם אין הקדמות אלו, אזי
 כשעוברת איזו פרענות, השם ישמר, נכנסים בדכאון
 ובמרירות, ואין יודעים למי לפנות ומה לעשות. כי
 להפוך — כשמחנכים אותם מגיל קטנות, שהקדוש-
 ברוך הוא ברא את כל הבריאה, והוא יתברך מחיה
 ומנהוה ומקיים את כל העולם, ודומם, צומח, חי, מדבר,

הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, והעצה הדי
 קלה והדי טובה — רק לבקש ממנו יתברך, אזי
 הילדים גדלים בריאים בנפשם, בשכלם וברוחם, וזוכים
 לבטחון עצמי, עד שאינם מפחדים מאף אחד רק
 מבורא עולם. ואת זאת צריכים להחדיר בילדים, ואז
 זוכים שיהיה "נחת מהילדים". לזאת, בני ובנותי
 הנקרים! ראו מאד לבדק להיכן אתם שולחים את
 הילדים להתחנך. חמלו עליכם, רחמו על ילדיכם! אל
 תחשבו שבאתי לשכנע אתכם, אלא באתי לעזור לכם,
 אני רוצה שיהיה לכלכם "נחת מהילדים", שתוכלו
 להתפאר לפני כלם: זה בני, זו בתי! ראו איזה נחת יש
 לי מהם. ולזה אי אפשר להגיע, רק אם מחדירים בהם
 אמונה פשוטה בהקדוש-ברוך-הוא. אם מחנכים אותם
 על אדני היהדות, על-פי דרכי התורה הקדושה שקבלנו
 בהר סיני על-ידי משה רבנו, על-פי קיום המצוות,
 מחדירים בהם את הענג והנעם בקיום רצונו יתברך;
 איזה יפי כשאדם זוכה לשמר שבת, ואינו עושה בה
 שום מלאכה, אזי השכינה שורה בבית זה, והילדים
 רואים יום אחד בשבוע ששהורים נחים ושוכחים, אזי
 שואלים: "אבא, אמא, מה זה?" ומגלים להם,
 שהקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם בששה ימים
 וביום השביעי שבת וינפש, והזהיר אותנו לא לעשות
 שום מלאכה וכו'. אתם יודעים איך זה ישפיע עליהם?

רוח קדשה וטהרה תשרה עליהם. לזאת, בני ובנותי היקרים! ראו לקחת עצמכם בידיכם, ואם אתם רוצים "נחת מהילדים", תתחילו אתם לשמר שבת-קדש, ואז ילדיכם גם-כן ישמרוה. איזה יפי הוא זה, שלכל הפחות פעם בשבוע יושבים ההורים והילדים סביב השלחן בצותא, ושרים שירי אמונה, שירי שבת, וזה משפיע על ששת ימי החל, שהבנים מניחים תפלין, ומתפללים להקדוש-ברוך-הוא, הבנות הולכות בבגדי צניעות וכו'. איזה "נחת מהילדים" רואים! לזאת, בני ובנותי היקרים! ראו לרחם על עצמכם, ותכניסו את ילדיכם בבתי חנוך חרדיים, שמלמדים שם את תורת השם יתברך, קיום מצוותיו יתברך, ועל-ידי-זה יהיה לכם "נחת מהילדים", ותאריכו ימים ושנים טובות.

ב.

בני ובנותי היקרים! עליכם לזכור, שהילדים של האדם הם העינים שלו, וכמו שאדם שומר על עיניו יותר משאר איבריו, כמו-כן ויותר מכן צריכים לשמר על הילדים בעתים הללו, אשר מסתובבים כל מיני מגולים משחתים, ועל-ידי שתשמרו על ילדיכם, תזכו לרוות רב נחת מהם. ועליכם לזכור, שאסור להיות אדישים ואי אכפתיים, כשבא הדבר לחנוך ילדיכם, כי

החנוף הוא היסוד והעקר בגדול הילדים. וזה היה בכל הדורות, ולא בתנ"ך הפליג הקדוש-ברוך הוא במעלת אברהם אבינו, ואמר (בראשית יח, ט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו"; כי היסוד ביהדות זהו חנוף הילדים, לחנכם בדרך התורה והיראה. ומכל שכן בדור הזה, שנתרבו המינוח והכפירות בעולם, עד שהערב-רב מתפשטים מאד, ומרעילים את נשמות ישראל עם כפירות ואפיקורסות, ואם אין די בכך, אזי מטמאים את נשמות ישראל בטמאת נאוף, שקוץ, תעוב וזהו, והורסים כל חלקה טובה, ובפרט את הנער; כי מסתובבים עכשו כל מיני אנשים מלכלכים ומזהמים, אשר מכשילים אותם בכל מיני תועבות רעות, ומלמדים אותם דרכים מלכלכות איך לחטא, רחמנא לישזבן. ועל-כן, בני ובנותי היקרים! אם אתם רוצים לזכות לנחת מילדיכם, ראו לשמור עליהם כמו ששומרים על בבת עיניכם ויותר מזה. כי הורים שאינם שומרים על ילדיהם בדור הזה, לבדק עם מי הם מתחברים, ומי הם רעיהם, ועם מי משחקים, ומי המלמדים והמורות שלהם, והם אדישים כלפי ילדיהם בכלל, עליהם לדעת, אשר הם רוצחים ממש, רוצחי נפשות. כי בעתים הללו, שומעים דברים מבוזילים, אשר יש כל מיני מנולים ומשחתים, המכשילים את בני הנעורים בעברות הכי חמורות,

רַחֲמָנָא לִישׁוּזָן, עַל-יְדֵי כָּל מִינֵי פְתוּיִים שְׁמִפְתִּים
 אוֹתָם, וְעַל-יְדֵי כָּל מִינֵי אִיוּמִים שְׁמֵאִימִים עֲלֵיהֶם, שְׁלֹא
 יִגְלוּ לַהוֹרִים וְכוּ'. וְלִכֵּן הַמְחִיבוֹת עַל הַהוֹרִים — אִם
 רוֹצִים לְזַכּוֹת לְ"גַחַת מֵהִילָדִים" — לַחֲקוֹר וְלִדְרֹשׁ
 אֲצֵלָם כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט. וְאֵל יִקְלוּ בְדַבָּר זֶה, אֲלֵא תִהְיֶה
 עֲלֵיהֶם עֵינָא פְקִיחָא, מַה וּמִי וְאִימַת?! לְהִיכֵן הוֹלְכִים?
 וְאִיָּה מְשַׁחֲקִים? וּמִי הֵם חִבְרִיָּהִם? וְלָמִי מִתְקַרְבִּים?
 וְעַם מִי מִתְרוֹעְעִים? וְאִם, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! תִּשְׁמְרוּ
 עַל יְלָדֵיכֶם, אֲזוּ יֵהֵא לְכֶם גַּחַת מֵהֶם. לֹא-כֵן אִם תִּהְיוּ
 אֲדִישִׁים וְאִי אֲכַפְתִּים כְּלַפִּיָּהֶם, אַתֶּם שׁוֹרְפִים אוֹתָם
 בְּמוֹ יְדֵיכֶם, וְהַקּוֹלֵר יִהְיֶה תְלוּי עַל צְנוּאֲרַכֶם, וְלֹא תוּכְלוּ
 לְמַחֵל לְעֲצַמְכֶם כָּל יְמֵי חַיֵּיכֶם. כִּי אִם אֵין שׁוֹמְרִים עַל
 הַיְלָדִים בְּעֵתֵם הַלָּלוּ, מִכָּל מִינֵי מְשַׁחֲתִים וּמְגוּלִים,
 רוֹצְחֵי נַפְשׁוֹת, שְׁמַלְעִיטִים אֶת הַנֶּעֱר עִם שְׁקוּץ, זְהוּם,
 תַּעִיב וְנֹאֹף, הַיְלָדִים יִכְשְׁלוּ. כִּי זֶה כְּמַחֲלָה מְדַבְּקַת —
 הֵן הַכְּפִירוֹת וְהָאֲפִיקוֹרְסוֹת, וְהֵן תַּאֲוֹת גֹּאֹף, שְׁנֹכְנָסוֹ
 בְּנֶעֱר כְּמַחֲלָה מִמְאָרַת, רַחֲמָנָא לִישׁוּזָן. וְכִבְר רַבִּים
 חֲלָלִים הַפִּילָה, שֶׁהַמוֹן בְּנֵי הַנֶּעֱוָרִים בְּדוֹר הַזֶּה נִתְקַלְקְלוּ
 רַק עַל-יְדֵי שְׁהַהוֹרִים הָיוּ אֲדִישִׁים בָּאִי אֲכַפְתִּיוֹת עַל
 יְלָדֵיהֶם, וְיִצְאוּ לְתַרְבוֹת רָעָה, הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ. וְלִכֵּן, בְּנֵי
 וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אִם אַתֶּם רוֹצִים "גַּחַת מֵהִילָדִים",
 הַהֲכַרַח לְכֶם לְמָסוֹר נַפְשְׁכֶם פְּשוּטוֹ כְּמִשְׁמָעוֹ, וְלִלְכַת
 וְלִבְרֹר אֲצֵל הַיְלָדִים בְּכָל יוֹם בְּשִׁבְעַת חֲקִירוֹת וּבְשִׁבְעַת

דרישות, אם אין נוגעים בהם לרעה, ואם לא מזיקים להם. ואל תקחו דבר זה בנקל. וכל זה בבנים. מפל שכן בבנות, אשר אמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה יא): "יברכהך" — בבנים, "וישמרהך" — בבנות. מלמד שהבנות צריכות שמירה. וכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ק): בת לאביה מטמנת שוא, מפחדת לא יישן בלילה; כי תמיד דואג היכן הבת עלולה לילך, ומיהן חברותיה. כי נשים דעתן קלה, ויכולות להתפתות יותר מבנים, על-כן צריכים לשמר עליהן במאד מאד. ואז אם תקחו את דברי אלה ברצינות, ותכניסו את זאת היטב היטב בלבכם, תזכו שיהיה לכם "נחת מהילדים". והעקר הוא תפלה — להתפלל בכל יום על הילדים שיצליחו ויהיו שמורים מהחטא, ושלא יתקלקלו, רחמנא לישזבן, ולא יתחברו עם חברים רעים. עם כל זאת צריכים לעשות גם פעולות בגשמיות — לשמר מאד עם מי הילדים מתרועעים. ובפרט עכשו, שיש גם פנימיות, שהן הבנים והן הבנות לגנים שם בלילות, צריכים כל-כף הרבה שמירה עליהם, לידע מה הם עושים. כי בעוונותינו הרבים, הדור מלכלך מאד, ומלא נאוף, ומאחורי גבם של ההורים, הילדים משחקים ביניהם, רחמנא לישזבן, ועושים מעשי תועבה, וההורים אפלו אינם יודעים. וצריכים רחמים רבים בדור הזה, שיהיו לו ילדים נקיים.

וּנְחַמְיֵנוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (תָּנָא רַבִּי אֲלֵיהּוּ רַבָּה, פָּרָק יח):
 מַעֲשֵׂה בְכֹהֵן שְׁהִיָּה יָרָא שְׁמַיִם בְּסִתְרָא, וְהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה
 בָּנִים וּנְקֻבוֹת, וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם הָיָה מִתְפַּלֵּל וּמִשְׁתַּטַּח
 וּמִלְחָף בְּלִשְׁוֹנוֹ עֶפֶר, כְּדִי שְׁלֹא יָבֹא אֶחָד מֵהֶם לִידֵי
 עֲבָרָה וְלִידֵי דְבָר מְכַעֵר. הָרִי שְׁלָכְם לְפָנֵיכֶם, אֵיף
 שְׂצָרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל וְלִשְׁמֹר עַל הַיְלָדִים, שְׁלֹא יָבֹאוּ לִידֵי
 עֲבָרָה וְלִידֵי דְבָר מְגַנָּה. וְאָז אִם תְּהִיּוּ עֲגֻנָיִים וְלֹא
 אֲדִישִׁים, אָזִי בְּיָדַי תְּרוּוּ רַב "נחת מהילדים". לְזֹאת
 אֲבַקֵּשׁ אֶתְכֶם מְאֹד, בְּנֵי וּבְנוֹתַי הַיְקָרִים! שְׁאֵל תְּרַפּוּ
 מֵיְלָדֵיכֶם, וְתִמִּיד תַּעֲמְדוּ עַל הַמְשָׁמֵר, וְתִחְקְרוּ אֶצְלָם
 בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל אוֹ בְּעֻקְיָפִין, לְהִתְנַדֵּעַ מֵהֶם עוֹשִׂים. וְאֵל
 תְּהִיּוּ פְתָאִים, כְּאֵלוּ יְלָדֵיכֶם אֵינֶם יוֹדְעִים כָּלוּם, כִּי
 בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, רַבִּים חֲלָלִים הַפִּילָה הַקְרִירוֹת וְהָאִי
 אֲכַפְתִּיּוֹת הַזֶּה. וְאִם בְּאַמַּת תִּשְׁמְרוּ עַל יְלָדֵיכֶם, תִּזְכּוּ
 לְרֹאוֹת אֶצְלָם נַחַת דְּקֻדְשָׁהּ, אֲשֶׁר זֶה הַקּוּוֵי שֶׁל כָּל
 הַיְוֵה, שְׁרוּצָה לְרֹאוֹת "נחת מהילדים". אֲשֶׁרִי מִי
 שְׂאִינוּ מְטַעָה אֶת עֲצָמוֹ, וְשׁוֹמֵר עַל יְלָדָיו, וְאָז טוֹב לוֹ
 כָּל הַיָּמִים!

ג.

בְּנֵי וּבְנוֹתַי הַיְקָרִים! אִם אַתֶּם רוֹצִים לְרוּוֹת "נחת
 מהילדים", עֲלֵיכֶם לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי מְאֲמָצִים שְׁבַע עוֹלָם

נחת מהילדים

קמה

לחתנם בגיל צעיר, כי כף אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין עו:): האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו, והמדריו בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאן סמוך לפרקן, עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד): "וידעת כי שלום אהלך"; כי עכשו הדור מאד מלכלך, והילדים רואים מעשי תועבות בכל יום, כי מסתובבים על הרחובות פרוצים ופרוצות בבגדי שחץ, ומה יעשו הילדים, שלא יבואו לידי חטאים ועוונות? ולכן אשרי אדם הזוכה לחתן את בניו ובנותיו בגיל צעיר, ולא צריך להתביש מאף אחד בעולם, ומכל שכן לא להתפעל מהמשפחה, שישאלו מה ומי ואימת, כי כף אמרו חכמינו הקדושים (קדושין כט:): בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בהרהור עברה. ואמרו (שם): עד עשרים שנה יושב הקדוש-ברוך-הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע עשרים ולא נשא, אומר: תפח עצמותיו. וכן אמרו (שם): אמר רב חסדא, האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיבסר, ואי הוה נסיבנא בארביסר, הוה אמינא לשטן, גירא בעיניך [מדוע אני יותר עדיף מכל חברי? מפני שהתחתנתי בגיל שש-עשרה! אם הייתי מתחתן בגיל ארבע עשרה, הייתי אומר לשטן: אני מתגרה בך, ואינני מפחד ממך שתחטיאני]. מכל זה למדים, שאם מתתנים את הילדים בגיל צעיר, הם לא יודעים מה זה חטא! ומה גם שהם

שְׁמוֹרִים מִחֻטָּאִים. וּבִפְרָט בְּדוֹר הַזֶּה, אֲשֶׁר הֵהֱפְקוּרוֹת מְאֹד גְּדוֹלָה, וּמִסְתּוֹבְבִים כָּל מִינֵי מַנְוִלִים וּמִשְׁקָצִים, אֲשֶׁר מְכַשִּׁילִים אֶת הַנְּעָר בְּנֵאוֹף, שְׁקוּץ וְתַעֲוֹב, תַּחַת גִּבָּם שֶׁל הַהוֹרִים, הַיְלָדִים לּוֹמְדִים בִּישִׁיבוֹת וּבְכַתְי־סֵפֶר, וְדִי רַק בְּתִלְמִיד אוֹ תִלְמִידָה אַחַת מְקַלְקֵלִים, וַיְכוּלִים לְקַלְקֵל אֶת כָּל הַפֶּתָה. וּמִכָּל שְׂפָן כְּשֵׁי־שָׁנִים בְּפָנִימָה, אֵיךְ עֲלוּלִים לְדַרְדֵּר אֶת הַיְלָדִים.

וְעַל-כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! אַל תִּהְיוּ נְאִיבִיִּים, שְׁלִבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם זֶה לֹא יִקְרָה, אִם אַתֶּם רוֹצִים שְׂיִהְיֶה לְכֶם "נַחַת מֵהַיְלָדִים", תִּשְׁמְרוּ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שְׁשׂוּמְרִים עַל בַּבַּת עֵינֵיכֶם. וְתִרְאוּ לְהַשְׁתַּדֵּל לְחַתֵּן אוֹתָם בְּגִיל צָעִיר, אַל תִּסְתַּכְּלוּ עַל שׁוֹם כְּבוֹד אוֹ מְמוֹן! אֲלֹא תִסְתַּכְּלוּ עַל טוֹבַת הַיְלָדִים! אִם אַתֶּם רוֹצִים "נַחַת מֵהַיְלָדִים" שְׁלָכֶם, תִּרְאוּ לְחַתֵּנָם בְּגִיל צָעִיר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִיְדֵי חֻטָּאִים וְעוֹנוֹת. וְאִם אַתֶּם רוֹאִים שֶׁהַיְלָדִים מִחְצִיפִים פְּנֵיהֶם נִגְדָּכֶם, תִּדְעוּ שֶׁהֵם רוֹצִים לְהַתְחַתֵּן, אֲבָל מִתְבַּיִשִּׁים לְבַקֵּשׁ מִכֶּם, וְלִכֵּן הֵם מִתְחַצְּפִים. אֲבָל פְּנִימִיּוֹת לְבָבְכֶם זּוֹעֶקֶת אֲלֵיכֶם: "אָבָא, אָמָא! תִּחַתְּנוּ אוֹתִי! כִּי אֵינִי יְכוּל לְסַבֵּל כְּכֹר אֶת הַרְהוּרֵי הָעֲבָרָה שֶׁנִּכְנָסוּ בִּי, אֶת הַמַּחְשְׁבוֹת וְהַרְהוּרִים הַרְעִים וְהַמְגַנְוִים שֶׁמַּעֲקָמִים וּמְסַבְּבִים אֶת מַחֲי!" וְלִכֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! תִּמְסְרוּ אֶת נַפְשְׁכֶם בְּעִבּוֹר זֶה, וְאַל תִּסְתַּכְּלוּ

נחת מהילדים

קמז

מה שבגני-אדם יגידו, כי אם הילדים שלכם יתקלקלו וינדודו, ויצאו לתרבות רעה, ויפלו במלכדת של נאוף, שקוץ, תעוב וזהום, וילכו במקומות המטנפים, עד שיקחו סמים, רחמנא לישזבן, אז תהיה הבושה הרבה יותר גדולה, מאשר אתם צריכים עכשו לתרץ לקרובי המשפחה, למה אתם מחתנים אותם בגיל צעיר?! ולמה אתם ממחרים כל-כף, הרי הם עדין קטנים?! חוסו וחמלו על בניכם ובנותיכם, אם אתם רוצים שיהיה לכם "נחת מהילדים", תחתנו אותם בגיל צעיר, ותשמרו מאד מאד לא לשלח אותם לפנימיות, אשר שם הוא מקור הזהמה והטמאה, די רק בתלמיד אחד או בתלמידה אחת מקלקלים, שמקלקלים את כל הכתה, וזה מעשים שכיחים שבכל יום ויום.

ולכן, בני ובנותי היקרים! חמלו ורחמו על בניכם ובנותיכם, תחזקו ותעודדו אותם, ותדברו אתם, שבדעתכם לחתנם בגיל צעיר, ושלא ידאגו, ותשתדלו לעזור להם. כי באמת זו הצדקה הכי גדולה, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (כתבות ג): העושה צדקה בכל עת, זה הנין ומפרנס את בניו ובנותיו כשהם קטנים. במקום שתזרקו צדקות על ימין ועל שמאל, תעזרו קדם לבניכם ולבנותיכם, אשר הם בפשר מבשרכם, הם מדמיכם, ואם אתם רוצים "נחת מהילדים", תמסרו

נפשכם לעזר להם, כי הם עדין קטנים וצעירים, ואם תציתו אותי בדבר זה, לא תתחרטו — לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ד.

בני ובנותי היקרים! אם אתם רוצים שיהיה לכם "נחת מהילדים", תמיד תדברו רק מהקדוש-ברוך-הוא דבורי אמונה והשגחה פרטית, כי הדבור שמדברים ממנו יתברך, מוריד את השכינה בעולם; כי באמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ומה שבני-אדם אינם מדברים מהקדוש-ברוך-הוא, מזה נגרמות להם כל הצרות שבעולם. ולכן אם אתם רוצים שיהיה לכם "נחת מהילדים", ראו להתמיד בדבור של אמונה, לדבר הרבה בבית ממנו יתברך, ולספר ספורי צדיקים וספורי השגחה פרטית, וזה יעזר לכם, שיהיה לכם "נחת מהילדים". כי בעתים הללו הפכירות והאפיקורסות מתפשטות בעולם, וצריכים רחמים רבים שלא ילכדו הילדים שלכם בין אלו הרשעים וקלי עולם, אשר עושים שמות וחרבן בעולם, ולכן אני מאד מבקש אתכם, אהובי, בני ובנותי היקרים! חמלו ורחמו על ילדיכם, ותמסרו את נפשכם לדבר בבית רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, ותשמרו

את עצמכם מאד לא לדבר דבורי כפירות ואפיקורסות, מפל שפן וכל שפן, שאל תכניסו בביתכם עתונים מזהמים של נאוף, שקוץ ותעוב ותמונות תועבה ודברי בלע וכפירות ואפיקורסות נגדו יתברך. ומפל שפן וכל שפן שלא ימצא בביתכם הפלי משחית הנקרא טלוויזיה או וידיאו או שאר כלי טמאה, הממלאים את המח והדעת עם כפירות ואפיקורסות, ונאוף, שקוץ, תעוב וזהו.

וראו, בני ובנותי היקרים, כי הזהרתם! ואל תאמרו אחר-כך: חבל שלא שמענו בקול הצדיק האמת שהזהירנו להחדיר בילדים אמונה פשוטה בו יתברך, כשהם עדין קטנים. כי באמת הענין של אמונה, זה צריכים להחדיר בילדים כשהם עדין פשוטים, ותמיד לדבר רק ממנו יתברך, ובבית צריכה להיות אורה של אמונה ודבקות הבורא יתברך שמו, ואל תחשבו שהילדים קטנים, אלא כל מה שהם לומדים בעת קטנות, נחקק בדעתם ובמחם. ולכן ראו מה לפניכם, ותמיד תדברו רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, ותספרו להם ספורי צדיקים, וכן תספרו להם את הנסים והנפלאות שעשה עמכם הקדוש-ברוך-הוא, שדברים אלו עושים רשם גדול עליהם. ואל יקל בעיניכם דבר זה, כי כל ה"נחת מהילדים" תלוי רק כפי שמחדירים

בָּהֶם אָמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַכֶּכֶת. וְלָכֵן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים!
 רְאוּ לְהִתְחַזֵּק בְּיָתֶר שְׂאֵת וּבְיָתֶר עֹז, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּרְוּ רֵב
 נַחַת מִבְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, כִּי כְּשֶׁמְחַדְרִים בְּיַלְדִים אָמוּנָה
 כַּבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמִלְמָדִים אוֹתָם, אֲשֶׁר כָּל מֵה
 שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, הַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְאִין שׁוֹם עֲצָה
 אַחֲרַת רַק לְדַבֵּר עִמוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִלְּפָנָיו,
 זֶה מֵה שְׂיִצִּיל אֶת הַיְלָדִים מִרְדַּת שַׁחַת. וְלָכֵן, אִם
 רְצוֹנְכֶם, שְׂיִהְיֶה לָכֶם "נַחַת מִהַיְלָדִים", רְאוּ לַעֲשׂוֹת כָּל
 מִיָּנִי פְּעֻלוֹת שְׁבַע־עוֹלָם לְחֻזֵּק וּלְעוֹדֵד וּלְשִׂמְחָה אֶת הַיְלָדִים
 כְּאָמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְתִרְגְּלוּ עֲצָמְכֶם לְדַבֵּר פְּתוּחַ
 כַּבִּיט רַק מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאִז תִּזְכּוּ שְׂיִהְיֶה לָכֶם
 "נַחַת מִהַיְלָדִים"; אֲשֶׁר־מִי שְׂאִינוּ מְטַעֵה אֶת עֲצָמוֹ
 בְּעֵתֵם הַלְלוּ, וְאִז טוֹב לוֹ כָּל הַיָּמִים.

תם וְנִשְׁלַם, שְׁבַח לְאֵל בּוֹרָא עוֹלָם!

קוֹנְטְרָס

חֲנוּךְ טוֹב

בו תבאר דרך קלה ונעימה לכל מחנך, שיידע
איך לחנך את התלמידים בנקל, ולהמשיך את
לבכם אליו יתברך, ולהחדיר בהם אמונה
פשוטה, ולהקנות להם מדות טובות.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור גפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לרפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תוכב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר הַחֲנוּךְ הַכִּי טוֹב זֶהוּ
חֲנוּךְ עֲצָמַי, כִּי הַמְּחַנֵּךְ מְסַתְּפֵל תָּמִיד לְדַגְמָא עַל
הַמְּחַנֵּךְ.

(אמרי-מוֹהֲרָא"ש, חֵלֶק ב', סִימָן תרפג)

קונטרס

חננוף טוב

מחננוף יקר! עליך לדעת, כי החננוף הוא היסוד והעקר ביהדות, אין דבר חשוב הימנו, וכמה שנדבר ממנו — לא נספיק, כי חננוף טוב הוא ערבה לעתיד עם ישראל. וכפי שמחנכים את הילדים פשהם בקטנותם — כך יגדלו. עבודת החננוף היא העבודה הקשה ביותר, אף גם המשלמת ביותר — הן בגשמיות והן ברוחניות. בגשמיות — כשזוכים להעמיד תלמידים מחנכים, ונהנים מן הפרות הערכים שקצרו, עדים לתוצאות מניבות הפרי, אין עוד תענוג גדול יותר מזה, כי אדם רואה שהשקיע, זרע בדמעה, וגדלו, צמחו השתילים, וזכה לקצר ברננה. מכל שכן ברוחניות, כשזוכה לחננוף ילדי ישראל באמונה פשוטה בהקדוש-ברוך-הוא, ומזכה אותם במצוות, והם גדלים, ברוף השם, יהודים קדושים וטהורים, בעלי דרך ארץ

ומדות נעלות, יראי שמים ויראי חטא, השכר על זה בעולם הבא — אין לתאר ולשער כלל. הנה יעשה אדם כל מיני מאמצים בעולם הזה לקרב יהודי אל הקדוש-ברוך-הוא, וכשזוכה למלא פסופו זה, הוא הכי מאשר. ומלמד ומחנף יש לו פתה שלמה של נשמות ישראל, ויכול בעת ובעונה אחת לקרב מנין אחד או שני מנינים וכו' אליו ותברך, היש זכות גדולה מזו?! היש אשר רב מזה?! ואף פעם אי אפשר לדעת מי יצא מילדים אלו, לאילו גדולי ישראל יצמחו, קדושים וטהורים, שיאירו את עיני ישראל.

לזאת, צריך להזהר מאד בחנוף, ולהשקיע בו הרבה שיהיה מיחד במינו, ורק מי שחש עצמו ראוי ומתאים להיות מחנף — יעסק בזה, ולא מחמת שאין לאדם פרנסה, הלך ונעשה מחנף ילדי ישראל, אשר זהו בבחינת מה שאמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא כא:): 'העושה מלאכת ה' רמיה' (ירמיה מת, י), זה סובב על מחנף שאיננו מתאים לתפקידו, וכשאין רואים, באין יודעים מזניח את מלאכת הקדש זו. ומחמת זאת הקפיד רבנו ז"ל מאד, שלא להיות מלמד (עין חיי-מוהר"ן, סימן תקצא); כי על המלמד מנחת אחריות גדולה מאד. וכך אמר רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן רמ): אם פלוני עושה משא ומתן, וגוזל, חלילה, את חברו מחמת אנס איזה

דבר שבוש גדול אחד או שנים, מחמת שלא יכול לזקוק על פרוטה אחת, בודאי מוחל לו, אבל השעה שמבטל מלמודו, אף ששכרה מועט מאד, בודאי אין בעל-הבית מוחל בשום אופן; כשנוטלים מילד את זמנו, כשאין המלמד מנצל כל רגע ורגע מזמן התלמידים בעבור חנוכם הטהור, ומבלה את זמנם בעסוקיו הוא וכדומה, הרי זה גזל ואינו יכול להשיב.

על כל מחנף לידע, שילדים אוהבים בדרך פלל כבוד, יש להם שכל קטן, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רב): כל מי ששכלו קטן ביותר, רוצה יותר כבוד; ילד רוצה שיגביהו ויפארו אותו, יגדילוהו וישבחוהו, יתנו לו מחמאות, ואם אכן מעניקים את זאת לילד, הרי גדלה דעתו ומתפתחת להפליא, ורק בצורה כזו יכולים לחנף כראוי. רבנו ז"ל הקפיד מאד לא להכות ילדים, ואמר, שבטוב יכולים לפעל הרבה יותר מאשר ברע. ואם רואים שפעלו פעם ברע, צריכים לדעת שאם היו הולכים בטוב, היו פועלים הרבה יותר בנקל. כמובן אין הדבר קל למעשה, כשעומדים לפני פתח מאכלסת בילדים, והם מוציאים מהדעת, מרגיזים ומעלים את חמת המחנף, אזי לא בנקל להתגבר ולהתאזר במדת הסבלנות כלפיהם, וכאן עלולות לצוץ הבעיות.

עליך לדעת, מחנף יקר, כי העצבים נובעים מחמת שאדם לא ישן ולא אכל די צרכו. לזאת על כל מחנף לישן כדבעי, ולאכל פת שחרית — כמוכא בשלחן ערוך, ולא — נעשה רגזן וכעסן, ומוציא עצביו על הילדים. טבע של ילדים ששובבים הם, וזהו טבע טוב מאד, כי אוי לו לילד שאיננו בעל מרץ, ואינו פעיל די הצורך, אשר עלול להיות שאיננו בקו הבריאות, חס ושלום, ותפקודו או התפתחותו המוטורית אינם פשוטה. אך על המחנף לידע איך לנתב ולתמך עמהם, ולכוננם ולהעלותם על דרך המלך. כי כאמור חנופה זו עבודה מרפבת מאד, והיא מעבודת קדש הקדשים, באשר זהו ערבה לעתיד של כלל נשמות ישראל, ואם חנופה בכלליות בעולם חשוב כל-כף, על אחת כמה וכמה באין ערך כלל, צריך להיות החנופה חשוב אצלנו ויהיה עקר מענינו. וכמו שאומרים חכמינו הקדושים על אחז, שנעל בתי כנסיות ובתי מדרשות (עין אסתר ובה פתיחתא יא), וכיצד? כי כף גמר בדעתו: אם אין גדיים — אין תישים, אם אין תישים — אין פלוס; אם אין תלמידים — אין חכמים, אם אין חכמים — אין בתי כנסיות ובתי מדרשות ואין פלוס וכו'. וכך הצליחו הערב-רב להעביר מליונים על הדת, וכלנו חלק מהם, לזאת אי אפשר לתקן את זאת, אלא על-ידי תשובת המשקל, מה שאני לא חנכתי כפי שצריך, עתה אני שב

בְּתִשׁוּבָה, וְהַתְּקוּן הַגָּדוֹל בְּיֹתֵר בְּשָׂבִילִי — שְׂאֵהֶיָּה
 מְחַנֵּךְ וּמְלַמֵּד. כַּמּוֹבֵן, מִי שֶׁשָּׂחַשׁ שְׂאֵינוּ מִתְּאִים לַתְּפִקִּיד
 — יִשְׂאִינּוּ לְאַחֲרִים, וְאֵל יִתְהַדֵּר בְּאַדְרַת שְׂאִינָה כְּפִי
 מִדְּתוֹ, כִּי לֹא כָּל אֶחָד מְסַגֵּל לָזֶה, בְּאֲשֶׁר עֲצִבֵי הָאָדָם
 חֲלָשִׁים מְאֹד, מִחֲמַת פְּגְעֵי וּמִקְרֵי הַזְּמַן, שֶׁעוֹבֵר עָלָיו
 מֵה שֶׁעוֹבֵר; לָזֶה אֵין שְׁלוֹם-בַּיִת, לָזֶה אֵין פְּרִנְסָה, לָזֶה
 אֵין דִּירָה, זֶה סוֹבֵל מֵהֵילָדִים, זֶה אֵין לוֹ יְלָדִים, וְכֵן
 גַּעֲשֵׂה אָדָם רַגְזוֹן, עֲצִבְנִי, מְרִיר יוֹם, סֵר וְזַעַף. אִךְ מְחַנֵּךְ
 צָרִיךְ עֲצִבֵי בְּרִזָּל, סְבָלָנוּת וְשׁוֹב סְבָלָנוּת וְשׁוֹב סְבָלָנוּת.

עֲלֶיךָ לְדַעַת, מְחַנֵּךְ יָקָר, כִּי יְלָדִים קְטַנִּים טְבוּעַ
 בָּהֶם שֶׁכֵּל בְּדִיוֹק כְּפִי הַמְּבַגְרִים, אִךְ זֶה אֲצֵלֶם בְּכַח וְלֹא
 הַתְּפַתַּח עֲדִין, כִּי לֵילֵד שֶׁכֵּל שְׁלֹם כַּמְּבַגֵּר מִמֶּשׁ. וְלִכֵּן
 מְצַלִּיחַ לַעֲלוֹת עַל עֲצִבֵי הַמְּחַנֵּךְ, לְאַחַר שֶׁמְגַלֶּה בּוֹ
 נִקְדוּת תְּרַפָּה, עַד שֶׁמוֹצִיאֻ מִדְּעַתוֹ מִמֶּשׁ. וְאִם הַמְּחַנֵּךְ
 מִתְּפַעֵל מִמֶּנּוּ, אֲזִי יִמְשִׁיךְ הַיֵּלֵד לְמַרַר אֶת חַיָּו, וְיִסִּית
 אִךְ אֶת שְׂאָר יְלָדֵי הַכֶּתֶה כְּנִגְדּוֹ, אִךְ אִם הַמְּחַנֵּךְ חָכֵם
 וּפְקִיחַ וּמַעֲלִים עֵין, [כִּי לֹא כָּל דְּבָר שֶׁעוֹשֶׂה הַיֵּלֵד
 צָרִיכִים לְשִׁמְעַ וְלִרְאוֹת, וְאִם אֵינָה תְּלַמִּיד שֶׁחַק, אוֹ עוֹה
 פְּנָיו וְכַדוּמָה, אֵין צָרִיכִים לְשִׁית לֵב], הַיֵּלֵד יִנְסֶה פָּעַם
 פְּעַמִּים וְכוּ', וּכְשֶׁרוֹאֶה שְׂאֵין הַתִּיַחְסוּת לְמַעֲשָׂיו, וְאֵינוּ
 מְקַבֵּל תְּשׁוּמַת לֵב עַל זֹאת — יַחְדֵּל מִמַּעֲלָלָיו. אִךְ בּוֹ
 בְּרַגַע שֶׁהַצִּלִּיחַ לְהוֹצִיא אֶת הַמְּחַנֵּךְ מִכְּלָיו, יוֹדַע שֶׁנִּצַּח

בַּמַּעֲרָכָה, וְתַכְף-וּמְיָד יִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו חֶבֶר נוֹסֵף, שְׁגַם-כֶּן
מַחֲפֵשׁ תְּשׁוּמַת-לֵב, וְגַם הוּא יִנְסֶה לְהַעֲלוֹת אֶת חֶמֶת
הַמְּחַנֵּף, וְחֹזֵר חֲלִילָהּ. הֵגַם שְׁאִין זֶה דָּבָר קָל לְהַעֲלִים
עֵין, וְקָל יוֹתֵר לְהַתְּעַצֵּב וְלַצֵּאת מֵהַפְּלִים וּלְאָבֵד
עֲשָׂתוֹנוֹתָיו, וְלִילֵךְ מִמְרָמֵר, וּבְמַחֲשָׁבוֹת — מַה לִּי כָּל
הַמְּלַמְדוֹת הַזֵּו וְהַהֲתַעֲסָקוֹת עִם הַיְלָדִים, טוֹב יוֹתֵר לִילֵךְ
לְבֵיתִי וְשָׁלוֹם עָלַי נִפְשִׁי. אֵךְ זֶו טְעוֹת שֶׁל רֵב בְּנֵי-אָדָם,
בְּחֻשְׁבָם שֶׁמְלַמְדוֹת זֶו עֲבוּדָה קָשָׁה מְכַל, וְנִדְמָה לָהֶם
שְׁמוּטָב לְהִיֹּת סוֹחֵר אוֹ בְּעַל חֲנוּת וְכִדּוּמָה, אֲשֶׁר
בְּאַמַּת בְּמִסְחָר וְכִדּוּמָה יֵשׁ צָרוֹת גְּדוּלוֹת בְּהֶרְבָּה,
וְיִסּוּרִים גְּדוּלִים פִּי כְּמָה, אוֹלֵי כֶסֶף מְרוֹיַחִים יוֹתֵר, אֲכַל
עֲגַמַת נֶפֶשׁ וְחֲלִישׁוֹת הַדַּעַת יֵשׁ לְסוֹחֵר אוֹ לְבַעַל מִפְּעַל
הֶרְבָּה יוֹתֵר מִמְּלַמֵּד תִּינוּקוֹת. כִּי בְּהַתְּעַסְקוֹ עִם יְלָדֵי
יִשְׂרָאֵל, כָּל רָגַע וְדָקָה שְׁמֵדְבָר עִמָּהֶם אָמוּנָה וְתוֹרַת ה',
מְקִיִּים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבַנְיָד" (דְּבָרִים ו, ז);
וְאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִנְהֶדְרִין יט:): כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת
בֶּן חֶבְרוֹ תוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכֶּתוּב כְּאֵלוֹ יְלָדוֹ; וּמְלַבֵּד
זֹאת, הוּא בְּעַצְמוֹ מְדַבֵּר מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמְמַשִּׁיף
אוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּזֶה הָעוֹלָם, אֲזַי בּוֹדָאֵי יִקְבַּל אֶת שְׁכָרוֹ
עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם.

וְעֲלֵיךְ לְדַעַת, מְחַנֵּף יָקָר, שְׁמַנְסִים אֶת הַמְּלַמֵּד בְּזֶה
הָעוֹלָם, בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים וּמְרִים, אִם יִנִּיחַ אֲמָנוּתוֹ

ויעזובנה; כי הסמ"ך-מ"ם פוחד מאד מתינוקות של בית רבן, באשר אם יש מלמדים יראי ה', המחדירים בילדים אמונה פשוטה בהקדוש-ברוך-הוא, אין לו כבר מה לעשות כאן, ומכל שכן כשמחנכים מקטנות, מגיל למוד אל"ף-בי"ת עד בר-המצוה — לאמונה ברוחה ומזככת בו יתברך, ליראת שמים וחשק התורה, למדות טובות ולדרך ארץ, וכך נכנס הילד בעל המצוות, אזי הרגו את הסמ"ך-מ"ם, פשוטו כמשמעו, ואין לו כבר מה לעשות בזה העולם בינותם. לזאת, יוציא את כל חציו על המלמד והמחנך, וינסה לשברו, על-ידי שיכניס בו מחשבות שפרנסת המלמד בצמצום גדול מאד וכו'. וכך מצינו אצל יעקב אבינו, שפא המלאך להאבק עמו, "וירא כי לא יוכל לו, ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו" (בראשית לב, כה). אומר על זה התקוני-זהר, שראה שאינו יכול לתפס את יעקב, אזי נתן מכה לתומכי אוריתא, לאלו שמסיעים ללומדי תורה, הינו לעשירים; שהעשירים לא יתמכו בתורה, ויתנו לכל מיני הבלים אבל לא לתלמידי חכמים ולחזיק התורה, זה אשר פעל הסמ"ך-מ"ם, שפרנסתו של מלמד תינוקות תהא צולעת, אין זו משפחת גבוהה כשל בעל מפעל או חנות וכו'. אבל, עליך לדעת, מחנך יקר, שהעגמת נפש והצער והיסורים שיש לסוחר או לבעל חנות, זה אין לתאר ולשער כלל, ואף שטבע

בְּנֵי-אָדָם לְקַנֵּא בְּסוֹחְרִים וְכַדוּמָה, בְּחֻשְׁבָם — הִנֵּה
לְפָלוּנֵי יֵשׁ מִפְּעַל גְּדוּל, וְרַבּוּי סְחוּרָה הַמּוֹלִיכָה מֵהֶכָא
לְהֶתֶם וּמֵהֶתֶם לְהֶכָא, וְנוֹסֵעַ נְסִיעוֹת, וְעֹסְקֵי עֲנָפִים, אוֹ
פְּלוּנֵי בְּעַל חֲנוּת גְּדוּלָה, וְלְקוֹחוֹתָיו רַבִּים הֵם; אַךְ
הַמִּסְתַּפֵּל בְּעֵין אֲמַת, יוֹדֵעַ בִּידִיעָה בְּרוּרָה וּבִהְפָּרָה
מִלְּאָה, כִּי לֹא שָׁפַר חֶלְקָם שֶׁל בְּעָלֵי עֲסָקִים, וְנִתְקַיֵּם
בָּהֶם (אָבוֹת ב, ז): "מְרַבֵּה נְכָסִים מְרַבֵּה דְאָגָה", וְאִישׁ
עֲסָקִים אֵינוֹ יָכוֹל לִישֵׁן בְּלִילוֹת, וּשְׁנָתוֹ טְרוּפָה עָלָיו,
חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִגְנָבוּ רְכוּשׁוֹ, אוֹ יִפְרָצוּ לְמִפְּעָלוֹ, וּבְעַל
הַחֲנוּת יָרָא פָּן יָקוּם לוֹ מִתְחַרָּה, וַיִּטַּל אֶת כָּל לְקוֹחוֹתָיו
וְכוֹי וְכוֹי, וּמִכָּל שִׁבְן כְּשֶׁמְכַר הָאָדָם סְחוּרוֹת, וְשָׁלְמוּ לוֹ
בְּהִמְחָאוֹת דְּחַוִּיּוֹת, וְנִתְגַּלָּה לְאַחַר זְמַן שָׁאִין עֲלֵיהֶם
כְּסוּי, וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְקַבֵּל אֶת הַכֶּסֶף הַמְּגִיעַ לוֹ, וּמָה
גַּם שֶׁהָעֵבִיר אֶת הַהִמְחָאוֹת הַלְּאָה וְהַלְּאָה, וְאֲנָשִׁים
מִתְדַּפְּקִים עַל דִּלְתוֹ לְקַבֵּל אֶת כְּסָפָם, אוֹ אִז מְאָבֵד אֶת
שְׁמוֹ הַטּוֹב, וְכָל מִפְּעָלוֹ אֲשֶׁר הֵקִים מִזֶּה שָׁנִים קוֹרֵס
תְּחַתּוֹ, וַיּוֹרֵד הוֹנוֹ לְטַמְיוֹן, וְנִכְנָס בְּחוֹבוֹת שֶׁל מְלִיוֹנִים
— אֵין לְתַאֵר אֶת גְּדֹל צַעְרוֹ. עַד שֶׁבְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים,
יִשְׁנֵם אֲנָשֵׁי עֲסָקִים, בְּעָלֵי מִפְּעָלִים גְּדוּלִים שֶׁשֶּׁשְׁטוּ רִגְלֵם,
וְאָבְדוּ עֲצָמָם לְדַעַת, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וְהִכַּל מִחֲמַת בְּעָלֵי
הַחוֹבוֹת שֶׁסָּבְבוּ אוֹתָם, וְהִצְעֵר וְהִעֲגַמַת נֶפֶשׁ שֶׁהָיוּ מִנֵּת
חֶלְקָם. וּמָה גַּם שֶׁסּוֹחַר הַנוֹסֵעַ נְסִיעוֹת, מְסַכֵּן עֲצָמוֹ,
נֶעֱדָר מֵהַבֵּית זְמַן רַב, נִפְרָד מֵאִשְׁתּוֹ וַיִּלְדָּיו יָמִים רַבִּים,

ואם שָׁב וְלֹא שָׁגְשָׁגוּ עֶסְקִיו, אָזִי מִתְעַרְעֵר גַּם שְׁלוֹם-
 בֵּיתוֹ וְכוּ', וַיִּשְׁנֶם יְסוּרִים וְצָרוֹת נוֹסְפוֹת הַפּוֹקְדוֹת בְּעַלְי
 מִפְּעָלִים, אֲשֶׁר הַפּוֹעֲלִים מְסַבִּים מוֹרֵת רוּחַ וְאִכְזָבוֹת
 לְמַעֲבִידֵם; אֱלוֹ מְאַחֲרִים לְעִבּוּדָהּ, אֱלוֹ גּוֹנְבִים לְחִיקָם
 בְּאֵין רוּאִים, אֱלוֹ עוֹזְבִים אֶת הָעִבּוּדָה קִדְם סִיּוּמָה וְכוּ'
 וְכוּ', אוֹ בְּעַל חֲנוּת, שְׁלֹא הִצְלִיחַ לְמַכּוֹר אֶת סְחוּרְתוֹ,
 וְרוּאָה שְׁלֹכַל הַחֲנִיּוֹת סְבִיבוֹ נִכְנָסִים לְקוֹחוֹת, וְאֶצְלוֹ אֵין
 אִישׁ בָּא, וְהַקּוֹנִים נֶעְדְּרִים, אִף שְׁחֲנוּתוֹ מְסֻדְרֵת בְּטוֹב
 טַעַם וְדַעַת — אֵיזָה צַעַר יֵשׁ לוֹ? ! הָעֲגָמַת נֶפֶשׁ אוֹכֶלֶת
 בּוֹ בְּכָל פֶּה, עַד שְׁלִבְסוּף צָרִיף לְהַחֲזִיר אֶת הַסְּחוּרָה
 לְסוּכְנוֹ וְכוּ'. וַיֵּשׁ אֲשֶׁר בָּאִים קוֹנִים רַבִּים לְחֲנוּת,
 וּמְבַלְבְּלִים אֶת הַמַּח, שׁוֹאֲלִים וּמִתְעַנְיָנִים, סוֹקְרִים
 וּמְחַפְּשִׁים, מַעֲלִים וּמוֹרִידִים, מוֹדְדִים וּמְנַסִּים, וּלְבַסּוּף
 מְאוּמָה אֵינָם קוֹנִים וְכוּ' — אֵיזוֹ אִכְזָבָה הִיא לוֹ, וְכַמָּה
 עֲגָמַת נֶפֶשׁ נִגְרָמָה לוֹ? ! וְלֹא כָּל שָׂכֵן, מִי שֶׁעֶסְקוֹ עִם
 נָשִׁים, אֲשֶׁר אָמְרוּ עַל זֶה חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קְדוּשֵׁין פּב:):
 כָּל שֶׁעֶסְקִיו עִם נָשִׁים סוּרוֹ רַע; וְכֵן בְּעַל מַכְלֵת אוֹ
 צָרְכָנְיָה וְכִדּוּמָה, אֲשֶׁר הַקּוֹנִים מְסַבִּים לוֹ עֲגָמַת נֶפֶשׁ
 רַבָּה, מְשִׁיבִים לוֹ מְזוֹן מְקַלְקֵל, מִתְאוּנְנִים עַל מְצַרְכֵים
 לְקוֹיִים וְכוּ' וְכוּ', כָּל אֱלוֹ רַק מְסַפֵּר דְּגַמְאוֹת בְּעֶסְקִי
 עוֹלָם הַזֶּה, שְׁמִתִּיגְעִים בָּהֶם הַרְבֵּה בְּטָרְחוֹת וּבְהִנְעוֹת,
 בְּצַעַר וּבְיִסוּרִים, עַד שְׁמִשְׁיָגִים אֶת הַכֶּסֶף, וְלֹא אַחַת
 קוֹרָה שְׁכָל הַיְגִיעוֹת הִלְכוּ לְרוּחַ וְלָרִיק, וּבְפִרְנָסוֹת

ובמלאכות אלו אין לך לא עולם הזה ולא כל שפן עולם הבא; אף מלמד תינוקות של בית רבן, המתעסק עם ילדים, אשר כל רגע ודקה הוא מקיים מצוות עשה, כי דבוק בהקדוש-ברוך-הוא, זוכר ממנו יתברך; אשר אין שָׂכַר בעולם לשלם על כָּהֵן, שְׁנַטַּל גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְקָרַבם אֵלָיו יתברך. וכמו שאומר הזהר (עין ח"ב קסט): על רבי שמעון בר יוחאי, שהלך עם תלמידיו, והגיעו לעיר, אמר להם, שהולך לראות את השכינה, אנפי ינוקתא, פני תשב"ר, שעליהם השכינה שורה — זה ברוחניות; ואף בגשמיות — יושב בכתה, שר עם הילדים, נמצא בחדר נעים וממזג וכו', שותה מעט תה להרוות גרונו הצחיח וכו', יש לו ספוק והנאה שמצליח, שהכתה פורחת, אף שהילדים שובבים, זוכה לעשות מהם 'בני-אדם', אשר אין לך תענוג גדול מזה.

לזאת עליך לידע, מחנך יקר, כי עקר הצלחת המחנך העוסק עם ילדים, שלא להסתפל עליהם כילדים, אלא זה ר' ברוך, זה ר' שמעון, זה ר' שלום וזה ר' יצחק, ילד קטן בן חמש, שש, שבע וכו', אבל זה הקטן חכם גדול יהיה. ולכן המחנך צריך לכבד את כל תלמיד ותלמיד, ולהוריד עצמו אליו, ויזהר אף פעם לא להעליבו, כשם שאינו פוגע בחכם גדול, אלא יהיה בעל סבלנות גדולה עמו, ואז מרגיש הילד לפתע פתאם שהוא

שְׁוֹה לְמַשְׁהוֹ, הַמְחַנֵּךְ מְסַתְּפֵל עָלָיו כְּעַל בֶּן-אָדָם, חָשׁ בְּקִיּוּמוֹ, אֲשֶׁר זֶהוּ כְּבֹר חֲצִי פְתָרוֹן; כִּי הַיֵּלֶד אֵינוֹ מְקַבֵּל תְּשׁוּמַת לֵב בְּבֵית, הַהוֹרִים עֲצָבָנִים, לְאֵב אֵין הוֹלֵךְ בְּפִרְנֶסָה, וּמוֹצִיא עֲצָבָיו עַל הַיֵּלָדִים, הָאֵם מְטַפֶּלֶת בַּיֵּלָדִים, וְכַעֲסָנִית הִיא וְכוּ', וּמְכַל שֶׁפֶן אִם בַּעֲלָה אִישׁ בְּלִיעַל וּמִשְׁפִּילָה וְכוּ', אוֹ חֵס וְשְׁלוֹם, כְּשֶׁמַּגְבִּיהַ יָדִים, נִמְצָא — מִי סוֹבֵל? הַיֵּלָדִים — אֵין לָהֶם תְּשׁוּמַת לֵב בְּבֵית; לְזוֹאת מְחַפֵּשׁ הַיֵּלֶד תְּשׁוּמַת לֵב אֲצֵל הַמְּלַמֵּד, אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִבּוּרוֹ אֵב וְאֵם, וְהַמְחַנֵּךְ יְכוֹל לְקַנּוֹת לוֹ כְּאֵן יֵלֶד, אֲשֶׁר לֹא יִשְׁכַּחֲנוּ לְעוֹלָם, עַל שֶׁעָזְרוּ וְשִׁקְמוּ וְהַעֲלִהוּ עַל דֶּרֶךְ הַמְּלִיךְ.

לְזוֹאת, עָלֶיךָ לְדַעַת, מְחַנֵּךְ יָקָר, כִּי מְלַמְּדוֹת הִיא מְעַבֹּדֶת קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים, וְתַכְלִית כָּל הַתְּכַלִּיתִים וְתַקּוֹן כָּל הַתְּקוּנִים, וְאֵם הִיא כָּל אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַמְּלַמְּדוֹת זֶהוּ הַתְּקוֹן לְכָל הַחֲטָאִים, כֹּלָם הֵיוּ נַעֲשִׂים מְלַמְּדִים; אֲבָל הַסֵּמ"ךְ-מ"ם מְפַחֵד מְאֹד מְמַלְּמֵד יָרָא שְׁמַיִם, וְלִכֵּן מְסוֹבֵב כָּל מִיּוֹנֵי סְבוּת לְמַנַּע אֶת הָאָדָם שְׁלֹא יַעֲסֹק בְּמַלְאכַת הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, תַּחֲלָה, כְּאֲמוֹר לְעִיל, גָּתֵן מִכָּה לִיעֶקֶב בִּירוֹכוֹ, אֲשֶׁר אֵלוֹ הַתּוֹמְכֵי דְאוֹרֵייתָא, וְגַרְם שְׁיִתְּנוּ כְּסָפִים לְכָל מְקוֹם, אֵךְ לֹא לְמְקוֹם שְׁמַלְמְדִים אֶת הַיֵּלָדִים לְאַמוּנָה וְכוּ'; עִם כָּל זֹאת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִי פְּרִטִית, וְאֵם מְלַמֵּד

עושה עבודתו לשם שמים, ומתאזר בסבלנות של ברזל כלפי התלמידים, יקבל שפע רב ממנו יתברך, ואף שינסוהו בנסיונות קשים ומרים, אבל אם תהא לו סבלנות, ובפרט שיבקש מהתלמידים שיתפללו עליו, אזי תהיה לו ברכה גדולה — זהו בגשמיות. וברוחניות — בודאי שיוזכה לרב טוב הצפון.

מחנה יקר, איעצה יצאה קלה כיצד לחנוך את הילדים. כי כלל זה אומרים חכמינו הקדושים (סוטה מז.): 'שמאל דוחה וימין מקרבת'; הינו מחד גיסא כפי שאומר התנא (כתבות קג.): זרק מרה בתלמידים; הינו על התלמיד לדעת, שזה הרבי שלו, ויהי "מורא רבך כמורא שמים" (אבות ד, יב); שעליו לפחד מרבו כמו שפוחד ממנו יתברך. לא יראת הענש — פן יפנו, אלא יחוש שהוא יתברך נמצא פה, על-פן ינהג בכבוד גדול כלפי רבו. ואיך יכול לזכות לזה? אם המלמד מתחס אל התלמיד, מתחשב בו, בקיומו, מכבודו, מיקרו את האלקות שבו, יודע כי "ומתלמידי יותר מפלן" (תענית ד), אף ישמר על המרחק הראוי בינו לתלמיד, וישמר על ערך עצמו, אף יכעס עליו ויזרק בו מרה בעת הצורך, אזי התלמיד יינק את הכבוד מהמלמד, ואף הוא ייקרו ויכבודו, ויהי מוראו עליו כמורא שמים. אבל אם המלמד יזלזל בערך התלמיד, וכן יטשטש את המרחק

בינו לבינו לגמרי, ויזלזל בערכו הוא אצל התלמיד, ויתנהג עמו פחדר ומטה, והתלמיד ירפב עליו, כיצד יקום המלמד לפתע, וירצה שהתלמיד יכבדו?! אין זה הולך ביחד. לכן מובא, שאסור לאכל בפני התלמידים, או לעשות דבר שיעורר זלזול במלמד, שלא יראנו התלמיד בשפלות, אשר אז יורד חנו בעיניהם; על המחנה לכבד עצמו, ולנהג כנאה למעמדו, ולא לתן פתחון לתלמיד לזלזל בו ולדרסו, אשר זה בכלל 'שמאל דוחה'; הינו שלא ימשכנו התלמיד במעילו או במגעותו, ולא יקל בכבודו; אף שצריכים להעניק את כל האהבה לתלמידים, אף עליהם לידע את הגבול, ולשמר על המרחק הראוי בינם לבין המלמד, ולבל יסחבו בבגדיו וכו', כי אם יתיר המלמד קרבה יתר על המדה, אזי יאבד כל שליטה ורסן, עד שיטלו התלמידים את המושכות לידיהם, ויקפצו על ראשו. ויגררו את כל הכפה אחריהם. לזאת, עקר העצה בחנוך הילדים — להסתפל עליהם במבט תקיף, שיקבלו מורא נאות וכבוד כלפי המלמד, [אך לא להכותם, חס ושלום], ואחר שמקבלים מורא וכבוד כלפיו, ממתנים את התקיפות, ומחייכים ומסבירים ומבהירים במאור פנים. ואם אין התלמידים מבינים, מבהירים שוב ושוב בסבלנות גדולה מאד, ואומרים להם: מי שאינו מבין, יגביה האצבע וישאל, ומסבירים להם, אשר אין זו

בושה לשאל, אלא הבושה הגדולה יותר לומר שמינינים כשאין מבינים. וכמו שמשפריים חכמינו הקדושים (ערוכין נד:) על רב פרידא, שהיה לו תלמיד קשה הבנה, ולמד עמו ארבע-מאות פעם כל דבר, וארע שפעם אחת אחר שהסביר לו ארבע מאות פעם, לא הבין, כי חשש שהנה הרבי הולך לאיזה מקום, והיה טרוד בזה, ולכן שכח הכל, וכא רב פרידא ושאלו, ואמר ששכח הכל, אזי למד עמו עוד ארבע-מאות פעם, והוסיפו לרב פרידא ארבע מאות שנים. למדים מכאן, עד כמה חשוב לחזור עם התלמידים בסבלנות אפלו פעמים אין מספר. וזו היתה מעלת רב פרידא, שידיע שעוסק עם נשמות. כי יש בזה חכמה עמקה מאד, איך ללמד ילדים; אף פעם אסור לילך עמהם בעצבים, כי לא יועיל כלל ועקר, יתרגז המחנך, יתעצבנו הילדים, ישתעמם המחנך וכן התלמידים, עד שיירצו לברח ממקום זה, ומאומה לא השיג בעמלו. יש ללמד תורת ה' באפן רציני מאד, ברצינות רבה ובסבלנות, בשלום ונחת.

עצה נוספת איננה יקר, אשר היא שיטה מועילה בעבודת החנוך: על הילד לצעק ולהגביה קולו בעת הלמוד, כי כשהמחנך צועק את החמר הנלמד, זה כבר יסוד הכשלוך. נתבונן, ראשית, בפתות הגבוהות,

וּגְלוּךָ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. בְּלִמּוּד חֲמִשׁ; נוֹתְנִים לְתַלְמִיד
 לְקֹרֵא פְסוּק, וְאַחֲר־כֵּן מְסַבֵּיר הַמְּחַנֵּךְ אֶת הַפְּסוּק,
 וְחוֹזְרִים תִּכְף־וּמְדֵד בְּצוֹתָא, אַחֲר־כֵּן תַּלְמִיד אַחֵר קוֹרֵא
 פְּסוּק שְׁנִי, וּמְסַבֵּיר הַמְּחַנֵּךְ, וְחוֹזְרִים כָּל־ם בְּצוֹתָא וְכֵן
 הֵלְאָה, בְּכָל פְּסוּק הַתַּלְמִיד אוֹמְרוּ תַּחֲלָה, וְכֵן הַמְּחַנֵּךְ
 אֵינּוּ צָרִיף לְצַעֵק וּלְבַבּוֹ כַּחוֹ — "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה"
 וְכוּ', אֲלֵא יְדַבֵּר הוּא בְּנַחַת, וְהַתַּלְמִיד יְצַעֵק אֶת הַפְּסוּק,
 הַתַּלְמִיד אוֹהֵב אֶת זֶה, וְצָרִיף לְהוֹצִיא אֶת קוֹלוֹ וְכַחוֹתָיו,
 וְכִמוֹ שֶׁאוֹמֵר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֵק א', סִימָן כ"א):
 עַל־יְדֵי צַעֲקָה מוֹלִידִים אֶת הַמַּחֲזִין; כִּי זֶה בְּרִיא בְּעִבּוֹר
 הַתַּלְמִיד — לְצַעֵק, וְזֶה נוֹתֵן חֲשֵׁק וְעִנְיָן לְתַלְמִידִים
 בְּשַׁעוֹר. וְכֵן עוֹבְרִים מִיֵּלֵד לִיֵּלֵד בֵּין כָּל יְלָדֵי הַכֶּתֶה,
 וְאַחֲר־כֵּן חוֹזְרִים וּמְשַׁנְּגִים שׁוֹב אֶת הַנִּלְמָד, וַיְכוּלִים
 לְגַמֵּר בְּנִקְלָא אֶת כָּל הַחֲמֵר שֶׁהִקְצִיבוּ לְאוֹתוֹ יוֹם, לְאוֹתוֹ
 שַׁעוֹר, וְלִסְיִים אֵט אֵט בְּמִשְׁפָּה הַשְּׁבוּעָה אֶת כָּל פְּרִשַׁת
 הַשְּׁבוּעָה. וְעַקֵּר הַשְּׁלֵמוֹת לְהַסְבִּיר בְּצוֹרֶה חֲזִיה וּמוֹחַשִׁית,
 עַד שֶׁנִּדְמָה לְתַלְמִידִים שְׂרוּאִים מִמֶּשׁ אֶת מֹשֶׁה רַבְּנוּ,
 וְשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁמֹּשֶׁה מְדַבֵּר עִם
 עִם יִשְׂרָאֵל, וְכֵן כָּל מְצֻנָה וּמְצֻנָה מִמְּחִישִׁים לִיֵּלֵד, עַד
 שְׁחִי וּמְרַגֵּישׁ אֶת זֹאת. וּבִפְרָט הַיּוֹם, שֶׁהַכָּל מְדַפֵּס
 וּמְצִיר בְּאִפְּן בְּרוּר וְלִהְפְּלִיא; הֵן הַמִּשְׁכָּן וְכִלָּיו,
 הַקְּרָבִנוֹת, ל"ט מְלֵאכוֹת, הַכָּל מוֹחַשִׁי מְאֹד, עַד שֶׁנִּחְקַק
 בּוֹ הַלְמוּד עִמָּק. וְכֵן מְרַגֵּישׁ הַיֵּלֵד שְׁאִין פְּנָאֵי לְלִיצְנוֹת,

וְאִם אִם מְנוּסָה פְּעַם פְּעַמִּים לְהַקְלֵ בְּאוֹרְהָ הַרְצִינִית, כְּשֵׁרוּאָה שְׁמַעְלִימִים מִמֶּנּוּ עֵין, חֲדַל מִכֶּף, פִּי נֹכַח בְּעֵלִיל שְׁכָל הַפֶּתַח מְרֻכָּז וְחִזָּה עִם הַלְמוּד, וְרַק הוּא יוֹצֵא דִפְן. אָבֵל עַל הַמְחַנֵּף לְזִכֹּר, שְׁגַם תְּלַמִּיד פְּזָה הוּא נִשְׁמָה, אֲזִי כְּשֵׁרוּאָה חֲלָשָׁה אֲצֵל אֵיזָה יֵלֵד, שְׁעוּשָׁה לִיצְנוּת אוֹ שׁוֹחֵק וְכוּ', עַל הַמְחַנֵּף לְנַהֵג עִמוֹ בְּחֻכְמָה עֲצוּמָה, וְלִהְיֵשִׁיכוֹ לְתוֹף הַלְמוּד, וְכָל הַשְּׂאֵלוֹת בְּמַהֲלָף הַלְמוּד שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, וּבְנִדְאֵי הַיֵּלֵד אֵינּוּ יוֹדֵעַ, פִּי לֹא הִקְשִׁיב עַד כֹּה, אֲזִי נוֹתֵן לוֹ הַמְחַנֵּף הַזֶּדֶמְנוּת שְׁיִנְסָה לְעֲנוּת, וְכֹאשֶׁר עוֹנָה בְּטָעוֹת, אֵין אוֹמְרוֹ בְּלִשׁוֹן גְּנָאִי: הִנֵּה לֹא רְצִיתָ לְשַׁמֵּעַ, אֵינְךָ יוֹדֵעַ. אֵלָא מְקַרְבוֹ בְּעַדִּינּוֹת, עַד שְׁקוֹלֵט בְּעֲצָמוֹ שְׁאֵין כְּדָאֵי לְהַשְׁתַּוֵּב בְּאִמְצַע הַשְּׁעוֹר, וּמַחְדִּיר בּוֹ חֲמִידוֹ דְּאוֹרִיתָא.

וְכֵן בְּלְמוּד מְשֻׁנִּיּוֹת, מִמְּחִישִׁים לְיֵלֵד אֶת הַמְשֻׁנָּה, מְבַהִירִים אוֹתָהּ בְּאִפְן שְׁכָל תְּלַמִּיד אוֹמֵר תְּחַלָּה אֶת הַמְשֻׁנָּה, וְאִזּוֹ יֵשׁ לוֹ שְׂיָכוֹת אֵלֶיהָ, אַחֲר־כֵּן מְסַבִּירִים וּמְשַׁנְּנִים אוֹתָהּ שׁוֹב וְשׁוֹב, וְנִעְזְרִים בְּלוֹחַ כְּאִמְצָעֵי הַמְחַשָּׁה, וּמְסַבִּירִים אֵט אֵט וְלֹא בְּלַחֲץ, לֹא לְדַחַס חֲמֹר מִחֻמַּת שְׁצָרִיכִים לְהִסְפִּיק דִּיקָא כְּךָ וְכָךְ, כְּמוֹכֵן עַל הַמְחַנֵּף לְנַצֵּל כָּל רִגַע, וְלֹא לְעֲשׂוֹת מְלָאכָת ה' רְמִיָּה עַל חֲשַׁבּוֹן הַיֵּלְדִים, וְלֹא לְבִזְבוֹז אֶת זְמַנּוֹ, אִף לֹא לְהַדְחִיק וְלֹא לְהִלְחִיצָם. וְכֵן בְּלְמוּד גְּמָרָא וְהִלְכָה, כָּל הַלְמוּד

יַעֲשֶׂה בְּרָצִינּוֹת רַבָּה, פֶּה וְשֵׁם מְתַבָּלִים בְּסִפּוּרֵי צְדִיקִים, מַחְדִּירִים בְּתַלְמִידִים אַמוּנַת חֲכָמִים, שְׂיַדְעוּ שְׁבָלֵי אַמוּנַת חֲכָמִים אֵין כְּלוּם, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שְׁמוֹת יד, לא): "וַיֵּאֱמִינוּ בֵּה' וּבַמָּשָׁה עֲבָדוּ", אִם הֵאֱמִינוּ בֵּה', בַּמָּשָׁה לֹא כָּל שְׁכֵן? אֲלֵא אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְאַמוּנָה בֵּה' בְּלִי אַמוּנַת חֲכָמִים (עֵינִי בְּמַכִּילָאָא שָׁם); כִּי אֵיךְ יֵשׁ לָנוּ הַשְּׂגָה בְּרוֹחַנִיּוֹת? אִם מֵאֱמִינִים בְּצְדִיקִים וּמְקַרְבִּים אֲלֵיהֶם. רוֹאִים אֶת עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים, וְזֶה מְכַנֵּס בְּתַלְמִידִים חֲשֵׁק לְהִיּוֹת כְּמוֹתָם; וְכִמוֹ שֶׁהַצְּדִיקִים נַעֲשׂוּ צְדִיקִים עַל-יְדֵי עֵמֶל וַיְגִיעָה, גַּם כָּל תַּלְמִיד וְתַלְמִיד יְכוּל לְזַכּוֹת לְזֶה. וּלְתַבֵּל בְּסִפּוּרִים מְעַנִּינִים בְּהַקְשֶׁר לְלַמּוּד, וְכֵן סִפּוּרִים מְעַנִּינֵי הָעוֹלָם שְׂאָרְעוּ בְּיַמֵּינוּ, כְּדֵי לְהַמְחִישׁ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא וְלֹא מֵעַבְרַת לִיָּם, אֲלֵא בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ (דְּבָרִים ל, יד); כִּי הֵילָדִים אוֹהֲבִים לְשָׁמַע גַּם אֶת הַנַּעֲשָׂה בְּעוֹלָם, וּמֵעַבְרִים לָהֶם אֶת הַלְקַח וְהַמוֹסֵר הַשְּׁבָל מִכָּל מֵאֲרָע וּמֵאֲרָע.

כְּמוֹ-כֵן עָלֶיךָ לִידַע, מַחֲנֹךְ יָקָר, אֲשֶׁר אָסוּר לְהַכְנִיס פֶּחַד בְּיָלָדִים בְּשׂוּם פְּנִים וְאֶפֶן, אֵף שֶׁעַקֵּר הַלַּמּוּד בְּרָצִינּוֹת גְּדוֹלָה, אֲבָל בְּלִי פְחָדִים, אָסוּר לְאִים עַל הַיָּלָד שְׂיִשְׁלִיכוּהוּ אוּ יִגְרְשׂוּהוּ, כִּי אִזּוֹ מִתְחִיל לְדַמֵּין דְּמִיוֹנוֹת, אוּ שְׂנֹכְנֵס בּוֹ פֶּחַד הַמּוֹלִיד תּוֹצְאוֹת הָרוֹת אָסוּן — גְּמָגוּם, הַרְטָבָה אוּ שְׂנַעֲשָׂה עֲצָבָנִי וְכוּ'; עַל הַתַּלְמִיד

לידע מחד גיסא, שפּתָה רְצִינִית היא קִדְשׁ קִדְשִׁים, אָךְ
מֵאִידֶךָ גִּיסָא צְרִיךְ לְחֹשׁ שׁיֵשׁ לוֹ כָּאן אָב וְאִם בְּיַחַד,
וַיֵּשׁ לוֹ כָּאן גַּב נִרְחַב שְׂיָכוֹל לְהַשְׁעֵן עָלָיו, וְאִישׁ נֶאֱמָן
הַיְכוֹל לְהַבְיֵנו, וַיִּרְגִּישׁ שֶׁהוּא הוּא הַגְּדוֹל, וּבִאֲפֵן הַזֶּה
מְצַלִּיחִים בְּחֲנוּכָה.

וְכֵן לְנִהֵג בְּכַתָּה גְּמוּכָה יוֹתֵר וְלִילֵךְ בְּאוֹתוֹ אֲפֹן,
הַחֲמֵר אֵינּוּ רַב כָּל-כָּף, לְתַת לְתַלְמִיד הַזְדַּמְנוֹת שֶׁהוּא
יֹאמֵר, וְלִהְכְּנִיסוֹ וְלִשְׁתַּפּוֹ בְּמַעֲרַכַת הַלְמוּד, וְהַמְחַנֵּךְ יִתֵּן
לְכָל תַּלְמִיד לְקֹרָא פְּסוּק בְּקוֹל רַם, וְכִשְׂאֵינוּ קוֹרָא
כְּדָבְעֵי, יִתֵּן לוֹ לְקֹרָא בְּשִׁנִּית וַיִּתְקַנוּ עַל טְעוּיֹתָיו, אָךְ
הַכֹּל יַעֲשֶׂה לְלֹא הַשְׁפָּלוֹת, לְלֹא צְחוּק וְלַעֲג, חֵס וְשְׁלוֹם,
אֲלֹא יִגְבִּיהַ וַיַּעֲזוּד, יַחֲזֵק וַיְרוֹמֵם. וְכֵן לִירַד מִכַּתָּה
לְכַתָּה, עַד לְכַתָּה רֵאשׁוֹנָה, בָּהּ מְלַמְּדִים אֶל"ף-בֵּי"ת,
וּבְאוֹתוֹ אֲפֹן שְׁלוֹמְדִים עִם הַגְּדוֹלִים, כֵּן לוֹמְדִים עִם
הַקְּטַנִּים; יִשְׁנֵם יְלָדִים הַקּוֹלְטִים מֵהַר יוֹתֵר אֶת הַלְמוּד,
וַיִּשְׁנֵם הַמְתַּקְשִׁים בְּהִבְנָה, וְאוֹרֵךְ לָהֶם זְמַן רַב יוֹתֵר
לְקַלֵּט וְלִהְבִּין, עַל הַמְחַנֵּךְ לְהִיּוֹת סִבְלָן כְּלַפֵּיהֶם, וְלֹא
לְאִים, חֵס וְשְׁלוֹם, וּמִכָּל שְׂכָן לֹא לְהַכּוֹת. מְחַנֵּךְ הָעוֹצֵר
אֶת כַּעֲסוֹ וְעַצְבּוֹ, יִהְיֶה מְחַנֵּךְ מְעָלָה, וּמִי שְׂאִין בְּכַחוֹ
לְעַצֵּר חֲמָתוֹ, אֲפִלוּ בְּחִבְרָה יִקְשֶׁה עָלָיו לְחִיוֹת.

לזאת, מחנך יקר, הנכח ורואה, פי עדיף להיות מלמד תשב"ר, וללמד עמהם אמונה ויראת שמים, דרך ארץ ומדות טובות, תורה ומצוות, אשר בכל רגע ורגע מקימים מצוה, מאשר להיות חייט התופר איזה בגד, ומוכרו לאיזה גוי פושע וכדומה, או סנדלר המתקן נעלים בעבור איזה גוי בקצה העולם, ולא יקבל על זה שכר נצחי. טוב יותר להתעסק עם נשמות ישראל. ואם מלמדים באפן הזה, יוצאים נשכרים הן בגשמיות והן ברוחניות. עבודת המלמדות צריכה להיות כתחביב למלמד, שרוצה ואוהב את זאת, ונהנה מכל רגע בעבודתו הקדושה. כמו־כן על המחנך להיות דגמא חיה לתלמידים. ואומרים חכמינו הקדושים (ספה נה), שאסור להבטיח לילדים ולא לקיים, אשר דבר זה רואים לעתים מזמנות, לזאת טוב יותר שלא להבטיח אם יודעים שאין באפשרות לקיים, אף אם מבטיחים — יש לקיים. ויש לידע, שאי אפשר לילדים לישב במקום אחד זמן רב יותר משעה, ומשך כל השעה יש לענינם כל־כף, עד שאף לאחר גמר השעה, יחפצו עוד ועוד ללמד ולא ירצו לצאת לשחק. הסימן למחנך אם הצליח בעבודתו — אם הילדים אינם מצפים ומיחלים כל רגע לצלצול שיגאלם מן השעור, כי בזה שילדים ממתנינים לפעמון אין זה חסרון אצלם, אלא המחנך לא

הצליח להעביר להם את המסר בצורה מעניינת ומצלחת.

ההפסקה חשובה מאוד, כי על הילדים להתפרק, להשתעשע, להוציא את מרצם, וצריכים לעזור להם בזה, אף יש ללמדם מקטנות ולהחדירם שאסור לגע בילד שני, ואסור להכות את זולתם, ולהבהירם בנחת ובהבנה שהקדוש-ברוך-הוא כועס עד מאוד על יהודי המגביה ידיו על יהודי שני, ומספרים להם את הספור על משה רבנו שיצא לחוץ, וראה שני יהודים נצים, אמר לרשע: למה תכה רעך? אומר רש"י: מכאן שכל המרים יד על חברו נקרא רשע; וכן כל דבר המחדירים בילדים שילווה עם מאמרי תו"ל, ולהחדיר בהם את הקדוש-ברוך-הוא, הן בשעור והן בהפסקה הכל בדרך נעם. ילד בזה צומח ירא השם, עד שגדל פיהודי קדוש, ולא ישפח לעולם את המחנה שהביא להצלתו בחיים. אף לילך בדרך שלילית, לשלחו להנהלה, לבישו ולהשפילו, זהו כשלון המחנה; כי אין משג של ילד קשה, צריכים חכמה עמקה לידע איך לטפל בילד בעייתי, עד שמכלים את הבעיה מהשרש. כי ילד עצבני ומפרע איננו אשם בזה, אלא הכל מחמת שביתו שבור, הוריו פראיים, חולי נפש, מכים וצועקים, או האב או האם אינם בקו הבריאות מבחינה נפשית, השם ישמר

וכו', ומה אם-בן אשם היילד הזה? ! כּמו-כן אפּשר
 להשתמש ביומן או בפּנקס, כּדי להעביר דו"ח להורים
 על התקדמות היילד, או לצייַן את התנהגותו, ועל היילד
 להביא את חתימת ההורים, שְלמד והכין שעוריו
 כּראוי, וכך יודעים ההורים את הקורות עם היילד וכו',
 ויילד שלא הביא חתימה, אסור לגרשו הביתה, חס
 ושלום, צריך להעביר את המסר להורים, ומבהירים
 להם, שהיילד לא הראה להם את הפּנקס וכדומה, אם
 ההורה אדיש ואינו מתייחס, אינו משתף פעולה, יש
 להבהירו חד משמעית, ששהדבר חשוב לחנוף היילד,
 ואוי לו אם יזלזל בזה, כי הנוק שעלול להגרם יהיה
 בלתי הפיף. ילדים הרואים בשתוף הפעלה ההדדי בין
 ההורים למחנכים, לא יעזבו את ההורים, עד שיחתמו
 על השגיהם והתקדמותם וכו'. [כּמובן עקר החכמה
 שהיילד ירצה מעצמו ללמד, ולא יצרכו כּלל ליומן או
 לאיזה גורם מדרבן דומה לו.] ישנם הורים, אשר קשה
 מאוד להעביר להם מסרים כאלו או אחרים, וליצר
 עמיהם שתוף פעולה, כי הם בשללהם, לזאת צריך להיות
 המתנף חזק בקו שלו ובּעקרונותיו, ולהבהירם כי זו
 מערכת הלמוד ואלו התנאים, ואם ההורים אינם יכולים
 לקבל על עצמם את התקנון — יוציאו את היילד. ולכן
 על המתנף לידע, שישנם הורים חסרי דעת ושכל,
 המקלקלים את ילדיהם, וכאשר באים הורים אלו

לִטְעוֹן טְעוֹנוֹת, יֵשׁ לוֹמַר לָהֶם מִי וּמָה הֵם, אֲשֶׁר הֵם רוֹצְחִים אֶת יְלָדֵיהֶם בִּידֵיהֶם עַל-יְדֵי הַתְּנַהֲגוֹתָם וְחַנוּכָם, וְלִהְעַמִּידָם בְּמִקּוֹמָם, שְׂפָאן הַהֲנַהֲלָה קוֹבַעַת וּמַחְלִיטָה, וַיִּשְׁנֶן תְּקֵנוֹת שְׂצָרִיכִים לְהִיּוֹת כְּפוּפִים אֲלֵיהֶן, [אָךְ לֹא לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר בְּפְנֵי הַיְלָד]. מִי שְׂאִינוּ נְאוֹת לְכַפֵּף וְלִהְתָּאִים עֲצֵמוֹ לְתַנְאִים, יוֹצִיא אֶת יְלָדוֹ. כְּאֲשֶׁר יֵרְאוּ הַהוֹרִים יָד חֲזָקָה וְעַמִּידָה עַל עֲקָרוֹנוֹת, יִכְנָעוּ לָזֶה.

מְחַנֵּף יָקָר! עָלֶיךָ לְהִתְמַקֵּד רַק עִם הַיְלָדִים בְּכִפְתָּה, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּעִנְיֵי הַהֲנַהֲלָה, וְאִזִּי מִהַבְּעֵיתֵיִם הַגְּדוּלִים בְּיֹתֵר, תּוֹכֵל לַעֲשׂוֹת הַמְּצִינִים בְּיֹתֵר, כִּי הַמְּצִיאוֹת הוֹכִיחָה, שְׁהַיְלָדִים הַשׁוֹכְבִים וְהַמְּפָרְעִים, יֵשׁ לָהֶם רֹאשׁ טוֹב מְאֹד, וְלִכֵּן צָרִיךְ לְכוֹן וּלְנוֹט אֶת כְּשָׂרוֹנוֹתֵיהֶם לְנֹתִיב הַנְּכוֹן, וּלְנַצֵּל אֶת שׁוֹכְבוֹתָם דִּיקָא לְקַדְשָׁה, דִּיקָא לְהַצְלִיחָה, כִּי הֵם חֲרוּצִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מִיְלָדִים רְגִילִים, רֹאשֵׁם רֵץ וּמַבִּין וְקוֹלֵט טוֹב יוֹתֵר מֵאַחֲרִים, עַל-כֵּן צָרִיךְ לְנַצֵּל אֶת תְּפִיסָתָם הַמְּהִירָה לְקַדְשָׁה, וְלִנְהַג עִמָּהֶם בְּסִבְלָנוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, וְלֹא לְהַתְרַגֵּז חֲלִילָה, וְלִהְזַהֵר אֲפִי פַעַם לֹא לְהַשְׁפִּילָם, כִּי אִזּוֹ שׁוֹכְרִים אוֹתָם לְגַמְרִי, וּמָה גַם שְׁהַחֲבָרִים שׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרֵי הַהַשְׁפָּלָה וְלוֹעֲגִים לַיְלָד, וְעֵלּוּלִים לְבִזּוֹתוֹ וּלְנִדּוּתוֹ. וְכֵן כְּשָׂרוֹאָה הַמְּחַנֵּף מַצָּב מְתוּחַ בְּכִפְתָּה, אוֹ מְחַמַּת קוֹר עַז אוֹ הֵם מְעִיק, כְּדֹאֵי לְפָתוֹר אֶת הַבְּעִיָּה הַנְּקַדְתִּית, וְלִשְׁלַח

אֶת כָּל הַיְלָדִים לְשָׁתוֹת וְכַדוּמָה, אַחֲרֵת תְּגַרְמְנָהּ
הַפְּרָעוֹת בְּעֵת הַלְמוּד עֵקֶב תְּנָאִים חִיצוֹנִיִּים בְּלִתי נוֹחִים
וְנִעִימִים. אוֹ לְצֵאת מְעַט בַּחוּץ וְלִישֵׁב עִמָּהֶם תַּחַת אֵילָן
וְלִשְׁנוֹת אֶת הָאוֹיְרָה, אֲשֶׁר דָּבַר זֶה נִצְרָף לְעֵתִים, כְּאֲשֶׁר
עַמֵּס הַלְמוּד רַב לְפִי שְׁעָה וְכוּ', אוֹ הִרְכּוּז אֵינוֹ כְּשׁוֹרָה,
אֲזִי כְּדִי לְהֶאֱהִיב אֶת הַלְמוּד עַל הַיְלָדִים, יֵשׁ לְשָׁנוֹת
מְקוּם, לְהִתְאוּרָר וְכַדוּמָה. מִי שֶׁמְחַנֵּף וּמְחִזֵּק וּמוֹלִיף
כִּתְּהָ בְּאִפְן הַזֶּה, אֵין תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִזֶּה, וְהוּא הַמְּחַנֵּף
הַמְּצַלַח בְּיוֹתֵר, וְיוֹצִיא תַּחַת יָדָיו תַּלְמִידִים מְצַלְחִים.

מְחַנֵּף יָקָר! עֲלִיף לִידַע, שְׂאֵם תְּצִיֵּת לְדַבְרֵי אֱלֹהִים,
תּוֹכֵל לְהִקְיֵם תַּלְמִידִים יְחוּדִיִּים, וְאֵינְךָ צָרִיף לְחִקּוֹת
שׁוֹם תַּלְמוּד-תּוֹרָה אַחֵר. כִּי הֵקוּ שְׁלָף צָרִיף לְהִיּוֹת —
לִידַע מַה הֵנָּךְ מְצַפֶּה מִהַתְלַמִּידִים, אֲשֶׁר הַתְּכָלִית הִיא,
שְׂיִהְיוּ יִרְאֵי ה', עוֹבְדֵי ה', יִגְדְּלוּ מְבַגְרִים נְפִשִׁית
וְשְׂכָלִית כְּכֹר בְּצַעֲרוֹתָם; וְלִזֶּה מְגִיעִים רַק אִם מְדַבְרִים
עִמָּהֶם כְּפִי שֶׁמְדַבְרִים עִם אֲנָשִׁים מְבַגְרִים, וְלֹא בְּאִפְן
תִּינּוּקִי, כִּי עַל-יְדֵי פְּנוּק יֵתֵר הוֹרְסִים אֶת הַיְלָדִים, כְּאֲשֶׁר
מוֹתְרִים שְׂלֹא בְּמִקּוּם מְבִיאִים לְהֵרֵס הַחַנוּךְ, וְעַל זֶה
נֶאֱמַר (אֵיכָה א): יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בְּשָׁלוּ יְלַדִּיהֶן. יִשְׁנֹן
בְּעִיּוֹת רַבּוֹת, אֵף עֵקֶר הַחֲכָמָה לְהִלְבִּישׁ עֲצָמוֹ בְּלְבוּשׁ
כְּזֶה, שֶׁהֵילָד יִרְגִישׁ שְׂרוּצִים בְּטוֹבָתוֹ, וְאִם נוֹתְנִים לוֹ
הַרְגָּשָׁה כְּזוֹ, כְּכֹר נוֹתֵן אִמוֹן בְּמְחַנֵּף, וְהִצְלִיחַ הַמְּחַנֵּף

לפתור חצי בעיה, וכן לנהג ולילך תמיד רק במדת הסבלנות ושוב סבלנות ושוב סבלנות, ולשנות מדי פעם את האוירה, לתת ניקח למחין, רענון המח והמחשבה; וכן לשיר עם הילדים, להשמיע קסטות שירה, ללמד שיר חדש וכו', ולשיר תחלה בשקט ובנחת ולא בצעקות וברעש, וללמד קטע קטע בסבלנות, וקול הילדים יהיה חזק יותר משל המחנך, שלא יתעייף ובכחות מחדשים יעשה מלאכתו, וכן להרבות בספורי-צידיקים ובאמונת חכמים, אשר אז כשהילדים מסתכלים על דמות מסימת, יש להם שאיפה להגיע ולהיות כפי הצידיקים, וכן נולדת בהם יראת כבוד כלפי המחנך, ויש להם דמות וסמכות לחקותה, כי כאשר מגשמים את הדמות, הילד גם חפץ להיות כמותה, ואזי זוכה לפרח ולשגשג בעבודת השם, וכך יכול להגיע אל היעוד האמתי.

מחנך יקר! בדרך כלל מצוי אשר המחנכים נמצאים תחת לחץ של הספק מגבוה, שעליהם להספיק דיקא כף וכף, ולא תמיד נתן לעמד בהספק הנדרש, כי ישנן פתות קשות יותר, ישנם תלמידים הבאים מבתים בעייתיים, אשר בהם אי אפשר להספיק חמר רב, מחמת בעיות חנוך שנתקלים בהן במהלך השעור, ואי אפשר לעבר לסדר היום. לזאת על המחנך לידע, שעקר רצונו

וְכִסּוּפוֹ יִהְיֶה, שְׁהִילָדִים יִזְכּוּ לִהְיוֹת עוֹבְדֵי הַשָּׁם, וַיִּזְכּוּ
 לְהִתְחַתֵּן בְּגִיל צָעִיר, קְדוּשִׁים וְטַהוּרִים, וְכִדֵּי לְהַגִּיעַ
 לַיעוֹד הַזֶּה, עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת מוֹכְנִים נְפֹשִׁית גּוֹפְנִית
 וְשִׁכְלִית, וּבְעָלֵי בְּטָחוֹן עֲצָמִי, וְזוֹ תִּהְיֶה עֵקֶר מְגַמְתוֹ
 בְּעִבּוּדוֹתָיו. עָלָיו לְדַאֵג לְבִשְׁלוֹת הַכֶּתֶה גְּשָׁמִית וְרוּחַנִית,
 אֲסוּר לוֹ לְדַחַס חֶמֶר וּלְהִלְחִיץ אֶת הַתְּלַמִּידִים רַק מִחֲמַת
 שְׁעָלָיו לְהִסְפִּיק כְּפִי שְׁצוּנָה מְגַבֶּה, וּמְאִידָךְ גִּיסָא — אַל
 יִבְטֵל אֶת הַזְּמַן הַיָּקָר בַּכֶּתֶה, וַיַּחְדִּיר אֶת הַחֶמֶר הַנִּדְרָשׁ
 בְּדַבְעֵי, רַק אִם מִתְעוֹרְרוֹת בְּעִיּוֹת — יִטַּל בְּהֵן כְּנֻצָּךְ.
 כְּאֲשֶׁר יִלְכוּ הַמְּחַנְכִים בְּצוּרָה כְּזוֹ, אֵילוֹ תְּלַמִּידִים
 נְפֹלְאִים יִקִּימוּ? אִם יִלְכוּ בְּגִישָׁה כְּזוֹ — יִצְלִיחוּ; כִּי
 הַחֲנוּךְ הוּא הַיְסוּד וְהַכֶּלֶל וְעֵקֶר הַיְהוּדוּת, וְהוּא עֲרֵבָה
 לְעֵתִיד וְהַמְּשֹׁךְ עִם יִשְׂרָאֵל.

תם ונשלם, שבח לאל בורא עולם!

תפלה נוראה למחנך

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
 שְׁתַּחֲוֶם וְתִחַמַּל עָלַי, שְׂאֲזוּכָה לְקִנּוּת לְעֲצָמֵי אֶת
 מִדַּת הַסְּבִלְנוּת, וּבִשְׁעָה שְׂאֲנִי מִחֲנֶךָ אֶת תְּלַמִּידֵי
 אֲזוּכָה לְהַחְדִּיר בְּהֶם אֱמוּנָה פְּשוּטָה כִּד יִתְבָּרַךְ
 וַיִּשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ לְעַד. וְשִׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי לְבַל אֲכַשֵּׁל

בדברי לפני התלמידים, ומכל שכן שלא אהיה בכלל
העושה מלאכת השם רמיה, שהוא בכלל ארור,
רחמנא לצלן. זבני לזכר תמיד, אשר התלמידים
שאני מחנכם, הם נשמות קדושות, חלק אלוה ממעל
ממש, ועלי לקשרם אל שרשם העליון, ואם פעם לא
אאבד עצמי ולא אוציא עליהם את עצמי להשפילם
או להכותם, חס ושלום, אלא זבני להוריד עצמי
אליהם, ואלביש עצמי בכמה וכמה לבושים, עד
שאזכה להכנס אל תוך נשמותיהם, ולחנך אותם
עלפי דעת התורה הקדושה שקבלנו עלידי משה
רבנו. וזבני להקים תלמידים יראי השם וחושבי
שמו, ויהיו מלאים עם אמונה ויראת השם טהורה,
ויקנו לעצמם מדות טובות, ויהיו בעלי דרך ארץ,
באפן שיהיו לנחת בעיני אלהים ואדם, ובזכות זה
תמחל לי על כל עוונותי ופשעי, ואזכה לתקן את
מעשי הרעים. והתלמידים יהיו התקונים שלי; כי
בזה שזוכים ללמד את נערי ישראל תורה ויראת
שמים ומדות טובות, נמשך על האדם חסדים
ורחמים גמורים ממקום עליון וגבה מאד, כי אצלך
מאד חשוב מי שמחנך את נערי ישראל אמונה
קדושה. וזבני להצליח כל ימי חיי עם התלמידים,
ואזכה להיות מחנך טוב, יהיו לרצון אמרי פי והגיון
לבי לפניך יהוה צורי וגואלי, אמן!

קונטרס

אבות ובנים

יגלה מעלת אחד בין האבות והבנים, ויתן עצות
לכל אב איך שיעצליח עם בנו לעלותו על דרך
הישר, דרך התורה והאמונה, ויזכה לרוות ממנו
רב נחת דקדשה.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁאֶחָד הַדְּבָרִים הַכִּי קָשִׁים,
שְׁתֵּהִיָּה הַבְּנָה בֵּין אָבוֹת וּבָנִים, וּבְשִׁבִיל זֶה
שְׁנִיָּהֶם סוּבְלִים — הֵן הָאָבוֹת וְהֵן הַבָּנִים, כִּי
חֲסֵדָה תִּקְשְׁרֵת בֵּינֵיהֶם, וְלֹא זֹאת, הִיוּ
מְצִלִּיחִים שְׁנִיָּהֶם.

(אמרי-מוֹהֲרָא"ש, סימן תשעא)

קונטרס

אבות ובנים

א.

בְּנֵי! אֲבִיקְשׁ אוֹתְךָ מְאֹד, שְׁתַּעֲצֹר לְרַגַע, וְתַחֲיִשׁב
בְּדַעְתְּךָ הַיָּטֵב, וְתִשְׁמַע בְּקוֹלִי, וְתִכְנִיס בְּלִבְךָ דְּבוּרִים
אֵלַי שְׂאֵנִי רוֹצֵה לְדַבֵּר אִתְּךָ. הֵנּוּ יוֹדַע, שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא עָשָׂה אִתְּךָ חֶסֶד חַנּוּם, וְנָתַן לְךָ בְּנִים זְכָרִים, אֲשֶׁר
זוֹ הַמַּתָּנָה הַכִּי יָפָה שְׂיִכּוּלִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ,
וְעַל-כֵּן אֲבִיקְשׁ אוֹתְךָ מְאֹד, רְאֵה לְשֹׁמֵר מְאֹד עַל הַמַּתָּנָה
הַיְקָרָה שְׁנָתַן לְךָ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. כִּי לְצַעֲרֵנוּ הָרַב,
אֲנַחְנוּ עַדִּים, שְׂבָנֵי-אָדָם טַפְּשִׁים, וּמְאֻבְּדִים בְּמוֹ יַדֵּיהֶם
אֶת הַמַּתָּנָה הַיְקָרָה שֶׁקִּבְּלוּ מֵהַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ —
בְּנִים זְכָרִים. וּמִבְּזֻזִים אֶת הָאוֹצָר הַנּוֹרָא וְהַנִּפְלָא מְאֹד
שִׁישׁ בִּידֵיהֶם, וְאַחַר-כֵּן כָּשֶׁהַבְּנִים גְּדֻלִים, וְהֵם בּוֹרְחִים
לוֹ מִתַּחַת יָדָיו, אֲזִי הוּא אוֹכֵל אֶת עֲצָמוֹ, וּבוֹכָה וּמְבַכָּה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֵיךְ אֲבִדְתִּי אֶת בְּנֵי, שֶׁגִּדְלַתִּי וְרוֹמְמַתִּי,
וְאֵיךְ נִתְקַיֵּם אֶצְלִי הַפְּסוּק (ישעיה א, ב): "בְּנִים גִּדְלַתִּי

וְרוֹמְמָתִי, וְהֵמָּה פָּשְׁעוּ בִי"; וְאַתָּה שׁוֹכַח, שְׁבִהִיּוֹתָם
 יְלָדִים קְטַנִּים, זְלוּזֹתָ בָהֶם, וְלֹא הִיָּתָה לָךְ סְבִלְנוֹת
 אֲלֵיהֶם, וְלֹא הוֹרְדָתָ אֶת עֲצָמָךְ אֲלֵיהֶם, וּבִקְשִׁי דְבַרְתָּ
 אִתָּם; תָּמִיד צָעַקְתָּ עֲלֵיהֶם, הִשְׁפַּלְתָּ אוֹתָם, שְׁבַרְתָּ
 אוֹתָם, קָרַאתָ לָהֶם בְּכָל מִיַּי שְׁמוֹת שֶׁל גִּנְאֵי, אֵף פַּעַם
 הַיְלָדִים שְׁלָךְ לֹא שָׁמְעוּ מְלֶה טוֹבָה מִמֶּךָ, רַק בְּזִיוּנוֹת,
 עֲלֻבוֹנוֹת וּבִקְרָת, וְכָךְ גָּדְלוּ כָּל יְמֵי נְעוּרֵיהֶם. וְעֲכָשׁוּ
 כְּשֵׁהֶם גְּדֻלִים, הֵם מִתְנַקְּמִים בָּךְ, וְאַתָּה מִתְחַרֵּט עַל
 מַעֲשֶׂיךָ, כִּי אַתָּה רוֹאֶה אֵילֹו פְרוֹת גְּרוּעִים יֵצְאוּ לָךְ. לֹא
 תֵאָרֶת שִׁיְהִי לָךְ יְלָדִים שׁוֹכְבִים כְּאֵלוֹ, לֹא תֵאָרֶת
 לְעֲצָמָךְ שֶׁתִּהְיֶה לָךְ עֲגָמַת נֶפֶשׁ כָּל־כָּךְ גְּדוּלָה מִבְּנֶיךָ,
 שֶׁגָּדְלוּ פְרוֹת מְרוֹרִים וְדוֹקְרָנִיִּים, וַיֵּצְאוּ לְתַרְבוֹת רָעָה,
 הַשֵּׁם יִשְׁמַר. וְהַכֹּל אַתָּה אֲשֶׁם, כִּי בִהְיוֹתָם קְטַנִּים לֹא
 הוֹרְדָתָ עֲצָמָךְ אֲלֵיהֶם, וְלֹא נָתַתָּ לָהֶם תְּשׁוּמַת לֵב, נִתְקַתָּ
 אֶת כָּל הַקְּשָׁרִים עִמָּם, לֹא הָיָה לָךְ זְמַן אֲלֵיהֶם, תָּמִיד
 כְּשֶׁבִנְךָ בָּא אֵלֶיךָ לְשֶׂאל אֵיזָה דְבָר, צָעַקְתָּ עֲלָיו: לָךְ
 מִפָּה, תֵּצֵא מִפָּה, וְכַדוּמָה כֹּל מִיַּי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גִּנְאֵי, כִּי
 הֵייתָ עָסוּק בְּהִמּוֹן עֲסוּקִים, רַק לֹא בִּילְדֶיךָ. לָכֵן מָה
 אַתָּה רוֹצֵה עֵתָה מִבְּנֶיךָ שֶׁגָּדְל טַפֵּשׁ וְשׁוֹטֵה גְמוּר, הֲרִי
 רַבְנוּ ז"ל אָמַר (סִפְרֵי-הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, סִימָן קז): הַבָּנִים שׁוֹטִים
 כְּשֶׁאַבִּיהֶם כְּעֶסֶן; כִּי בְּדַרְךְ כָּלֵל יְלָדִים קְטַנִּים סִקְרָנִיִּים,
 וְשׁוֹאֲלִים אֶת אָבִיהֶם כָּל דְבָר: אֲבֹא, מַה זֶה?! אֲבֹא,
 אֵיךְ זֶה?! וְאִם יֵשׁ לָאֵב סְבִלְנוֹת לְבָנָיו, אֲזִי גְדֻלִים

מְצַלְחִים בְּחַיֵּיהֶם, וְנֹעֲשִׂים פְּקָחִים, אֲבָל אִם הָאָבָא אֵין לוֹ סְבָלְנוּת לִילְדָיו, אֲזִי מִתְפָּרֵץ עֲלֵיהֶם, שׁוֹבֵר אוֹתָם, מִשְׁפִּיל אוֹתָם, מְרַחֵק אוֹתָם, וְאֵינְנוּ סְבָלָן כְּלַפֵּיהֶם. וּמִסְבָּנִים הַבָּנִים, אֵין לָהֶם מִי שִׁיעֲנָה עַל שְׂאֵלוֹתֵיהֶם וּסְפִיקוֹתֵיהֶם. וְלָכֵן הֵם גְּדֹלִים שׁוֹטִים. וְלָכֵן, בְּנֵי הַיָּקָר! מֵאַחַר שֶׁנִּתֵּן לָךְ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְנָה — בָּנִים זְכָרִים, רְאֵה לְמִסֵּר אֶת נַפְשְׁךָ וְלַעֲזֹב אֶת הַכֹּל עַל-כָּל-פָּנִים פְּעַם בְּשָׁבוּעַ, וּרְאֵה לְחַת לָהֶם שְׁעָה אַחַת תְּשׁוּמַת לֵב, וּתְדַבֵּר אִתָּם וּתְלַמֵּד עִמָּהֶם, וּתְתַעֲנֶינָן בְּכֹל אֲשֶׁר עוֹבֵר עֲלֵיהֶם. כִּי עוֹבֵר כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְאִתָּהּ בְּקִשֵׁי רוּאָה אֶת הַבָּנִים שְׁלָךְ, וְאִתָּהּ טְרוּד וְעֶסוּק בְּאַלְפֵי עֲנִינִים, וְאֵין לָךְ סְבָלְנוּת וְעֲצָבִים אֶל בְּנֵיךָ, אֲזִי לְכֹל הַפְּחוֹת תִּקְדִּישׁ שְׁעָה אַחַת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּתְקַח אוֹתָם אֶל אִיזָה בֵּית-הַמְּדֻרָשׁ, וְשֵׁם תְּלַמֵּד אִתָּם וּתְדַבֵּר עִמָּהֶם, וּתְסַפֵּר לָהֶם סְפֹרִים, וּתְתַעֲנֶינָן בְּכַעֲיוֹתֵיהֶם. וְאֵל תֵּאמֶר שְׂאֵין לָךְ זְמַן, כִּי כָּל הַשָּׁבוּעַ אֲמַרְתָּ כֶּךָ, וְאִם אִתָּהּ רוּצָה שְׂיִהְיוּ לָךְ בָּנִים מְצַלְחִים, רְאֵה לְנַתֵּק אֶת עֲצָמְךָ מִכָּל הָעוֹלָם לְכֹל הַפְּחוֹת שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ, וְאֲזִי לֹא יִהְיֶה לָךְ עֶסֶק עִם שׁוּם בְּרִיָּה שְׁבַע עוֹלָם, אֵין מְשַׁפְּחָה, אֵין יְדִידִים, אֵין עֲסָקִים, אֵין טְלָפוֹן, אֵין שׁוּם דְּבָר, רַק "אָבוֹת וּבָנִים" — אִתָּהּ וְהַבָּנִים שְׁלָךְ. לְזוֹאת, עֲדִיף שֶׁהַמְּקוֹם שֶׁתִּקַּח לְשֵׁם אֶת יְלָדֶיךָ יִהְיֶה בְּבֵית-הַמְּדֻרָשׁ דִּיקָא, שְׁשֵׁם אֵין שׁוּם הַפְּרָעוֹת, וְשֵׁם תְּדַבֵּר אִתָּם, וּתְלַמֵּד אִתָּם וּתְכַחֵן

אותם מה שְלִמְדוּ כָּל הַשָּׁבוּעַ. וְאִם הֵם חִלְשִׁים בְּלַמּוּד,
 זָכַר הַיֵּטֵב, שֶׁזֶּה אֲשַׁמְתְּךָ וְלֹא אֲשַׁמְתָּם, אֵל תִּצְעַק עֲלֵיהֶם
 וְאֵל תִּתְפָּרֵץ עֲלֵיהֶם, אֲלֵא תֵּן לָהֶם תְּשׁוּמַת־לֵב, תִּתְעַנֵּין
 בְּבַעֲיוֹתֵיהֶם, וְתִשְׁמַע בְּכַבֵּד רֹאשׁ אֶת אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם
 לֹמֵר, תּוֹרִיד עֲצָמְךָ אֲלֵיהֶם, וְכֵן יִגְדְּלוּ מִצְּלָחִים
 בְּחַיֵּיהֶם, כִּי רַבְּנוּ ז"ל אָמַר (סִפְרֵי־הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, חֶלֶק ב', סִימָן
 ב'): סִגְלָה לְבָנִים — לְהַקְטִין אֶת עֲצָמוֹ; בְּזֶה שְׂאֵדָם
 מִקְטִין עֲצָמוֹ, וַיּוֹרֵד אֶל שְׁכָל הַבָּנִים, וּמְדַבֵּר אִתָּם,
 מְשַׁחֵק אִתָּם, מְסַפֵּר לָהֶם סִפּוּרִים, וּמִתְעַנֵּין
 בְּמִצְוֹתֵיהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה הַיְלָדִים מִצְּלִיחִים מְאֹד.
 לְזֹאת, אֶהוּבִי, בְּנִי! אִם אַתָּה רוֹצֵה לְהַצְלִיחַ עִם בְּנִיךָ,
 שְׂיִגְדְּלוּ יְהוּדִים מֵאַמִּינִים בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּמוֹסְרִים נִפְשָׁם עַל
 קְדוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, לֹמְדִים תּוֹרַתוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא
 חֻכְמַתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּמְקַיְמִים אֶת מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהֵם
 רְצוּנוֹ יִתְבָּרֵךְ, רֹאה לִיחַד לְךָ שְׁעָה אַחַת בַּשָּׁבוּעַ, וְאִז
 תִּהְיֶה מְאֻחָד עִם בְּנִיךָ. וְהַמְּקוֹם הַכִּי טוֹב זֶה לֹא בְּבֵית,
 אֲלֵא מִחוּץ לְבֵית, בְּאַיְזָה בֵּית־הַכִּנְסֶת אוֹ בֵּית־הַמְּדֻרָשׁ,
 שֶׁהוּא מְקוֹם קְדוּשׁ מְאֹד, מְשַׁכֵּן הַשְּׂכִינָה, וְשֵׁם תְּדַבֵּר
 עִם בְּנִיךָ, וְתִלְמַד עִמָּהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר לְמַדוֹ כָּל הַשָּׁבוּעַ,
 וְזֶה יִגְבִּיֶה אֶת מַחֵם וְדַעְתָּם וְשִׁכְלָם, וַיִּתְרַחֵב לְבָבָם,
 וַיִּתְהַדֵּק הַקָּשֶׁר בֵּין "אָבוֹת וּבָנִים", וְתִחַדֵּד בֵּינֵיהֶם
 אֶהְבָּה זֶה לְזֶה. וְאֵל תֹּאמַר מֶה תּוֹעִיל שְׁעָה אַחַת
 בַּשָּׁבוּעַ, הֲלֹא יֵשׁ כָּל־כֹּף הַרְבֵּה לְעַבֵּד עִם בְּנִי, כִּי הֵם

שׁוֹכְבִים וְחֻצּוֹפִים, מְלֵאִים מְדוּת רָעוֹת, עֲזוּת, אִינֶם מְגַמְסִים, אֵל תֹּאמַר כָּךְ, פִּי בָזָה שְׁתַּגְנֹב שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוֹעַ, וְתִקַּח אֶת בְּנֵיךְ הַזְּכָרִים דִּיקָא אֶל בֵּית-הַמְדָּרָשׁ, וְתִלְמַד אִתָּם אֵיזָה לַמּוֹד, בָּזָה אִתָּה בּוֹנָה אוֹתָם, בָּזָה אִתָּה מְחִיָּה אוֹתָם, וּבָזָה אִתָּה מְקַשֵּׁר אוֹתָם אֵלֶיךָ. וְאִךָ שְׁבִהתְחִלָּה לֹא תִרְאֶה שׁוֹם פְּעֻלָּה, אֲבָל אִם תִּהְיֶה עֹקֵשׁן גָּדוֹל עַל זֶה, שְׁבִכָל מוֹצְאֵי שְׂבִת אִתָּה מְקַדֵּשׁ שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבִיל הַבָּנִים הַזְּכָרִים שְׁלָךְ, בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן תִּרְאֶה שְׁנוֵי גָדוֹל מְאֹד, הָעֶקֶר בֵּל תִּהְיֶה חָכֶם בְּעֵינֶיךָ, אֲלֹא תִקְיִם אֶת דְּבָרֵי אֵלֶּה שְׁאַנִּי מְבַקֵּשׁ אוֹתְךָ, שְׁתַּחֲוֶס וְתִתְחַמַּל עַל בְּנֵיךְ הַזְּכָרִים. וְאִם אִתָּה רוּצָה לַרְוּוֹת רַב נַחַת דִּקְדוּשָׁה מֵהֶם, רֵאֵה לְמִסֹּר נִפְשֶׁךָ לְגַנֹּב שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוֹעַ, וְעֲדִיךָ בְּמוֹצְאֵי-שְׂבִת, וְתִקַּח אוֹתָם לְבֵית-הַמְדָּרָשׁ דִּיקָא, שְׁשֵׁם אֵין שׁוֹם מְנִיעָה וְעִכּוֹב — לֹא מְצַד הַמְשַׁפְּחָה וְלֹא מְצַד הַקְּרוּבִים וְהַיְדִידִים, וְלֹא מְצַד עֲסָקֶיךָ וְטְלָפוֹנִים וְכַדוּמָה, שֵׁם אֵין כְּלוּם, רַק אִתָּה וּבְנֵיךָ מְאַחֲדִים "אָבוֹת וּבָנִים" עִם הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא. אִם תִּשְׁמַע בְּקוֹלֵי וְתִקְיִם אֶת דְּבָרֵי — תִּצְלִיחַ מְאֹד. וְאִךָ שְׁאִתָּה תִטְעֵן, שְׁאַיִנְךָ תִּלְמִיד חָכֶם, וְאִתָּה בְּעֲצָמְךָ לֹא לְמַדָּת, וּמָה אִתָּה יְכוּל לְהַעֲבִיר לְבְנֵיךְ הַזְּכָרִים?! אֵל תֹּאמַר זֹאת, אֲלֹא בָזָה שְׁתִּשָּׁב אִתָּם בְּיַחַד שְׁעָה אַחַת, וְתִתֵּן לָהֶם תְּשׁוּמַת לֵב, תְּסַפֵּר לָהֶם סְפוּרִים, וְתִלְמַד עִמָּהֶם הַלְכוֹת הַנְּחוּצוֹת יוֹם יוֹם, וְתִדְרִיךְ אוֹתָם, בָּזָה

אִתָּהּ בּוֹנֵה אוֹתָם; כִּי אֶצֶל הַבָּנִים זְכָרִים, כָּל מֵה שֶׁאֲבֵא
 אוֹמֵר — זֶה קֹדֶשׁ, קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים, וְאֶפְלוּ שֶׁהֲאֲבֵא אִישׁ
 פָּשׁוּט מְאֹד, וְהוּא בֶּעַל עֵסֶק: נִגְרָה, סַנְדְּלָר, חַיִּט וְכַדוּמָה,
 עִם כָּל זֹאת הַבָּנִים זְכָרִים מְסַתְּפָלִים עַל הָאֲבֵא וְשׁוֹמְעִים
 בְּקוֹלוֹ. וּבִפְרָט כְּשֶׁהֵם עֲדִין קְטָנִים. וְאִם תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי
 וְתִגְנֹב שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ לְבוֹא עִם בְּנֵיךָ הַזְּכָרִים
 לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ וְתִלְמַד עִמָּהֶם, וְתִדְבֵר עִמָּהֶם, וְתִסְפֹּר
 לָהֶם סְפִוּרִים מִפְּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, וְתַחֲדִיר בָּהֶם אֲמוּנָה
 פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדֵיו יִתְבָּרַךְ כָּלֵל, וְתִמַּיד
 תִּדְבֵר מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אֲזוֹ תִרְאֶה אֵילּוֹ יְלָדִים בְּרִיאִים
 בְּנַפְשָׁם וּבְשִׁכְלָם תִּזְכֶּה, וְאֵיךְ תִּצְלִיחַ עִמָּהֶם בְּגַשְׁמִיּוֹת
 וּבְרוּחָנִיּוֹת. וּכְבָר אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, סִימָן
 סד): צְרִיךְ לְלַמֵּד אֶת הַתִּינוּק דְּרָךְ אֶרֶץ מְנוּעָרָיו. וְעֲלֶיךָ
 לְהַכִּין, אֲהוּבֵי, בָּנֵי, שֶׁהַבָּנִים הַטּוֹבִים אֵינָם צוֹמְחִים עַל
 אֵילָנוֹת, אֲלֵא כִּפִּי הַהִשְׁקָעָה שֶׁמִּשְׁקִיעִים בָּהֶם — בֵּין
 זוֹכִים לְקָצוֹר מֵהֶם אַחֲר־כֵּן. וְלָכֵן, בָּנֵי, כְּשֶׁעֲדִין יְלָדֶיךָ
 קְטָנֵי קְטָנִים, תִּקַּח אוֹתָם לְבֵית-הַכְּנֶסֶת שְׁעָה אַחַת
 בְּשָׁבוּעַ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הַכִּי גְדוּלָה, וְאֵל תִּסְתַּפֵּל עַל קוֹר,
 גֶּשֶׁם, שֶׁלֵּג, רוּחוֹת, חֶם וְשָׂרָב, אֲלֵא בּוֹא תְבוֹא בְּרִנָּה אֶל
 בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם מְשַׁכֵּן הַשְּׂכִינָה, וְשֵׁם דִּיקָא
 תִּדְבֵר אִתָּם, וְשֵׁם תִּסְפֹּר עִמָּהֶם כָּל מִינֵי סְפִוּרֵי צְדִיקִים,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה נִכּוֹן לְבָרַךְ יְהִיָּה בְטוֹחַ, שִׁיְהִיו לָךְ בָּנִים
 מְצַלְחִים בַּתּוֹרָה וּבִירְאֵת שָׁמַיִם, מְצַלְחִים בְּעֵסְקֵי הָעוֹלָם

הזה. ואף שאני יודע, אהובי, בני, שיבא היצור וילביש עצמו במצוות, כמובא (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן א'), ויאמר לך: הרי יש איזו אלמנה לעזר לה, יש איזה עני לשמע לו, יש איזו סעדה נחוצה, יש איזו אספה מעניינת וכדומה כל מיני מצוות שיביא לך היצור — תלעג לו, ותאמר לעצמך: שעה אחת אני מכרח לתת לבנים זכרים שלי, כל השבוע אינם רואים אותי, ואינם מדברים עמי, הבה אקבץ אותם יחד לבית-מדרש, ושם אלמד אתם, ושם אדבר עמם. אינך יכול לתאר ולשער אהובי, בני, הרשם הגדול שיעשה דבר זה אצל בנך הזכרים, אשר בדרך כלל מאד קשורים אל האבא. לזאת, אהובי, בני, ראה ממוצאי שבת הקרוב, לקחת את הבנים הזכרים שלך לבית-המדרש, ותשתדל שיהיה יחוד בין "אבות ובנים". ותדבר אתם ותלמד עמם, ותעבר על החמר שלמדו כל השבוע. ואם תשאל, אהובי, בני, למה דוקא שעה אחת במוצאי-שבת דיקא? אלא כן מובא בשם צדיקים קדושים, שכפי שמתחיל השבוע, כן יהיה כל השבוע. אם תמסר את נפשך במסירות נפש בפעל ממש לגנב שעה אחת במוצאי שבת לדבר עם ילדיך, ולספור להם ספורים, ולבחן אותם את אשר למדו כל השבוע, ותחזק ותעודד ותשמח אותם, ותתענין בבעייתיהם, ותתן להם לדבר בחפשויות, ולא תצעק עליהם ולא תשפיל אותם, אלא

תרחיב להם את המוח והשכל, תשחק עמָהֶם, ותתן להם פרסים, זה יורה לך דרך עד שגם באמצע השבוע ישתלם לך לגנב עוד שעה ועוד שעה, כי תראה במו עיניך את גדל ההצלחה שיש באחוד "אבות ובנים". לזאת, בני! ראה לא להיות בטלן, וזכר היטב, אשר הבנים זכרים הם העינים שלך, ומה לא יעשה אדם כדי לשמר את העינים שלו?! ואיזה אבא אינו רוצה לראות נחת מהבנים הזכרים שלו?! איזה אבא אינו רוצה לראות, שהבנים הזכרים שלו הולכים בדרך? לזאת, אהובי, בני! כשעדין ילדיך קטני קטנים, תמשך אותם שעה אחת לבית-המדרש, ושם תדבר אתם ותלמד אתם, ותחזק ותעודד ותשמח אותם, ותדבר על לבם דברי נחומים, ותתענין בבעינתם, ואפלו שמשפריים לך שטיות וקטנוניות, תוריד עצמך אליהם, ותתענין בבעינותיהם, ויהיה אצלך חשוב מאד כל דבור ודבור שאתה מדבר אתם. כי דבר זה חשוב ונחויץ מאד, כי הבנים זכרים רוצים אבא חם, אבא מסור אליהם, אבא המתענין בבעינותיהם. ואם תקים את דברי אלה, אז תצליח מאד עם הבנים הזכרים שלך, ויגדלו בריאים בנפשם ובשכלם, בריאים במדותיהם. אבל אם לא תשמע בקולי, ולא תקים את אשר אני מבקש אותך, אני מכרח לומר לך, שאתה רשע מרשע, רוצח, ולא אכפת לך מהבנים הזכרים שלך, ואתה מפקיר אותם,

אבות ובנים

קפט

וּלְבִסּוֹף תֹּאכַל אֶת הַדִּיּוֹסָה שְׂבִשְׁלֶתָ לְעֶצְמְךָ; וּכְשֵׁיגִדְלוּ
— יִפְרְקוּ עַל מַעַל צְנֹאֲרֶם, וַיִּתְחַצְּפוּ אֵלֶיךָ, וְאַף יִגְבִּיהוּ
יָדַי עֲלֶיךָ, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וַיִּגְנְבוּ וַיִּגְזְלוּ, עַד שֵׁיִשְׁבוּ
בְּבֵית-סִהָר, הַשָּׁם יְרַחֵם, וְהַקּוֹלָר תְּלוּי בְּצֹנְאֲרֶךָ, וְלֹא
תּוּכַל לְהִתְחַמֵּק מִהָאִשְׁמָה. אֲבָל כְּבָר יִהְיֶה מְאַחֵר מְדִי,
וְתִכְפֶּה יוֹמָם וְלַיְלָה אִיךָ יֵצֵא מִמָּךְ יֵלֵד פְּרָא כְּזֹה,
וְתִשְׁאַל אִיךָ וַיִּמָּה יֵצֵא מִמֶּנִּי בֶן בְּלִיעַל כְּזֹה, מָה עָשִׂיתִי
רַע?! אֲבָל יִהְיֶה כְּבָר מְאַחֵר, וְתִמְרֹט שְׁעֵרוֹת רֵאשֶׁךָ
מֵרַב צַעַר וַיִּסְוִרִים, וַיִּתְפּוֹצֵץ לְבָבְךָ, וְתִתְכַּיֵּשׁ לְצֵאת בַּחוּץ,
מִחֲרַפַּת הַבָּנִים הַזְּכָרִים שְׁלָךְ. אֲבָל אַל תָּבֵא בְטָעָנוֹת, כִּי
אַתָּה אֲשֶׁם בְּדָבָר. לְזֹאת, בְּנִי, בְּנִי! שִׁים דְּבָרֵי אֵלֶּה
בְּתוֹךְ לְבָבְךָ. וַיִּזְכֹּר הַיֵּטֵב, שְׁבֹזָה שְׁתִּגְנֹב שְׁעָה אַחַת
בְּשָׂבוֹעַ, וְתִהְיֶה אִיךָ וְרַק קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ לְבָנִים הַזְּכָרִים
שְׁלָךְ, וְתִדְבֹר עִמָּהֶם וְתִלְמַד עִמָּהֶם וְתִדְרִיךְ אוֹתָם בְּדִרְךָ
אֲהָבָה, בְּדִרְךָ שְׂמִיחָה, וְתִסַּפֵּר לָהֶם כָּל מִינֵי סְפוּרִים, כְּזֹה
תִּבְנֶה אוֹתָם נְפִשִׁית וְשִׁכְלִית, וַיִּתְרַחֵב דַּעְתָּם וּמַחֵם,
וַיִּגְדְּלוּ בְרִיאִים בְּנִפְשָׁם וּבְשִׁכְלָם, וְתִרְוֶה מֵהֶם רַב נַחַת
דְּקִרְשָׁה.

ב.

אַהוּבִי, בְּנִי! עֲלֶיךָ לְדַעַת, שְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נָתַן
לְךָ מִתְּנָה בָנִים יְקָרִים, שֶׁהֵם יְהִלּוּמִים, אֲזִי עֲלֶיךָ לְשִׁמּוֹר

עליהם מאד מאד, כמו שאַתָּה שׁוֹמֵר עַל כְּבֹת עֵינֶיךָ ;
 כִּי סוּף כָּל סוּף מֵהַ יִשְׂאֵר מִמֶּךָ ? רַק אֵלֹה הַבָּנִים שְׂיֵאמְרוּ
 עֲלֶיךָ קִדְיֵשׁ. וְלִכֵּן רָאָה לְמַסֵּר נַפְשְׁךָ לְחַנּוּךְ אוֹתָם בְּחַנּוּךְ
 תּוֹרְנֵי, חַנּוּךְ שֶׁל אֲמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, חַנּוּךְ שֶׁל יִרְאַת
 שָׁמַיִם וְקִיּוּם הַמְצׁוֹת בְּשִׂמְחָה, חַנּוּךְ שֶׁל דֶּרֶךְ אֶרֶץ
 וּמִדּוֹת טוֹבוֹת כָּלפִּי הַזּוֹלָת. לְזֹאת אַתָּה צָרִיךְ לְהִשְׁקִיעַ
 בָּהֶם הִרְבָּה, וְאֵל תִּתְחַמֵּק כְּאֵלֹה אַתָּה עֲסוּק בְּאֵלפִי
 עֲנִינִים, וְאַתָּה כְּבָר מוֹסֵר אוֹתָם לְתִלְמוּד תּוֹרָה אוֹ
 לְמִלְמַד פְּרָטִי, וְזֶה כְּבָר מְסַפִּיק לָךְ, וְיִצְאָתָּ יְדֵי חוֹבְתָךְ,
 אֲלֵא עֲלֶיךָ לְזִכּוֹר הַיֵּטֵב, כִּי מְלַבֵּד כָּל זֹאת, כְּדֹאֵי לָךְ
 שְׁשָׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ תִּמְסֹר אֶת כָּל כְּלָךְ אֶל בְּנֶיךָ
 הַזְּכָרִים. וְהַזְמַן הַטוֹב בְּיֹתֵר הוּא בְּמוֹצָאֵי-שַׁבָּת, שְׂאֵז
 מִתְחִיל הַשָּׁבוּעַ הַבָּא, וְאִם תִּנְדָּב שְׁעָה בְּשָׁבִיל הַבָּנִים
 שְׁלָךְ, אֵינן לְמַעַלָּה מִזֶּה. כִּי הַבָּנִים יִרְגִּישׁוּ שֵׁישׁ לָהֶם
 אָבִא, יֵשׁ לָהֶם מִי שְׂמִתְעַנֵּינן בְּעִנְיָנָם, יֵשׁ לָהֶם חֵם אָבִיהִי.
 וְלִכֵּן רָאָה, אֶהוּבִי, בְּנֵי ! שְׁשָׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ תִּהְיֶה פְּנוּי
 מִכָּל עֲסָקֶיךָ, וְשׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם לֹא יוּכַל לְשַׁבֵּר אוֹתָךְ
 אוֹ לְהַטּוֹת אֶת דַּעְתְּךָ אוֹ לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָךְ לְשֵׁאֵר דְּבָרִים,
 אֲלֵא שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ אַתָּה מְכָרַח לְמַסֵּר בְּעֵבֹר
 הַבָּנִים הַזְּכָרִים שְׁלָךְ, וְאִם אֵינְךָ עוֹשֶׂה אֶת זֹאת, עֲלֶיךָ
 לְזִכּוֹר שְׂאֵתָה רָשַׁע מְרָשָׁע, רוֹצֵחַ מִמֶּשׁ, וְשִׁלָּא יְהִי לָךְ
 טְעָנוֹת אַחֲרֶיךָ, שֶׁהַבָּנִים שְׁלָךְ יִדְרְדְּרוּ וְיִקְחוּ סָמִים, אוֹ
 יִפְרְקוּ עַל-לִגְמֵרֵי, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, וְיִפְגְּמוּ בְּבְרִית,

ויקְשְׁלוּ בְּכָל מִיַּיִן חֲטָאִים וְעוֹנוֹת, כִּי כָּבֵד יִהְיֶה מֵאַחֵר, וְאַתָּה תִּהְיֶה אֲשֶׁם. לְזֹאת, אֱהוּבִי, בְּנִי! מֵאַחֵר שְׁנַתֵּן לְךָ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בָּנִים זְכָרִים, זוּ הַמִּתְנַהֵג הַכִּי יָפֵה שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ נוֹתֵן לְאָדָם, כִּי כֹךָ אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (נְדָרִים סד): כָּל אָדָם שָׂאִין לוֹ בָּנִים — חָשׁוּב בְּמֵת; כִּי אֵין לוֹ עִם מִי לְדַבֵּר, אֵין לוֹ עִם מִי לְהִתְחַלֵּק בְּדַעְתּוֹ. וְכֹךָ אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּבֹא בַתְּרֵא קלט.): דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בָּנוּ; כִּי בָּנִים זְכָרִים הֵם עֶקֶר הַפֶּאֶר וְהֵיפִי וְהַחֲזוֹן שֶׁל הָאָדָם, וְדָרְכוֹ שֶׁל אָדָם שְׂנֵמֶשֶׁךְ יוֹתֵר אֶל בָּנִים זְכָרִים. לְזֹאת, רְאֵה לְמִסַּר נִפְשֶׁךָ בְּעִבּוֹר בְּנִיךָ, וּתְחִזֵּק וּתְעוֹדֵד וּתְשַׂמַּח אוֹתָם, וּתְדַבֵּר עַל לָבָם, וּבְזֶה יִהְיֶה קֶשֶׁר בֵּין "אָבוֹת וּבָנִים", כִּי בְּזֶה שָׂאֵדָם מוֹסֵר שְׁעָה אַחַת בְּלֵבָד בְּשָׁבוּעַ בְּעִבּוֹר בְּנָיו, זֶה כָּבֵד מְשֻׁנָּה אֶת הַגִּישָׁה בֵּין הָאָבָא וְהַבָּנִים. וּמָה אֲנַחְנוּ רוֹאִים? שָׂרֵב רַבָּם שֶׁל בְּנֵי־אָדָם טַפְּשִׁים וְשׁוֹטִים וְרוֹצְחִים, וְלֹא אֲכַפֵּת לָהֶם מֵהַבָּנִים הַזְּכָרִים שֶׁלָּהֶם, וְהֵם עֲסוּקִים בְּאַלְפֵי עֲנִינִים, אֲבָל לֹא עִם בְּנֵיהֶם, אֵין לָהֶם פְּנָאֵי וְסִבְלָנוֹת וְעֲצָבִים בְּעִבּוֹרָם, וּמִזֶּה נוֹצֵר קָרַע בֵּין "אָבוֹת וּבָנִים", עַד שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן אֵין שְׁפָה מְשִׁתְּפֶת בֵּינֵיהֶם, עַד שְׁנַעֲשִׂים בְּכַעַס וּבְרָגִז זֶה עַל זֶה, עַד שֶׁהֵבִין בּוֹרַח מֵאֲבִיו לְגִמְרִי. וּבְכָל זֶה הָאָב אֲשֶׁם, כִּי לֹא הָיָה לוֹ זְמַן אֶפְלוֹ שְׁעָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ בְּעִבּוֹרוֹ. וְזֶה גֵרָם לוֹ, שֶׁהַבָּנִים זְכָרִים מוֹרְדִים בּוֹ. לְזֹאת רְאֵה, אֱהוּבִי, בְּנִי, מָה

לַפְּנֵיךָ, וְתִהְיֶה פְּקֻתָּהּ, שְׁמֵהּ שְׁבוּעַת הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָהּ,
 תִּקַּח אֶת בְּנֵיךָ הַזְּכָרִים לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ בְּמוֹצָאֵי-שַׁבָּת,
 וְתִלְמַד עִמָּהֶם שְׁעָה אַחַת, וְתִדְבֵר אִתָּם, וְתִתְעַנְּנֵן מֵה
 כּוֹאֵב לָהֶם, וְתִסְפֹּר לָהֶם סְפוּרִים, וְתִתֵּן לָהֶם תְּשׁוּמַת-
 לֵב, וּבְזֶה אַתָּה בּוֹנֶה אוֹתָם. וְיִהְיֶה לָךְ הַרְבֵּה גַחַת מֵהֶם.
 וְהַכֵּל תְּלוּי רַק בְּשַׁעַה אַחַת בְּשַׁבוּעַת. וְאִם תַּעֲשֶׂה אֶת
 זֹאת, אֲזַי לֹא תוּכַל לְהוֹדוֹת לִי כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, לֹא-כֵן אִם
 תִּהְיֶה חָכֶם בְּעֵינֶיךָ, וְתִהְיֶה עָסוּק בְּאַלְפֵי עֲנִינִים, וְרַק
 לְבָנֶיךָ הַזְּכָרִים לֹא יִהְיֶה לָךְ פְּנָאִי, תִּדְעַ שְׁאַתָּה הָאֲכֹזֵר
 הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְתִבּוֹא אַחֲרֶיךָ לְבָכּוֹת בְּחֻנָּם, פִּי כָּבֵד לֹא
 יוֹעִיל לָךְ בְּכִי, פִּי אֲבִדְתָּ אֶת בְּנֵיךָ, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן. פִּי
 אִם לֹא נוֹתְנִים תְּשׁוּמַת-לֵב לְיְלָדִים, וְאִין מִתְעַנְּנִים
 בְּצַעֲרָם וּבְכָמָה שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, עַל-יְדֵי-זֶה מְאֲבָדִים
 אוֹתָם, לְזֹאת, אֲנִי מְאֹד מְבַקֵּשׁ אוֹתְךָ, אֶהוּבִי, בְּנִי!
 שְׁתַּחֲשֵׁב פְּעָמִים מִי יוֹתֵר חָשׁוּב — הַבָּנִים הַזְּכָרִים
 שְׁלָךְ, אוֹ שְׁאֵר בְּנֵי-אָדָם?! הֵן אָמַת, שְׁרִצוֹנְךָ לַעֲשׂוֹת
 הַרְבֵּה מְצוּוֹת לְקָרֵב בְּנֵי-אָדָם לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲבָל
 מִדּוּעַ לֹא תִזְכֹּר, שֶׁהַחַיִּיב הָרֵאשׁוֹן צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּבֵית
 עִם הַבָּנִים הַזְּכָרִים שְׁלָךְ, וְתִמְסֹר נַפְשֶׁךָ בְּעֵבּוּרָם,
 וְתִשְׁתַּדֵּל מְאֹד לְקָרֵב אוֹתָם, לְחַבֵּב אוֹתָם וּלְיַקֵּר אוֹתָם,
 וְלַתֵּת לָהֶם תְּשׁוּמַת-לֵב. וְתִזְכֹּר הֵיטֵב מֵאֲמָרָם ז"ל (שַׁבָּת
 י:): לַעֲוֹלָם אֵל יִשְׁנֶה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים; אֲלֵא תִתֵּן
 תְּשׁוּמַת-לֵב לְכָל הַבָּנִים יַחַד, לְכָל אֶחָד אֶת הַמְּגִיעַ לוֹ,

וְכָל אֶחָד כָּפִי דַעְתּוֹ וְשָׂכְלוֹ וְחֻכְמָתּוֹ. וְהִלְבֵּשׁ עֲצֻמָּךְ בְּכָל
 מֵינֵי לְבוּשִׁים, וְתִמְסַר עֲצֻמָּךְ בְּעִבּוּרֶם, אֲזַ תִּרְאֶה סוּף כָּל
 סוּף הַרְבֵּה נַחַת מִבְּנֵי הַזְּכָרִים, וְהֵם יִמְשִׁיכוּ אֶת
 הַהֶמְשֵׁךְ שְׁלָךְ. כִּי הַבָּנִים הַזְּכָרִים יוֹרְשִׁים אֶת דַּעַת
 אֲבִיהֶם, כְּמֵאמָרָם ז"ל (עֲדוּת, פָּרָק ב'): הָאֵב זֹכֶה לְכֵן בְּנוֹי
 בְּכַח וּבְעֶשֶׂר וּבְשָׁנִים וְכוּ'. וְלָכֵן, אֶהוּבִי, בְּנִי, אִם אַתָּה
 רוֹצֵה שְׂיִהְיוּ לְךָ בָּנִים זְכָרִים וּמְצַלְחִים עַד מְאֹד, רְאֵה
 לְהִיּוֹת פּוֹנֵה מִכָּל עֲסָקֶיךָ שֶׁל הַכְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְצָרֶיךָ
 שְׂתַדַּע, כִּי הַהֶכְרַח לְגַנֵּב שְׁעָה אַחַת בְּשָׂבוֹעַ בְּעִבּוּרֶם,
 וְתִקַּח אוֹתָם לְבֵית-הַמְּדֻרָשׁ וְתִלְמַד אִתָּם, וְתִדְבֵר אִתָּם
 וְתִתְעַנֵּן בְּצָרְכֵיהֶם, וְאֵל יִקְלוּ בְּעֵינֶיךָ דְּבָרִים אֵלּוּ, כִּי
 בְּנִפְשָׁךְ הֵם, כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילוּ אֵלּוּ הַחֻכְמַיִם
 בְּעֵינֵיהֶם, שְׂהִיוּ עֲסוּקִים בְּהַרְבֵּה עֲנִינִים וּמַצּוֹת, אֲבָל
 לֹא הִתְעַנְּנוּ בְּבִנְיָהֶם הַזְּכָרִים, וְכֵן אֲבָדוּ אוֹתָם בְּמוֹ
 יָדֵיהֶם. וְלָכֵן רְאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי, לְהִיּוֹת פֶּקַח, שְׂמֵהִיּוֹם
 תִּקְבַּל עַל עֲצֻמָּךְ שְׂבִמּוֹצָאֵי-שִׁבְתְּ הַקְּרוּב כְּכֹר תִּלְךָ
 לְבֵית-הַמְּדֻרָשׁ הַקְּרוּב לְבֵיתְךָ, וְשֵׁם תִּשָּׁב עִם הַבָּנִים
 שְׁלָךְ, וְתִלְמַד עִמָּהֶם תּוֹרָה, וְתַעְזֹר לָהֶם בְּמָה שְׂחָסַר
 לָהֶם, וְתִבְחַן אוֹתָם, וְתִהְיֶה חֲזָק בְּזֶה מְאֹד, וְאֲזַ תִּהְיֶה
 בְּטוֹחַ, שְׂיִהְיוּ לְךָ בָּנִים זְכָרִים הַמְּסוּרִים אֵלֶיךָ בְּלֵב
 וְנִפְשׁ; כִּי בְּאֵמַת עֲלֶיךָ, אֶהוּבִי, בְּנִי, לְדַעַת, שְׂהִילְדִים
 מְעַרְיָכִים מְאֹד בְּשַׁעַה שְׂהֶאֱבֵא נוֹתֵן אֶת כְּלוֹ בְּשִׁבְלֵם
 אֲפִלוּ שְׁעָה אַחַת בְּשָׂבוֹעַ, וּמִכָּל שְׂכֵן אִם תִּתְחִיל אֶת

השְׁבוּעַ עִם שְׁעָה אַחַת, שְׁתַּתְּרֵם בְּעִבּוּר בְּנֵיךְ הַזְּכָרִים,
 וְתִלְמַד עִמָּהֶם תּוֹרָה וַיִּרְאֵת שָׁמַיִם, וְתַחֲדִיר בָּהֶם אֲמוּנָה
 פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְתִרְאֶה אֶת הַתּוֹעֵלֶת הַיּוֹצֵאת מִזֶּה,
 אֲזִי יִכְנַס בָּךְ רָצוֹן חֲזָק לְגַנֵּב עוֹד שְׁעָה וְעוֹד שְׁעָה
 בְּאֲמֻצֵּי הַשְּׁבוּעַ, וְתִמְסֹר עֲצָמְךָ כָּל-כָּף לְבְנֵיךְ הַזְּכָרִים,
 וְאֲזִי דִיקָא, תִּרְוֶה מֵהֶם רַב גַּחַת דְּקַדְשָׁה, וַיִּגְדְּלוּ פְּקָחִים;
 כִּי כְשֶׁהָאָבָא מְסַבֵּיר לְבְנָיו כָּל דְּבַר, וּמוֹסֵר אֶת כָּל כְּלוּ
 בְּעִבּוּרָם, עַל-יְדֵי-זֶה נִתְהַפֵּךְ דַּעְתָּם וְנִתְרַחֵב לִפְסָם,
 וּמִתְקַשֵּׁר קֶשֶׁר חֲזָק בֵּין "אָבוֹת וּבְנִים", שְׁנֵיהֶם הַנִּחְתָּרוּחַ
 הַכִּי גָדוֹל, שְׁאֵדָם זוֹכָה בְּחַיָּיו לְרֵאוֹת בְּהַצְלַחַת בְּנָיו
 הַזְּכָרִים. לְזֹאת רְאֵה, אֶהוּבִי, בְּנִי, לְצִיַּת אוֹתִי, וְתִמְסֹר
 נַפְשְׁךָ לְקַיָּים אֶת דְּבָרִי, וְלֹא תִתְחַרֵּט — לֹא בְּזֶה וְלֹא
 בְּבֹא לְנִצַּח נִצָּחִים.

ג.

צְרִיךְ שְׁתַּדַּע, אֶהוּבִי, בְּנִי! מֵאַחַר שְׁזָכָה אוֹתְךָ
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם בְּנִים זְכָרִים, עָלֶיךָ לְשִׁמְחַ מְאֹד,
 וְעָלֶיךָ לְמַסֵּר נַפְשְׁךָ בְּעִבּוּר חֲנוּכָּם, לְחַנּוּךְ אוֹתָם בִּירְאֵת
 שָׁמַיִם שְׁלֵמָה, בְּאֲמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַכֶּכֶת, וְתִמִּיד תְּדַבֵּר
 עִמָּהֶם רַק מִהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְתַחֲדִיר בָּהֶם דַּעַת וְשִׁכְל
 וּכְיָנֵה אֵיךְ לַעֲבֹר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, וְתִדְבֹר עִמָּהֶם
 תְּמִיד דְּבוּרֵי-יִרְאֵת שָׁמַיִם. וְאֵין לְתֹאֵר וְאֵין לְשַׁעַר אֶת

גָּדַל הַזְכוּת הַזוֹ. וְכֵן אֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (שְׁבַח קכו): הַמְגִדֵּל בְּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה; כִּי בָזָה שְׁמַלְמָדִים אֶת הַבָּנִים הַזְכָּרִים אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְרוֹאִים אִיךָ שְׁמַתְנַהֲגִים בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה, עַל-יְדֵי-זֶה הֵם גְּדֹלִים מְצַלְחִים בְּחַיֵּיהֶם. וְלִכֵּן רָאָה, אֱהוֹבִי, בְּנִי, לְמַסֵּר נַפְשִׁי בְּעִבּוּר גְּדוּל בְּנִי הַזְכָּרִים, וְתַלְמֵד עִמָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְתַמְסֵר אֶת כָּל כְּלָף אֲלֵיהֶם, כְּדֵי לְחַנְכֵם. כִּי כִּשְׁהָאָבָא מְחַנֵּךְ אֶת בְּנָיו הַזְכָּרִים, הֵרִי הֵם גְּדֹלִים מְצַלְחִים מְאֹד. אִךְ צְרִיכִים סְבָלְנוֹת גְּדוּלָה לַבָּנִים, כִּי בְּדַרְךְ כָּלֵל הֵם שׁוֹבְבִים מְאֹד, וּמַעֲצָבָנִים אֶת הוֹרֵיהֶם, וּבַכְּרֵט אֶת הָאָבָא, שֶׁהוּא עֲסוּק מְאֹד בְּעִנְיָנִים שׁוֹנִים, וְטָרוּד בְּטַרְדוֹת הַפְּרָנְסָה, וּמְלֵא צָרוֹת וַיְסוּרִים וְחוֹבוֹת, עַל-בּוֹנוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, עִם כָּל זֹאת עַל הָאָבָא לְהַבִּין, שְׁסוּף כָּל סוּף מֵה נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ? רַק הַבָּנִים הַזְכָּרִים שְׁלוּ, שֶׁהֵם נוֹשְׂאִים אֶת שְׁמוֹ, וְלִכֵּן כְּדָאִית הַהִשְׁקָעָה לְהִשְׁקִיעַ בָּהֶם בְּחַנוּכָם, לְתַת לָהֶם חֲנוּךְ כְּשֵׁר, חֲנוּךְ שֶׁל אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שְׁזֵה בּוֹנֵה אֶת אִישִׁיוֹתָם וְאֶת הַבְּטָחוֹן הָעֲצָמִי שֶׁלָּהֶם; כִּי עַל-יְדֵי תַקְף הָאֱמוּנָה נִבְנָה הַבְּטָחוֹן הָעֲצָמִי, וְהֵם גְּדֹלִים מְצַלְחִים בְּחַיֵּיהֶם. וְזֶה עֵקֶר הַנְּחַת-רוּחַ לְאָבָא — כְּשֶׁרוֹאֵה שְׁבָנָיו הַזְכָּרִים מְתִיגְעִים בַּתּוֹרָה, שְׂאֵז אֶפְלוּ כְּשֶׁכָּבַר נִסְתַּלַּק מִזֶּה הָעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ נְחַת-רוּחַ בְּשָׂמִים, כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה מַט): כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ בֶּן

יגע בתורה, כאלו לא מת; וזו הנחת-רוח הכי גדולה של האדם — שמשאיר בנים זכרים בזה העולם, ולומדים את התורה הקדושה, ומתנהגים בדרך היראה, כפי שקבלנו מאבותינו ומאבות אבותינו, עד קבלת התורה בהר סיני. וכך אומרים חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה סג): האבות עטרה לבנים והבנים עטרה לאבות; ולכן ראה למסור את נפשך לחינוך הבנים שלך, ואל תהסס פרגע ליסור אותם. וכך אומרים חכמינו הקדושים (תנחומא שמות): ללמדך שכל המונע מבנו מרדות, סוף יוצא לתרבות רעה ושונאו. ובוודאי צריכים שכל ודעת לדעת איך להתנהג עם הבנים, שאפלו כשהוא מיסור אותם, צריך להיות באהבה אבהית, כי גם התוכחה צריכה להיות תוכחה של אהבה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ח'); ותשתדל מאד לרחם על הבנים הזכרים שלך, ואל תפה אותם ברציחה, אלא תיסור אותם באהבה. וכמו שאמר החכם מפל אדם (משלי כב, ו): "חנף לנער על פי דרכו, גם יזקין לא יסור ממנו"; שצריכים לחנף את הבנים הזכרים כל אחד על-פי דרכו, ולא ללקת אתם באכזריות, ומכל שפן שלא לבזות אותם ולא לפגוע בהם, אשר זו רציחה מאין כמותה. לזאת ראה, אהובי, בני! כדאית ההשקעה שאתה משקיע בבנים זכרים שלך, כי כן אומרים חכמינו הקדושים (תנחומא ויקרא): בזכות הבנים,

אבותיהם מתפבדים; כי בזה שתחנך את הבנים הזכרים
 שלך לתורה וליראת שמים ולאמונה ברוחה ומזככת,
 ויהיו לך בנים צדיקים, על-ידי-זה תתפבד על ידם,
 ואיזה נחת-רוח זה לראות במו עיניו בהצלחת הבנים
 הזכרים שלו. ולכן ראה, אהובי, בני, למסר נפשך
 בעבור חנוך הבנים שלך, ותעזב את כל העולם כלו,
 ותקבל על עצמך קדם לחנך אותם, ותרחם עליהם,
 ותשתדל רק בטובתם, ותמיד תדבר אתם באהבה,
 ותמשך את לבכם אליו יתברך. וככל שתכניס אמונה
 פשוטה בבנים הזכרים שלך, על-ידי-זה יגדלו בריאים
 בנפשם ובשכלם, ויהיו הכי מצלחים בחייהם, רק שמור
 מאד לא להשפילם ולא לבזותם ברבים, ואפלו אם
 אתה רוצה ליסרם, זה צריך להיות בחדרי חדרים,
 שחבריהם לא יראו, כי אם מבישים את הבנים ברבים,
 ומכל שכן בין חבריהם, בזה שזכרים אותם לגמרי,
 ושופכים דמם, ועושים אותם בעלי מומים בגופם
 ובנפשם. לזאת, אהובי, בני! ראה מה לפניך, מסרו לך
 יהלומים, שהם הבנים הזכרים שלך, ראה לשמור אותם
 מכל משמר, ותדון אותם לכף זכות, ומכל שכן שלא
 ימלט בית, שלא תהיה בו תמיד כבשה שחורה שעושה
 בעיות יותר מכל הבנים, על-פן ראה לקרב את הבן הזה
 בדרך אהבה, ובחכמה ובינה יתרה, ואל יקלו בעיניך
 דברים אלו, כי בנפשך הם. לזאת, ראה אהובי, בני,

למסור את עצמך בעבור חנוף הבנים הזכרים שלך, ותרחם עליהם מאד מאד, ותעזר להם בכל יכלתך, כי כך אומר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות בנים, סימן צו): מי שאין לו רחמנות על בניו, בידוע שאין לו חלק בשכל דקדושה; כי מי שדבוק באמת בחי החיים בו יתברך, ויודע ועד אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, הוא מוסר את נפשו בעבור בניו, ומשתדל שהם יחדירו בעצמם אמונה פשוטה בו יתברך, וילמדו את התורה הקדושה, ויקימו מצוותיו יתברך בשמחה עצומה. לזאת ראה, אהובי, בני היקר, לכבד וליקר את הבנים הזכרים שלך, ותמסר נפשך בעבור גדולם, ואל תדאג על פרנסתם, כי כך אמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות בנים, סימן מג): אין צריך האדם לדאג על פרנסת בניו, כי פשהם גדלים, גדלה פרנסתם עמם; ולכן העקר תשתדל בחנוכם הרוחני, להחדיר בהם יראת שמים שלמה ואמונה פשוטה בו יתברך. ותשמור את עצמך מאד לא לדבר בפניהם לשון הרע, רכילות וליצנות, ולא להתלוצץ משום ברך שבעולם; כי טבע הבן, שמקבל את טבע האבא, ומה שהאב עושה, פן הבן עושה. לזאת, בני היקר לי מאד! אם אתה רוצה להצליח עם הבנים הזכרים שלך, ראה לחנך את עצמך, כי הבנים הזכרים שלך הם יחקו אותך, וכדיוק כפי שאתה תתנהג, פן הם יתנהגו, ולכן שלא

תהינה לך אחר-כך טענות, בראותך שהבנים זכרים
 אינם הולכים בדרךך, כי גם אתה פגמת בדעת ובשכל.
 לזאת ראה, אהובי, בני היקר, למסור את נפשך בעבור
 חנוף הבנים שלך. ורבנו ז"ל אמר (ספר המדות, אות בנים,
 סימן מב): הבנים הטובים — רפואה גדולה לאבות; כי
 אין עוד רפואה גדולה לאבא כמו שיש לו בנים זכרים
 בריאים בנפשם וברוחם, ולהפך — אין עוד צער גדול
 לאבא, כשבניו הזכרים אינם בריאים בנפשם ובשכלם,
 ומכל שכן כשיוצאים לתרבות רעה. לכן צריכים לבקש
 בכל יום ממנו יתברך על הבנים הזכרים, ולהשתדל
 בכל מיני השתדליות לתנכם בדרך התורה והיראה.
 וצריכים להשתדל בזה מקטנותם, כמוכא בדברי רבנו
 ז"ל (ספר המדות, אות בנים, סימן סד): צריך ללמד את התינוק
 דרך ארץ מנעוריו; ולכן אל יקלו בעיניך דברים אלו,
 כי בנפשך הם. ואף שאני יודע, שמרב הצרות והיסורים
 שעוברים עליך בגשמיות וברוחניות, אין לך עצבים
 לבניך, עם כל זאת תהיה פקח, כי סוף כל סוף מה
 ישאר ממך? רק אלו הבנים הזכרים, שהם ימשיכו את
 שמך, ואיזה נחת-רוח יהיה לך בשעה שתהיה זקן,
 ותראה את הגדולים שגדלת, ותראה בנים לבניך, שזה
 יהיה הנחת-רוח הכי גדול שלך. לזאת, אהובי, בני!
 ראה למסור נפשך בעבור גדול בניך, ותגדלם לתלמוד
 תורה, ותרחם עליהם, ואל תשפילם ואל תשבר אותם,

ואז דיקא תצליח בגשמיות וברוחניות גם יחד עמָהם.
ויזכר כָּלֵל זֶה, אֲשֶׁר הַבָּנִים הַזִּכְרִים שֶׁלָּךְ בָּאִים קִדְּם לְכָל
הָעוֹלָם כְּלוֹ. וְאִם תִּמְסַר עֲצֻמָּךְ בְּעִבּוּרָם, אִז יִהְיֶה הֵם
מְקַשְׂרִים אֵלֶיךָ בְּזֶה וּבְכָא לְנִצַּח נְצָחִים; אֲשֶׁרִי מִי
שֶׁמְכַנֵּס דְּבָרֵי אֱלוֹ בְּתוֹךְ לְבוֹ, וּמְקַיֵּם בְּתַמִּימוֹת
וּבְפִשְׁטוּת, שְׂאֵז יִרְוֶה רַב גַּחַת מִבְּנֵי הַזִּכְרִים בְּעוֹלָם
הַזֶּה, וּמְכַל שְׂכָן בְּעוֹלָם הַבָּא לְנִצַּח נְצָחִים.

תם ונשלם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

קונטרס

לב אבות על בנים

בו יוכיח את האבות, שירחמו על ילדיהם, וישתדלו להשיאם
בגיל צעיר, וימסרו נפשם בעבורם, ויעזרו להם במה שרק
יכולים. ויגלה איך בא שהילדים מתמרדים נגד ההורים, וכן
יוצאים לתרבות רעה, רחמנא לצלן, ומדרדרים בשאול
תחתיו ומתחמיו, ויתן עצות איך להצילם ולשמרם.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, כתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תוכב"א

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁצַרִּיכִים לְחַזֵּק מְאֹד אֶת
הַהוֹרִים, שְׁיִרְחֲמוּ עַל בְּנֵיהֶם לְחַתֵּן אוֹתָם בְּגִיל צְעִיר,
וּלְהַתְעַנֵּן בְּצָרוֹתֵיהֶם וּבְכֹל מָה שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, כִּי
הַדוֹר פְּרוֹץ מְאֹד, וְצַרִּיכִים לְשָׁמֹר מְאֹד עַל הַיְלָדִים,
וּמִי שְׁאוּהֵב בְּאַמֶּת אֶת יְלָדָיו, עָלָיו לְמַסֵּד אֶת גַּפְשׁוֹ
לְהִסְתַּפֵּל עֲלֵיהֶם, וּלְחַקֵּר בְּעִנְיֵיהֶם וּבְמַעֲשֵׂיהֶם, וַיִּדְאָג
שְׁיִתְחַתְּנוּ בְּגִיל צְעִיר, וְאִזּוֹ נִכּוֹן לָבוֹ יִהְיֶה בְּטוֹחַ, שְׁיִהְיוּ
לוֹ יְלָדִים טוֹבִים.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרמג)

קונטרס

לב אבות על בנים

א.

עליך לדעת, אהובי, אחי, ידידי וחביבי, מאחר
שזכה אותך הקדוש-ברוך-הוא להוליד בנים ובנות,
עליך מטל חיוב להשיאם סמוך לפרקם בגיל צעיר, ואל
תתחמק מזה בכל מיני טענות ומענות, כאלו הם עדין
צעירים, וכאלו עדין אין להם די כסף ונדוניה לתת להם,
וכאלו אין מתאים להם להשתדך עם פלוני או עם
אלמוני, ואין זה לפי כבודך, וכדומה כל מיני פתויים
שמפתה אותך יצרך הרע, פי עלי לומר לה, אשר אין
לה רשעות יותר גדולה מזו — להניח את הילדים
להסתובב רוקים ורוקות, וזו רשעות ואכזריות ורציחה
שאין כדגמטה. ובפרט בעתים הללו, שהדור כל-כף
מקלקל, והפריצות עושה פריצות בנשמות ישראל,
ואמות העולם הפקירו את בנייהם ובנותיהם, והולכים

ערמים ככלבים וכחיות השדה, ובכל פנה שרק פונים,
 ובכל דרך שרק הולכים, הכל מלא זבל של שקוץ,
 תעוב וערם, ומה יעשה הבן שלא יחטא?! ועל-כן אין
 יצאה אחרת רק לשדכם בגיל צעיר, וצריכים למסור את
 נפשו רק בעבור זה, וכל מחשבתו תהיה — איך
 יכולים לחתן את הילדים בגיל צעיר. ועליך למכור את
 כל המטלטלים שבביתך, כדי לחתן את ילדיך. ואל
 תתחמק בתואנה שאין לך כסף, או אין זה מתאים לך
 להשתדך עם פלוני או אלמוני, זו אכזריות ורשעות
 מאין כמוה. הגיע הזמן שתפקח עיניך באיזה בוך ובור
 שחת נמצאים בנך ובנותיך, ואתה הרוצח הגדול
 ביותר, שאינך מרחם עליהם. ואל תחשב שמפני שבנך
 ובנותיך אינם מבקשים ממך: "אנא, אבא, תרחם עלי,
 ותמצא לי שדוך להתחתן", שאינם רוצים להתחתן, אל
 תאמר זאת, כי אתה יודע היטב, אשר טבע הילדים,
 שמתבישים לבוא אל ההורים ולבקש ולהתתנן
 לפניהם: "אנא, תחתנו אותנו". הן שמתבישים, והן
 שמפחדים פן ואולי עוד תכה אותם ותבישם, ותצעק
 עליהם כפרא אדם: "לך קדם ללמד", או "לך לעבוד",
 "לך ותתבגר, עד שתהיה בשל להנשא" וכדומה. עלי
 לומר לך, אשר זו רשעות שאין כמוה, ובפרט בעתים
 הללו, שהדור כל-כף מקלקל, ואין בית אשר אין שם
 מת, אין בית שלא יהיה בו בן או בת שהדרדרו בשאול

תַּחֲתִית וּמִתְחַתֵּיו, וְאַחֲר־כֵּן מִתְחִילִים לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵיהֶם שָׂאֵר הַיְלָדִים, וְהַכֹּל — מִפְּנֵי שֶׁהַהוֹרִים לֹא שָׂמִים עַל לִבָּם לְכַאֵב וְצָעַר שֶׁל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם. וַיֵּשׁ בְּזֶה כַּמָּה סְבוֹת וְדַמְיוֹנוֹת, שֶׁהַהוֹרִים אֵינָם מְעַנְיָנִים לִירֵד אֶל יְלָדֵיהֶם, וְלִהְבִּין וְלִהֲתַבּוֹן בְּכֹאֲבָם וּבְמִצָּבָם הָרַע.

(א) עַל-פִּי-רַב גִּדְמָה לְהוֹרִים, הֲלֹא בְּנֵינוּ אוּ בְנוֹתֵינוּ עֲדִין כָּל-כֶּף צָעִירִים, וְלָמָּה לְבַלְבֵּל דַּעְתָּם בְּשִׂדּוּכִין, וְלִהְנִיחַ עַל עַל צְוֹאֲרָם הַרְף וְכוּ'?! וּמָה גַם שָׁעַל-פִּי-רַב אוֹמְרִים דָּבָר זֶה אֶפְלוּ כִּשְׁהַבְּנִים כָּבֵר לְאַחַר גִּיל עֲשָׂרִים, אֲשֶׁר הֵעִידוּ כָּבֵר חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קְדוּשֵׁין כֵּט): בֵּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה — כָּל יָמָיו בְּהִרְהוּר עֲבָרָה, כִּי הִהָרְגַל נַעֲשֶׂה טָבַע, רַחֲמָנָא לְצַלָן, וּמֵאַחַר שֶׁכָּל יָמֵי נַעוּרָיו לֹא הָיָה לוֹ זְוִיגוֹ, וְעָלוּ בְּדַעְתּוֹ הִרְהוּרִים מְגַנִּים, וְנִטְבְּעָה מִדָּה רָעָה זֹו בְּנַפְשׁוֹ — דָּבָר זֶה יִמְשִׁיךְ כָּבֵר אֶצְלוֹ כָּל יָמָיו, חֵס וְשְׁלוֹם, אִם לֹא שִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלָמָה וְכוּ'. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ (יוֹמָא כֵּט): הִרְהוּרֵי עֲבָרָה קָשִׁים מֵעֲבָרָה. וּבְאַמַּת טַעוֹת גְּמוּרָה הִיא זֹו, כִּי כָּבֵר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סְנֵהֲרִין עו:): הַמְדַרִּיךְ בְּנָיו וּבְנוֹתָיו בְּדַרְךְ יִשְׂרָה וְהַמְשִׁיאָן סְמוּךְ לְפָרְקָן — עָלָיו הַפְּתוּב אוֹמֵר: "וַיִּדְעַתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶךָ", עֵינֵי שָׁם; וּבְפָרֵט בְּיָמֵינוּ אֵלוּ, אֲשֶׁר כָּל הַצְּרוֹת וְהַיְסוּרִים שְׂוִיּוּצָאִים מֵהַבְּנִים וּבְפָרֵטִיּוֹת מֵהַבְּנוֹת, הוּא רַק כְּשִׂאִין מְשִׂאִים

לב אבות על בנים

אותם סמוך לפרקן. ואמרו חכמינו הקדושים (פסחים כ"ג): בתך בגרה — שחרר עבדך ותן לה, כדי שלא תצא ותתקלקל, חס ושלוש. ורב חסדא התפאר (קדושין כ"ט): האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר, ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעינך; הרי שכל מה שמשיאין את הבנים בצעירותם — טוב להם יותר.

(ב) כמה פעמים מלבישים את עצמם ההורים במדת אהבה, שאוהבים מאוד את בניהם ובנותיהם, ועל-כן מה ולמה למהר כל-כך ולחתן את הבנים בעוד הם צעירים, טוב יותר להחזיק אותם בבית עוד כמה שנים, וכך זה עושים מעצם אהבתם, שאוהבים את בניהם ובנותיהם. ובאמת טעות גמורה היא זו, כי אהבתם אינה אהבה כלל, אדרבה אוהבים את עצמם ולא את הבנים, כי אם היו אוהבים את בניהם ובנותיהם, היו עושים מה שטוב לבנים, ולא מה שטוב לעצמם. ועל זה נאמר (איכה ד'): "נשים רחמניות בשלו ילדיהן". ולא מדת אהבה יש בהם, אלא מדת אכזריות יש בהם, כי בעתים הללו בוער יצרא דנאוף בעולם, וכל אב ואם, האוהבים באמת את בניהם, צריכים לעשות כל מיני פעולות שבעולם להשיא את הבנים סמוך לפרקן ממש. ואם עושים זאת, זה מראה באמת

אהבתם להבנים בתכלית אהבה, ואז פמים הפנים גם בניהם ובנותיהם יהיו אוהבים אותם, מאחר שרואים איך שמוסרים עצמם בעבורם להשיאם סמוך לפרקן.

(ג) כמה פעמים תולים את זה בסבות היקרות הגדולה שיש בעולם, ועולה הון רב להשיא הבנים והבנות. גם זה הכל ורעות רוח, כי מי מבקש מהם להראות עשר כבודם ולבזבז ממון על כל מיני הבלים ומותרות יתרות?! טוב יותר לעשות חתונה להבנים כמנהג העניים. ואת הממון (אם יש להם) טוב יותר לתן לזוג הצעיר, שיתפרנסו מזה איזה משך זמן. ואם היו מקמצים ולא היו עושים חתונה באולמות המפארים ביותר, ולא היו קוראים פי אם לבני המשפחה, בנקל היו יכולים להשיא את הבנים והבנות בלי הוצאה רבה; ועל-כן גם זה אינו תרוץ מספיק.

(ד) רב הפעמים סבת העכוב היא מחמת כבוד ויחוס. מתפשטים איזה שדוף הגון וראוי לו ביחוס ובשם ובכבוד וכו'. ובשביל כבוד עצמם וגאותם הם מניחים לעגן את הבנים והבנות אפלו כמה שנים, עד שעל-ידי זה הם נכשלים בעברות גמורות, רחמנא לצלן, וההורים אינם יודעים מזה כלל. מדוע לא יזכרו מה שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (יבמות סג.) גחית דרגא

ונסיב אתתא; האם בשביל גאות וכבוד פדאי לעגן
 ולצער כל-כף את הבנים? מי אינו יודע הסבה,
 שהבנים והבנות יוצאים לתרבות רעה בעתים הללו,
 הוא רק מחמת שאין משיאין אותם תכף-ומיד
 בצעירותם. היכן היראת שמים של ההורים, אשר אינם
 מוסרים נפשם? ! הרי יומם ולילה צריכים שלא לשקט,
 עד שימצאו זוגם של בניהם ובנותיהם.

(ה) גם יש לפעמים אב, שמלביש עצמו בלבוש
 תלמיד-חקם ואומר: "איך אשיא את בני בצעירותו?
 הלא עדין לא השתלם כלל בתורה הקדושה". גם זה
 שקר, פי כבר אמרו חכמינו הקדושים (קדושין כט:): אם
 אי אפשר לו בלא אשה — ישא אשה, ואחר-כך ילמד
 תורה; ואמרו (פסחים קיב:): מצנה וגוף טהור נושא אשה
 ולו בנים, עין שם.

על-כל-פנים איך שהוא כל מיני תרוצים שיש
 להורים — הפל הקל, ואין בהם ממש, כי אחרי שהשם
 יתברך זכה אתכם בבנים ובנות, וכמה תלאות
 והרפתקאות וצרות שונות סבלתם, עד שראיתם
 שנתגדלו, וכמה מיני מרירות ויסורים ועגמת נפש היתה
 לכם, עד שאתם רואים אותם בגיל הזה. מדוע עתה
 אינכם מוסרים נפשכם ועושים כל מיני פעולות

שָׁבְעוּלָם, לַחֲפֹשׁ וְלַמְצָא לְבָנֵיכֶם וְלַבְנוֹתֵיכֶם זְוֹגָם? ! או
 עַל-כָּל-פָּנִים תִּנְחַמוּ אוֹתָם, וּתְדַבְּרוּ עַל לִבָּם, שְׂאֵתָם
 מִתְעַנְיָנִים בְּעִבּוּרָם וְעוֹסְקִים בְּשִׁבְלָם, וּבְפְרֻטִּיּוֹת לַבְנוֹת,
 אֲשֶׁר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מִדְּרַשׁ רַבָּה, פְּרַשְׁתׁ נִשְׂא, פָּרָק יֵא,
 סִימָן יג): וַיִּשְׁמְרֶךָ — בְּבָנוֹת שְׂצָרִיכוֹת שְׂמִירָה, עֵינֵי שָׁם;
 וְאָמְרוּ (סִנְהֶדְרִין ק): בֵּית לְאִבְיָה מִטְּמֵנֶת שׁוּא. מִפְּחָדָה לֹא
 יִישֵׁן בְּלִילָה: בְּקִטְנוּתָהּ — שְׂמָא תִתְּפֹתָהּ, בְּנַעֲרוּתָהּ —
 שְׂמָא תִזְנֶה, בְּגֵרָה — שְׂמָא לֹא תִנְשֵׂא וְכוּ', עֵינֵי שָׁם;
 וְכֵן בָּנִים נִכְשְׁלִים בְּפָגַם הַבְּרִית — הוֹצֵאת זֶרַע לְבִטְלָה
 וְכוּ', רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, רַחֲמָנָא לִישְׁזַבֵּן.

וְעַל-כֵּן עַל כָּל אָב וְאִם לְהִתְעַנֵּן מְאֹד מְאֹד בְּצַעֲרָם
 הַקָּשָׁה שֶׁל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם, וַיּוֹמֶם וְלִילָה יִתְפַּלְלוּ אֵלָיו
 יִתְפַּרֵּךְ שְׂיִהְיוּ נִשְׁמָרִים מִן הַחֲטָא, וַיִּזְכּוּ לַמְצָא אֶת
 זְוֹגָם. וְכֹאֲשֶׁר סִפֵּר אֱלֹהֵינוּ הַנּוֹבֵיא (מִנְּא דְבֵי אֱלֹהֵינוּ רַבָּה, פָּרָק
 יח): מַעֲשֵׂה בְכֵהֵן אֶחָד שְׁהֵיהָ יָרָא שְׂמִים בְּסִתְרָה, וְכָל
 מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים שְׁהֵיהָ עוֹשֶׂה הָיָה בְּסִתְרָה. וְהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה
 בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחַת: שְׁשֵׁה זְכָרִים וְאַרְבַּע נְקִבוֹת, וּבְכָל
 יוֹם וַיּוֹם הָיָה מִתְפַּלֵּל וּמִשְׁתַּטַּח וּמִבְקֵשׁ רַחֲמִים וּמִלַּחֲדָה
 בְּלִשְׁוֹנוֹ עֶפֶר, כְּדֵי שְׁלֹא יָבוֹא אֶחָד מֵהֵן לְיַדֵּי עֲבָרָה
 וְלִיַּדֵּי דְבַר מְכַעֵר. וְאָמְרוּ: לֹא יִצְתָה אוֹתָהּ שָׁנָה, וְלֹא
 שְׁנִית וְלֹא שְׁלִישִׁית, עַד שְׁבָא עֲזָרָא וְהָעֵלָה הַקְּדוֹשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא עַל יְדוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל מִבְּבָל, וְאוֹתוֹ הִכְהֵן

לב אבות על בנים

עמָהֶם, וְלֹא נִכְנָס הַכֹּהֵן הַהוּא לְעוֹלָמוֹ, עַד שֶׁרָאָה כֹּהֲנִים
גְּדוֹלִים וּפְרָחֵי כֹהֲנָה מִבְּנָיו וּמִבְּנֵי בְּנָיו עַד חֲמָשִׁים שָׁנָה,
וְאַחֲר־כֵּן נִכְנָס אוֹתוֹ הַכֹּהֵן לְבֵית עוֹלָמוֹ, עָלְיוֹ הַכָּתוּב
אוֹמֵר (תְּהִלִּים לו'): "בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב וְגו' וְהִתְעַנַּג עַל
ה', וַיִּתֵּן לָךְ מִשְׂאֵלוֹת לִבְךָ" וְגו'. הֲרִי שֶׁתְּפַלֵּת הָאָב עַל
הַבָּנִים מוֹעִילָה מְאֹד.

וְגַם צְרִיכִים הַהוֹרִים לִידַע, אִם רוֹאִים שֶׁבְּנֵיהֶם
וּבְנוֹתֵיהֶם בְּעוֹזוֹת נִגְדָּם, וְהֵם תְּמַהִים מֵאִין בָּא זֹאת לָהֶם,
וְלָמָּה מְקַלִּים בְּכַבּוּדָם? הַאֲמַת הִיא, כִּי הֵם בּוֹשִׁים
מִפְּנֵיהֶם לְשֵׁאל וּלְבַקֵּשׁ בְּפֶה מְלֵא אֶת זְוִיגָם, וּמֵאַחֵר
שֶׁהִדְמִים בּוֹעֲרִים בָּהֶם, וְעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מֵה שֶׁעוֹבֵר וְכו',
עַל-כֵּן אֵין עֲלֵיהֶם עֲצָה וְדַרְךְ אַחֲרָת, רַק בְּזוּה וְכו'.
וְעַל-כֵּן עַל הַהוֹרִים לְרַחֵם וּלְחוּס עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם,
וַיִּשְׂיֵאוּ אוֹתָם סְמוּךְ לְפִרְקָן, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכּוּ לְרוֹת רַב
נַחַת מֵהֶם, וּבָנִים יִוָּלְדוּ לָהֶם, וַיִּקְיִם אֶצֶל הָאָבוֹת (תְּהִלִּים
קכח): "בְּנֵיךָ כְּשִׁתִּילֵי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ" וְגו'. וַיִּזְכּוּ
לְבָנִים וּלְבָנֵי בָנִים, אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים וְנֶאֱמָנִים.

וְהִנֵּה מֵצַד הַלְכָה, כְּשֶׁהַבָּנִים וְהַבְּנוֹת רוֹאִים שֶׁאֵין
הַהוֹרִים רוֹצִים לְהִשְׂיֵאֵם — חֲיִבִּים לְהִשְׂיֵא אֶת עַצְמָם.
וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֶפְלוּ יֵשׁ לְפָנֵיהֶם שְׂדוּךְ הַגּוֹז, וְהֵבִין
חִפְזָ בּוֹ, אִךְ הָאָב מוֹחָה, אֵין צְרִיךְ לְשִׁמְעַ אֶל הָאָב (עֵין

יורה דעה, סימן רמ, סעיף כה, בדברי הרמ"א, עין שם). מכל שכן וקל
 וחקר כשבא על-ידי מניעת הזיווג לפגמי הברית,
 רחמנא לצלן, שבודאי אינו צריך לשמע בקול אביו
 כלל, רק יעשה כל מיני פעולות שבעולם, וישיא את
 עצמו, ודבר זה ברור בפוסקים בלי מחלוקת. ועל-כן
 אשרי להורים אשר מרחמים על בניהם ובנותיהם,
 ומכניסים את דברי אלו אל תוך לבם, ומחננים את
 ילדיהם בגיל צעיר, ועל-ידי-זה יצילו אותם מכל רע,
 ויהיו שמורים מכל חטא ועון.

ב.

צריך שתדע, אהובי, אחי היקר, יען שזכה אותך
 הקדוש-ברוך-הוא בחסד חנם, שהולדת בנים ובנות,
 עליך מנח החוב עכשו להשיאם אשה, כמו שאמרו
 חכמינו הקדושים (קדושין פ"ב). האב חייב להשיאם אשה;
 ולכן עליך למסר את נפשך מאד על דבר זה, ותשתדל
 בכל מיני השתדליות לחפש ולבקש ולמצא זיווג הגון
 לבניך ובנותיך, ואל תחפץ להתחמק בתואנות כאלו
 "אין לי כסף", או "אני רוצה יחוס", או "עדין הם
 צעירים", אל תאמר זאת, כי הדור הזה מלכלך עד
 מאד, והפריצות והתאוות עושים שמות בנשמות
 ישראל, ורואים בחוש שבכל יום, רחמנא לישזבן, בנים

וכנות יוצאים לתרבות רעה, כי הרוח בחוצות נושבת
 כפירות ואפיקורסות מאלו הערב-רב שהתערבו בין
 נשמות ישראל, שמפיצים חוכרות ועתונים מלאים
 כפירות ומינות וליצנות מכל הקדוש לעם ישראל, וכן
 השקוץ, והנאוף, והתעוב, הזהום והערם מאד נפוצים
 בדרךכים, והולכים ברחוב כחיות היער, ערמים וערמות,
 רחמנא לישזבן, ומה יעשה הבן שלא יחטא?! ועל-כן
 ראה, אהובי, אחי היקר, לרחם על בניה ובנותיה שלא
 ילכדו במלכדת הרעה הזו, של נאוף וזהום כפירות
 ואפיקורסות, ואל תאמר שלילדיך לא יקרה הדבר הזה,
 כי אף אחד אינו בטוח. ולכן אשרי מי שמוסר את נפשו
 פשוטו כמשמעו, ומחתן את הילדים בגיל צעיר מאד,
 אשר חכמינו הקדושים אמרו (פסחים ק"ב): גוף טהור
 נושא אשה ולו בנים; אם אדם רוצה שיהיו לו ילדים
 עם גוף טהור, שישיאם אשה, וינצלו מעברות. וכן
 אמרו (שם ק"ג) בתך בגרה — שחרר עבדך ותן לה; עד
 כדי כך החמירו חכמינו הקדושים, שאם הבת מתחילה
 להתבגר, כדאי אפלו לשחרר את העבד ולתן לה, כדי
 שלא תצא לתרבות רעה. ואמרו חכמינו הקדושים (מדרש
 רבה נשא, פרק יא, סימן יג): יברכה ה' — בבנים, וישמרך
 — בבנות, מלמד שהבנות צריכות שמירה. ולכן,
 אהובי, אחי היקר, ראה לרחם על בניה ובנותיה, ותסלק
 את חכמתך המדמה כאלו אתה צריך לעשות חתונה

גדולה באולם מפאר, ולקנות בגדים הכי יפים ומפארים, ועליך לתן דירה יפה בשביל הילדים, אשר על-ידי-זה אפה מוצא עלה ותרוצים איך להתחמק לא להשיאם אשה, מדוע לא תרחם עליהם?! מדוע לא תחשב שהם יכולים להפשיל בפגם הברית — הוצאת זרע לבטלה, רחמנא לישזבן, אשר זה העוון הכי חמור?! וכן הבת יכולה לעשות מעשים מגנים מאחורי הגב שלך. ואל תאמר: "לי זה לא יקרה". פי אנשים יותר חכמים ופקחים ממך ואנשים יותר יראים ושלמים ממך נכשלו; ולכן ראה, אהובי, אחי היקר, לרחם על בנך ובנותיך, ותותר על הכל, ותשתדל להשיאם בעודם צעירים. וכבר הבטיחו לנו חכמינו הקדושים (יבמות סב:): המדריך בננו ובנותיו בדרך ישרה, ומשיאם סמוך לפרקן, עליו הכתוב אומר: "וידעת פי שלום אהלך". ורואים בחוש, שכל אלו ההורים, שאהבו את בניהם אהבה אמיתית, הם דיקא מסרו את נפשם בפעל ממש להשיאם אשה, ובפרט את הבנות, מאד מאד צריכים להזהר שלא תתבגרנה יותר מדאי, פי בנקל שתצאנה לתרבות רעה, חס ושלום, על-ידי גדל ההפקרות ששורה עכשו ברחוב, והבנות צריכות שמירה יותר מהבנים. ולכן אבקש אותך, אהובי, אחי היקר, אל תתאכזר על בנך ובנותיך, ואל תאמר שהם עדין צעירים, ויש להם עוד זמן. עליך לדעת, פי אנחנו

נמצאים עכשו בדור מלא כפירות ואפיקורסות, דור
 מלא זהום, תעוב, שקוץ ונאוף, אשר בנקל שהילדים
 יצאו לתרבות רעה. ולכן עשה זאת, איפוא, למסר את
 נפשו בפעל ממש על ילדיך, ותחתנם בגיל צעיר, ואל
 תאמר שזה יבוא מעצמו, אלא זה רצון הקדוש-ברוך-
 הוא, שהאב ימסר את נפשו וישיא אשה לבניו, וימצא
 בחור טוב לבנותיו. העקר מה שצריכים לחפש, הוא
 בת צנועה בעלת מדות טובות, או בן בעל דרך ארץ
 ומדות טובות, ולא כמו שנהוג היום, אשר מחפשים
 בחור שיהיה הלמדן הגדול ביותר, ובת — שתביא
 הביתה נדונייה הכי גדולה, הכל הקבל ורעות רוח; כי
 אם תחכה על למדן, תמתין ימים ושנים, העקר מה
 שצריכים לחפש הוא מדות טובות, מדות יקרות, אשר
 בזה כבר כלול הכל, ותורה — הבחור תמיד יכול
 ללמד, ואדרבה אם יהיה לו עזר, הוא ישאר בלמוד
 התורה הקדושה, אבל שלא יהא זה תרוץ לעכב למצא
 לו זוגו — מפני שעדין איננו בן תורה. בדור הזה
 צריכים לרחם ולחוס על הבנים והבנות, וקדם לחתן
 אותם, ואחר-כך לדאג על הכל — הן על הגשמיות
 והן על הרוחניות. ואל תהיה חכם בעיניך לומר: "אני
 יודע טוב יותר". כי אם תתחכם יותר מדאי תשלם
 מחיר כבד, ומאד מאד יכאב לך, וכבר יהיה מאחר.
 האם אינך רואה אשר כל הרחובות מלאים תמונות

תועבה, והכל פתוח — שקוץ, תעוב, זהום, נאוף, ערם
 בריש גלי, והבנים והבנות יש להם נסיונות קשים
 מאד?! ובפרט שלאחרונה הכניסו פבר את הזהמה
 בתוך הבית, הנקרא וידיאו, שזה כלי משחית של גלוי
 עריות, ומגרה את היצר, למה לא תרחם על בניה
 ובנותיה, ולמה לא תעשה כל הפעולות שבעולם לחתנם
 בגיל צעיר?! ואז תרוה מהם רב נחת, ויהיו לה בנים
 תלמידי חכמים וחתנים תלמידי חכמים; כי העקר תלוי
 כפי המסירות נפש שמוסרים נפשם להשיאם אשה קדם
 בעודם בגיל צעיר, ואז אם תכניס בלבך דברים אלו,
 אז תזכה לראות דור ישרים יכרה, ובניה ובנותיה יהיו
 שתולים כשתילי זיתים סביב לשלחנה. אך אם תתלוצץ
 מדבורים אלו, עלי לומר לה, תפקח עיניה מה קורה בין
 ידיך ושכניה, אשר הם גם-כן יראים ושלמים כמותך,
 אבל היו חכמים בעיניהם, ועל-ידי-זה אבדו — זה את
 הבן שיצא לתרבות רעה, רחמנא לישזבן, שנעשה
 מפקר והוריד מעצמו את הזקן ואת הפאות, ומחלל
 שבת ואוכל טרפות ונבלות, וזה אבד את הבת שיצאה
 לתרבות רעה, ונעשתה מפקרת בפריצות ומכשלת את
 אחרים, ועכשו ההורים תולשים שערות ראשם ובוכים
 ומבכים שמים וארץ — על מה ולמה קרה להם דבר
 כזה, ואיך בא שמבתי חנוך הכי טובים, אשר חנכו את
 לדיהם פיאה וכיאות, יצאה להם צרה צרורה כזו?!

אך אינם שמים על לב, שהכל נעשה מחמת שלא חתנו
את הילדים בגיל צעיר, והיו חכמים בעיניהם, עם כל
מיני תרופי סרק, כאלו עדין הם צעירים, או אין די
כסף, או אני נמצא עדין במצב פספי קשה, ומסבב
בחובות, או אני צריך לקנות להם דירה... מי צריך את
כל זה?! חוס ורחם על בניה ובנותיך, ותשליך את
ההבל והדמיון שלך, שלבניה ובנותיך זה לא יקרה,
חוס וחמל עליהם, וראה לחתן אותם בגיל צעיר, ואז
תרוה מהם רב נחת. ואל יהיה נקל בעיניך דברים אלו,
שאני מבקש ומתחנן לפניה, כי בנפשך הם, כי בכל יום
שבניה נכשלים בפגם הברית — הוצאת זרע לבטלה,
זה על ראשך, וכן הבת נכשלת עם כל מיני הרהורים
רעים ומחשבות רעות, ושבורה ורצוצה, אתה חייב
בדבר, רק תוריד את הגאונה הסרוחה שלך, ואל תחפש
אחר יחוס, ואז תראה שיש הרבה זיוגים; אשרי מי
שמכניס דברים אלו בתוך לבו, ומציל את ילדיו,
וישיאם סמוך לפרקם בעודם בגיל צעיר, ועל-ידי-זה
ירוה רב נחת מילדיו.

ג.

אהובי, אחי היקר! באתי לבקש אותך ולהתחנן
לפניה, שתחוס ותרחם על בניה ובנותיך היקרים, מאחר

שְׁחַמַל עֲלֶיךָ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמָצַאתָ אִשָּׁה
וְהִתְחַתַּנְתָּ, וְעָבַר עֲלֶיךָ מֵהַשְּׁעָבֵר — מִשְׁבָּרִים וּגְלִילִים,
דְּאֵגוֹת פְּרִנְסָה, צָרוֹת וַיְסוּרִים, מְרִירוֹת וּמְכֹאֲבִים, עַד
שְׁזָכִיתָ לְהוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת, וְסָבַלְתָּ מֵהֶם מְרִירוֹת
וַיְסוּרִים, עֲגַמַת נַפֶּשׁ וַחֲלִישׁוֹת הַדַּעַת, בְּזִיוּנוֹת וּשְׁפִיכוֹת
דְּמַיִם, עַד שְׁזָכִיתָ לְגַדֵּל אוֹתָם, וְעָכְשׁוּ הַגִּיעוּ לְפָרְקָם,
וּבְדִיוֹק עָכְשׁוּ נַעֲשִׂיתָ חָכֵם בְּעֵינֶיךָ, וְאֵינְךָ רוֹצֵה לְהַשִּׂיאָם
אִשָּׁה, עִם כָּל מִינֵי טְעָנוֹת וּמְעָנוֹת שֶׁהֵנָּךְ חָפֵץ לְהַצְדִּיק
מִצְפוּנְךָ, כְּאִלוּ בְּעֵתֵימָם הִלְלוּ אֵין צְרִיכִים לְחַתֵּן אֶת
הַיְלָדִים בְּגִיל צָעִיר, וּמָה יִהְיֶה אִם אֶחָתָן אוֹתָם וַיְהִיו
לָהֶם יְלָדִים בְּגִיל צָעִיר, אֵיךְ יוּכְלוּ לְטַפֵּל בָּהֶם?! וּמָה
יִהְיֶה עִם פְּרִנְסָה?! וְאֵיךְ יִסְתַּדְרוּ בַחַיִּים?! וְכַדוּמָה כָּל
מִינֵי טְעָנוֹת וּמְעָנוֹת שֶׁעוֹלוֹת לָךְ עַל מַחְשַׁבְתְּךָ. וּבְאֵמַת
שְׁכַחְתָּ שְׂגָם אֶתָּה הָיִיתָ בְּמַצָּב כְּזֶה, שֶׁבִקְשִׁי הָיִיתָ יָכוֹל
לְהִסְתַּדֵּר עִם פְּרִנְסָה, וּבִקְשִׁי הָיִיתָ יָכוֹל לְהִסְתַּדֵּר עִם
הַיְלָדִים, וְלָמָּה עָכְשׁוּ אֶתָּה מוֹצֵא אֶת כָּל הַתְּרוּצִים עַל
יְלָדֶיךָ, וְאֶתָּה מְצַדִּיק אֶת עֲצָמְךָ, כִּי "לִי הָיָה קִשָּׁה, לָמָּה
אָנִי אֶקְשֶׁה לִילְדִי". הָאֵם כָּבֵר שְׁכַחְתָּ, כְּשֶׁאֶתָּה הָיִיתָ
בַּחוּר, אוֹ כְּשֶׁאֶתָּה הָיִיתָ בַּחוּרָה, אֲמַרְתָּם לְעֲצָמְכֶם: "אוֹי
וְאָבוֹי לְהוֹרִים שְׂאִינָם מְחַתְּנִים אוֹתָנוּ". "אוֹי וְאָבוֹי
שְׂאִינָם מְצַטְעָרִים בְּצַעֲרָנוּ". וְהִלַּכְתֶּם מִמְרָמִרִים
בְּמְרִירוֹת גְּדוֹלָה, בְּעֲצָלוֹת וּבְדַכְפְּאוֹן, וְהִתְבַּגְּרְתֶם, וְאָף
אֶחָד לֹא חָשַׁב מִכֶּם. זְכְרוּ הַיֵּטֵב מֵהַשְּׁעָבֵר עֲלֵיכֶם

כְּשֶׁהֵייתֶם צְעִירִים, קִבַּלְתֶּם עַל עֲצֻמְכֶם — כְּשֶׁאַתֶּם
 תִּתְחַתְּנוּ וְתוֹלִידוֹ יִלְדִים, אַתֶּם בּוֹדְאֵי תִּתְחַתְּנוּ אוֹתָם בְּגִיל
 צְעִיר, וְשָׁלֵא יִסְבְּלוּ כְּמוֹ שְׁאַתֶּם סִבַּלְתֶּם, וּפְתָאם עֲכָשׁוּ
 שְׂכַחְתֶּם אֶת הַכֹּל?! וְאַתֶּם מִתְחִילִים לְדַאֵג לְיִלְדִים
 כְּאֵלוֹ הֵם צְעִירִים, וּכְאֵלוֹ לֹא יוּכְלוּ לְהִסְתַּדֵּר עִם יִלְדִים,
 וּכְאֵלוֹ הַמְּצָב בְּפִרְנֶסָה קָשָׁה. מִי צָרִיךְ שְׂתַעֲשׂוּ חֲתָנָה
 מִפְּאֶרֶת בְּאוֹלָם גְּדוֹל, וְתִזְמִינוּ אֶת חֲצֵי הָעִיר?! מִי צָרִיךְ
 שְׂתִתְּפְרוּ בְּגָדִים יְקָרִים שְׁעוֹלִים הוֹן תּוֹעֲפוֹת?! חוּסוּ
 וְחַמְלוּ עַל יִלְדֵיכֶם, עַל בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, שְׁלֵא יִכְשְׁלוּ
 בְּעִבְרוֹת חֲמורוֹת. הָאֵינְכֶם רוֹאִים אֵיךְ אֲמוֹת הָעוֹלָם
 הוֹרִידוּ מֵעֲצָמָם אֶת גְּדֵרֵי הַצְּנִיעוּת, וְהִרְחוּב מְלֵא שְׂקוּץ,
 נְאוּף, תַּעוּב וְזֵהוּם, וְהִעֲרַכְרַכְוּ שְׂמֵתְעָרְבִים בֵּין נִשְׁמוֹת
 יִשְׂרָאֵל, מְכַנְיָסִים אֶת כָּל הַתְּאוֹוֹת רְעוֹת גַּם בְּיַנְיָנוּ, עַד
 שְׂיִלְדֵינוּ — בְּיַנְיָנוּ וּבְנוֹתֵינוּ גַם-כֵּן נִכְשְׁלִים בְּרֵאיוֹת
 אֲסוּרוֹת וּבְמַחְשָׁבוֹת טְמֵאוֹת. וּבְפֶרֶט לְאַחֲרוֹנָה הִחְדִּירוּ
 אֶת הַפְּלִי הַמְּתַעֵב הַנִּקְרָא וִידִיאוֹ בְּתוֹךְ בְּתֵי יִשְׂרָאֵל,
 שְׂיִכּוֹלִים לְרֵאוֹת בּוֹ כָּל מִינֵי נְאוּף, שְׂקוּץ וְתַעוּב שֶׁל
 הַגּוֹיִים, וְכֵן הִרְחִיקוּ לָכֵת לְאַחֲרוֹנָה, שְׁגַם בְּמַחְשָׁב
 הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ רַב הַבְּתִים, גַּם שֵׁם יְכוֹלִים לְחַבֵּר אֶת כָּל
 מִינֵי תּוֹעֲבוֹת רְעוֹת, וְלְהִסְתַּכֵּל וְלְרֵאוֹתָם. לְכֵן חוּס וְחַמֵּל
 עַל בְּנֵיךְ וְעַל בְּנוֹתֶיךָ, וְתִתְחַתֵּן אוֹתָם בְּגִיל צְעִיר, וְאֵז נִכוֹן
 לְבָךְ יִהְיֶה בְּטוֹחַ, שְׂיִהְיֶה לְךָ גִּחַת מִלְּדִיךָ, וְיִהְיֶה קְדוֹשִׁים
 וְטָהוּרִים בְּקִדְשַׁת הַבְּרִית, וְיִהְיֶה זְרַע בְּרַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,

הבנים ילכו עם זקן ופאות ובלבוש יהודי, והפנות תלכנה בצניעות גדולה כאמותינו הקדושות, ויקימו את התורה והמצוות. היש עוד נחת יותר גדולה מזו?! ולכן, אהובי, אחי היקר, תכניס בלבך את דברי המעטים אלה, ותשתדל בכל מיני השתדליות לחתן את ילדיך בגיל צעיר מאד, למען לא תתחרט אחר-כך. וזכר היטב את הדברים האלו, ואל תהיה חכם בעיניך לומר, שהילדים שלי לא יתקלקלו. היו בני אדם יותר פקחים וחקמים מך, ואמרו אותו דבר, ולבסוף נכשלו, והילדים יצאו לתרבות רעה רחמנא לישזבן. ולכן ראה, אהובי, אחי היקר, שכל אלו הדבורים שדברתי אליך, תקימם בתמימות ובפשטות, ואז תרוה רב נחת מילדיך, ויהיה לך טוב כל הימים.

.ד.

אהובי, אחי היקר, ראה וגם ראה מה קורה בעתים הללו בעולם, הפריצות והתאוות, השקוץ, הזהום והנאוף מתפשטים ברחובות, ומה יעשה הבן שלא יחטא?! ועל-כן מדוע לא תחוס ותרחם על בניך ובנותיך, ותעשה כל מיני מאמצים שבעולם לחתן את ילדיך בגיל צעיר, וכך תדע שהצלפת אותם. ואל תהיה חכם בעיניך, לומר שלבני ולבנותי לא יקרה שום דבר,

כי הם מחסנים מכל רע, אל תאמר זאת, אהובי, אחי
 היקר, כי הנסיונות קשים מאד — הן בתלמוד תורה
 והן בישיבה והן בבית-הספר, יש בנים ובנות מקלקלים
 רחמנא לישזבן, שהם נגעים עם רע ותועבות רעות
 ובגלל שיסיתו את ילדיך, ויכולים להדרדר עד תהום,
 כמו שאנו רואים בחוש, שמבתי הכי יפים והכי
 חרדים יוצאים ילדים מקלקלים, השם ישמר, וההורים
 תולשים את שערם: "איי, איי, היכן עשינו את הטעות,
 ומהיכן בא דבר כזה שנכשלנו?!" ובאמת אינכם
 יכולים לתאר, שבתוך הישיבה ובתוך בית-הספר
 נמצאים ילדים מקלקלים שיכולים לקלקל את בניכם
 ובנותיכם. ולכן חוס ורחם על ילדיך, ותחתנם בגיל
 צעיר, ואל תסתפל מה שבני-אדם יגידו, כי הילדים
 שלך הם העינים שלך, וכמו שאדם שומר על בבת עינו,
 כך צריך לשמר על ילדיו, ובפרט בעתים הללו,
 שההפקרות כל-כך גדולה, ואין עצה אחרת רק לתתנם
 בגיל צעיר. ואף שאני יודע שיהיו בני-אדם שיתלוצצו
 וילעגו לכם: "מה, אין לכם מה לעשות, אלא לתת את
 הילדים בגיל צעיר", ויבואו בכל מיני טענות ומענות,
 כאלו הם עדין צעירים יותר מדאי, וכאלו לא תהיה
 להם פרנסה, וכאלו זה לא ילך, או אין זה לפי הכבוד.
 אבקש אותך מאד, שתחשב לרגע, באיזה בור שחת
 הילדים עלולים לפל, ואז תמרט את שערות ראשך,

וּכְבֹר יִהְיֶה מְאַחֵר. הָאֵם בְּשָׂבִיל הַסְּתוּת שֶׁל קְרוֹבִיךָ
 וּמִשְׁפַּחְתְּךָ, חֲבֵרֶיךָ וַיְדִידֶיךָ, אֶתָּה צָרִיךְ לְהַפְקִיר אֶת
 יְלָדֶיךָ?! וְאַפְלוֹ אִם בְּאֵמֶת אֵין לְךָ אֶפְשָׁרוּת לְחַתֵּנָם
 מִפְּאֵת מִצָּבֶךָ הַכֶּסֶפִי, מִי אוֹמֵר שְׁעָלֶיךָ לַעֲשׂוֹת חֲתֻנָּה
 מִפְּאֶרֶת בְּאִיזָה אוֹלָם יָפֵה וַיִּקְרַתִּי, וְלִקְנוֹת כְּלֵי זָהָב
 וְתַכְשִׁיטִים לְמַעַלָּה מִכַּחוֹתֶיךָ?! תִּאֲמִין לִי, אִם תִּרְחַם
 עַל יְלָדֶיךָ, אֹז יִהְיֶה לְךָ אוֹצָר לְכָל יְמֵי חַיֶּיךָ, כִּי בְּנֶיךָ
 יִהְיוּ שְׁתוּלִים כְּשִׁתְּלִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ, וְתִרְוֶה
 מֵהֶם רַב נַחַת, כִּי אֵין עוֹד נַחַת גְּדוֹלָה מְזוֹ — כְּשִׁרְוֹאִים
 שֶׁהַיְלָדִים הוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה
 וְהִירָאָה, בְּדַרְךְ הַצְּנִיעוּת שֶׁקִּבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲבוֹת
 אֲבוֹתֵינוּ מִדּוֹר דּוֹר. וְלִכֵּן אֲבַקֵּשׁ אוֹתְךָ, אֶהוּבִי, אַחֵי
 הַיֶּקֶר, חוּס וְחַמֵּל עַל בְּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ, וְאַל תִּתְאַכְזֹר
 כְּלַפֵּיהֶם, וְתַעֲשֶׂה כָּל מָה שְׁבִיכֶלֶתְךָ לְהַשִּׂיאֵם בְּגִיל
 צָעִיר, וְאֹז תִּהְיֶה מִבְּטָח, שֶׁתִּרְוֶה מֵהֶם רַב נַחַת, וְתִקִּים
 דּוֹר יִשְׂרָאֵל יְבָרֶךְ, וְתִמְשֵׁךְ שְׂרָשָׁרֶת הַזָּהָב שֶׁלְּךָ וְשֶׁל
 אֲבוֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבוֹתֶיךָ מִדּוֹר דּוֹר עַד קִבְּלַת הַתּוֹרָה.
 אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַכְנִיס בְּלִבּוֹ דְּבוּרִים אֵלוֹ בְּתַמִּימוֹת
 וּבְכַשִּׁיטוֹת גְּמוּרָה, וְאֵינוֹ מִתְחַכֵּם, שְׂאֹז טוֹב לוֹ בְּזֶה
 וּבְכָפֵא, וַיִּרְאֶה בְּנִים לְבָנָיו, וְעוֹלְמוֹ יִרְאֶה בְּחַיָּיו.

תפלת אבות על בנים מספר "שערי ציון"

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שיהיו בנינו
 מאירים בתורה, ויהיו בריאים בגופם ובשכלם, בעלי
 מדות טובות, עוסקים בתורה לשמה, ותן להם חיים
 ארוכים וטובים, ויהיו ממלאים בתורה ובחכמה וביראת
 שמים, ויהיו אהובים למעלה ונחמדים למטה, ותצילם מעין
 הרע ומיצר הרע ומכל מיני פרעניות, ויהיו להם חושים
 בריאים לעבודתך, וזכנו ברחמיך הרבים אותי ואת אשתי
 שתמלא מספר ימינו עד מלאות שנותינו בהם שבעים שנה
 ויותר, בטוב ובנעימים ואהבה ושלוה, ונזכה לגדל בנינו
 ובנותינו לתורה ולחפה ולמעשים טובים, ותזמין להם
 זוגם בנקל, ולא יודחו לפני אחרים, חס ושלוה, ובך
 מעשה דינו לתן להם מחר ומתן בעין יפה, ונוכל לקיים את
 כל מה שאנו מבטיחים לתן להם בלא נדר, ולהשיאם עם
 זוגם בימי הנעורים בנחת וברוח ובשמחה, ויולדו בנינו
 ובנותינו בנים טובים וצדיקים, זוכים ומזכים לכל ישראל,
 ויהיו בנינו ובנותינו חיים וקיימים בעבודתך ובתורתך
 וביראתך לארך ימים ושנים טובות, ויתרבו
 צאצאיהם עד סוף כל הדורות, ולא יתחלל שמך הגדול על
 ידנו, ולא עלידי זרעינו, חס ושלוה, ומלא כל משאלות
 לבנו לטובה, בבריאות, בהצלחה וכל טוב, ונזכה להגדיל
 כבוד שמך הגדול וכבוד תורתך, אנו וזרעינו וזרע זרעינו
 תמיד, יהי לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי
 וגואלי.

קונטרס

צַעַר גְּדוּל בָּנִים

יְדַרִּיךְ אֶת הָאָדָם אִיךְ לְגַדֵּל אֶת יְלָדָיו לִילֵךְ
עַל-פִּי דְרָכֵי הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁקִּבְּלֵנוּ
מִדּוֹר דּוֹר, וַיִּחַזַּק וַיֵּאֱמָץ אֶת הַהוֹרִים שְׂסוּבֵלִים
צָרוֹת וַיִּסּוּרִים וּמְרִירוֹת מִיַּלְדֵיהֶם.

בְּנוֹי וּמִיֶּסֶד עַל-פִּי דְבָרֵי

רַבֵּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצֶּפּוֹן
בוֹצֵינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבֵּנוּ

רַבֵּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ

וְעַל-פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגְּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִיס לִיה

רַבֵּי נֵתָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ

וּמִשְׁלֵב בְּפֶסוּקֵי תוֹרָה, נִבְיָאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי

חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מִגְּמָרָא וּמִדְּרָשִׁים וְזֵהר הַקְּדוֹשׁ

הוֹבָא לְדָפוּס עַל-יְדֵי

חֲסִידֵי בְּרֶסְלֵב

עִידָא "ק ירושלים תוכב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: אֵין עוֹד נַחַת בְּעוֹלָם כְּנַחַת שְׂיִשׁ
לְאָדָם עִם יְלָדִים מְצַלְחִים, וְלִהְפוֹף — אֵין עוֹד צַעַר
בְּעוֹלָם כְּצַעַר גְּדוּל בָּנִים, שְׂיִשׁ לְאָדָם עֲגַמַת נֶפֶשׁ
מִלְדָּיו, שְׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ רָעָה, חֵס וְשְׁלוֹם, וְצָרִיכִים
לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם, שְׂיִזְכֶּה לְגַדֵּל אֶת יְלָדָיו בְּנִקְלָה,
וְשְׂשָׂאָרוֹ יֵרָאִים וְשְׁלָמִים, וְלֹא יִגְרָרוּ אַחַר רוּחַ הַזְּמָן
הַמְּלֹא כְּפִירוֹת וְאֶפִיקוֹרְסוֹת, רַק יִהְיוּ חֲזָקִים בְּאִמוּנָה
פְּשוּטָה בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ. וְרַבְּנּוּ ז"ל אָמַר, שְׂרוּצָה בֵּן שְׂיִכּוּל
לֵילֵף בְּכָל יוֹם בְּטָלִית וְתַפְלִין לְבֵית־הַכְּנֶסֶת; כְּאוֹמֵר,
שְׂזֵהוּ הָאֲחוּל הַכִּי גְדוּל שְׂאָדָם יְכוּל לְאַחַל לְעַצְמוֹ.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תריו)

קונטרס

צֵעַר גְּדוּל בְּנִים

.א

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! רְאוּ לְשֹׁמֵר מְאֹד מְאֹד בְּעֵתֵים
הַלְלוּ עַל יַלְדֵיכֶם לְכָל יִסְחָפּוֹ בְּרוּחַ הַזְּמַן, כִּי בְּעוֹנוֹתֵינוּ
הַרְבִּים, רוּחַ הַכְּפִירוֹת וְהָאֶפִיקוֹרְסוֹת וְהַהֶפְקְרוֹת נִמְצְאוֹת
עֲכָשׁוּ בְּרַחֲבוֹת, וְאִם לֹא תִשְׁמְרוּ עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנוֹתֵיכֶם,
הֵם יְכוּלִים לְצַאת לְתַרְבוֹת רָעָה, חֵס וְשָׁלוֹם, שְׂאֵז יֵאָבְדוּ
אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא גַם יַחַד, וְלֹא רַק שְׂלֹא
יִתְרַמּוּ לְחֻבְרָה, אֲלֵא עוֹד יִגְרְמוּ לָהּ הֶרֶס רַב, וְצֵעַר וְעִגְמוֹת
נִפְשׁ רַבָּה לְהוֹרִים, כִּי בְּאֶמֶת בְּלִי תוֹרָה וּבְלִי אֲמוּנָה הֵם
גְּדוּלֵי פָּרָא וְהֵם כְּחֵיוֹת הַיַּעַר הַטּוֹרְפוֹת וּמְשַׁחֲתוֹת, כִּי אֵי
אֶפְשָׁר לְגַדֵּל וְלְצַמַּח וְלְהַתְּפַחַח וְלְהַצְלִיחַ, כִּי אִם
כְּשֶׁנִּמְצְאוּ בְּמִסְגֵּרַת שֶׁל תוֹרָה וְאֲמוּנָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, וְרוֹאִים
בְּמִצִּיאוֹת, שְׂכָל אֵלּוֹ שֶׁהֵם גְּדוּלִים בְּהֶפְקֵר בְּלִי תוֹרָה וּבְלִי
אֲמוּנָה, הֵם רַק גּוֹרְמִים הֶרֶס וְאֵבְדוֹן לְחֻבְרָה, וְהֵם נִעֲשִׂים
גְּנָבִים וְגִזְלָנִים, נוֹאֲפִים וְאֲנָסִים וְלוֹקְחֵי סָמִים, עֲזֵי פָנִים

וְלִיסְטִים הַמְלַסְטִימִים אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְעַל-כֵּן רָאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, לְשֹׁמֵר מְאֹד עַל יַלְדֵיכֶם בְּעוֹדְם קְטַנִּים, כִּי אִם יְכוּלִים עוֹד לְהַצִּילֵם, וּכְמֵאֲמָרָם, זְכַרוֹנָם לְבִרְכָה: לְעוֹלָם יִשְׁתַּדַּל אָדָם לְרַדּוֹת אֶת בְּנוֹ בְּקִטְנוּתוֹ, שְׂאֵם יִיָּסֵר אוֹתוֹ יַחֲכֵם, שְׂנַאֲמֵר (משלי י"א): "בֵּן חָכָם מוֹסֵר אָב וְלֵץ לֹא שָׁמַע גְּעָרָה", גִּרְסִינָן בַּמְדָּרָשׁ: אִם תִּרְאֶה בֵּן חָכָם, בְּיָדוּעַ שְׂאָבִיו יִסְרוּ בְּקִטְנוּתוֹ, וְהִדְרִיכוּ עַל הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה, שְׂנַאֲמֵר: "בֵּן חָכָם מוֹסֵר אָב", וְאִם רְאִיתָ לֵץ בְּיָדוּעַ שְׂלֵא שָׁמַע גְּעָרָה, רְצָה לֹא שָׁמַע מֵאָבִיו גְּעָרָה, וְאוֹמֵר (משלי י"ג): "חֹשֶׁף שְׁבִטוֹ" וְגו', אִם יַחֲשׂוּף אָדָם אֶת שְׁבִטוֹ מִלְרַדּוֹת אֶת בְּנוֹ בְּקִטְנוּתוֹ, הֲרִי זֶה שׁוֹנֵא אֶת בְּנוֹ, שְׂסוּפוֹ בָּא לְתַרְבּוֹת רְעָה, מִפְּנֵי שְׂלֵא יִסְרוּ אָבִיו בְּקִטְנוּתוֹ, וְסוּפוֹ נִהְרַג עַל מַעֲשָׂיו הַרְעִים בֵּין בְּבֵית-דִין בֵּין שְׂלֵא בְּבֵית דִין, אֲבָל הָאוֹהֵב אֶת בְּנוֹ שִׁחְרוּ מוֹסֵר, רְצָה לֹא שְׂיִיָּסְרֵהוּ בְּקִטְנוּתוֹ, כְּדִי שְׂלֵא יֵצֵא לְתַרְבּוֹת רְעָה וְלִידֵי מִיתָה מְשֻׁנָּה, וְגִרְסִינָן (שמות רבה א'): חֹשֶׁף שְׁבִטוֹ וְגו', לְלַמְדֵךְ שְׂכָל הַמוֹנֵעַ בְּנוֹ מִלְרַדּוֹתוֹ, בָּא לְתַרְבּוֹת רְעָה וְשׁוֹנֵאֵהוּ, שְׂכֵן מְצִינּוֹ בִישְׂמַעְאֵל, שְׂהִיּוּ לוֹ גְּעַגּוּעֵינָן עַל אַבְרָהָם וְלֹא רָדְהוּ, וְיֵצֵא לְתַרְבּוֹת רְעָה, וְשׁוֹנֵאֵהוּ אַבְרָהָם, וְהוֹצִיאֵהוּ מִבֵּיתוֹ רִיקָם, מֵהַ עֲשָׂה יִשְׂמַעְאֵל כְּשֶׁהָיָה בֶן ט"ו שָׁנָה, הַתְּחִיל לְהַכִּיָּא צְלָם מִן הַחוּץ וְהָיָה מְצַחֵק בּוֹ, שְׂאִין מְצַחֵק אֲלָא עֲבוּדַת אֲלִילִים, שְׂנַאֲמֵר (שמות ל"ב): "וַיִּקְוֵמוּ לְצַחֵק", מִיָּד (בְּרַאשִׁית כ"א): "וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֵשׁ אֶת הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ שְׂמָא

צַעַר גָּדוֹל בְּנִים

רכז

יִלְמַד בְּנֵי אוֹרְחוֹתָיו", מִיַּד (שם): "וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינַי אֲבָרְהָם עַל אוֹדוֹת בָּנוּ", שִׁיָּצָא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ (בְּרֵאשִׁית כה): "וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו", לְפִיכֶךָ יֵצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה עַל שְׂלֵא רְדָהוּ, דִּתְנֵן (בְּכֹא בְתֵרֵא טו): חֲמֵשׁ עֵבְרוֹת עָשָׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם: בָּא עַל נַעֲרָה מְאָרְסָה, וְהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְכָפַר בְּעַקְרָו וּבָזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, וְעוֹד תָּאֵב מִיִּתְתֵּן אָבִיו, כְּדִי לְהַרְגֵּן אֶת אָחִיו שְׁנֵאָמַר (בְּרֵאשִׁית כז): "יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי" וְגו', וְגַרְם לְיַעֲקֹב לְבָרִחַ מִפָּנָיו, וְהִלְךְ הוּא אֶצֶל יִשְׁמָעֵאל לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ תַרְבוֹת רָעָה לְהוֹסִיף עַל חֲטָאתוֹ פֶּשַׁע, שְׁנֵאָמַר (שם כח): "וַיִּלְךְ עֵשָׂו וְגו', וְכִיּוֹצֵא בּוֹ דָּוִד, שְׂלֵא רְדָה בְּאַבְשָׁלוֹם, וַיֵּצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה וּבִקֵּשׁ לְהַרְגוֹ, וְשָׁכַב עִם נָשָׂיו וְגַרְם לוֹ שְׂיִלְךְ יַחַף וּבֹכָה, וְהַפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל כְּמָה אֲלָפִים, וְגַרְם כְּמָה דְּבָרִים קָשִׁים שְׂאִין לָהֶם סוּף, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ עָשָׂה דָּוִד בְּאַדְוֹנֵיהוּ שְׂלֵא רְדָהוּ וְלֹא גָעַר בּוֹ, וְלְפִיכֶךָ יֵצֵא לְתַרְבוֹת רָעָה, וּכְתִיב (מְלָכִים א' א'): "וְלֹא עֲצַבּוּ אָבִיו מִמֵּיו" וְגו'; וְעַל-כֵּן עָלִיכֶם לְמַסֵּר אֶת נַפְשְׁכֶם לְחַנּוּן אֶת בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם בְּעוֹדֶם בְּקִטְנוֹתָם, שְׂיִלְכוּ בְּדַרְךְ הַיֵּשֶׁר, וְתִשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל מִיַּי הַשְׁתַּדְּלִיּוֹת לְרַחֵקְם מִחֲבָרִים רָעִים, שְׂיִשׁ לָהֶם הַשְּׁפָעָה רָעָה עַל יַלְדֵיכֶם, וְתַעֲשׂוּ כָּל מִיַּי מֵאֲמָצִים וְשִׂדּוּלִים לְשַׁדֵּל אֶת הַיְלָדִים לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וַיִּרְאֵת שָׁמַיִם, וְאֵל תַּחֲשֹׁכוּ מֵהֶם מוֹסֵר, וּמְכַל שֶׁכֵּן שְׂאֵל תַּרְחֲמוּ עֲלֵיהֶם, כִּי כִּשְׂרוּאִים שְׁהוֹלְכִים עִם חֲבָרִים רָעִים אוֹ עוֹשִׂים מַעֲשִׂים רָעִים, חַס וְשָׁלוֹם, צְרִיכִים

תקף־ומיד להוכיחם ולהענישם, וזה עקר הרחמנות, כי מרחמים על הילדים, ולא ההפוך, ובזה שתינו חזקים עמם, על־ידי־זה תזכו לגדל ולחנך דורות ישרים ותרוו מהם רב נחת כל הימים.

ב.

בני ובנותי היקרים! ראו לחזק ולאמץ את עצמכם מאד מאד לא להכניס את הילדים לבתי ספר שאין לומדים שם תורה, כי אנחנו עם ישראל, קבלנו את התורה מסיני על־ידי משה רבנו, עליו השלום, ואנחנו עם ישראל, יש לנו תורה ובלי תורה אין אנחנו עם כלל, כי כל קיומו של עם ישראל תלוי אף ורק בקבלת התורה, והתורה היא מכתובה לנו איך להתנהג ואיך לחיות את החיים, כי התורה הקדושה, היא תורת חיים, כי נתנה לנו הקדוש־ברוך־הוא במתנה, וזה עקר חיינו וארץ ימינו, ובלי התורה אין לנו שום חיים כלל, וזה ההבדל בין עם ישראל, להבדיל, לבין אמות העולם, שאנחנו קבלנו את התורה, ועל־ידי־זה פסקה זמה מאתנו, לא־כן אלו אשר מוסרים את ילדיהם לבית־ספר שאין לומדים בו תורה, הרי זה ממש כמו שמוסרים את בניהם ובנותיהם למלך, רחמנא לישזבן, והורסים את ילדיהם לגמרי, כי עקר קיום כלל ישראל הוא רק על־ידי התורה הקדושה.

וְעַל-כֵּן רָאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתַי הַיְקָרִים, לְמַסֵּר אֶת נַפְשְׁכֶם עַל
 נִקְדָּה זֹאת, שְׂבָנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם יִכְנָסוּ לְלַמַּד בִּישִׁיבוֹת
 וּבְכַתִּי סֵפֶר שְׁלוֹמַדִּים שָׁם תּוֹרָה, כִּי בְלִי תּוֹרָה נְדָמִים
 כְּחַיּוֹת הַשָּׂדֶה, כְּחַיּוֹת טָרֶף, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים:
 לְעוֹלָם יִשְׁתַּדַּל אָדָם לְלַמַּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה וְחֻכְמָה וְאֵל
 יַחֲוֵשׁ לְעֵשֶׁר, שְׂאִין עֵשֶׁר בְּעוֹלָם כְּעֵשֶׁרָה שֶׁל תּוֹרָה,
 שְׁנֵאמַר (מְשַׁלֵּי ג): "יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים", וְיִלְמַד תּוֹרָה
 בְּקִטְנוּתוֹ כִּי לְסוֹף מִתְעַשֵּׁר, כַּדְּגַרְסִינָן בְּסִנְהֶדְרִין (דף צב.):
 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל אָדָם שְׂאִין בּוֹ דְעָה, אָסוּר לְרַחֵם
 עָלָיו, שְׁנֵאמַר (יִשְׁעִיָּה כו): "כִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא עַל-כֵּן לֹא
 יִרְחַמְנוּ עֲשֵׂהוּ", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַנּוֹתֵן פֶּתוֹ לְמִי
 שְׂאִין בּוֹ דְעָה, יְסוּרִים בָּאִין עָלָיו, שְׁנֵאמַר (עוֹבְדֵיה א):
 "לְחַמֵּךְ יִשְׁיֵמוּ מְזוֹר תַּחֲתֶיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ", וְאֵין מְזוֹר
 אֶלָּא יְסוּרִים, שְׁנֵאמַר (הוֹשֵׁע ה): "וַיִּרְא אַפְרַיִם אֶת חָלָיו
 וַיְהוּדָה אֶת מְזוֹרוֹ", וְכָל הַמְשִׁתַּדֵּל לְלַמַּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה
 וְדַעַת וְחֻכְמָה נּוֹחַל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, הָעוֹלָם
 הַזֶּה מִנֵּיִן? דְּכַתִּיב (מְשַׁלֵּי ז): "יֵלֵד כְּסִיל לְתוֹגָה לוֹ, וְלֹא
 יִשְׁמַח אָבִי נָבֵל", רָצָה לוֹמַר מִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן כְּסִיל שְׁלֹא
 לְמַד תּוֹרָה, כָּל יָמָיו שֶׁל אָבִיו בְּעַצֵּב וּבְדָאָגָה, בְּעוֹלָם הַזֶּה
 לֹא יִשְׁמַח כָּל יָמָיו, אֲבָל מִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן חָכָם, הוּא שְׂמַח
 וְטוֹב לֵב, שְׁנֵאמַר (מְשַׁלֵּי כג): "בְּנִי, אִם חָכָם לָבֶךָ יִשְׁמַח לְבִי
 גַם אֲנִי", לְפִי שְׂכֻשְׁהוּלָךְ אָדָם לְבֵית-הַכְּנֶסֶת וּלְבֵית
 הַמְּדֻרָשׁ וְשׁוֹמֵעַ חֻכְמַת בְּנוֹ, הוּא שְׂמַח, וְאָמַר "גַּם-אֲנִי",

מלמד שׁהבן שׁמח בְּחֻכְמָתוֹ תַּחֲלָה, שְׁנֵאמַר (משלי טו):
 "שׁמחה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי", וְאַחֲרֵיכֵן שׁמח בּוֹ אָבִיו, הֲוֵי
 יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי, הֲרִי שׁהָאֵב נֹחַל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהָעוֹלָם
 הַבֵּא מִזֵּן? כַּדְּגַרְסִינָן בְּפִסְתִּים (דף קיג.): אָמַר רַב יוֹחָנָן
 שְׁלֹשָׁה מְנוּחָלֵי הָעוֹלָם הֵבֵא: הַדֶּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהַמְּגִדֵל
 בְּנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְהַמְּבָדִיל עַל הַיָּיִן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הֲרִי
 שְׁהַמְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תּוֹרָה נֹחַל הָעוֹלָם הַבֵּא; וְעַל־כֵּן רָאוּ,
 בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְּקָרִים לְמָסוֹר אֶת נַפְשָׁכֶם בְּעֵבוֹר דְּבַר זֶה
 שְׁבַנְיָכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם יִלְמְדוּ בְּתַלְמוּדֵי תּוֹרָה וּבְבִתֵּי סֵפֶר
 שְׁלוּמְדִים שֵׁם תּוֹרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכּוֹן יִהְיֶה לְבַכְּם וּבְטוּחַ
 שְׁתִּזְכּוּ לְגַדֵּל יְלָדִים בְּרִיאִים וְשְׁלֵמִים טוֹבִים לְשָׂמִים
 וְטוֹבִים לְבְרִיּוֹת, וְאֵל תֵּאבּוּ וְאֵל תִּשְׁמְעוּ לְשַׁכְנֵיכֶם
 וַיְדִידֵיכֶם וַקְרוּבֵיכֶם, אֲשֶׁר מְסִיתִים וּמְדִיחִים אֶתְכֶם לֹא
 לְהַכְנִיס אֶת הַיְּלָדִים לְיִשְׁיבוֹת וּלְתַלְמוּדֵי תּוֹרָה וּלְבִתֵּי סֵפֶר
 שְׁלוּמְדִים שֵׁם תּוֹרָה, כִּי הַכֹּל הֶבֶל וְרַעוּת רוּחַ, כִּי אֶפְלוּ
 בְּיִשְׁיבוֹת וּבְתַלְמוּדֵי תּוֹרָה וּבְבִתֵּי סֵפֶר הַלּוּמְדִים תּוֹרָה
 צָרִיךְ עוֹד לְרַחֲמִים רַבִּים שִׁיְהִיו לוֹ בָּנִים יְרֵאִים וְשְׁלֵמִים,
 וְכָל שְׁכֵן וְכָל שְׁכֵן בְּמָקוֹם הַפְּקָרוֹת שְׁלֹא לּוּמְדִים שֵׁם
 בְּכָלֵל תּוֹרָה, שֵׁם צְרִיכִים לְרַחֲמִים רַבִּים יוֹתֵר, וְעַל־כֵּן רָאוּ
 לְמָסוֹר אֶת נַפְשָׁכֶם עַל דְּבַר זֶה — לְהַכְנִיסֶם בְּבִתֵּי חֲנוּךְ
 חֲרָדִים, וְאִז תִּרְוּ רַב נַחַת מִיְּלָדֵיכֶם, מִבְּנֵיכֶם וּמִבְּנוֹתֵיכֶם.

ג.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! רְאוּ לְרַחֵם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל
 בְּנוֹתֵיכֶם וְאַל תִּתְּנֶהגוּ עִמָּהֶם בְּאַכְזָרִיּוֹת, אֲלֵא תַמִּיד
 תִּשְׁתַּדְּלוּ לְדוֹנָם לְכַף זְכוּת, וּבְאַמַּת פְּשְׁהוֹלָכִים בְּדֶרֶךְ
 אֲהֶבָה וּבְלִמּוּד זְכוּת יְכוּלִים לְקָרֵב אוֹתָם מְאֹד מְאֹד, כִּי
 בְּדֶרֶךְ פָּלֵל יְלָדִים אוֹהֲבִים תִּשְׁוֹמַת לֵב, אֲבָל הַפֵּל צָרִיךְ
 לְהִיּוֹת בְּחֻכְמָה וּבְהַשְׁכָּל, כִּי מֵצַד אֶחָד צָרִיכִים לְקָרֵב
 אוֹתָם מְאֹד מְאֹד, וּמֵצַד שְׁנֵי צָרִיכִים לְהִרְאוֹת לָהֶם קֶצֶת
 קְפִידָה וּלְיִסֵּר אוֹתָם וְלוֹמַר לָהֶם דְּבַר תּוֹכְחָה, וְצָרִיךְ
 הָאָדָם לְאַהֵב אֶת בְּנָיו כְּנַפְשׁוֹ, אֲבָל לֹא יִרְאֶה לָהֶם אֲהֶבָה
 אֲלֵא מִצְפִּינָה בְּלִבּוֹ, כִּדְרֵי שְׁלֵא יִהְיוּ לוֹ גְּעֻגּוּעִים, וְצָרִיךְ
 לְהִשְׁוֹת לְכָל בְּנָיו בְּכָל דְּבַר — בְּמֵאֲכָל וּבְכִסּוּת וּבְמִתְּנָה
 וּבִירוּשָׁה וּבְכָל דְּבַר אַחֵר, וְהָעֵקֶר אִם רוֹצִים לְזַכּוֹת
 לְיְלָדִים טוֹבִים צָרִיךְ לְחַנֵּף עֲצָמוֹ קִדְּם, הֵינּוּ שֶׁהוּא וְאַשְׁתּוֹ
 יִתְּנֶהגוּ בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה, וְאִז כּוֹלֵי הָאִי וְאוֹלֵי יְזַכּוּ גַם-כֵּן
 לְיְלָדִים שְׁיִלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה, וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְהַר בְּיוֹתֵר
 וְלִשְׁמֹר פִּיּוֹ וּלְשׁוֹנוֹ שְׁלֵא יִדְבֵּר בְּפִנֵּי בְּנוֹ דְּבַר מְגִנָּה, וְכָל
 שֶׁכֵּן לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאִף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְגִנָּה בְּשׂוּהָ אִם עֲשָׂאוֹ
 בְּפִנֵּי הַבֵּן אוֹ שְׁלֵא בְּפִנֵּיו, מִכָּל מְקוֹם יוֹתֵר מְגִנָּה הוּא
 הָאֵב, אִם דְּבַר אוֹ עֲשֵׂה דְּבַר מְגִנָּה בְּפִנֵּי בְּנוֹ, שְׁמָא יִלְמַד
 בְּנוֹ מִמֶּנּוּ, אִם יֹאמֵר לוֹ הָאֵב לָמָּה עֲשִׂיתָ כֵּן וְכֵן, יֹאמֵר
 לוֹ הַבֵּן, וְהֵלֵא כֵּן וְכֵן עֲשִׂיתָ גַם אִתָּהּ, וְעַל זֶה אָמַר הַנְּבִיא

(צפניה ב'): התקוששו וקושו, פרוש (בבא בתרא ס.): קשט עצמך ואחר-כך קשט אחרים, ואם ישמע האב דבר מגנה ויעשוהו אחרים, יתעבנו מאד בפני הבן, ויפליג בגנותו ויאמר: תבוא קללה על פלוני שעשה כן וכך ועל כל העושה כמעשהו, כדי שיתגנה הדבר בעיני הבן ויתרחק ממנו ומפיוצא בו, ואם ישמע דבר משבח שעשו אחרים, כגון למוד או פתיכה נאה או פיוצא בהם, ישבחנו מאד בעיני בנו, ויאמר: כמה נאה דבר זה שעשה פלוני, וסופו לרשת מעלה עליונה, הואיל והוא עשה דבר נחמד כזה, ויפליג בשבחו כדי שישמע הבן ויתאוה לעשות גם הוא דבר נאה כמותו, סוף דבר ישתדל מאד להרחיק את בנו מן הפעור ומן הדומה לו, ויקרבנו למדת החסידים והישרים כגון: כשיקום האב בבקר לתפלה, שיליך לבנו עמו לבית-הכנסת, וכן כשילך לגמל חסדים, כגון: בקור חולים והכנסת פלה והוצאת המת וכיוצא באלו, יוליך בנו עמו, כדי שירגילנו בגמילות חסדים ובעשיית המצוות, וכשיעשה האב מצוה מן המצוות יעשה אותה בעצמו כגון: ספה ולולב וכיוצא בהן, יקשר הלולב בידו ויראה לבנו וילמדו לעשות כן, כדי שתהיינה המצוות חביבות עליו, ונמצא האב זוכה ומזכה לבנו, לפי שילמד הבן לעשות כמעשה אביו וללכת בדרך הנכונה כאביו, ויזכה האב לטוב וזרעו לברכה, ואל יקל דבר זה בעיניכם, פי דבים חללים הפיל דבר זה, שהורים התנהגו

פְּחִיּוֹת פָּרָא וְהִתְקוּטָטוּ בִּינֵיהֶם וְקָלְלוּ זֶה אֶת זֶה, וְכֵן הִפְקִירוּ אֶת פִּיהֶם לְדַבֵּר כָּל דְּבַר רַע עַל זַוְלָתָם וְהִתְלוּצְצוּ מֵאַחֲרֵים, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם לָקְחוּ לְעֶצְמָם דְּגָמָא חַיָּה מֵהַהוֹרִים, וְהֵם קִיְמוּ זֹאת בְּשִׁלְמוֹת בְּתַכְלִית הַשִּׁלְמוֹת יוֹתֵר מֵהַהוֹרִים, עַד שֶׁהֵם נַעֲשׂוּ פְּרָאִים וְעַיִ פָּנִים וּמְלִסְטָמִים אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְלַהוֹרִים דְּבַר זֶה כּוֹאֵב מְאֹד מְאֹד וְהֵם בּוֹכִים וּמְבַכִּים שָׁמַיִם, מִה וְלָמָּה מְגִיעַ לָהֶם יְלָדִים כְּאֵלוֹ זוּלָלִים וְסוּבָאִים, סוּרְרִים וּמוֹרִים, וְשָׁכְחוּ כִּי הַיְלָדִים לְמַדּוּ אֶת כָּל זֶה מֵהֶם; וְעַל־כֵּן, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים, אִם אַתֶּם רוֹצִים לְרוֹת רַב גַּחַת מֵיְלָדֵיכֶם, רְאוּ לְחַנּוּךְ אֶת עֶצְמְכֶם וְתִקְשְׁטוּ קִדְּם אֶת עֶצְמְכֶם, וְתִשְׁמְרוּ מְאֹד עַל דְּבוּרֵי פִיכֶם, וְתִכְבְּדוּ אֶת כָּל בְּנֵי־אָדָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיוּ דְּגָמָא חַיָּה לִיְלָדֵיכֶם, וְיִהְיֶה לָהֶם מִמֵּי לְלַמַּד, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיךְ עֲדִין רַחֲמִים רַבִּים לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרַךְ שְׁיִהְיֶה לוֹ רַב גַּחַת מֵהַיְלָדִים.

.ד.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְקָרִים! עֲלִיכֶם לְדַעַת, כִּי צְרִיכִים סִיעָתָא דְּשָׁמַיָא גְּדוּלָּה מְאֹד מְאֹד לְזָכוֹת לִיְלָדִים טוֹבִים, וְצְרִיכִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים רַבִּים עַל בְּנָיו וּבְנוֹתָיו בְּשָׁעָה שֶׁהֵם עֲדִין קְטַנִּים, שְׁלֵא יֵצְאוּ לְתַרְבוֹת רָעָה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַכֹּל תְּלוּי כְּפֵי הַתְּפִלָּה וְהַבְּקָשָׁה שְׁמֵת־פְּלָלִים

ומתחננים ומשתטחים לפניו יתברך, שיחוס וירחם עליו
 שיזכה לבנים ולבנות טובים יראים ושלמים, טובים
 לשמים וטובים לבריות, ואמרו חכמינו הקדושים (תנא
 דבי אליהו רבה, פירק י"ח): מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים
 בסתר, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה — היה עושה
 בסתר, והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים
 וארבע נקבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח
 ומבקש רחמים ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבוא
 אחד מהם לידי עברה ולידי דבר מכער, ואמרו לא
 יצתה אותה שנה ולא שניה ולא שלישית עד שבא
 עזרא, והעלה הקדוש-ברוך-הוא על ידו את ישראל
 מבבל ואותו הכהן עמם, ולא נכנס הכהן ההוא
 לעולמו, עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו
 ומבני בניו עד חמשים שנה, ואחר-כך נכנס אותו הכהן
 לבית עולמו, ועליו הכתוב אומר (תהלים ל"ז ג'): "בטח בה'
 ועשה טוב", וכתוב (ישעיה כו): "בטחו בה' עדי עד",
 בשני עולמות שלו, שנאמר (ישעיה שם): "כי ביה ה' צור
 עולמים", וכל הבוטחים בשמו באמת לא יבושו
 לעולם, וכן הוא אומר (ירמיה יז): "ברוך הגבר אשר יבטח
 בה' וגו', והיה כעץ שתול וגו', ועל אף שמתפללים
 ומבקשים ומתחננים ממנו יתברך שיחוס וירחם עליו,
 שיהיו לו בנים ובנות טובים שילכו בדרך הישרה, עם
 כל זאת צריכים תמיד לזכור מאמרם, זכרונם לברכה

(קדושין פ"ב): לא ילמד אדם את בנו חמר, גמל, ספר, ספן, רועה וחנוני, שאמנותן אמנות לסטים... החמרים רבן רשעים, הגמלין רבם פשרים, הספנין רבן חסידים, דרש בר קפרא: לעולם ילמד אדם את בנו אמנות נקיה וקלה, אמר רב יהודה: מה היא מחטא דתלמיידתא, תניא רבי אומר: אין לך אמנות שעוברת מן העולם, אשרי מי שרואה את הוריו באמנות נקיה, אוי למי שרואה את הוריו באמנות פגומה, אי אפשר לעולם בלא בשם ובלא בורסקי, אשרי מי שאמנותו בשם, אוי למי שאמנותו בורסקי, רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם את בנו אמנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים ממי שהעשר שלו, שאין עניות מן האמנות ואין עשירות מן האמנות, שנאמר (תני ב'): "לי הכסף ולי הזהב" (קדושין פ"ב): רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אמנות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, לפי שכל אמנות אין עומדת לאדם אלא בבחירתו ובזמן שפחו עליו, אבל אם נופל לידי חלי או למכה של יסורים או שנכנס לזקנה אינו יכול לעמד במלאכתו, והוא מת מרעב, אבל התורה אינה כן, אלא מגדלתו ומשמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית טובה בזקנותו, וכן אתה מוצא בצדיקים שעסקו בתורה עד שלא באה לעולם, שנאמר (בראשית כו): "עקב אשר

שָׁמַע אַבְרָהָם וְגו', וּבָרְכוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּנֵעֲרוֹתוֹ
 וּבְזִקְנוֹתוֹ, בְּנֵעֲרוֹתוֹ (שם יב): "וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל",
 וּבְזִקְנוֹתוֹ (שם כד): "וְהָ בָרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל", וְעַל-כֵּן
 אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמְגַדֵּל אֶת בְּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמְבַקֵּשׁ
 רַחֲמִים מִמִּי שֶׁהַרְחַמְתִּים אֲצִלוֹ, וּמִתְחַנֵּן לְפָנָיו יְתָבְרָךְ,
 שְׂיַחֲוֶס וַיִּרְחַם עַל בְּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׂיִלְכוּ בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה
 וְהִירָאָה וְהִאֲמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, וְכֵן שְׂיִתְפַּרְנְסוּ בְּכַבּוּד כָּל
 יְמֵי חַיֵּיהֶם, וְאֵז עַל-יְדֵי תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה וּתְחִנָּה שֶׁתִּשְׁטַחוּ
 לְפָנָיו יְתָבְרָךְ, וְכֵן תִּכְנִיֶסוּ אוֹתָם לְבֵתֵי חֲנוּךְ חֲרָדִים
 וְלִישִׁיבוֹת וְלְחֲדָרִים וּלְבֵתֵי-סֵפֶר שְׁלוֹמֵי דִים בָּהֶם תּוֹרָה,
 תִּזְכְּרוּ לְהַצְלִיחַ עִם יְלָדֵיכֶם כָּל יְמֵי חַיֵּיכֶם.

ה.

בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיְּקָרִים! עֲלִיכֶם לְדַעַת כִּי בְּדַרְךְ כָּלֵל
 הַיְּלָדִים הֵם קָשִׁים מְאֹד מְאֹד, כִּי הֵם מְצַעְרִים אֶת
 הַוְרִיָּהֶם וּמְשַׁחֲקִים עַל עֲצָבֵיהֶם, כִּי רוֹצִים תְּשׁוּמַת לֵב
 מִהַהוֹרִים, וְהֵם לֹא יוֹדְעִים הַיֶּאֱדָ לְבַקֵּשׁ אֶת זֶה, וְכֵן
 הַהוֹרִים הֵם בְּדַרְךְ כָּלֵל עֲצָבָנִיִּים מְרַב צָרוֹת וַיְסוּרִים
 וּטְרָדוֹת וְדַחְקוֹת שְׁעוֹבָרֶת עֲלֵיהֶם, אֲשֶׁר הֵם טְרוּדִים
 לְצַרְכֵי פְּרִנְסוֹתָם, וְעַל-כֵּן הֵם אֵינָם יוֹדְעִים מַה שֶׁהַיְּלָדִים
 צָרִיכִים, וְכֵן הַיְּלָדִים אֵינָם יוֹדְעִים אֵיךְ לְבַטֵּא אֶת עֲצָמָם,
 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים חֲפוּכִים בֵּין הַיְּלָדִים וּבֵין הַהוֹרִים,

ומזה נגרם להורים צער גדול בנים, פי הילדים הורסים
 אותם לגמרי; וצריכים סבלנות גדולה עמהם לא
 להתפרץ עליהם, ובפרט עם בנים כשהם גדלים צריכים
 להזהר מאד מאד, פי כשיגדל הבן יזהר האב שלא
 לדחקו ולסרו יותר מדי, אלא יהיה דבורו עמו בנחת,
 ולא יקללנו ולא יחרפנו, ואין צריך לומר שלא יכהו
 שפא יחטא הבן על אביו, ונמצא מחטיאו וגורם לו
 לאבדו מן העולם הזה ומן העולם הבא, ועל זה נאמר
 (ויקרא י"ט) "ולפני עור לא תתן מכשול" וגו', וישתדל
 האב לפרש מן הקנאה והאיבה והתחרות, אם בני-אדם
 יחרפוהו או יקללוהו בפני בנו, שלא יחרה אף הבן
 ויתקוטט עמו בשביל אביו, ואפשר שיהרג או יהרג,
 ונמצא האב גורם לבנו מיתה משנה או מביאו לידי
 בזיון, ואם יארע לאב מריבה עם אדם ויחרפהו, יסבל
 ויכסה הדבר שפא ישמע בנו ויבוא לידי סכנה, ומעשה
 בחסיד אחד שהיה מתנפח עם חברו בשער אצל
 החכמים, והיה בנו אצלו, והיה בעל דינו מחרף ומגדף
 אותו ואומר לו: עשית כן וכך והיה מספר בגנותו,
 ואומר בשבילו דברים מכערים מאד, ושמע בנו וחרה
 אפו עד מאד לכבוד אביו, ובקש להתקוטט עם אותו
 האיש בעל דינו של אביו, כשהרגיש אביו אמר לו:
 למה חרה לך, אם אמת הדברים שהוא אומר שאני
 עשיתי דברים מכערים ומגנים, למה תתקוטט עמו, אני

הוא שְׁעִשִׁיתִי שְׁלֹא כְּדִין, הוֹאִיל וְעִשִׁיתִי שְׁלֹא כְּדִין רְאוּי
אֲנִי לְשִׁמְעַת חֲרָפוֹת וּקְלָלוֹת מִפִּי כָּל אָדָם עַל מַעֲשֵׂי
הַרְעִים, וְאִם לֹא עִשִׁיתִי אוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּכַעְרִים
שְׁאָמַר, לָמָּה תַּחֲוֹשׁ לְדְבָרִים בְּטָלִים, הִנַּח לוֹ וַיֹּאמֶר,
וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, יוֹדֵעַ הַנְּסִתְרוֹת, יוֹדֵעַ שְׁלֹא עִשִׁיתִי, וְשֶׁאֲנִי
נִקְי מִכָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשִׁבְלִי, שֶׁהוּא אוֹמֵר
שׁוּא וְדַבְרֵי כְּזָב; וְעַל-כֵּן רְאוּ, בְּנֵי וּבְנוֹתֵי הַיִּקְרִים,
לְשִׁמּוֹר מְאֹד מְאֹד עַל הַתְּנַהֲגוֹתְכֶם, וּכְפִי שְׁאַתֶּם תַּתְּנַהֲגוּ
בֵּן יִתְנַהֲגוּ יִלְדֵיכֶם עִמָּכֶם, וְהַעֲוֹלָה עַל הַפֶּל, שֶׁתִּרְאוּ
מְאֹד שֶׁתִּהְיֶה לָכֶם סְבָלְנוּת לִילְדֵיכֶם, כִּי לִילְדֵים צְרִיכִים
סְבָלְנוּת יוֹצֵאת מִן הַפֶּלֶל, כִּי אַחֲרַת תִּסְבְּלוּ צֵעַר גְּדוֹל
בְּנִים, כִּי עַקֵּר הַצֵּעַר וְהַיִּסּוּרִים וְהַמְרִירוֹת שֶׁסּוֹבְלִים
מֵהִילְדֵים הוּא, כְּשֶׁאֵין נוֹתְנִים לָהֶם תְּשׁוּמַת לֵב, אֲזוּ הֵם
מִתְּפָרְאִים לְגַמְרֵי וְנַעֲשִׂים כְּפָרְאֵי אָדָם, וְלָכֵן תִּשְׁתַּדְּלוּ
לִתֵּן לִילְדֵיכֶם תְּשׁוּמַת לֵב, וְתִבְקָשׁוּ הַרְבֵּה רַחֲמִים מִמֶּנּוּ
יִתְבָּרַךְ שֶׁתִּזְכּוּ לְבָנִים וּלְבָנוֹת טוֹבִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּאַמַּת
תְּצַלִּיחוּ עִמָּהֶם בֵּין בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבֵין בְּרוּחַנִיּוֹת, וְתִרְוּוּ
מֵהֶם נַחַת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

תם ונשלם, שבח לאל בורא עולם!

קונטרס

חֲנוּךְ לַמַּחְנִיכִים

נִרְרֶיךָ אֶת הַמְּלַמְּדִים וְהַמַּחְנִיכִים אִיךָ לְהַצְלִיחַ בְּחֲנוּךְ
הַבְּנִיִּים, וְיִחְזַק וְיֵאֱמָץ אֶת כָּל הַמְּלַמְּדִים וְהַמַּחְנִיכִים אִיךָ
לְעֵבֹר וּלְהִתְגַּבֵּר עַל כָּל הַבְּעִיּוֹת שְׁנֹת־קָלִים בָּהֶם בְּעַת
חֲנוּכָם, וְעֲצוֹת טוֹבוֹת וְנִפְלְאוֹת לַמַּחְנִיכִים וּלְמַלְמְדִים.

בְּנוֵי וּמִיֻּסֵּד עַל־פִּי דְבָרֵי

רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, אֹר הַגְּנוּז וְהַצָּפוֹן
בוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה, אֲדוֹנָנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ
רַבִּי נַחֲמָן מְבַרְסֶלֶב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ
וְעַל־פִּי דְבָרֵי תַלְמִידוֹ, מוֹרְנוּ

הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ, אֹר נִפְלָא, אֲשֶׁר כָּל רַז לֹא אָנִים לִיה

רַבִּי נֶתָן מְבַרְסֶלֶב, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ
וּמְשַׁלֵּב בְּפִסְוִקֵי תוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים וּמֵאֲמָרֵי
חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים מְגַמְרָא וּמְדַרְשִׁים וְזֵהר הַקְּדוֹשׁ

הוֹבָא לְדָפוּס עַל־יְדֵי

חֲסִידֵי בְרֶסֶלֶב

עִידָה"ק יְרוּשָׁלַיִם תּוֹבֵב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: עֲבוֹדַת הַחֲנוּף הִיא
מִהַעֲבוֹדוֹת הַכִּי קָשׁוֹת, וְעַל־כֵּן צָרִיכִים לְחַנּוּף
קִדְּם אֶת הַמְּחַנְנִים, אֵיךְ לְחַנּוּף אֶת נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא כָּל אֶחָד יְכוּל לְקַרְא לְעֲצֻמוֹ
מְחַנּוּף.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרפ)

קוֹנְטֵרַס

חֲנוּף לַמַּחְנִיכִים

.א.

מהו חנוף אִמְתִּי

עבודת החנוף היא מקצוע כמו כל מקצוע אחר, הינו לא כמו שמקבל בעולם, שמי שאין לו עבודה, או מי שלא יצליח נעשה מלמד, אלא עבודת החנוף היא עבודה קדושה מאד מאד, ובפרט ביהדות — החנוף — אין דבר יותר גדול מזה, לחנוף את ילדי ישראל בדרך אמונת ישראל סבא, שימשיכו את המשך הקיום של עם ישראל. בדרך כלל כשאחד רוצה ללמד מקצוע למשל: לטוש יהלמים, צריך הרבה לעבד ולהתיגע על זה, הרבה ללמד את האמנות, ודורש הרבה ידע, או אחד רוצה להיות צורף זהב, צריך הרבה הרבה ללמד את האמנות הזו, או נגרות או אפלו סנדלרות, לוקח הרבה זמן עד שלומדים את

המקצוע, וְכֵן בְּכֹל מְקוּצוֹעַ לֹא שִׁיף לְהַגִּיד: "לִי יֵשׁ רֹאשׁ טוֹב, וְאֲנִי קֹלְטֵתִי אֶת הַמְּקוּצוֹעַ בְּלִי לְלַמֵּד", אֵין דְּבַר כְּזֶה, הוּא סֵתֵם מְשֻׁטָּה אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת אַחֲרִים, וּמִתִּי יוֹכַח שְׂמֻשְׁטָה אֶת עֲצָמוֹ וְאַחֲרִים? כְּשֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ קְלִינְטִים, וְלֹא יִצְלִיחַ בְּעִבּוּדָה. אַחַד שֶׁפֶן לְלַמֵּד אֶת הַמְּקוּצוֹעַ שְׁלוֹ, הוּא יִהְיֶה הַמְּצַלַּח וְיִצְלִיחַ בְּכֹל פְּרֻט וּפְרֻט.

וְאִם-כֵּן כָּמוֹ שֶׁבְּכֹל מְקוּצוֹעַ צְרִיכִים לְלַמֵּד אֶת הַמְּקוּצוֹעַ, וְאַחֲרָת אֵין מְצַלִּיחִים, כֵּן הַדְּבַר בְּמְקוּצוֹעַ שֶׁל מְלַמְדוֹת, צְרִיכִים הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְלַמֵּד אֶת הַמְּקוּצוֹעַ, וְאַחֲרֵיכֵן אוֹלִי וְאוֹלִי יְכוּלִים לְהִיּוֹת מְלַמְד טוֹב; כִּי חֲנוּךְ יְלָדִים אֵינְנוּ כָּמוֹ מְקוּצוֹעַ אַחֵר, מְקוּצוֹעַ אַחֵר, לְמִשְׁלַל: לְטוֹשׁ יִהְלָמִים, הוּא מְקוּצוֹעַ יִקְרָתִי, יִהְלוֹם שְׁוֵה הַרְבֵּה כֶּסֶף, אוֹ צוּרָף זָהָב, עֲשִׂיתָ טְעוֹת, נְכַשְׁלָתָ עִם יִהְלוֹם, חֲתַכְתָּ בְּאִמְצַע אֶת הַיִּהְלוֹם, הוּא כָּבֵד אֵינוֹ שְׁוֵה אֶת עֲרֻכוֹ, מְקַסִּימוֹם הַפְּסֻדָּתָ כְּמֵה אֶלְפֵי דוּלָרִים, אוֹ צוּרָף זָהָב, חֲתַכְתָּ חֲתִיכַת זָהָב בְּמִקּוֹם הֵלֵא נְכוּן, אֵינְךָ יְכוּל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה, אֶלֶּא אִם כֵּן תִּתִּיף אֶת זֶה, הַפְּסֻדָּתָ גַּם כֵּן כְּמֵה מֵאוֹת דוּלָרִים, בְּנִגְרוֹת — הַשְּׁלַחַן לֹא יֵצֵא כָּמוֹ שְׁצֻרִיף, אֵין לָךְ קוֹנָה, אַתָּה צְרִיף לְמַכּוֹר בְּרֻבֵעַ מַחִיר, סְנִדְלָרוֹת — עֲשִׂיתָ טְעוֹת, הִנְעַל לֹא יֵצֵא כָּמוֹ שְׁצֻרִיף, כְּמֵה הַפְּסֻדָּתָ! ?

אבל בחנוף — אם עושים טעות בילד, נשארו עליו פתם לכל החיים! בשביל זה חנוף אמתי — לחנוף את ילדי ישראל להיות חילים, חילי תורה להקדוש-ברוך-הוא, זו אחריות הכי גדולה, וזה צריכים לקחת היטב היטב בחשבון, ואז מצליחים מאוד בחנוף; כי להיות מלמד זהו המקצוע הכי קדוש, המקצוע הכי גדול, כי זה ההמשך של נשמות ישראל. ולכן חכמינו הקדושים הפליגו מאוד מאוד במעלת מלמדים, עד כדי כך שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קיט:), שאין העולם מתקיים אלא על הכל פיהם של תינוקות של בית רבן; ואמרו חכמינו הקדושים (שם), שאין מבטלין תינוקות של בית רבן בשביל בגנין בית-המקדש; תתארו לעצמכם, צריכים לבנות את בית-המקדש, ומחפשים פועלים, ומי אינו רוצה לעזור לבגנין בית-המקדש?! אבל אם אתה מלמד, אז תשב עם התלמידים שלך ותלמד עמהם, ואל תבטל את זמנם; כל-כך גדול וגבוה הענין של מלמדות.

קדם צריכים לדעת מה זה מחנוף אמתי, מה זה מלמד, מה תפקידו? ואם זה נספם בלבבנו מה זה מלמד, ואיך הוא צריך להיות ולהתנהג, וידע את גדל האחריות שיש לו, אז הוא יכול להיות מחנוף אמתי, מחנוף טוב מאוד, לא כן אם מתחילים לזלזל בזה,

וחוֹשְׁבִים: "הִיּוֹת שְׂאִין לִי פְּרָנְסָה, וְאֲנִי לֹא יִצְלַח", אֲזִי
 נֶעֱשֶׂה מְלַמֵּד, וְאֲזִי, הַשֵּׁם יִשְׁמַר, מֵה קוֹרָה, זֶה מִמֶּשׁ
 פְּקוּחַ נֶפֶשׁ, יְלָדִים זֶה פְּקוּחַ נֶפֶשׁ, אִם אֵין מְכֻנְגִים יְלָד
 שָׁנָה, שְׁנָתִים כְּמוֹ שְׁצָרִיף, אֲזִי הוּא אָבוּד לְכָל הַחַיִּים,
 מְלַמֵּד יְכוּל לְהַפְּךָ יְלָד לְבַעַל מוֹם נֶפֶשׁ לְכָל יְמֵי חַיָּו,
 וְלְהִיפְּךָ יְכוּל לְבָנוֹת אוֹתוֹ לְכָל יְמֵי חַיָּו, אֲשֶׁר זֶה חֲנוּף
 אֲמַתִּי, הֵינּוּ תַמִּיד לְחֹשֵׁב עַל הַעֲתִיד שֶׁל הַיְלָד, אֲמָנָם
 הוּא עֹכְשׁוֹ יְלָד קָטָן, בֶּן שָׁלֹשׁ, אַרְבַּע, חֲמֵשׁ, שֵׁשׁ שָׁבַע
 וְכוּ' וְכוּ', אֲבָל צָרִיכִים לְזָכֹר שֶׁהַיְלָד הַזֶּה, הֵנָּה עוֹד
 מְעַט יְבִנֶה בֵּית מִשְׁלוֹ, וְאִם לֹא קָבַל אֶת הַבְּטָחוֹן
 הַעֲצָמִי כִּשְׁהִיָּה יְלָד קָטָן, אוֹ שֶׁהִשְׁפִּילוֹ אוֹתוֹ, אוֹ שֶׁבָּזוּ
 אוֹתוֹ, תִּהְיֶה לוֹ צִלְקָת עַל הַנֶּפֶשׁ לְכָל הַחַיִּים. מְלַמֵּד
 חוֹשֵׁב שֶׁאִם יִשְׁפִּיל יְלָד אוֹ יִצְעַק עָלָיו, אוֹ יִדְכָּא אוֹתוֹ,
 כִּאֲשֶׁר הוּא מִפְּרִיעַ לוֹ, וְלֹא עָשָׂה בְּזֶה כְּלוּם, אֵף לֹא!
 אֵין זֶה נְכוּן, וְעָלָיו לִידַע כִּי הוּא הֵרַג אוֹתוֹ נֶפֶשִׁית לְכָל
 הַחַיִּים. וִידִיעָה זֹו נִקְרָאת חֲנוּף אֲמַתִּי — כְּשִׂיּוֹדְעִים
 קֹדֶם כָּל שְׂמֵלָאכַת הַמְּלַמְדוֹת, מְלַאכַת הַחֲנוּף, זֹו
 מְלַאכַת קְדוּשָׁה וְהִכִּי יִקְרָה, יוֹתֵר מִלְטוּשׁ יְהִלְמִים
 וְצוּרָף זָהָב, וְאֵין כֶּסֶף לְשֵׁלֶם עַל הַהֶפְסֵד שֶׁמִּפְסִידִים,
 וְאֵין רוּחַ שְׂיִכּוּלִים לְשֵׁלֶם עַל הַרְנוּחִים שְׂיִכּוּלִים לַעֲשׂוֹת,
 כְּשִׂיּוֹדְעִים אֶת הַכָּלָל הַזֶּה, זֶה נִקְרָא חֲנוּף אֲמַתִּי.

ב.

איך לטפל בבצרות בפתח

בדרך כלל ילדים בעייתיים באים ממשפחות הרוסות, או דכאו אותם בביתם, או שאר צרות שקורות בתוך הבית, וחכמינו הקדושים אומרים (ספד נ:): 'שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאמיה'; מה שהילד מדבר הוא שומע בבית, ולכן הורים החושבים שהם ידברו ביניהם רע על המלמד, רע על המחנך, יערכו בקרת, או יריבו ביניהם וכדומה מה שרק יהיה בבית, ואין זה משפיע על הילד — טועים, כי הם גורמים שיהיו להם ילדים בעייתיים, הילדים המפרעים בפתח, זה סימן שיש איזה פגם במשפחה, איזה קצר בבית, או האמא חולת עצבים, או האבא חולה עצבים, ומוציאים את עצביהם על הילדים, והילד נעשה מפרע, איך ומתי יוציא את הפראות שלו? בפתח, למה? הילד מחפש תשומת לב, בבית אינו מקבל בשום אופן, האבא עצבני, האמא עצבנית, מה קורה בבית? יש בצרות של חסר שלום בית וכו'... ובכן, כשרואים שילד עושה בצרות בפתח, צריכים לדעת שיש בצרות בבית. מה עושים? אם יכולים לקחת את הילד לטפול אישי — אין יותר טוב מזה, הינו לוקחים את הילד המפרע או הבעייתי לטפול אישי,

היות שאינו מקבל בפית מה שצריך, על-כן צריך תשומת לב. יש כל מיני דרכים איך לקנותו. וחכמינו הקדושים אומרים (מענית כד.), שהיה תנא אחד, ואיך הוא הצליח עם ילדים? היתה לו חבית של דגים — אקוריום, ומי שלא רצה ללמד, שחד אותו עם דגים קטנים, צריכים קדם כל לנסות לתת לילד טפול אישי, ולהבין שהילד הזה עובר משברים בפית, ההורים לא יודעים איך לחנך אותו, וכמוכן שהמלמד צריך לטפול בזה, כי אם ילד אחד עושה בעיות, אז כל הפתה סובלת ונהרסת, ואם עוברים לסדר היום, כל הפתה תהיה מפרעת, כי אחד יראה שההוא יכול להתפרץ ולצעק ולהתחצף, אז גם אני יכול לעשות כמהו, ולהפריע לפתה, ולקבל על-ידי-זה תשומת לב. ולכן צריך תכף ומיד לפתור את הבעיה, ולתת לו טפול אישי. ובכן ילד מפרע בפתה, ילד בעיתי זה בא מהפית, אף שההורים מתביישים, קלונכם מתגלה ברבים, ילד מנבל את הפה, הוא קלט את זה בפית, כי בית שנשמרים לא לדבר נבול פה ולקלל, הבן יתקה, כי יודע שאסור לדבר מלה כזו, ולכן זה לא נכון לומר שזה בא מהרחוב, בודאי צריך להשמר גם שלא ילמדו מהרחוב, אבל על-פירוב הכל בא מהפית. ובכן צריכים לדעת, אשר טפול אישי לתלמיד זהו דבר ראשון, שיהיה מקשר לרבי, למחנך, אז יפתח את הלב

ויספר לו את כל מה שעובר עליו, וכל הבציות שלו, ואין צריכים לשחק עם הבציות ולקחת אותו לחקירות, קדם כל אין זה צנוע, אין צריך לדעת מה קורה בבית שני, וכן ההורים יתרגזו, וכך אם לוקחים את הילד לטפול אישי, הילד יצליח, כי הילד רואה שיש לו גב, יש לו מי שמבין אותו, אף שההורים אינם מבינים אותו, ואז יאהב את הרבי...

אף אם אין מצליחים עם הילד באפן הזה, הינו יש לי ילד בעייתי, ומה שעושים עמו זה לא עוזר, הולכים אתו בטוב, אוהבים אותו, נותנים לו פרסים, מקרבים אותו, נותנים לו טפול אישי, וזה לא הולך, מה עושים אז? צריכים לשתף את ההורים, לא בנוכחות הילד, שיחה אישית עם ההורים לא בתלמוד תורה, לא במוסד החנוכי, או בבית ההורים, או בבית המלמד, ומספרים להם כך וכך הבציה, קרוב לנדאי שההורים לא ידעו על כך. הדבר הראשון הם ישליכו את האשמה על המלמד, המלמד הוא כך וכך וכך, זה קל מאוד להאשים את השני, כי אדם קרוב אצל עצמו, ואינו רוצה להאשים את ילדו, כי ברגע שמאשימים ההורים את ילדם, הם מוכיחים שנכשלו בחנוך, ומי רוצה להודות בכשלונו?! ולאמתו של דבר, אם אתה האב אלים בבית נגד אשתך, או אשתך צועקת בטרוף,

מה רצינתם שיצא מהילד?! אף בזה אין רוצים להודות, קל יותר להשליך את האשמה על המלמד. ואם כן צריך המלמד שוב להסביר להם: "נסיתי בכל מיני דרכים, זה החננוף של הילד שלכם, זו העין שלכם". ילדים הם העינים של ההורים, זה העתיד של האדם, העינים זה העקר אצל האדם. וחכמינו הקדושים אומרים (נדרים סא.): סומא דומה למת, השם ישמר, כשאין לאדם עינים, הוא כמו מת, ולכן אומרים חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה מה): כל מי שלא מניח בן בזה העולם כאלו מת; נמצא, שהילדים הם העינים של ההורים, אם כואבות לה העינים, לה תעשה טפול אצל רופא, כי אחרת תהיה סומא, חס ושלום. כן הדבר אם הורים רוצים לשתף פעלה, אז יש הצלחה, יכולים להצליח להתגבר על הבציות, אף ברגע שההורים אינם רוצים לשתף פעלה בשום פנים ואופן, הרי אלו הורים בלתי שפויים, שלא אכפת להם מילדיהם, או שהם מפקרים לגמרי. "הבן שלך יצא לתרבות רעה, רחמנא לצלן, הבן שלך ידרדר לשאול תחתית ומתחתיו, ואתה ואשתך תבכו ולא יועיל שום דבר". ואם אחר כל הדבורים אינם רוצים לשתף פעלה, אלא נותנים גבוי לבן, אז מכרחים לדעת שהענין אבוד, מה זאת אומרת? לא יצליח — לא המתנף ולא ההורים, וצריכים לומר להורים חד

חנוך למחנכים

רמט

משמעות: שלום, קחו את הילד ותכניסוהו למוסד אחר, אתם אינכם רוצים לשתף פעולה, זה דומה כמי ששולח ילד חולה אצל רופא, והרופא רוצה לתת טפול לילד, וההורה אינו מסכים, מה יכול הרופא לעשות?! תקח את הילד, וזו הבצעה שלך. הורים צריכים תמיד לשתף פעולה עם המלמד ביחידות, לא בנוכחות הילד, אם נמצא הורים שמתפרעים, לא די שאינם נותנים גבוי למלמד ולמחנך, אחר כל השיחות שדברו אתם בשקט, באהבה, ביחידות, אלא עוד מתפרצים על המלמד, אין שום טעם להחזיק בזה ילד בפתה, כי זה לא יצלח, ומסכנים ההורים, הם עוד ילמדו לקח במשך השנים. אבל הורים פקחים, הורים חכמים, צריכים לדעת, שחייבים לשתף פעולה עם המלמד, ואז יצליחו. יכול להיות במקרים מסוימים שהמלמד אינו צודק, גם הוא בשר ודם, אז יש רשות להורים להעיר למלמד, אבל זה צריך להיות רק ביחידות, ולא בנוכחות הילד כלל וכלל, ברגע שעושים זאת בנוכחות הילד, הילד אבוד, ממנו לא יצא כבר שום דבר, אם הורים מבזים את המלמד בפני הילד, אפילו נניח שהם צודקים, המלמד לא יכול להחזיק את הילד הזה בכתפו, וזה יסוד גדול בחנוך.

ג.

את חמור הלמודים צריכים להכין לעצמו מקדם

עבודת החנוך אינה עבודה כשאר העבודות, אף שאר עבודות צריכים הרבה ללמד, לטוש יהלמים צריכים ללמד אמונות זו הרבה זמן, איך מלמדים יהלום ומוציאים אותו שיהיה נוצץ פיהלום יקר, איך צורך זהב מוציא טבעת יפה, איך נגר מעצב ארונות יפים, איך סנדלר מוציא נעלים מתקנות תחת ידיו וכדומה, כל אלו מקצועות שלוקח הרבה זמן ללמדם, אף ברגע שיודעים את המקצוע, לא שיך להכין את עצמו, אלא באים לעבודה בשעה מסימת בבקר, יש את הכלים, יודעים את המקצוע טוב מאד, מלמדים יהלמים, צורפים תכשיטים, יוצרים שלחנות, תופרים נעלים וכו', ובשעה ארבע אחר הצהרים מסיימים את העבודה וחוזרים לביתם, ועד למחרת בבקר שוכחים מעבודתם, לא שיך בזה הכנה, יודעים את המקצוע היטב. לא-כן במלמדות, אפלו שתהיה המלמד הטוב ביותר, ואתה יודע את המקצוע טוב מאד, עם כל זאת מלמד צריך להכין את החמור שעליו ללמד מחר, אפלו רבע שעה, חצי שעה, כי אינו דומה מלמד שמכין לעצמו את החמור כל יום, למי שאינו מכין את עצמו, כי ברגע שמכין את עצמו זה חוסך חצי עבודה, הכנת

את החומר, הכנת עצמך, אתה יודע מה אתה צריך
 ללמד מחר, אתה בא עם בטחון עצמי, אתה מוכן לכל
 מיני שאלות שהתלמיד ישאל, כי אתה יודע את החומר
 על בוריו היטב היטב, ובפרט בפתות הגבוהות יותר,
 ההכרח להכין את החומר, כי כשהתלמיד שואל שאלה,
 אסור לגמגם, צריכים להשיב לו תכף-ומיד, ואם אין
 מכינים את החומר מראש, התלמיד תופס איזו קשה,
 והרבי אינו יודע להשיב, וזה כבר מזעזע את התלמיד,
 ומסתפל על המחנך פלא יצלח, וכבר אינו מכבדו
 בלב, ואומר בלב — הלב הקטן, שהרבי אינו יודע...
 ילדים קטנים אין יכולים להטעות אותם. מחנך צריך
 להיות מוכן לחומר הלימוד היטב, יהיה מוכן לכל מיני
 שאלות צפויות שהילד ישאל, וכשהתלמיד שואל,
 אפלו דבר פשוט ושטותי, צריכים לעשות מזה דבר
 גדול מאד, וזה עוזר לפתח את החושים של התינוק,
 כי הוא רואה שמתיחסים אליו, אזי מרגיש ששוא
 משהו, ובפרט בלימוד התורה, ילד ששואל שאלה
 באמונה, בצדיקים, בתורה הקדושה, ומסבירים לו את
 התרוץ לפי שכלו, כפי דעתו, אז מרגיש את עצמו —
 "אני חלק מהמערכת, חלק מהפחה, חלק מהמוסד",
 והילד הזה יצליח מאד בחיים, אבל ברגע שהמלמד
 דוחהו בקש, אז נעשית צלקת בנפשו, נכנסת בו שנאה
 על המלמד... זה מתחיל בדקות, בדבר קטן: "הרבי

לא התניחס אלי, הרפני לא הבין אותי, המחנף לא יודע כלום, אני יודע יותר טוב ממנו... אבי יודע יותר טוב ממנו... ולכן כל-כף נחוץ שהמלמד והמחנף יכין את החמר קדם השעור אפלו חמש-עשרה דקות, זה כבר דבר גדול מאד. ואם מכינים את החמר, ועורכים תכנית ליום המחר מה הולכים ללמד, זה הולך כל-כף בקלות, ואין צריכים הרבה עבודה.

ד.

צריכים לשמור מאד על הזמנים.

אחד מיסודות החנוף, שהמלמד צריך להחזיק זמן, למשל: אם קבעו זמן בכיתה שתחילת הלמודים בשעה שמונה, ההכרח על המלמד להיות חמש או עשר דקות לפני כן, וזה משפיע מאד על התלמידים, קדם כל בשביל המחנף והמלמד זה דבר גדול מאד, הוא כבר בכיתה, סדר את השלחן שלו, את ספרי הקדש, ספרי הלמוד, תקן את מלבושיו, הכין את כל מה שנוצרך, זה עושה רשם עצום על התלמיד, הוא יודע שהרבי והמחנף יושב בכיתה, ונכנס באימה וכיבא, ברתת ובזיע, וכבר מקבל התלמיד בצורה אחרת את המחנף שלו, הוא מפחד מהמלמד לא שיכה אותו, אלא האישיות של המלמד משפיעה עליו,

שְׂרוּאָה שֶׁהַמְּלַמֵּד כָּבֵר שָׁם. וְזֶה דְבַר נְחוּץ מְאֹד —
 לְהַחְזִיק זְמַן בַּפֶּתַח. וְכֵן לְאַחַר הַהִפְסָקָה, הַמְּחַנֵּף כָּבֵר
 בַּחֲזָרָה בַּפֶּתַח, קֹדֶם שֶׁהַפְּעֻמּוֹן מְצַלְצֵל, הַיֵּלֵד נִכְנָס
 וְרוֹאֶה שֶׁהַמְּחַנֵּף יוֹשֵׁב בְּמִקְוֵמוֹ, זֶה מְשַׁפֵּיעַ מְאֹד עַל
 הַיֵּלֵד. לֹא-כֵן כִּשְׁהַמְּלַמֵּד אוֹ הַמְּחַנֵּף מְזוֹלְזֵל בְּזַמַּן וְכֹא
 מְאַחֵר, אוֹ לְאַחַר הַהִפְסָקוֹת מְאַחֵר, אוֹ אֶפְלוּ בְּתוֹךְ
 הַלְמוּדִים עוֹשֶׂה אֶת עֲסָקְיוֹ, עַל זֶה אָמְרוּ (עֵין בְּכַבֵּא בְּתֵרָא
 כ"א:), "שִׁ"עוֹשֶׂה מְלֵאכֶת ה' רַמְיָה" (רַמְיָה מ"ח, י) — מְגִיחַ
 אֶת הַתִּינוּקוֹת וְיוֹצֵא וְעוֹסֵק לְעֲסָקְיוֹ, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 הוּא לֹא יֵאבֶה לְסַלַח עַל דְּבַר זֶה. וְרַבְּנּוּ ז"ל מְאֹד רָצָה
 שְׂאֲנָשָׁיו לֹא יִהְיוּ מְלַמְּדִים, מִדּוּעַ? כִּי אָמַר, סוּחֵר —
 אִם יֵגַע בְּכֶסֶף שֶׁל הַשָּׁנִי, חֵס וְשָׁלוֹם, כֶּסֶף יְכוּלִים
 לְהַחְזִיר, אֲבָל זְמַן שֶׁנִּטְלוּ מֵיֵלֵד, אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר
 בְּשׁוֹם פָּנִים וְאִפְּן. בְּשֶׁבִיל זֶה כָּל-כֶּף חֲמוּר עֲנִין הַזְּמַנִּים
 אֲצֵל מְלַמֵּד וּמְחַנֵּף, וְעָלְיוֹ לְשָׁמֵר מְאֹד עַל הַזְּמַנִּים.
 וּמֵצֵד שְׁנֵי צְרִיכִים לְדַעַת לֹא לְפָחוּד לְהִיּוֹת מְלַמֵּד, אֶף
 שִׁישׁ עֲנֵשׁ כָּל-כֶּף קִשָּׁה שֶׁל "עוֹשֶׂה מְלֵאכֶת ה' רַמְיָה",
 אוֹ שְׂרַבְּנּוּ ז"ל הַקְּפִיד שְׂאֲנָשָׁיו לֹא יִהְיוּ מְלַמְּדִים (עֵין
 חֵי-מוֹהַר"ן, סִימָנִים תְּסָה, תְּקֵצָה), בְּכָל זֹאת כְּנֻגַד זֶה אִם יֵשׁ
 מְלַמֵּד יֵרָא שָׁמַיִם, וְכִמּוֹ שְׁמִסְפָּרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים:
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאִי כְּשֶׁנִּכְנָס לְעִיר, הִדְבֵּר הֵרָאשׁוֹן —
 הִלֵּךְ אֶל הַתְּלָמוּד תּוֹרָה, שָׁשָׂם תִּינוּקוֹת שֶׁל רַבּוֹן, וְאָמַר:
 אֲנִי הוֹלֵךְ לְקַבֵּל פָּנֵי שְׂכִינָה. וְאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים

(שֶׁבַח קיט.): "מִצְדִּיקֵי הָרַבִּים פְּכוּכָבִים" — אֵלֶּה מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת; מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת עָלָיו עוֹמֵד הָעוֹלָם, וַיִּקְבֵּל מִהֶקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שָׂכָר כָּזֶה, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְתַאֲרֵהוּ וּלְשַׁעֲרֵהוּ כָּלֵל, מְלַמֵּד שְׂמֵחַדִּיר בְּיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲמוֹנָה בְּהֶקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁכְּרוּ גְדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי הוּא יוֹשֵׁב בְּבֵית הַשֵּׁם, וְכַמְאֲמָרָם ו'ל' (יִלְקוּט תְּהִלִּים, רַמְזוֹ תַתְּמָה), "שְׂתוּלִים בְּבֵית ה'" — אֵלֶּה הַתִּינוּקוֹת שֶׁבְּבֵית-הַסֵּפֶר, וְהֵם הַמְּשִׁיכִים אֶת שְׂרֵשֶׁרֶת הַזֶּהָב שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, אֵין עֲבוּדָה יוֹתֵר קְדוֹשָׁה מִזֹּו. כָּל מֵה שֶׁרַבְּנוּ אָמַר לֹא לְהִיּוֹת מְלַמֵּד וְחֻכְמֵינוּ הֶקְדוּשִׁים הֶקְפִּידוּ: עוֹשֶׂה מְלֶאכֶת ה' רַמְיָה — זֶה שְׁעוֹזֵב עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ וְעוֹשֶׂה עֲסָקִיו בְּאֲמֻצַּע הַלְמוּד, זֶה מְדַבֵּר כְּשִׂמְזוּלָזֵל בְּזַמְנָיִם, אֲבָל כְּשִׂמְחֻזִיק בְּזַמְנָיִם, אֵין עוֹד דְּבָר יוֹתֵר גְּדוֹל מִזֶּה, וּמְכַנְּסִים בַּתְּלִמִּיד יִרְאֵת הַכְּבוֹד, שֶׁמְכַבֵּד אֶת הַמְּלַמֵּד וְהַמְּחַנֵּךְ, וְהַמְּלַמֵּד כֹּבֵד לֹא צָרִיךְ לְצַעֵק, נוֹפֵל עָלָיו יִרְאֵה וְפַחַד, וְלִכֵּן צָרִיךְ לְשַׁמֵּר מְאֹד עַל הַזְּמָנִים.

ה.

הַנְּקִיּוֹן הוּא יְסוּד גְּדוֹל בַּחֲנוּךְ

מְלַמֵּד וּמְחַנֵּךְ צָרִיךְ לְהִשְׁמֵר מְאֹד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּתָם עַל בְּגָדָיו, כִּי חֻכְמֵינוּ הֶקְדוּשִׁים אוֹמְרִים (שֶׁבַח קיג.): תְּלִמִּיד חָכָם שֶׁנִּמְצָא רַבֵּב עַל בְּגָדוֹ, חָיֵב מִיתָה, לָמָּה?

כִּי גוֹרֵם חֲלוּל הַשֵּׁם; יְלָדִים מְסֻתְּפָלִים עַל הַרְבֵּי שְׁלָהֶם,
 אִם הַרְבֵּי הוֹלָךְ נָקִי וּמְסֻדָּר, זֶה עוֹשֶׂה עֲלֵיהֶם רֶשֶׁם מְאֹד
 גָּדוֹל, וְאַחֲר־כֵּן הַמְּלַמֵּד יְכוּל לְתַבַּע מִהַתְּלַמִּידִים
 שְׂיִבֹּאוּ בְּבָגָדִים נְקִיִּים, לְצַחֲצַח אֶת הַנְּעָלִים, אִף אִם
 הַמְּלַמֵּד בְּעֶצְמוֹ הוֹלָךְ קְרוּעַ וּבְלוּי וּמְלַכְלָךְ, אִיךָ יְכוּל
 לְתַבַּע מִהֵילָד?! הֵילָד יָבוֹז וְיִלְעַג לוֹ — "מָה אַתָּה
 דּוֹרֵשׁ מִמֶּנִּי דָבָר שְׂאִינְךָ מְקִיִּים?!" כֵּן הַדָּבָר כִּשֶׁהַמְּלַמֵּד
 וְהַמְּחַנֵּךְ אוֹכֵל בַּכֶּתֶה, (אֲשֶׁר בְּאַמֶּת אֵין זֶה מְמַלֵּץ לְאַכֵּל
 בְּפָנֵי תְּלַמִּידִים, כִּי זֶה מוֹרִיד מֵעֶרְךָ הַמְּלַמֵּד), אָבֵל אִם
 בְּכָל זֹאת הַמְּלַמֵּד אוֹכֵל אוֹ שׁוֹתָה, צָרִיךְ לְהִזְהַר שֶׁהַכֹּל
 יִהְיֶה נָקִי, כִּי הֵילָד מְסֻתְּפֵל עַל מְחַנְכוֹ אִיךָ נִרְאָה, וְהוּא
 בְּעִבּוּרוֹ דִּגְמָא חָהָה, וּכְשֶׁשֶּׁלַּחַן הַמְּלַמֵּד אֵינוֹ נָקִי, אֵינוֹ
 יְכוּל לְתַבַּע מִתְּלַמִּידוֹ שֶׁשֶּׁלַּחַנָּם יִהְיֶה נָקִי, כִּי יֹאמְרוּ
 לוֹ שֶׁשֶּׁלַּחְנוּ גַם אֵינוֹ נָקִי. הַמְּחַנֵּךְ וְהַמְּלַמֵּד צָרִיךְ לַעֲמֹד
 חֲזָק מְאֹד עַל כָּךְ שֶׁהַכֶּתֶה תִּהְיֶה נְקִיָּה וּמְסֻדָּרָת, שֶׁיִּהְיֶה
 אַרְוֹן לְסִפְרִים, וְהַסִּפְרִים יִהְיוּ מְסֻדָּרִים, כָּל סִפְרֵי הַלְמוּד
 יֵשׁ לָהֶם אֶת מְקוֹמָם, וּכְשֶׁסִּיְמוּ לְלַמֵּד בְּאִיזָה נוֹשָׂא, יֵשׁ
 לְהַחֲזִיר אֶת הַסִּפְרִים לְמְקוֹמָם, וּמוֹצִיאִים אֶת הַסִּפְרִים
 שְׁלוֹמִידִים בְּנוֹשָׂא שְׁנִי, טוֹב מְאֹד לַעֲשׂוֹת תּוֹרְנוֹת בֵּין
 הַתְּלַמִּידִים, שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ יֶלֶד אַחֲרֵי אוֹ אֶפְלוֹ שְׁלִשָּׁה אוֹ
 אַרְבָּעָה יְלָדִים הַמְּמַנִּים עַל כָּל נוֹשָׂא, שֶׁתְּפַקִּידָם
 לְהוֹצִיא אֶת הַסִּפְרִים, זֶה נוֹתֵן לְיֶלֶד הַרְבֵּה, הוּא חָשׁ
 שֶׁהוּא חֶלֶק מִהַרְבֵּי, הוּא מוֹצִיא אֶת הַסִּפְרִים וְשֵׁם עַל

השִׁלְחָנוֹת וּמַחֲלָק, וְזֶה נוֹתֵן לוֹ הַרְגָּשָׁה שֶׁהוּא גַם חֵלֶק מֵהַפֶּתָה, מְעוֹרָה בַּחֲבֵרָה וְכוּ', וּבוֹנָה לוֹ אֶת תְּדַמִּיתוֹ, וְכֵן לַעֲשׂוֹת תּוֹרְנוֹת בֵּין הַיְלָדִים, שְׁיָרִימוּ אֶת כָּל הַלְּכוּן בַּפֶּתָה, וַיְהִי אַחֲרָאִים עַל הַסֵּדֶר שֶׁל הַכְּסָאוֹת וְהַשִּׁלְחָנוֹת, וּכְדָאִי לָתֵת עַל זֶה פְּרָסִים, פִּי פֶתָה נִקְיָה מִשְׁפִּיעָה מְאֹד עַל הַתְּלָמִיד. וְצָרִיכִים לַעֲמֹד עַל דְּבַר זֶה חֲזָק, שֶׁהַתְּלָמִיד יָבֹא נָקִי, אֲף שֶׁזֶה דְּבַר קָשֶׁה מְאֹד, פִּי יְלָדִים הֵם סוֹף כָּל סוֹף יְלָדִים, הַהוֹרִים שׁוֹלְחִים אוֹתָם לַפֶּתָה בְּבִגְדִים נְקִיִּים, אֲכָל בְּמִשְׁךָ פְּמָה שְׁעוֹת שֶׁהֵם נִמְצָאִים בַּתְּלָמוּד תּוֹרָה, הֵם מְתַלְכְּלָכִים, פִּי הֵם קוֹפְצִים וְצוֹהֲלִים, אוֹ מְתַלְכְּלָכִים בְּבוֹץ, וְלִכֵּן חָשׁוּב לַעֲמֹד עַל זֶה שְׁיִנְקוּ עֲצָמָם, וַיִּרְחֲצוּ אֶת פְּנֵיהֶם, בַּפְּרָט קֶדֶם שֶׁשָּׁבִים הַבֵּיתָה, וְזֶה בּוֹנָה אֶת תְּדַמִּית הַתְּלָמִיד, שֶׁהַנְּקִיּוֹת זֶה יְסוּד בְּטַהֲרַת יִשְׂרָאֵל, קְבֵלַת הַתּוֹרָה קְבֵלְנוּ רַק עַל-יְדֵי שְׁזָכְנוּ לִהְיוֹת נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֲבוּדָה וְרָה כ'): טַהֲרָה מְבִיָּאָה עַד רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ.

.1

לְהַכּוֹת יְלָדִים אֵין זֶה פְּתוּרֹן

רַבְּנוּ ז"ל הַקְּפִיד מְאֹד מְאֹד לֹא לְהַכּוֹת יְלָדִים. אֵין זֶה שִׁטָּה לְהַכּוֹת, בְּדַרְךָ כָּלֵל לָמָּה מְכִים יְלָדִים? הַמְּלַמֵּד עֲצָבָנִי, הוּא לֹא יִשֵּׁן טוֹב בְּלִילָה, לֹא אֲכָל

כְּדַבְּעֵי וּכְדוּמָה, וְלִכְנן מוּבָא בַשְּׁלַחַן עֲרוּף (יורה דעה, הלכות מלמדים, סימן רמה, סעיף יז): מְלַמֵּד אָסוּר לוֹ לְהִסְתַּגֵּף בַּשָּׁנָה — הֵינּוּ שְׂצָרִיף לִישָׁן, וְכֵן בְּאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה — שְׂצָרִיף לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת, שְׂיֵהִיּוּ לוֹ עֲצָבִים חֲזָקִים וְטוֹבִים בְּשִׁבִיל הַתְּלַמִּידִים. יֶלֶד יְכוּל לְהוֹצִיא אֶת הַמְּלַמֵּד מֵהַפְּלִים, יְכוּל לְסוּבֵב אֶת הַמְּחַנֵּף שְׁלוֹ עַד שְׂיִתְפוּצְצוּ עֲצָבָיו, וּבְרָגַע שְׁמַאֲבָד אֶת הַחוּשִׁים וְיוֹצֵא מְעַצְבָיו, בּוֹדֵאֵי יִכָּה אֶת הַיֶּלֶד, אֲבָל זֶה לֹא פְתָרוֹן, כִּי הַיֶּלֶד יִהְיֶה יוֹתֵר שׁוֹכֵב וּמְפָרַע, כִּי עַל-פִּי-רַב יֵשׁ יֶלְדִים שְׁמַחֲפָשִׁים תְּשׁוּמַת לֵב, וְאִם אֵין זֶה הוֹלֵךְ בְּטוֹב לְהַשִּׁיג אֶת הַתְּשׁוּמַת לֵב, הֵם יִצְיָקוּ כָּל-כֶּף לְמַלְמֵד, וְיִרְצוּ שֶׁהַמְּלַמֵּד יִתֵּן לָהֶם סְטִירָה וְיִכָּה אוֹתָם, עַל מְנַת לְקַבֵּל אֶת תְּשׁוּמַת הַלֵּב. וּבְרָגַע שֶׁהַמְּלַמֵּד נוֹתֵן סְטִירָה, הַתְּלַמִּיד מְגַלֶּה אֶת חֲלָשְׁתּוֹ, וְיִדַּע אִיךָ לְהוֹצִיא אוֹ מֵהַפְּלִים, וְיַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי מְאֲמָצִים לְעֲצָבָנוּ בְּכָל פְּעַם, עַד שְׂיִתְפוּצְצוּ עֲצָבָיו, וְיִכָּה אוֹתוֹ, וְיַעֲשֶׂה פְּעֻלוֹת מְשֻׁנוֹת הָעֵקֶר שְׂיִקְבֵּל אֶת הַמַּכּוֹת, כִּי זֶה חֵלֶק מֵהַהֲנָאָה שְׁלוֹ, יֵשׁ לוֹ הֲנָאָה שְׁמֵכִים אוֹתוֹ וּמְרַבִּיצִים לוֹ, שְׁבָכַל זֶה הוּא מְרָאָה שֶׁהוּא מְשֶׁהוּ חָשׁוּב, כִּי עָלָיו הָרָאָה שֶׁהַמְּלַמֵּד אֵינוֹ מְטַפֵּל בְּאֵף אֶחָד רַק בּוֹ, אֲזַי כְּנִרְאָה הוּא מְשֶׁהוּ... וְאִם יִצְלִיחַ לְהוֹצִיא מֵהַסְּבִלְנוֹת אֶת הַמְּלַמֵּד, שְׂיִתֵּן לוֹ מַכּוֹת, אֲזַי יַעֲשֶׂה זֹאת כָּל שְׁעָה, וְיִהְיֶה לוֹ עוֹד כְּמֵה חֲבָרִים שְׂיַעֲזְרוּ לוֹ בְּזֶה... שְׂרוּצִים לְהִיּוֹת חֵלֶק

מהמערכת הזו, שמקבילים דרכה תשומת לב יוצאת מן הכלל, שהרבי מטפל רק בהם, ומתעסק רק אתם, והם נעשים הנושא בפתה. ובאמת זה הכשלוך של המלמד והמחנך, כי עקר הצלחת המלמד — שיש לו סבלנות, אפלו שהילד רוצה להוציאו מהעצבים, לא יועיל לו מאומה, הוא מעלים עין ממנו, אינו רואה ואינו שומע, ואז לא יארך הרבה זמן, והילד יראה שלא פעל ולא הצליח לעצבן את המלמד, ויחדל להפריע. ולכן להכות ילד אין זה פתרון, זה פתרון להשקיט את העצבים, וגם-כן לא, כי המלמד יוצא עוד יותר מהעצבים, שהוא כל-כף עצבני, עד שמחפה לרגע שיוכל ללכת הביתה, ובא לביתו סחוט עד כדי בכי, ומחליט שאינו רוצה להיות מלמד... ובאמת זו הבצעה של המלמד ולא של הילד, כי מלמד צריך סבלנות של ברזל. והדבר שמעצבן ביותר את הילד, שאין נותנים לו לצאת להפסקה לשחק, הוא יבכה וישתולל, ואתה תשב על מקומך, הוא יצעק, אף לא יועיל לו שום דבר, אין צריכים להכות אותו ולהוציא עליו את העצבים, אלא להגיד לו חד משמעית: "היום הפרעת בפתה, אינך יוצא להפסקה". הוא יבכה ויתפרע, ולא יעזר לו שום דבר. עושים זאת פעם, פעמים והילד ילמד לקח. עוד דבר: מלמד או מחנך אסור לו לגלות את חלשתו, אם הילד צועק ומשתולל שקבל את

העֶנֶשׁ, וְהַמְלַמֵּד אֵינּוּ יָכוֹל לְסַבֵּל אֶת צְעָקוֹת הַיֶּלֶד, אָז
אומר: "בְּסֵדֶר, הַפֶּעַם הַזֶּה אֲנִי מוֹחֵל", בְּזֶה הוּא נִכְשָׁל,
וְלֹא עָשָׂה דְבָר, הַיֶּלֶד צָרִיף לְדַעַת, אִם הַמְלַמֵּד נָתַן לוֹ
עֶנֶשׁ, אֵין עַל זֶה חֲזָרָה, מִחֵר יֵדַע לְשַׁמֵּר אֶת עֲצָמוֹ,
הַיּוֹם יִקְבֹּל אֶת הָעֶנֶשׁ, וּמִחֵר יֵדַע לְהִתְנַהֵג כְּפִאוֹת. וַיֵּדְאֵי
צָרִיכִים לְזֶה חֲכָמָה, חֲכָמַת שְׁלֵמָה הַמְלֵךְ, לְדַעַת מִתִּי
כֵּן וּמִתִּי לֹא, כִּי לֹא עַל כָּל דְּבָר נֹתְנִים עֶנֶשׁ, אֲבָל
כְּשֵׁנוֹתְנִים אֶת הָעֶנֶשׁ, צָרִיכִים לְהִיּוֹת מְאֹד חֲזָקִים עַל
זֶה. קִבְּלַת פְּרָסִים זֶה דְּבָר גְּדוֹל מְאֹד, יֵלֵד שְׁמִשְׁתוּלִיל
אוּ לֹא רוּצָה לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן הַמְלַמֵּד, הוּא לֹא יִקְבֹּל
אֶת הַפְּרָס, זֶה גַם-כֵּן עֶנֶשׁ מְאֹד מְאֹד קָשָׁה לַיֶּלֶד, אוּ
כְּשִׁמְכִיא מִשְׁחָק וּמִפְרִיעַ לְלִמּוּד, לוֹקָחִים לוֹ אֶת
הַמִּשְׁחָק וְאֵין מִחֲזִירִים לוֹ שְׁבוּעַ אֶחָד, הוּא יָכוֹל לָבוֹא
וְלִבְכוֹת וּלְהִבִיא אֶת הַהוֹרִים, צָרִיכִים לְלַמֵּד אוֹתוֹ לְקַח
— הַפְּרָעַת עִם הַמִּשְׁחָק הַזֶּה בְּאִמְצַע הַלְּמוּדִים, שְׁבוּעַ
לֹא תִקְבְּלוּ, וְלֹא יוֹעִיל שׁוּם דְּבָר, וְכַדוּמָה עֲנֹשִׁין כְּאֵלוֹ
כְּפִי דַעַת הַיֶּלֶד, זֶה יַעֲמִיד אוֹתוֹ עַל הַמְּקוֹם, אֲבָל
הַכְּאוֹת אֵינָן פְּתוּרוֹן כָּלִל וְכָלֵל, הֵן רַק מְמַרִידוֹת אֶת
הַיֶּלֶד יוֹתֵר, וְהוּא מְגַלֶּה שֶׁהַמְּלַמֵּד חָלַשׁ אִפִּי, וְאֵינּוּ
יָכוֹל לְהַשְׁתַּלֵּט עַל הַכְּתָה. מְלַמֵּד צָרִיף לְהִיּוֹת חֲזָק
נִפְשִׁית, חֲזָק אִפִּי, אֲבָל לְזִכֹּר אֶת הַכָּלֵל שֶׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ
הַקְּדוּשִׁים (סוֹטָה מו.): שְׁמַאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבָּת; כִּי
הַתְּכֵלִית שֶׁל מְלַמְּדוֹת לֹא לְהַחֲזִיק אֶת הַיֶּלְדִים כְּמוֹ

בבית סהר, כּתה איננה בית-סֵהר, לא למלמד ולמחנך ולא לילדים, כּתה זה ארמון השכינה, מלמדים את הילדים אמונה ברוך ומזככת בהקדוש-ברוך-הוא, מלמדים אותם אותיות אל"ף-בי"ת, שבהם נברא העולם, שפכל אות ואות נצטרפו שמים וארץ, מלמדים אותם איך להתפלל להקדוש-ברוך-הוא, שפכל דבור ודבור שמתפללים להקדוש-ברוך-הוא זה כלי להמשיך אורו יתברך; ולכן אומרים חכמינו הקדושים (שבח קיט): אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פה של תינוקות של בית רבן, שפכל-כך מקבל בשמים. לומדים עמהם תורת השם, חמש, משניות, גמרא, הלכה, וכך הכתה אינה בית-סֵהר, כי אם ארמון המלך, מקום השראת השכינה, אם הולכים ומלמדים בצורה כזו, אין צריכים הפאות כלל וכלל.

.ז

עקר הצלחת מחנך להיות כמו אבא לתלמיד

ההצלחה הגדולה ביותר בעבודת החנוך — לתת חם ואהבה לתלמיד, להרגיש שאני האבא של הילד, לכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין יט): כל המלמד תורה את בן חברו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו; וצריכים לדעת, שמה שאני מלמד את הילדים עכשו

אני עושה בזה רצון הקדוש-ברוך-הוא, מוליד אותם ברוחניות, האבא והאמא מולידים את הבן בגשמיות, והמלמד והמחנך מולידים אותם ברוחניות, בשביל זה אומרים חכמינו הקדושים (בבא מציעא לג.): אבדת אביו ואמו ואבדת רבו — אבדת רבו קודמת, מורא רבך כמורא שמים; כי האבא הוליד אותך בגשמיות והביא אותך לחיי העולם הזה, והרבי מוליד אותך ברוחניות ומביא אותך לחיי העולם הבא; ולכן המלמד צריך להרגיש את עצמו כמו האבא של התלמיד, וכמו שלאבא יש אהבה לבן שלו למעלה מהשכל, למעלה מהכנות הדעת, מה לא יעשה האבא בשביל בנו, שפנו יצליח! ? אותו דבר צריך להיות מלמד, כל-כך מסור לתלמיד, שיהיה האבא שלו, שירצה לתת לו את הכל, העקר שיצליח. אם יש מלמד בזה, שמרגיש שהוא האבא של הילד ומוסר את עצמו לגמרי לילד, אז "במים הפנים לפנים פן לב האדם לאדם" (משלי כז, ט), הילד מרגיש את עצמו חלק מהמלמד והמחנך, הוא יודע שיש לו עוד אבא, הוא נקשר כל-כך אל הרבי והמלמד והמחנך, ואוהב אותו אהבת נפש, כי הוא יודע שהמלמד והמחנך והרבי שלו רוצה רק את הטוב שלו, אז כל-כך הוא קשור אליו, שפכו אינו יכול להתנתק ממנו. ואם יכולים להראות את זה, אז קונים את הנפש, כמו שכתוב אצל אברהם אבינו (בראשית יב,

(ה): "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְזָן", עֲשֵׂה נַפְשׁוֹת לְשִׁכְנָהּ, כִּי מְצַלִּיחִים מְאֹד מְאֹד בְּכֹתָהּ.

ח.

תכלית החנוף לילדי ישראל

מְלַמֵּד וּמְחַנֵּף צְרִיף לְדַעַת מַה הַמְּשִׁימָה שְׁלוֹ בָּזָה הָעוֹלָם, הוּא שְׁלִיחַ מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הוּא צְרִיף לְהַכְנִיס בְּיַלְדִים אָמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הוּא צְרִיף לְהַמְשִׁיף אֶת הַמּוֹרֶשֶׁת, אֶת שְׂרָשְׁרַת הַזָּהָב מֵאֵז קַבְּלַת הַתּוֹרָה, וְזֶה צְרִיף לְהִיּוֹת כָּל הַמְּחַשְׁבָה שֶׁל הַמְּלַמֵּד וְהַמְּחַנֵּף, שְׁאֲנִי פֹה לֹא עוֹסֵק בְּעֶסְקִים, אֲלֵא בְּעֶסְקֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁאֲנִי מַחְדִּיר בְּיַלְדִים אָמוּנָה בְּרוּרָה וּמְזַכֶּכֶת, אֲנִי מְכַנֵּס תּוֹרָה וְהֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת הִיְהוּדִים הַמְּשִׁיכִים אֶת הַמּוֹרֶשֶׁת, אֶת הִירוּשָׁה שֶׁקִּבְּלָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּמֵאֲבוֹת אֲבוֹתֵינוּ עַד קַבְּלַת הַתּוֹרָה, וְאִם הַמְּלַמֵּד לּוֹמֵד עִם הַתְּלַמִּידִים בְּצוּרָה כְּזוֹ, אֵז יִצְלִיחַ מְאֹד בְּעִבּוּדָתוֹ, בְּכַרְט כְּשֶׁלּוֹמְדִים עִם תְּלַמִּידִים בְּצוּרָה כְּזוֹ, כְּאֵלּוּ הֵם כְּכֹר גְּדוֹלִים, הֵינּוּ לֹא שְׁאֲנִי מְלַמֵּד וּמְחַנֵּף לְיַלְדִים קִטְנִים, לְכֹתָהּ א', ב', ג', ד' וְכו' וְכו', אֲלֵא אֲנִי לּוֹמֵד עִמָּהֶם כְּאֵלּוּ הֵם כְּכֹר עֲכָשׁוּ בַחֲוָרִים מְבַגְרִים, אֲבָרְכִים, וְהֵם כְּכֹר בְּעֶצְמָם אֲבוֹת יַלְדִים, וְאִם לּוֹמְדִים אֶתֶם בְּצוּרָה כְּזוֹ, הַחַנוּף הוֹלֵךְ

בצורה אחרת. אם מחנכים אותם בצורה כזו שהם גדולי הדור העתידיים לצאת לעם ישראל, אז כל החנוך והלמוד שלומדים אתם הולך בדרך אחרת לגמרי, ולא צריכים אחר-כך הרבה עבודה, כי לומדים באהבה, ברצון ובשמחה שזה היסוד הכי גדול בעבודת החנוך — לחנך אותם כאלו הם כבר מבגרים, וצריכים לדבר אתם בשפת מבגרים, וילדים אוהבים את זה כשמתשיבים אותם, שזה צריכים לראות, שתהיה בפתח אורה של שמחה, אורה של הרחבת הדעת, אורה של אהבה, אז בנקל לפעל אצל התלמידים מה שיכולים, מה שרוצים, ואז הילדים יוצאים מצלחים בחייהם.

.ט.

איך להצליח עם תלמיד

יסוד גדול בחנוך, שאסור להשפיל את התלמיד, אפלו שעשה מה שעשה, הדבר הכי גרוע, אסור להשפילו, ואפלו אם צריכים להטיף לו מוסר, זה צריך להיות בדרך אהבה, בדרך קרוב, בדרך הגבחה, להגביה אותו: "איך אתה ילד כל-כך מצלח תעשה דבר כזה, זה לא מתאים לך, אתה יודע מי אתה?!" וכדומה כל מיני שאלות כאלו, להגביה את התלמיד,

לַתַּת לוֹ הַרְגָּשָׁה שֶׁהוּא גָדוֹל, חָכָם וּפְקָח, וְאֵין זֶה
 מִתְאִים לוֹ, כִּי יְכוּלִים הַרְבֵּה יוֹתֵר לִפְעַל אֶצֶל הַתְּלָמִיד,
 מֵאֲשֶׁר לְהַשְׁפִּיל אוֹתוֹ וּלְבַזּוֹתוֹ בְּפָנָיו כָּל הַתְּלָמִידִים,
 שָׂזָה רַק מִשְׁאִיר לוֹ טַעַם מֵר וְרַע, וְנִעְשָׂה מְמַרְמֵר עַל
 הַמְּלַמֵּד, עַל הַמְּחַנֵּךְ. מֵה גַם שֶׁנִּעְשִׂית לוֹ צְלָקָת בְּנַפְשׁוֹ,
 כְּשֶׁהַרְבִּי דִּבֵּא אוֹתוֹ וְהַשְׁפִּילוֹ לְעֵינָיו כָּל הַתְּלָמִידִים,
 שָׂזָה מְכַנִּים בּוֹ חֲלָשָׁה נִפְשִׁית וְאֵי בְּטַחֲוֹן, לֹא-כֵן אִם
 הוֹלְכִים עִם תְּלָמִידִים בְּדֶרֶךְ גְּדֻלוֹת, מְגַבִּיהִים אוֹתוֹ:
 "אַתָּה יֵלֵד הַכִּי טוֹב, וְאֵין זֶה רְאוּי שֶׁתַּעֲשֶׂה כִּי",
 וְנוֹתְנִים לוֹ מַחְמָאוֹת, זֶה מְכַנִּים בּוֹ בְּטַחֲוֹן עֲצָמִי
 שֶׁיִּצְלִיחַ בַּחַיִּים. כָּל תְּלָמִיד צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ שֶׁהוּא בֶן
 יְחִיד, כָּל תְּלָמִיד צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ שֶׁהַרְבִּי אוֹהֵב אוֹתוֹ,
 וְהַרְבִּי צָרִיךְ לְהִתְמַסֵּר לְכָל אֶחָד, שְׁכָל אֶחָד יַרְגִּישׁ
 שֶׁהַרְבִּי אוֹהֵב אוֹתוֹ, וְזֶה סִימָן לְמַלְמֵד וְלַמְּחַנֵּךְ טוֹב,
 כְּשֶׁהֵיֵלֵד מְרַגֵּשׁ שֶׁהוּא מְקַבֵּל אֶת הַתְּשׁוּמָת לֵב הַכִּי
 גְּדוֹלָה. תְּשׁוּמָת לֵב צָרִיכִים לַתַּת לְכֻלָּם בְּלִי יוֹצֵא מִן
 הַכֶּלֶל; כִּי הַצְּלָחָה שֶׁל תְּלָמִיד זֶה לֹא רַק לְשָׁנָה זֹאת
 שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַפֶּתָה שֶׁל הַמְּלַמֵּד הַנוֹכַחִי, אֲלָא לְכָל
 הַחַיִּים, כִּי בְּשָׁנָה אַחַת מֵה שְׁלוֹמֵדִים עִם תְּלָמִיד, זֶה
 לְכָל הַחַיִּים, וּבְכַרְט בְּפִתוֹת הַנְּמוּכּוֹת: א', ב', ג', זֶה
 הִיסוּד בַּחֲנוּךְ, אֵיךְ מְגַבִּיהִים אֶת הֵיֵלֵד, אֵיךְ נוֹתְנִים לוֹ
 מַחְמָאוֹת, אֵיךְ מְקַרְבִּים אוֹתוֹ, בְּדֶרֶךְ אֲהָבָה מְסֻבֵּרִים
 לוֹ שְׂאֵין זֶה-גִּפּוֹה לַעֲשׂוֹת דְּבַר כְּזֶה, צָרִיכִים לְהַכְנִיס בּוֹ

בטחון עצמי שבעצמו יהיה מצלח. ואם מלמד ומחנף ילף בדרך זו, אז יצליח בעבודתו, ולא רק הוא יאהב את התלמידים, אלא התלמידים יאהבו אותו, וההורים יאהבו אותו, ויהיה מקבל אצל כלם, ויצא לו שם טוב בעולם, ויתקיים אצלו הפסוק (ישעיה נו, ה): "ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות", שהמלמד יקבל שם טוב כזה, שהתלמידים שלו יהיו יותר מהבנים והבנות שלו, זה זוכים אם לומדים עם התלמידים בצורה כזו, צורה של אהבה, צורה של להיות כאבא, זו ההצלחה הכי גדולה, וזה ההמשך של עם ישראל. אם מחנף ומלמד יכול לעמד בכל זה, הוא מצליח לעצמו ומצליח לתלמידים, ואשרי לו בזה ואשרי לו בבא!

י

הצלחת התלמוד תורה

בתלמוד תורה צריך שיהיה מנהל, מנהל — כל הראש והמח שלו צריך להיות שיחשב בטובת המלמדים וטובת התלמידים, הוא צריך שיהיה לו קשר מאד הדוק, ידידותי וחברותי עם המלמדים, שלא יהיה ביניהם שום רע וחלוקי דעות, אם יש למלמד איזו הערה לומר למנהל, שיגיד ביחידות, לא בנוכחות

שום מלמד, ויתוכחו ביניהם: כף וכף אמרת לי, צריכים לעשות כף וכף, ואין זה מצליח... אף פעם אסור שמלמדים יתארגנו ביחד נגד מנהל, כי זה נותן לגיטימציה לתלמידים למרד במלמד ובמחנה, כי הם רואים שהמלמדים עושים יד אחת נגד המנהל, מתמרדים נגד דבריו, אז התלמיד אומר: "אני יכול להמריד את כל הכתה נגד המלמד"; לכן הצות צריך להיות אחיד ביחד עם המנהל, יכול להיות שיש חלוקי דעות, כי כשם שפרצופיהם שונים כף דעותיהם שונות (ברכות פס.), אבל זה יכול כל מלמד לדבר ביחידות עם המנהל לחוות דעתו השונה וכו', ולא בנוכחות שאר המלמדים. מלמדים צריכים להיות ממשמעים למנהל ולצית למרותו, ואחרת לא תהיה מלאכתם כדבעי, עליהם לדעת שיש למנהל סמכות מגבוה. והמנהל צריך לדעת, שכל ענינו זה התלמוד תורה, וצריך לישן עם זה ולאכל עם זה וללכת עם זה, כי אין זה קל כלל וכלל להיות מנהל, זו עבודה מאד קשה, עליו להיות אחראי על כל המלמדים ועל כל התלמידים, ולכן הוא סופג את החצים — הן מהמלמדים והן מההורים, מלמדים צריכים לקבל את המשמעת מהמנהל, וברגע שיש קשר בין המנהל למלמדים — יש הצלחה. יכול להיות שהמנהל עושה טעות, אדם הוא רק אדם, אבל מי שמרגיש את עצמו שהמנהל עשה לו עול, צריך

לילך לדבר, אין דבר יותר טוב מלהיות פתוח, כך וכך קרה וכו', ואם ילכו בצורה כזו, תהיה אהבה בין המלמדים למנהל ובין המנהל למלמדים, וכשהילדים רואים את זה, אז יש הצלחה. וכן צריכה להיות אהבה ואחדות בין המלמדים, אף פעם אסור למלמד לדבר בכפתו נגד מלמד שני, אסור לערב ילדים בענין זה, כי זה מוריד את הערך של מערכת החנוך.

וכן מכרחים להכניס את ההורים בתמונה, ולא שנתת לי את הילד, ותקח את הילד ותשמר עליו למשך כמה שעות ואין אכפת לי, מכרחים הן מצד המנהל והן מצד המחנכים לערב את ההורים, ולערוך פעם בחודש אספת הורים, וההכרח עליהם לבוא, כי יש הורים שיש להם טענות, למה אתם אומרים לבן כך וכך בסוף השנה, הנה לכם תכף-ומיד לומר זאת. על ההורים לדעת, אם יש להם טענות על המנהל או נגד המלמד, עליהם להעיר בארבע עינים, ואם הם מתחצפים, צריך לומר להם: "אין לי מה לדבר אתכם, אינכם רוצים, תוציאו את הילד". וזה לטובת כלם; ועל כלם צריכים לדעת, שכל אחד יש לו את עבודתו, המנהל בעבודתו, ולאף אחד אסור להתערב, המלמדים — כל אחד יש לו פתתו, ואסור לו לצאת מהמסגרת לעסקי בשום אופן, והשרת יש לו עבודתו,

וְאָסוּר לְנַצֵּל אֶת הַשָּׂרָת לְעֲשׂוֹת דְּבָרִים אַחֲרֵים, כִּי
תִּפְקִידוֹ לְדַאֵג שֶׁיְהִי נָקִי, וּלְנִקּוֹת אֶפְלוֹ כַּמָּה פְּעָמִים
בַּיּוֹם, נִקְיוֹן הוּא דְבָר חָשׁוּב לְכַרְיָאוֹת. אִם בּוֹנִים
מְעַרְכֵת חֲנוּךְ בְּצוּרָה כְּזוֹ — מְצַלִּיחִים בְּאִפְּן יוֹצֵא מִן
הַכֶּלֶל.

תָּם וְנִשְׁלָם, שָׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

קונטרס

חנוך למחנכות

בו תבאֲרְנָה עצות נוראות ונפלאות, איך לחנך את
בנות ישראל ברוח ישראל סבא, ולבנות אותן לבצלות
אפי חזק, שתהיינה עקרות בית נאמנות להקדוש-
ברוך-הוא.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תוכב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: בְּדוֹר הַזֶּה צָרִיכִים לְשַׁמֵּר
מְאֹד מְאֹד עַל חֲנוּךְ הַפְּנוּת יוֹתֵר מִהַפְּנִים, כִּי הֵן
עֲלוּלוֹת לְהִתְקַלְקֵל יוֹתֵר, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְעַל־כֵּן
עַל הַמְּחַנְכוֹת לְהִתְחַנֵּף בְּעֵצְמוֹן, לִידַע אִיךָ
מְחַנְכִים אֶת הַפְּנוּת, וְעַל־יָהֵן לְהִתְנַהֵג כְּיָאָה
לְנִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכַף תְּקַבְּלֶנָּה מֵהֵן הַפְּנוּת חֲנוּךְ
רְאוּי וְהַגּוֹן.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרפא)

קוֹנְטָרַס

חֲנוּךְ לַמַּחְנִיכֹת

א.

מַעֲלַת גְּדֻלַת חֲנוּךְ הַבָּנוֹת

לְחַנּוּךְ אֶת בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי דַרְךְ יִשְׂרָאֵל סָבָא,
כְּפִי שְׁחַנְכוּ אִמָּהוּתֵינוּ מִדּוֹר דּוֹר בְּצַנִּיעוֹת וּבְבִישָׁנוֹת
וּבְנִמוּס וּבְכַבּוֹד הָרְאוּי לְבַת יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁרָה, זֶהוּ הַדְּבָר
הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר אֶצֶל כָּלל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲנוּךְ הַבָּנִים,
וְדָבָר זֶה רְאוּנוּ בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת, שֶׁלְחַנּוּךְ אֶת בָּנוֹת
יִשְׂרָאֵל זֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר גָּדוֹל וְיוֹתֵר קָשָׁה מִלְחַנּוּךְ אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים בְּמִדְרָשׁ (עַיֵן בְּמִדְבַר רַבָּה
יא, ה): "יְבָרְכֶךָ ה'" (בְּמִדְבַר ו, כד) — בְּבָנִים, "וַיִּשְׁמְרֶךָ"
— בְּבָנוֹת, מִלְמַד שֶׁהַבָּנוֹת צָרִיכוֹת שְׁמִירָה יוֹתֵר
מִהַבָּנִים; בַּת צָרִיכָה שְׁמִירָה יוֹתֵר מִבֶּן. חֲכָמֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (סִנְהֶדְרִין ק): בַּת לְאִבֶּיהָ מְטַמְנַת שְׂוֵא,
מִפְחָדָה לֹא יִישֵׁן בְּלִילָהּ, בְּקִטְנוּתָהּ — שְׂמָא תַתְּפֹתָהּ,

בְּנִעְרוּתָהּ — שָׁמָּה תִּזְנֶה, בְּגֵרָה — שָׁמָּה לֹא תִנְשָׂא,
 נִשְׂאָה — שָׁמָּה לֹא יִהְיוּ לָהּ בָּנִים, הַזְקִינָה — שָׁמָּה
 תַּעֲשֶׂה כְּשָׁפִים; אֲצֵל בֵּית חוֹשְׁשִׁים וַיִּרְאִים יוֹתֵר; כִּי (שְׂבַח
 לַג':) 'נָשִׁים דַּעְתָּן קָלוֹת עֲלֵיהֶן' וּבְנִקֵּל לְפִתּוֹתָן, חֵס
 וְשָׁלוֹם, לְרֹדֵת מִהַדְרֵךְ הַיָּשָׁר, מִדְרֵךְ הַצְּנִיעוּת וְהַבִּישׁוּת,
 וּבִפְרֹט הַיּוֹם, שֶׁהַדּוֹר כָּל-כָּךְ פָּרוּץ, אֲזִי הַבְּנוֹת צְרִיכוֹת
 חַנוּף חֲזָק וַיִּסּוּדֵי יוֹתֵר מִהַבָּנִים. אֲשֶׁה נִקְרָאת "עֲקָרַת
 הַבֵּית", מֵה זֹאת אוֹמְרָת? הִיא עֲקָר הַבֵּית, מִנְחָה אֶת כָּל
 הַבֵּית, הַכְּשָׁרוֹת בְּיַדֵי הָאִשָּׁה, הַטְּהָרָה בְּיַדֵי הָאִשָּׁה,
 הַחַנוּף הַכָּשֵׁר בְּיַדֵי הָאִשָּׁה, כִּי הִיא נִמְצָאת רַב הַזְּמַן עִם
 הַיְלָדִים, אֵלּוּ הַיְסוּדוֹת שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, כְּשֵׁי שִׁשׁ יְסוּדוֹת
 חֲזָקִים בְּטְהָרָה, בְּכְשָׁרוֹת, בְּחַנוּף, אֲזִי הַבֵּית עוֹמֵד אִיתָן,
 וְכִשְׂאִין יְסוּדוֹת מוֹצְקִים, כְּשֶׁהַיְסוּדוֹת רְעוּעִים וְרוֹפְפִים
 — כָּל הַבְּנִין מִתְמוּטְט. כְּמוֹ-כֵן כְּשֶׁמַּחְנֻכִים אֶת הַבְּנוֹת
 בַּיְסוּד חֲזָק, הֵן תּוֹכְלָנָה לְהִתְמוּדֵד בְּחַיִּים עַל הַצַּד הַטּוֹב
 בְּיוֹתֵר. לְמַעֲשֶׂה, אָנוּ רוֹאִים, שֶׁאִשָּׁה מְפַתַּחַת בְּשִׁכְלָהּ
 יוֹתֵר מִבֶּן, בֶּן גַּעֲשֶׂה בֶר מַצְוֶה בִּי"ג שָׁנָה, וּבֵת בִּי"ב
 שָׁנָה, כִּי בַחֲוָרָה הִיא שָׁנָה-שְׁנַתִּים קְדִימָה בְּשִׁכְלָהּ מִבֶּן,
 זֹו מְצִיאוֹת שָׂאִין עֲלֶיהָ עוֹרְרִין, בֵּת יוֹדַעַת יוֹתֵר מִבֶּן
 וְכוּ', אִם הַבְּנוֹת מְקַבְּלוֹת הַדְרָכָה נְכוֹנָה מְשֻׁתָּת עַל
 יְסוּדוֹת אִיתְנִים בִּיצַד לְהִתְמוּדֵד בְּחַיִּים בְּכָל הַתְּחוּמִים,
 הַחַנוּף, הַכְּשָׁרוֹת, הַטְּהָרָה, כָּל חַיֵּיהֶן יִרְאוּ לְגַמְרֵי אַחֲרֵת,
 וְכֵן הַהִתְמוּדוֹת עִם הַקָּמַת בֵּית וּמְשֻׁפָּחָה, הַיְחָסִים

הנאותים עם בעל, וכמו שכתוב (משלי יד, א): "חכמות נשים בנתה ביתה, ואולת בידיה תהרסנו", בחכמת האשה לבנות את הבית ולהפוך — להרס את הבית, הפל תלוי בידי האשה, וזה יש להחזיר עמק בפנות, את גדל מעלתן בשמים, ואיך אשה כל-כך חשובה למעלה אצלו יתברך פשמתנהגת על-פי דרכי התורה והצניעות והבישנות הראויים לבת ישראל כשרה. בברכה שהגבר מברך: "שלא עשני אשה", אין פאן השפלת הנשים, אלא להפוך. הרי האשה מברכת ברכה גדולה יותר מהאיש: "שעשני כרצונו", היא מוסרת את עצמה לגמרי להקדוש-ברוך-הוא.

הטבע של אשה שהיא מקבלת, ברגע שאחד מקבל הוא נקרא עני ומסכן, כי צריך את טובת הזולת, וזה טבע של האשה, ולכן אומרים חכמינו הקדושים (בבא מציעא נט.), שאסור להונות אשה, כי דמעוטיה מצויות, וזהו עון חמור מאד, בעל שמיסר את אשתו אפלו בדבור, שמשפילה בפיו, הונאת דבור יותר גרוע מהונאת כסף, אבל אם לאשה יש פסיס חזק ואיתן, היא צוחקת מזה. פשהבעל משפילה או מבזה חס ושלום, עליה להתעלם מכך לגמרי, ולדעת שיש לה רק את הקדוש-ברוך-הוא. אבל דבר זה קשה לאשה להבין, היא צריכה את תשומת-הלב וההתייחסות של הבעל,

וכאשר הבעל עצפני ובמצב רוח ירוד, אינו יכול לתת לה צרכיה, ואזי היא נשפרת לגמרי, ואז הפית מתחיל להדרדר, אין סבלנות לילדים, לבעל, יש מריבות וכו' וכן חנוף הפנות חשוב הרבה יותר מחנוף הפנים, וצריך להיות חזק עד מאד, כי צרכים להחדיר בהן בטחון עצמי, ושלא תצטרקנה תשומת לב, אלא תהינה משפיעות ולא מקבלות. פשמים דגש חזק בחנוף הפנות, ודואגים להחדיר את היסודות בצורה איתנה ומוצקה, אז הן תתמודדנה עם החיים בצורה אחרת, כל הפית יסתובב סביב האשה, היא תוליך את הפית פהלכה; ולכן חנוף הפנות עקרי מאד. ודבר זה צריך להחדיר בפנות פשהן קטנות — אהבת התורה, האמונה בבורא, להחדיר בהן שהן חשובות מאד בשים, כי סוף כל סוף הן העקר בפית.

ב.

חנוף היא העבודה הקרושה ביותר

בדרך כלל מקבל שמי שאין לה פרנסה, נעשית מורה ומחנכת, היא לא יצלחת, לא למדה הנהלת חשבונות, מחשבים, לא התמחתה בשום אמנות אחרת, אבל צריכה פרנסה לעזור לבעלה, אזי נעשית מורה, וכאן שרש הבעיה. נקח לדגמא עבודת לטוש יהלמים,

לוקח הרבה זמן, עד שיודעים את המלאכה על בוריה, אבל כשיודעים את האמנות ובקיאים בה היטב, אין צריך יותר למוד, ואם נעשה משנה או טעות פלשהי, יהלמן חתך בתוך היהלום, אזי הפסיד כמה אלפי דולרים, הינו במקום ללשש מפל הזויות בצורות מצורות שונות, כמשלש או כמעין וכדומה בנדרש, הוא חתך לא כהלכה, אזי נגרם לו הפסד בספי ותו לא. וכן צורך זהב אם עשה טעות ביצירת התכשיט, הפסיד כמה מאות דולרים, צריך להתיר בחזרה וכו', ואפלו סנדלר או נגר, אם עשו טעות ביצירתם, ימכרו את המוצר בחצי מחיר וכו', בחנוף אין הדבר כן, אין החנוף כשאר האמניות, אם חס ושלום, נכשלים בזה, נעשית צלקת על הבת לכל החיים, ואין זו אמנות שכאשר כבר למדוה, אינה צריכה יותר עיון והשקעה, הינו כל אמנות לאחר זמן העבודה, לאחר שסימו את שעות העבודה, ושבים הביתה, אין צריכים יותר להתעסק בזה הן בפעל והן במח ובמחשבה, אף עבודת החנוף איננה כן, מורה צריכה לחיות עם האמנות שלה, במשך כל שעות היממה, אף לאחר שעות העבודה בפעל במסגרת בית הספר, הינו בביתה, על המורה לחשב כל העת מחנוף תלמידותיה, היאף להצליח עם כל אחת ואחת, היאף לטפל בכל פרט ופרט, הכיצד לפתור כל בעיה חנוכית על הצד הטוב ביותר, על מנת

שֶׁהַחֲנוּף יִהְיֶה בְּהַצְלָחָה מְרֵבִית, וְלֹא יַעֲשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה
 אוֹ יֹאמֶר אֵיזָה דְבוּר, שְׂיִכּוֹל לְהִבְיֵא לְהַשְׁלָכוֹת שְׁלִילִיּוֹת
 וּלְכַשְׁלוֹן חֲנוּכֵי בְּעֵתִיד. יֵשׁ כָּאֵן עֲבוּדָה קְדוּשָׁה מְאֹד,
 שְׂחִיבָת לְהִיּוֹת חֵלֶק מִהָאָדָם גּוּפוֹ, וְלֹא מִקְצוּעַ חִיצוֹנֵי
 בְּעֵלְמָא. וְאִם עֲשֶׂתָה הַמְּחַנֶּכֶת טְעוֹת כָּלְשָׁהֵי, חֵס
 וְשָׁלוֹם, גְּרָמָה צְלָקָת וְכַתָּם עַל הַתְּלַמִּידָה לְכָל הַחַיִּים.
 וְלִכֵּן חֲנוּף זֶה עֲבוּדָה שׁוֹנָה בְּתַכְלִית מִשְׁאָר הָאֲמֻנִיּוֹת,
 וְאִין מְקוּם לְהַשְׁוֹאָה, זֶה עֲבוּדַת קֹדֶשׁ קְדוּשִׁים, וְאִין שְׂיָךְ
 בְּזָה שׁוּם וַתּוֹרִים אוֹ פְּשָׁרוֹת בְּפָרְט בְּדוֹר הַזֶּה. עַל
 הַמּוֹרָה לְחֲנוּף אֵת תְּלַמִּידוּתֶיהָ לְמַדּוֹת טוֹבוֹת, לְסַבְּלָנוֹת,
 לְהַסְתַּפְּקוֹת, שְׂאֵז יֵשׁ לִילְדָה הַכֹּל, צְרִיכִים לְלַמֵּד דַּעַת
 עַל כָּל פָּרְט וּפָרְט שְׁעֵלוֹל לְקָרוֹת בְּחַיִּים, וּבּוֹדָאֵי הַכֹּל
 לְפִי הַגִּיל, חֲנוּף שֶׁל כֶּתֶה א' אֵינּוּ יְכוּל לְהִיּוֹת כְּשֶׁל כֶּתֶה
 ח' וְט' וְכו', כָּל גִּיל כְּפִי הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל, לְהַסְבִּיר לִילְדָה
 מִעֲלֵתָה וְחַשִּׁיבוּתָה אֶצֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֲשֶׁר הִיא
 הָעֵתִיד שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן הַנָּשִׁים מְבָרְכוֹת בְּרָכָה:
 "שְׁעֵשְׁנֵי כְרָצוֹנוֹ", שְׁמוֹסְרוֹת אֵת עֲצֻמָּן לְגַמְרֵי לְהַקְּדוּשׁ-
 בְּרוּךְ-הוּא, שְׁתַּדְעֲנָה שְׁתַּפְּקִידֵן הוּא תַּפְּקִיד עֲלִיוֹן וְגַבְיָהּ
 וְאַחֲרִיּוּתֵי לְגַבֵּי הָעֵתִיד שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וְהֵן הֵן
 הַמְּשִׁיכוֹת אֵת הָעֵתִיד שֶׁל כָּלֵל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי
 אֲשֶׁה הִיא עֶקְרַת הַבַּיִת. כְּשִׁבּוּנִים בְּסִיס כְּזֶה בְּחֲנוּף,
 שֶׁהַבְּנוֹת יוֹדְעוֹת שֶׁהֵן שׁוֹת וּבְעֵלוֹת עָרָה, נִכְנָסֶת בְּהֵן
 גְּאֹה וְגִילּוֹת בְּכַשְׁרֵן וּבִיכְלָתָן, אֲשֶׁר דָּבָר זֶה צְרִיף

להחזיר בבגנות — הפרת עֶרְפָן העצמי, לבנות אותן. ולכן חנוף הבגנות זו עבודה קדושה מאד, וברגע שבת מרגישה שהיא שוה ובעלת ערך, אז יש לה כבוד עצמי, ותצליח מאד בחיים.

ג.

היסוד בחנוף הוא סבלנות

מחנכת צריכה לקנות בעצמה את מדת הסבלנות, שתהיה לה סבלנות ללא גבול. ובפרט לתלמידות, צריף שתהיה לה סבלנות עצומה וכח סבל כברזל, אין לבטל תלמידה, לתת לה תחושה שאינה שוה שום דבר, אם מחנכת עושה 'איקס' על תלמידה, סימן שהמחנכת לוקה בחסר, ואיננה מתאימה לתפקידה, אפלו שהתלמידה קשה עד מאד, מציקה ומפריעה ללא הרף, צריף פאן חכמת שלמה המלך לדעת איף להתמודד אתה. פשוואים בת מתחצפת או מפריעה, צריכים לדעת תכף-ומיד שהבת הזו באה ממשפחה הרוסה, משהו קורה בבית, ההורים ינסו לטאטא את הבטיה תחת השטיח, אבל זה כמעשה בת יענה ממש, התנהגות הילדה מוכיחה בעליל שיש פאן איזה רקבון, או הבעל מכה את אשתו, או האשה משפילה את הבעל, או שניהם מכים את הילדים, ויש מריבות,

הורסים את הילדים וכו'. ילדה מפרעת — השרש בפית. מה עושים? יכולה להיות תופעה כזו בכיתה אצל כמה וכמה בנות, להשליך את כלן מהמוסד, אין זה פתרון. אלא כל בתי ובתי צריכה טפול אישי, על המורה לתפס את מקום האם או האב, חס ושלום, אין צריכים לחקר מה קורה בתוך הבית, אבל יש ויש לטפל בשרש הבעיה. הגמרא אומרת (סנה נו:): שותא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאמיה. מה שהתינוקת מדברת שמעה בבית מההורים, כשבת מנבלת את הפה, על-פי-רוב שמעה זאת בבית או מהאב או מהאם, ולא ברחוב. ובכן, בית מפרעת זקוקה לטפול אישי בדרך אהבה וקרוב, ולא יעבר זמן רב עד שתהיה כל-כף קשורה למורה, ותחוש שהרויחה אמא, "יש מישהי שמבינה אותי, בבית צועקים עלי, לכי מפאן, אין לנו פנאי אליך וכו', וכאן רוצים לשמע אותי" ... ובכן מי שרוצה לחגר את מתנה ולהיות מורה ומחנכת, עליה לקנות את מדת הסבלנות, ולהתאזר בה מאד, אחרת אי אפשר שתהיה מחנכת. ואף אם יש זמנים שהיא חשה שהיא יוצאת מדעתה, עליה להבין ששרש הבעיה בבית, ואזי צריכים סבלנות גדולה עד מאד; לא תמיד צריך לשמע מה שאמרה התלמידה; הינו הרבה פעמים מורה נמצאת באמצע מהלך השעור, מסבירה את החומר, מבהירה וממחישה על הלוח וכו', ולפתע פלונית

חנוך למחנכות

רעט

אמרה משפט המעורר צחוק בכפחה, על המורה לדעת שאין צריך תמיד להגיב, ברגע שמגיבים, התלמידה רואה את נקדת החלשה של המורה, היא גלתה את נקדת התרפה, ואז תעשה את הדבר שוב ושוב, כי היא זקוקה לתשומת לב, בבית — האם מפה אותה, האב משפילה ומגרשה, אז היא מנסה את עצמי המורה, אם המורה תגיב תכף-ומיד על כל דבר, תראה התלמידה שהצליחה, ותחזור ותשנה על ההפרעות, ותהיינה לה שתפות נוספות; ולכן העצה הטובה ביותר — להתעלם, כאלו לא ארע מאומה, ואחר-כך משתדלים לתת לתלמידה מחמאה על פרט אחר שהתבלטה בו, על מנת להשלים לה את תשומת-הלב שפה חסרה. ואז מצליחים מאד; ובכך יסוד חשוב ועקרי בחנוך הוא מדת הסבלנות, בלי הסבלנות אי אפשר להיות מחנכת, מורה שיש לה סבלנות ברזל — תצליח, ולא יחלף זמן רב, והבנות תהיינה קשורות אליה כאמא ממש, אף הכל תלוי בסבלנות.

.ד

אסור להשפיל שום תלמידה

יסוד גדול בחנוך — מה שנאָרע בכפחה, אָפלו בת מתחצפת וכדומה, אסור להשפילה, כי כל מה

שֶׁהַתְּלַמִּידָה עוֹשֶׂה בַּכֶּתֶה הוּא כְּדֵי לְהַרְגִּיז אֶת הַמּוֹרָה, וְכֵדֵי לְנַסּוֹת אֶת עֲצָבֶיהָ, וּבְרִגָע שְׁמִשְׁפִּילִים בַּת בְּפָנָי כָּל הַבְּנוֹת, הִיא נִפְגַּעַת עַד עִמְקֵי נִשְׁמָתָה, אֲפֹלוּ אִם לֹא נִכְר הַדָּבָר בְּאוֹתוֹ הַרְגָע, אֲךָ בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן רוֹאִים תּוֹצְאוֹת. וְכֵן בַּחוּץ הַחֲבֵרוֹת עֲלוּלוֹת לוֹמַר לָהּ: "קִבַּלְתְּ מָנָה, הַמּוֹרָה אָמְרָה לָךְ כֹּף וְכֹף", וְהִיא חָשָׂה מִשְׁפִּילָת, וְנִטְבַּע בָּהּ כֶּתֶם לְכָל הַחַיִּים. מוֹרָה אַחַת שֶׁתְּשַׁפִּיל פַּעַם אַחַת בְּלִבָּד תְּלַמִּידָה, כָּכָר שְׂבָרָה אֶת רוּחָהּ לְגַמְרִי, וְהִרְסָה אֶת עֲרֻפָהּ, וְהַתְּלַמִּידָה מְאַבְדֶּת אֶת בְּטַחוּנָהּ הָעֲצָמִי, וְאֵת כָּל חֻשְׁקָהּ לְלַמֵּד, וְהִיא מְחַפֶּשֶׁת עוֹד חֲבֵרוֹת לְצָרָה, וּמְפָרִיעוֹת בְּצוֹתָא וְכוּ'. וּבִכֵּן לְמַחְנַכַת אֲסוּר לְהִשְׁפִּיל תְּלַמִּידָה בְּשׁוּם פָּנִים וְאֶפֶן, וְדָבָר זֶה חָשׁוּב בְּבִנּוֹת יוֹתֵר מִבְּנִים, מִדּוּעַ? כִּי הֵן מְאֹד רְגִישׁוֹת, וְכֹף מִתְּחִילוֹת כָּל הַבְּעִיּוֹת בְּכֶתֶה א', ב', ג', ד', וְכוּ', אִם הֵן מְרַגִּישׁוֹת עֲצָמָן מִשְׁפִּלוֹת, בְּמִיָּחַד שֶׁטְּבַע הָאִשָּׁה שֶׁהִיא רְכָה וְקָרוֹבָה לְבָכוֹת, וְאִם הַמּוֹרָה מִשְׁפִּילָה תְּלַמִּידָה כְּלִשְׁהִי, אֲזִי נִהְרָסֶת לְגַמְרִי, אֲבָל כֶּשֶׁהַמּוֹרָה נוֹתֶנֶת מַחְמָאוֹת וּמַגְבִּיהָ אוֹתָהּ, שׁוֹאֵלֶת שְׁאֵלוֹת שֶׁתִּדַּע לְהַשִּׁיבָן, מִשְׁתַּפֶּת אוֹתָהּ בְּמַהֲלָךְ הַשְּׁעוֹר, אֲזִי הִיא חָשָׂה שִׁישׁ לָהּ עָרֶךְ. וְזֶה יִסוּד גְּדוֹל בַּחֲנוּךְ, לְלַמֵּד בְּצוּרָה כְּזוֹ, שֶׁכָּל הַתְּלַמִּידוֹת תּוּכְלָנָה לְהַשְׁתַּתֵּף, וּלְהַגְבִּיחַ אוֹתָן תָּמִיד, וּלְהַחֲשִׁיב כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, אֲפֹלוּ חֲצֵי תְשׁוּבָה, תָּמִיד לְלַכֵּת בְּדַרְךְ חַיּוּבִית: "הִנֵּה עֲנִית חֲצֵי תְשׁוּבָה יָפָה

מאד, ופלונית השלימה עוד חצי תשובה, הרי לנו תשובה משלמת. בפעם הבאה תדעי בודאי הכל..." לילך תמיד באפן חיובי, ולא לומר: "הנה אינך יודעת כלום, את תמיד מפריעה" וכו' וכו', אסור לעשות כדבר הזה, אפלו שהמורה צודקת בדבריה, אבל אסור לומר אותם לתלמידה, כי בזה המורה מחריבה אותה והורסת את כל עתידה ובטחונה העצמי, ומה יקרה? המורה תסבל ממנה צרות צרורות, ותשוב לביתה לאחר הלמודים בדמעות, שאינה מסגלת להחזיק בפה. אבל כל זה תלוי כפי שמגביהים תלמידה, להשפיל זהו הדבר הגרוע ביותר, ומשאייר צלקת וכתם על התלמידה לכל ימי חייה.

ה.

שתוף פעולה עם ההורים

יסוד גדול בחנוף, שצריך תמיד לשתף פעולה עם ההורים, מה שקורה בפתה, צריכים תכף-ומיד להיות בקשר עם ההורים, בדרך כלל הורים מתחמקים: "נתתי לך את הבת, תסתדרי אפה, אין מענין אותי דבר..." והמורה אומרת: "אבל היא מאחרת, אין לה ציוד, מכשירי כתיבה מחברות" וכו', ההורים חייבים להיות מערים בכל הקורה בפתה, ההורים חייבים לדאג לכל

הַצִּיּוֹד הַנּוֹדֵרֵשׁ לְתַלְמִידָה, מַחְבְּרוֹת, סִפְרִים, קְלָמֵר
וּמְכַשִּׁירֵי כְּתִיבָה... עוֹשִׂים פְּעַם בְּחֻדֵשׁ אֲסֵפֶת הַוּרִים,
וּבְאֶפֶן הַזֶּה מְעַדְכָנִים אֶת הַהוֹרִים, וְאוֹמְרִים לָהֶם
בְּפִרוֹשׁ: "כִּי וְכִי קוֹרָה עִם הַיְלָדָה, אָנוּ מְשַׁתְּדְּלוֹת
לְלַמֵּד וּלְחַנּוּךְ אֶת הַיְלָדָה, אִם אַתֶּם רוֹצִים לְשַׁתֵּף פְּעֻלָּה,
אֲזַ תְּהִיָּה לָהּ הַצְּלָחָה", שְׂתוּף פְּעֻלָּה רַק תּוֹרֵם לְחַנוּךְ,
אֲבָל כְּאֲשֶׁר הָאֲמֵהוֹת מִתְחַמְּקוֹת, הֵן הוֹרְסוֹת אֶת הַחַנוּךְ,
אִף שֶׁתִּגְדָּנָה כָּל מִינֵי טְעָמִים וְאִמְתְּלָאוֹת. וְצָרִיכִים לוֹמַר
לָהֶן בְּתַקָּף שְׁעֻלֵיהֶן לְשַׁתֵּף פְּעֻלָּה, בְּרַגַע שֶׁהַהוֹרִים
מְשַׁתְּפִים פְּעֻלָּה, יֵשׁ הַצְּלָחָה בְּחַנוּךְ הַבְּנוֹת, וְאִם לֹאוּ
— אֲזִי יֵשׁ לַהוֹרִים טְעָנוֹת לְמוֹרָה: "אַחֲרֵי חֻצֵי שָׁנָה
וְכַדוּמָה נִזְכָּרְתָּ לּוֹמַר שֶׁהֵבַת הוֹרְסֵת אֶת הַפֶּתָה, שֶׁהִיא
מְפָרִיעָה, שָׁאִין לָהּ הַצִּיּוֹד הַדְּרוֹשׁ" ... עַל-כֵּן יֵשׁ לְעַרְךָ
אֲסֵפֶת הַוּרִים אַחַת לְתַקוּפָה קְצָרָה, וְזֶה רַק תּוֹרֵם לְחַנוּךְ.
אֲבָל אִם אִין רוֹצִים הַהוֹרִים לְשַׁתֵּף פְּעֻלָּה בְּשׁוֹם פְּנִים
וְאֶפֶן, אִי אֶפְשָׁר לְהַצְּלִיחַ, אִף שֶׁהַמּוֹרוֹת סְבֻלְגִיּוֹת
וּמְשַׁתְּדְּלוֹת וְכוּ', וְלָכֵן עָלֶיךָ לְהַזְהִיר אֶת הַהוֹרִים:
"תִּרְאוּ כִּי הַסְּפוּר, הַיְלָדָה אֵינָה מִתְנַהֶגֶת כְּיָאוֹת, אִם
אֵינְכֶם רוֹצִים לְשַׁתֵּף פְּעֻלָּה, אָנוּ מְכַרְחוֹת לְשַׁלַּח אֶת
הַיְלָדָה הַבִּיתָה". אִם לַהוֹרִים לֹא אֲכַפֵּת מֵהֵבַת, אִף
שָׁאֵנוּ מְשַׁקִּיעִים כָּל הַמְּאָמְצִים הָאֶפְשָׁרִיִּים, לֹא נִגִיעַ
לְהַצְּלָחָה, וְאִין מֵה לְעֲשׂוֹת. הוֹרִים פְּקָחִים הַרוֹצִים אֶת
הַטוֹב בְּיַלְדָתָם, יִבְאוּ וַיִּשְׁתַּפּוּ פְּעֻלָּה, אֲבָל כְּאֲשֶׁר

ההורים מפקרים ולא אכפת להם, אל להם לבוא
בטענות על המורה או על בית-הספר, פי הם האחראים
לתוצאות.

.ו.

אסור להשפיל מורה בפני התלמידות

אם יש להורים טענות על המורה, ויכול להיות
שהם צודקים, סוף כל סוף המורה היא בשר ודם, ויתכן
ששגתה, אזי אם הורים חשים שעשו עול לבתן, אסור
להם לומר למורה שום דבר בנוכחות התלמידה, אלא
ביחידות מחוץ לבתלי בית-הספר, אז אפשר לומר:
"תראי כך וכך הנה, מה קרה", אין מאשימים תכף את
המורה, ואין מתחצפים כלפי המורה. ובדאי שאין
לדבר קשות כלפי המורה בנוכחות הילדות, ברגע
שהורים מתחצפים לעיני הילדות, מכל שפן שנותנים
גבוי לילדה בשעה שאינה צודקת כלל וכלל, אזי
המורה רשאית לומר: "איני מוכנה ללמד את הילדה,
את רוצה לומר לי דבר, הנה בואי מחוץ לתחום
הלמודים בביתי וכדומה, ואשמע את כל הטענות",
אבל אם הורים מתפרצים בתוף הפתה ואינם
מתחשבים כלל בכבוד המורה, אזי צריכים להגיד להם
חד משמעית: "תוציאו את הבת מבית-הספר", פי

אחרת אי אפשר להצליח בחנוף, בחנוף יש לחנוף בת
 ליראה, ולידע ש"מורא רבך כמורא שמים", כשם
 שצריכים לפחד מהקדוש-ברוך-הוא, בן צריכים לפחד
 מהמורה, היא מחנכת אותי בדרכי השם וביראת שמים
 וכו', כש"ש יסוד זה, וההורים ידעו את הדבר הזה חד
 משמעית, זה לטובת כל הבנות. וזה יסוד גדול בחנוף
 — אסור לתת גבוי לבת, כי היא תגדל פרא, וההורים
 יסבלו ממנה כל החיים, ומה גם להתפרץ על המורה
 בנוכחות הפתח, זוהי השפעה שלילית לכל הפתח.

ז.

על המורות לחיות ביחד בשלום ובאהבה

המורות צריכות לחיות באהבה ובאחווה, וזהו יסוד
 גדול בחנוף. כי התלמידות מביטות תמיד על המורה,
 מה שהמורה עושה זה קדוש אצל התלמידה, המורה
 מהנה דמות חינוכית מורמת מעם ואישיות חשובה
 בעבור התלמידה, "המורה שלי אמרה כך", "המורה
 שלי עשתה כך", "המורה הולכת כך", "זה בטוי
 שמורתי נוהגת לומר"... וכדומה כל מיני בטויים
 ששומעים מהתלמידות, ואין יכולים לעקר ולבטל את
 הדבר, ואם חס ושלום, חס וחלילה המורה מנבלת פיה,
 או מקללת או צועקת ומתפרצת וכו', ואינה מדברת

כְּרֹאֵי, הַתְּלִמִּידָה מְחַקֶּה אוֹתָהּ, וְאֵי אֶפְשֶׁר לְבֹא אַחֲר־כֶּף בְּטַעֲנוֹת אֶל הַתְּלִמִּידָה. כְּמוֹ-כֵן כִּשֶׁהַתְּלִמִּידָה יַעֲדָה וְנוֹכַחַת בְּוִפּוּחִים בֵּין הַמּוֹרוֹת, אֲזִי תַעֲשֶׂה כֶּף גַּם בֵּין חֲבֵרוֹתֶיהָ, אוֹ אִם תִּרְאֶה שֶׁהַמּוֹרָה מְדַבֶּרֶת בְּטוֹן גְּבוּהָ שֶׁאֵינּוּ הוֹלֵם אֶת תְּפִקִּידָה וּמַעֲמָדָה, אוֹ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, הִיא תִּחְקֶה אֶת הַדְּבָר, חֵס וְשְׁלוֹם, הַמּוֹרָה הִיא הַדְּמוּת לְמוֹפֵת אֶצֶל הַתְּלִמִּידָה, וּבְרִגַע שֶׁהִיא שׁוֹמַעַת מְרִיבוֹת אוֹ אֵי הַבָּנוֹת בֵּין הַמּוֹרוֹת, אֲזִי תַעֲשֶׂה כֶּף גַּם בְּכַתְּתָהּ, אוֹ שֶׁתִּיצֵר חֲלוּקֵי דַעוֹת בֵּין הַכַּתּוֹת לְמִינֵיהֶן; וְלִכֵּן עַל הַמּוֹרוֹת לְהִשְׁמֵר מְאֹד מְאֹד שֶׁתִּהְיֶה אֲהָבָה גְּדוּלָה בִּינֵיהֶן בְּאִפְּן יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל. אֲמַנֵּם אָנוּ בְּגִי-אָדָם, וּכְשֶׁם שֶׁפְּרָצוּפֵיהֶם שׁוֹנִים כֶּף דַּעוֹתֵיהֶן שׁוֹנוֹת (בְּרִכוֹת נו), וְאֵי אֶפְשֶׁר שֶׁכֻּלָּם יַחְזִיקוּ בְּדַעָה אַחַת, יֵשׁ חֲלוּקֵי דַעוֹת אֵיךְ לְחַנֵּף, כָּל מוֹרָה יֵשׁ לָהּ שִׁטָּה מְשֻׁלָּה, אֶךְ וּפּוּחִים אֵלּוּ אֶסוּר שִׁיְהִיוּ בְּפָנֵי הַבָּנוֹת, אֶלֶּא בְּבֵית פְּרָטִי, אוֹ בְּבֵית-סֵפֶר לֹא בְּזִמְן הַלְמוּדִים, אִזּוֹ הַמּוֹרוֹת רִשְׁאִיּוֹת לְהַתְּנַכַּח אִיזוֹ שִׁטָּה טוֹבָה וּמְצַלַּחַת יוֹתֵר, אֶךְ בְּרִגַע שֶׁהֵן מִתְּנַכַּחוֹת בְּפָנֵי הַבָּנוֹת, זֶה מְרָאֶה אֶת חֲלָשְׁתָּן, וּמוֹרִיד אֶת עַרְךָ הַמּוֹרָה בְּעֵינֵי הַתְּלִמִּידָה, וְאַחֲר־כֶּף נּוֹצְרוֹת בְּעִיּוֹת. כִּי עַל הַתְּלִמִּידָה לְחַשֵּׁב שֶׁמוֹרְתָהּ הִיא הַמּוֹרָה בְּה"א הַיְדִיעָה, אִם יֵשׁ שְׁלוֹם וְאַהֲבָה בֵּין הַמּוֹרוֹת, אִזּוֹ יִהְיֶה שְׁלוֹם בְּכַתְּתָהּ, שְׁלוֹם בְּבֵית-הַסֵּפֶר, וְאִם חֵס וְשְׁלוֹם, יֵשׁ חֲלוּקֵי דַעוֹת בֵּין

המורות בנוכחות התלמידות, זהו פתח הכשולון בחנוף.

ח.

על המורות לצית למנהלת ולסור למשמעתה

בבית-ספר ההכרח שתהיה מנהלת, בית-ספר איננו הפקר, כשיש בעל הבית או מצליח הבית, אשה היא עקרת הבית, טבע האשה שאינה יכולה לסבל שהבית יהיה מלכלף ואזי מנקה אותו, איננה יכולה לסבל שהכלים מנחים בפניור ומדיחה אותם, אינה סובלת שהכביסה מפזרת, ואזי מקפלת ומסדרת בארונות וכו'. כן הדבר בבית-ספר, אם אין מנהלת — אין בעל-הבית, והכל הולך הפקר, כמו בבית שאין נמצאת בו האשה, הדבר נפר בכל פנה, הפניור עמוס בכלים, הבגדים מזנחים ומשלקים בכל מקום, פי עקרת הבית חסרה, העקר נעדר. כמו-כן בבית-ספר כשאין מנהלת, הכל הולך שלא כסדר, ולכן צריכים שתהיה מנהלת לבית-הספר, על מנת שכל הענינים יתנהלו כדבעי וכשוּרה. ועל המורות לדעת שהמנהלת גם-כן כּשור ודם, ויכולים להתנפח עמה, ולדרש זכות של כל אחת, אבל זה צריך להעשות בכמה אפנים, ראשית — אם יש הערות למורה על המנהלת, הדבר יאמר רק בין המורה למנהלת, ולא לשתף את שאר המורות בשום

פנים ואפן, אחרת נחרב כל בית-הספר, אם מורה פלונית חולקת בדבר מה על המנהלת, בענין למוד מקצוע פלוני בשעה פלונית, או לשיטתה יש ללמד באפן אחר וכדומה, זהו ופוח בינה לבין המנהלת בלבד, ואף אחת מהצוות אסור לה לשמע את הדברים; ועל-כן רצוי שיעשה הדבר מחוץ לתחום בית-ספר, או בשעה שכל המורות הלכו לביתן, מורה אחת אסור לה בשום פנים לשתף בבצעתה את שאר המורות, ברגע שכל המורות מורדות במנהלת, התלמידות תמרדנה במורה, כי אם למורות מתר כף, התלמידות תחשכנה שגם להן מתר, וזה יסוד גדול בחנוף — מנהלת היא המנהלת את כל בית-הספר, וכל חלוקי הדעות שיעשו בדרכי נעם ובאהבה והבנה, להסביר זו לזו ברוח טובה: "לשיטתי יש ללמד כף וכף", והמנהלת אומרת כף וכף, אבל הכל נעשה בינן לבין עצמן; כי ברגע שהדברים יוצאים לחוץ, והתלמידות גם שומעות, זה גרוע עד מאד. ועל המחנכות לדעת ולקחת היטב בחשבון, שאין דבר שיכולים להחביא מילדים, ילדות הן פקחיות מאד, ומבינות וקולטות כל דבר, ותגדלנה עם ההקדמות שראו עתה, ברגע שרואות שיש התקוממות בין המורות למנהלת, כשהן תגדלנה מעשינה מרד בפתה, ולכן בית-ספר צריך שתהיה בו מנהלת טובה, שתנהלו כפאות.

על המורות להכין את השעורים מראש

יסוד גדול בחנוך, שעל המורה להיות מוכנה היטב לחמך שעליה ללמד, עליה להתכונן ליום המחרת כדבעי, כמה זמן שדרוש לה, ואפלו שיארך כחמש-עשרה דקות בלבד, יש חשיבות רבה להכנת החמך ושנונו על-ידי המורה ביום קדם, והתמצאותה בכל נושא ונושא שעתידיה היא ללמד מחר, וכזה תרויח הרבה, ולא תאמר: "אין לי פנאי לעבור על החמך", או "אני יודעת אותו כהלכה", כי אם אין מכינים את השעור מראש, ותלמידיה שואלת שאלה, המורה אינה יודעת לענות, ואזי יורד ערך המורה בעיני התלמידיה, על המורה להשיב תכף-ומיד על כל שאלה שנשאלת, ללא הסוסים והתמהמהות. יכול להיות שבת שאלה שאלה עמקה, והמורה אינה יודעת לענות, אזי עליה להחשיב מאד את השאלה ולהגדילה ולרוממה, ולא לענות פלאחר יד תשובה חמקנית וכדומה. ובכן ראשית, על המורה להכין את השעור מראש, לדעת על בוריו מה יש ללמד, איזה נושא ואיזה ענין, ולהיות ערוכה ומוכנה לכל מיני שאלות שעלולות להתעורר, וכאשר המורה עונה כהלכה על כל קשיה, ומדברת בבטחון עצמי, ערפה עולה מאד בעיני התלמידיה, ונותן

לֵה פֶחַ אַחַר לְגַמְרִי, אַךְ כְּשֶׁהַמּוֹרָה מִתְחִילָה לְגַמְגֵם וּלְהִסָּס — נוֹפֵל עֲרֻכָּה לְגַמְרִי. וְאִם קוֹרָה בְּכֹל זֹאת שְׁתַּלְמִידָה שְׂאֵלָה קְשִׁיָּה קְשָׁה, שְׂאִין הַמּוֹרָה יוֹדַעַת לְהַשִּׁיב עָלֶיהָ, אֲזִי אֲסוּר לְרַצֵּץ אֶת מְשַׁעֲנֶתָה וְלַעֲנוֹת תְּשׁוּבָה בְּעֵלְמָא, אֶלָּא לֹאמַר: "שְׂאֵלָתְ דְּבַר מְעַנֵּין מְאֹד, וְעָלִי לְחֹשֶׁב וְלִבְדֹק וְלַעֲיֵן בְּדַבָּר", וְעָלֶיהָ לַעֲשׂוֹת מְכַל שְׂאֵלָה וְקְשִׁיָּה עֲנִין גָּדוֹל וְנוֹשֵׂא חֲשׁוֹב עַד מְאֹד, וְזֶהוּ יְסוּד גָּדוֹל בְּחֲנוּךְ.

י.

עַל הַמּוֹרָה לְשַׁמֵּר מְאֹד עַל הַזְּמַנִּים

יְסוּד גָּדוֹל בְּחֲנוּךְ — לְשַׁמֵּר עַל הַזְּמַנִּים. מוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכֶתֶה חֲמֵשׁ אוֹ עֶשֶׂר דְּקוֹת לְפָנֶי כָּל הַתַּלְמִידוֹת, וְזֶה תוֹרֵם מְאֹד לְתַלְמִידוֹת יוֹתֵר מִהַפֵּל, כְּשֶׁהַתַּלְמִידָה בָּאָה בְּבִקּוּר לְבֵית-סֵפֶר וְרוֹאָה שֶׁהַמּוֹרָה יוֹשֶׁבֶת כְּבָר בְּכֶתֶה, מְסַדֶּרֶת בְּבִגְדֶיהָ, אֲרָגְנָה אֶת תִּיקָה וְסִפְרֶיהָ, וְהִיא עֲרוּכָה וּמוֹכְנָה, זֶה מְכַנֵּס יִרְאַת כְּבוֹד מִהַמּוֹרָה, הַתַּלְמִידָה אוֹמֶרֶת בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ "בִּקּוּר טוֹב", וְכֹל הַהִתְנַהֲגוֹת הַיָּא בְּאִפְן אַחֵר, וְכֵן לְאַחַר הַהִפְסָקוֹת כְּשֶׁהַמּוֹרָה נִמְצְאָת בְּכֶתֶה לְפָנֶי הַתַּלְמִידוֹת וְאִינָה מְאַחֶרֶת, זֶה עוֹשֶׂה רֶשֶׁם חַיּוֹבִי מְאֹד עַל הַתַּלְמִידוֹת, לֹא-כֵן כְּשֶׁהַמּוֹרָה מְאַחֶרֶת, אֶפְלוּ שְׁתֵּהִיָּה מוֹרָה טוֹבָה

והכינה את חמר הלמוד פראוי, ערפה נופל בעיני התלמידות, כי להחזיק זמנים בהלכה זהו יסוד גדול, ואל לחשב שאין זה דבר חשוב, יש מקרים נדירים מאד בהם יש הצדקה לאחור המורה, שהכרחה לאחר שלא באשמתה, ואז עליה לומר לתלמידות בפרוש שקרה משהו, ויכולה ליזם שיחה מהענין ולומר: "אחרתי מחמת ענין פלוני שהיה דחוף עד מאד, ולא סבל דחויי", ולהוריד בזה את הקשיה שיש לתלמידות על המורה, לבל יהיה ולזול בעיניהן כלפיה. פי שמירה על הזמנים חשובה מאד לשמירת ערך המורה בעיני התלמידות, והחזרת חנוף משמעתי ודרך ארץ נאותה לתלמידות.

יא.

שמירה על נקיון בית-ספר והתלמידה

אחד מהיסודות הגדולים בחנוף, שבית-ספר צריך להיות נקי, צריך להיות שרת בבית-ספר, הכל צריך להיות מסדר בפתה, הספרים ערוכים במקומם הקבוע, היומן, הגירים וכו' וכו', וכדאי לשתף פעלה עם התלמידות, לעשות תורנות ביניהן, על כל נושא ממנים תלמידה אחרת המחזירה את הספרים למקומם וכדומה, ודואגת שהכל יהיה נקי ומארגן, זה תורם

הַרְבֵּה לְחַנוּךְ כְּשֶׁבֵּית-סֵפֶר נָקִי וּמְסֻדָּר, וּמִשְׁרָה אֲוִירָה חַיִּיבִית וּנְאוּתָהּ. כֵּן הַדְּבָר בְּעֵינֵי הַנְּקִיּוֹן הָאִישִׁי, כַּמּוּכָן עַל הַמּוֹרָה לְלֶכֶת בְּבִגְדִים נְקִיִּים, חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (שִׁבְתָּ קִיג): תִּלְמִיד חָכֵם שֶׁנִּמְצָא רֹכֵב עַל בִּגְדָיו חִיב מִיתָה, מִדּוּעַ? כִּי גוֹרֵם חֲלוּל הַשֵּׁם; כְּשֶׁתִּלְמִידָה רוֹאֶה שֶׁהַמּוֹרָה אֵינָה מְקַפֵּידָה עַל נְקִיּוֹנָהּ, יֵשׁ לָהּ כְּתוּם עַל הַחֲלָצָה וְכַדּוּמָה, אֲזַי חוֹשֶׁבֶת, מִדּוּעַ הִיא לֹא תִלְךְ כָּךְ?! עַל הַתִּלְמִידָה לְדַעַת, שֶׁהִיא בָּאָה לְבֵית-הַסֵּפֶר נְקִיָּה, הַנְּקִיּוֹת זֶהוּ יְסוּד גָּדוֹל עַד מְאֹד בְּחַנוּךְ, וּבְכַפְרֵט אֲצֵל בְּנוֹת, כִּי סוֹף כָּל סוֹף הֵן תִּהְיֶינָה עֹקְרוֹת הַבַּיִת, וְתִצְטָרְכָנָה לְדַאֵג שֶׁהַבַּיִת וְהַיְלָדִים יִהְיוּ נְקִיִּים, וְהַכֹּל יִהְיֶה כְּדָבְעִי, וְעַל-כֵּן כְּשֶׁמְחַזְּיקִים בֵּית-סֵפֶר בְּאִפְּן נָקִי, וְהַתִּלְמִידוֹת הוֹלְכוֹת נְקִיּוֹת, זֶה תוֹרֵם הַרְבֵּה לְחַנוּךְ.

יב.

הַחַנוּךְ צְרִיךְ לִהְיוֹת אִמָּה

אִם רוֹצִים לְהַצְלִיחַ בְּחַנוּךְ, עַל הַמּוֹרָה לְדַעַת, שֶׁבְנוֹת כַּתְּמָה הֵן בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּשׁ, חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים (סְנֵהֲדָרִין יט): כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֶבְרוֹ תוֹרָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ יֵלְדוּ, הַמּוֹרָה צְרִיכָה לְדַעַת שֶׁשׁוֹלְדוֹ לָהּ בְּמִזְל טוֹב עוֹד עֶשֶׂר עֶשְׂרִים תִּלְמִידוֹת וְהֵן כַּבְּנוֹתֶיהָ. נִתְאָר לְעֲצָמֵנוּ בְּבַיִת, כָּל בֵּית וּבֵת שׁוֹנָה בְּאִפְּיָה

מזולתה, האחת שובבה, אחרת שקטה, אחת שמחה ואחרת עצובה, אבל אין בררה, יש לבון את פלן בשביל הזהב, את השמחה להנמיך קצת, את העצובה לשמח, וכן בכמה, את השובבות יש להשקיט ולקרב, את העצלות לזרז, את הזריזות לאפק, על המורה לדעת שלפתע קבלה בנות נוספות תחת מרותה וטפולה, והיא בעבור כל אחת ואחת כאמא ממש, ללא שום חשבונות ואינטרסים אישיים, הינו אם יש לי איזה חשבון עם אמה של פלוגית, אז אנקם בבת, דבר זה חס מלעשות, וזה הגרוע ביותר בחנוך, חכמינו הקדושים אומרים (עין שבת י:): אסור לשנות בן מבין הבנים, בשביל שיעקב אבינו שנה בן מהבנים, הצרכנו לירד בגלות; על המורה להיות אמהית, שהתלמידות תרגשנה שהיא כאמא בעבורן, על הבת לחוש קרבה למורה, שהבת תחפץ לספר בעיותיה למורה, ולא תסתיר ממנה את אשר עובר עליה, אם התלמידה חשה שהמורה כאמא שניה, היא תהיה כל-כך קשורה אליה, עד שהמורה תוכל לעזור לה באין ערף. למשל, מדוע התלמידה הולכת באותה חלצה כל השבוע, או שאין לילדה מה לאכל, והיא מסכנה ומתבישת מתברותיה, כאשר המורה קרובה לתלמידה היא תתנדע בזה, ותערב את האמא שיש לקנות עוד חלצה, או תפנס בעבי הקורה ותדאג בענין האכל ובענין המלבושים וכדומה, על

הַמּוֹרָה לְדַעַת שְׁסוּף כָּל סוּף זֶה בַּת יִשְׂרָאֵל, וְעָלֶיהָ לְטַפֵּל בְּעֵינָיו, בַּמָּקוֹם שֶׁתֵּלֵךְ לְצַדֻּקָה בְּעֵבֹר מִשְׁהוּ אַחֵר, עָלֶיהָ לְסַיֵּעַ כָּאֵן בְּצוֹ הַשָּׁעָה, וְכַמּוֹכֵן שְׁאֶסוּר לְפָרְסִם שׁוּם דְּבָר, רַק הַכֹּל צָרִיךְ לְהַעֲשׂוֹת בְּהֶצְנֵעַ בְּאַרְבַּע עֵינַיִם, וְאִם חָס וְשָׁלוֹם, הַבְּנוֹת מִתְחִילוֹת לְלַעַג לְאִיזוֹ יְלָדָה, עַל הַמּוֹרָה תִּכְףּ-וּמְיָד לְגִנּוֹת אֶת הַמַּעֲשֵׂה, כְּשֶׁהֵילָדָה אֵינָה נִמְצָאת בַּמָּקוֹם, עָלֶיהָ לְהִטִּיף מוֹסֵר, וְלִמְסֵר שִׁיחָה עַל כָּף, שְׁאֶסוּר לְבִזּוֹת, וְלִמְצֵא סְפוּרֵי חַז"ל אוֹ מֵאֲמָרֵי חַז"ל עַל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנְסוּ בְּתוֹךְ כְּבָשָׁן הָאֵשׁ, כְּרִי שֶׁלֹּא לְבִזּוֹת אֶת הָעַנִּי וְכִדּוּמָה, אוֹ מַעֲשֵׂה תִמָּר שְׁאֲבָתָה לְהַשְׁרִיף הָעֵקֶר לֹא לְגִלּוֹת אֶת בְּזִיוֹן יְהוּדָה, וּבְאִפֵּן הַזֶּה לְדַבֵּר עַל נוֹשֵׂא וְכִדּוּמָה. וּבִכֵּן עַל הַמּוֹרָה לְהִיּוֹת כְּאֵמָא מִמֶּשׁ, וּבְכַפְרֵט בְּדוֹר הַזֶּה שֶׁהַכֹּל הֶפְקֵר וּפְרוּץ, עַל הַמּוֹרָה לְהִיּוֹת קְרוּבָה לְתַלְמִידָה. וּמַהוּ סִימָן הַהֶצְלָחָה? כְּשֶׁהַתְּלִמִּידוֹת מְקַשְׁרוֹת עַד מְאֹד לַמּוֹרָה, וְאִזּוֹ שְׂמִיחָה הַמְּנַהֶלֶת, שֵׁשׁ לָהּ צְנוּת מְצֻלָּח, שְׂמִחוֹת הַמּוֹרוֹת שְׁבָרוּךְ הַשֵּׁם, מְצַלִּיחוֹת, וּשְׂמִיחִים הַהוֹרִים שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵל בְּשׁוֹרָה, (הֵם אֵינִם רוֹאִים אֶת הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׂמִשְׁקִיעוֹת בְּהֵן הַמּוֹרוֹת וְהַמַּחְנֻכּוֹת, וְחוֹשְׁבִים שֶׁהַכֹּל חַד וְחָלֵק). אִם לוֹקְחִים נִקְדוֹת אֵלוֹ בְּחַנוּךְ, אֲנִי בְּטוֹחַ שֶׁהֵן תִּצְאֲנָה אִמְהוֹת הָעֵתִיד, שִׁיְהִיָּה בְּמָה לְהַתְנַאֲוֹת אִתָּן, אֲבָל צְרִיכִים לְהַחֲדִיר בְּהֵן הַרְבֵּה הַרְבֵּה בְּטָחוֹן עֲצָמִי, וּבְרַגְעַ שִׁיְהִיָּה לְתַלְמִידָה בְּטָחוֹן

עצמי, היא תצליח לכל החיים, פי אף אחד אינו יודע מה מחכה לו בחיים, ובפרט אשה, שסוף כל סוף היא יולדת ילדים, וצריכה להיות בעלת אפי חזק, לא להשבר בשום פנים ואופן; ולכן חנוף הבנות חשוב פי עשרת מונים מחנוף הבנים, עליה לדעת שלא להשבר, שבר עצבים בא מאפי חלש וכו', וזה תלוי הרבה מאד במורה, המורה צריכה לטל תפקיד של אמא שניה, לא כל אמא קבלה חנוף בזה, ולא כל אמא יכולה להסתדר עם בתה, היא אומרת יום, והבת אומרת לילה ולהפך, וכאן נכנסת המורה לתמונה, אשר יכולה לפעל הרבה יותר מהאמא; ולכן חובה על המורה להחזיר בבנות בטחון עצמי, שלא תחששנה ממה שיקרה, ובפרט בבנות הגדולות. על המורה להבין שמה שמחנכים בכיתה א' לא מחנכים בכיתה ב' וג', ומכל שכן וכל שכן בכיתות הגבוהות מלמדים את הבנות לפי הרמה הנאותה. אבל יש לדעת שצריך להחזיר בהן בטחון עצמי, ואם הולכים בצורה כזו, אז מצליחים עם תלמידות באופן יוצא מן הכלל, ולא אורך זמן רב, ותראינה את הפרות והגדולים שגדלתן, ותוכלנה להיות גאות — "זו התלמידה שלי", והתלמידה תזכר אתכן — "זו המורה שלי", ותגדנה לילדיהן — "היתה לי מורה מיחדת במינה". שהקדוש-ברוך-הוא יעזר, שנצליח בחנוף!

קוֹנְטֵרַס

עֵזֶר לַמַּחְנֻכּוֹת

עצות נפלאות למחנכות אח בנות ישראל, להורות להן את הדרך אשר תלכנה בה, פי הבנות צריכות שמירה גדולה בדור פרוץ זה, אשר הסטרא אחרא אורבת על הבנות יותר מהכל, וצריכים להחזיר בהן אמונה פשוטה בו יתברך ומדת הצניעות, אשר זה היפי של בת ישראל הפשרה.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בוצינא קדישא עלאה, אדוננו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, גביאים, פתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תוכב"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁלֵמַחֲנוּכּוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
צְרִיכִים לְעֹזֵר בְּמַה שְׂרֵק יְכוּלִים, כִּי חֲנוּךְ הַבְּנוֹת
עוֹלָה עַל הַכֹּל יוֹתֵר מִחֲנוּךְ הַבָּנִים, וְכָבֵד אָמְרוּ
חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בַּמִּדְבָּר רָבָה י"א, ה): "וַיִּשְׁמְרֵךְ"
— בְּבָנוֹת; מְלַמֵּד שֶׁהַבְּנוֹת צְרִיכוֹת יוֹתֵר שְׂמִירָה.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרפב)

קוֹנְטֵרַס

עֶזֶר לַמַּחְנֻכּוֹת

אַחֲדוּת

אַחֲדוּת בֵּין הַמּוֹרוֹת זֶה יְסוּד הַהֲצָלָחָה לְכָל בֵּית-
הַסֵּפֶר, כִּי הַבְּנוֹת מְסַתְּפָלוֹת תָּמִיד עַל הַמּוֹרוֹת, וְאִם יֵשׁ
רְכִילוֹת, לְשׁוֹן-הֶרֶע, לִיְצָנוֹת, לְעַג וּבִזּוּ מִמּוֹרָה עַל מּוֹרָה,
הַבְּנוֹת קוֹלְטוֹת אֶת הַדְּבָר, וְכֹאֲשֶׁר הַמּוֹרוֹת מְדַבְּרוֹת זו
עַל זוֹ וּמְזַלְזְלוֹת זוֹ בְּזוֹ, אֲזִי עוֹבֵר מְסַר בֵּין הַבְּנוֹת וְהֵן
מְנַצְלוֹת אֶת נִקְדַּת הַתְּרָפָה. דְּבָר בְּרוּר הוּא שְׂמִכְתָּה א'
עַד הַתִּיכּוֹן אוֹתוֹ שֶׁכֵּל יֵשׁ לַתְּלֻמִּידוֹת, אֲלֵא הַהֶפְרֵשׁ
הוּא, שְׁבִגִיל הַיְלָדוֹת הַשֶּׁכֵּל קָטָן, וְכִכֵּל שְׂגָדְלוֹת הַשֶּׁכֵּל
גָּדֵל, אֲבָל תְּכוּנוֹת הַנֶּפֶשׁ טְבוּעוֹת בָּהֶן, אֶת הַזְּלוּזִיל הֵן
חֲשׂוֹת בְּנִפְשָׁן וּמְרַגִּישׁוֹת הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב, וְלָכֵן נִקְדַּת הַיְסוּד
הִיא: הָאַחֲדוּת בֵּין הַמּוֹרוֹת, אֲסוּר לְזַלְזֵל בְּשׁוּם פְּנִים
וְאִפֵּן בְּמַעֲרַכַת הַחֲנוּךְ שְׁבֵית-סֵפֶר הַצֵּיב לְדַגֵּשׁ, כִּף נִקְבַע
וְאִין עַל זֶה עוֹרְרִין, אִם יֵשׁ תְּמִימוֹת דְּעִים בֵּין הַמּוֹרוֹת

על תכנית הלמודים ועקרונות בית-הספר, הבנות יודעות שאין לערער על זה כלל וכלל, ואין להתחמק ולהשתמט מזה, אם המורות חזקות בעקרונות בית-הספר, ואין ביניהן שום פקפוק לגביהן, ואין שום פרווד בדיעותיהן, זה סוד ההצלחה, ולהפך — זו כבר תחילת ההתפוררות, פה ושם התלמידות שומעות שמורה זו אוהזת כף וכו', ומורה אחרת גורסת כף וכו', ואין יכולים לתאר עד כמה נקלט הדבר אצל התלמידות.

אמונה

יסוד של כל הלמודים בבית-הספר צריך להסתובב סביב ציר אחד: אמונה בהקדוש-ברוך-הוא, ומדברים רק ממנו יתברך, הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם, הקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם, הקדוש-ברוך-הוא בתוכנו ונותן לנו את החיות, אנו נושמים אור האין סוף, מכל למוד ולמוד שלנו, מכל תכנית למודים, אפלו למודי חל, כגון: חשבון, גאוגרפיה, ציור, טבע וכו', הכל סובב על קטב האמונה, סביבו יתברך, מכל למוד ולמוד שלומדים, צריכים למצא את הקדוש-ברוך-הוא, אפלו שמלמדים את סדר ההתרחשויות והמאורעות שקרו בעולם, גם-כן הכל סביבו יתברך, ויש נושאים רבים הנלמדים, ואת כלם יש לקשר

לְאָמוּנָה, וְכֵן יוֹצֵא חֲנוּךְ בְּרִיא בְּאִמוּנָה, כִּי אָנוּ מְאֻמְיָנִים בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְנִשְׁאָר אֶצֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל מַצָּב שֶׁיְהִי, וּמָה שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלֵינוּ, לֹא נַעֲזֹב אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אִף פַּעַם, וְאֵת יְסוּד הָאִמוּנָה הָאִיתְנָה הַזֶּה יֵשׁ לְהַחֲדִיר בְּבָנוֹת. הַתְּחִלַּת הַלְמוּד צְרִיכָה לְהִיּוֹת עִם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַמְשִׁיךְ הַלְמוּד צְרִיךְ לְהִיּוֹת עִם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְסִיּוּם הַלְמוּד צְרִיךְ לְהִיּוֹת עִם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַכֹּל זֶה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן יוּכְלוּ לְהַתְמוּדָד בְּחַיִּים בְּעֵתִיד, כִּי יֵשׁ בְּחַיִּים נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים עַד מְאֹד, וְהַחַיִּים אֵינָם קָלִים כָּלֵל וְעַקֵּר, מְתִי הֵם קָלִים? כְּשֶׁבוֹרְחִים אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲזִי אִם כָּל הַלְמוּד סוֹבֵב רַק מֵהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא — יֵשׁ הַצְלָחָה.

אָמוּנַת חֲכָמִים

אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ בְּשׁוּם פְּנִים וְאֶפֶן לְאָמוּנָה אֲלֵא עַל-יְדֵי אָמוּנַת חֲכָמִים, וְזֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהָאִמוּנַת חֲכָמִים חֲזָקָה מְאֹד, אֲזִי הַעֲבוּדָה אֵינָה קָשָׁה, כִּי כָּל הַחֲכָמִים בְּאוֹתוֹ קוֹ וּבְאוֹתָהּ דֶּרֶךְ כְּפִי הַנְּחִיט הַצְדִּיק, וְהַבְּנוֹת מְתֻבְּנָנוֹת וְרוֹאוֹת אִם הַמּוֹרֹת קָשׁוּחוֹת בְּדַעְתָּן לִילֵךְ רַק כְּפִי הַגּוֹשֵׁפֶנְקָא הַזֶּה כְּפִי שֶׁאָמַר הַצְדִּיק, אֲזִי תִקְבְּלָנָה אֶת הַדְּבָרִים לֹלֵא פִקְפוּק, אִךְ אִם יֵשׁ סִפְקוֹת בֵּין הַמּוֹרֹת וְיֵשׁ בִּינֵיהֶן כְּאִלוֹ שֶׁאֵין לָהֶן אָמוּנַת

חכמים, אזי הבנות גם-כן תתרוּפּפּנה באמונת חכמים, ותתּרַצְנָה עֲצָמָן שְׁגַם המורות אינן מְצִיחֹת לחכמים, ותאמְרָנה: מי אִמַר שְׂדִיקָא כָּאן טוֹב בְּעִבּוּרֵינוּ, אוֹלֵי טוֹב יוֹתֵר בְּמָקוֹם אַחֵר? ! וְאִם-כֵּן יֵשׁ לְדַעַת הַיֵּטֵב, שְׂאֲנוּ בְּרוּךְ הַשֵּׁם, קְהֵלָה קְדוּשָׁה, וְהוֹלֵךְ לָנוּ בְּחַיִּים לְהִקִּים דוֹר שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יתְפָּאֵר בָּנוּ, וְיֹאמֵר עֲלֵינוּ אֵת הַפְּסוּק (ישעיה מט, ג): "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר", נוֹכַל לְהוֹת דְּגֻמָּא שֶׁל בְּנוֹת נְקִיּוֹת, בְּנוֹת טְהוֹרוֹת, נְשָׁמוֹת קְדוּשׁוֹת, אֲשֶׁר הִקִּימוּ בְּתִים עַל טְהֵרַת הַקְּדָשׁ, שֶׁבְּמָקוֹמוֹת אַחֵרִים אֵין חוֹלְמִים עַל זֶה כָּלֵל, יֵשׁ לָהֶם זְמַן וְכוּ', וּבֵינן כֶּךָ מַה קוֹרֶה? רַק הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ, הִיסוֹד אִם-כֵּן זֶהוּ אֱמוּנַת חַכְמִים, וּכְפִי שְׂאֵמֵר הַצְּדִיק — כֶּךָ צְרִיךְ לְהִיּוֹת, וְאִם יֵשׁ אֵיזָה סִפְק אוֹ סִפְק סִפְקָא אֶצֶל הַמּוֹרֶה, זֶה יִשְׁפִּיעַ עַל הַבַּת גַּם-כֵּן, כִּי הַבַּת צְרִיכָה לְדַעַת וּלְהִרְגִישׁ שְׁלֵמוֹרוֹת יֵשׁ אֱמוּנַת חַכְמִים מוּצָקָה וְאֵין לָהֶן שׁוֹם עוֹרְרִין עַל דְּבַרֵי הַצְּדִיק, וְאֵינן סְרוֹת יְמִין וּשְׂמָאל מְכַל אֲשֶׁר יֹאמֵר, וְאָף אִם אוֹמֵר עַל יְמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יְמִין — תְּצִיחֵנָּה לְדַבְּרוּ, כִּי כֶּךָ קִבְּלָנוּ וְכֶךָ אָנוּ מְחַנְכוֹת, וְאִם יֵשׁ מוֹרֶה שְׂאֵינָה מְקַבֵּלֶת אֵת הַדְּבָרִים, אֵי אֶפְשָׁר לְתַת לָהּ לְהַמְשִׁיךְ בְּתַפְקִידָה, כִּי הִיסוֹד אֶצֶל הַמּוֹרֶה צְרִיךְ לְהִיּוֹת אֱמוּנַת חַכְמִים, כְּשֵׁי אֱמוּנַת חַכְמִים יֵשׁ אֱמוּנָה בְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִמוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יד, לא):

"וַיֵּאמְרוּ בֵּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ, שׁוֹאֲלִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (עֵין מְכִילְתָּא פְּרָשַׁת בְּשַׁלַּח): אִם בְּמֶשֶׁה הָאֱמִינוּ, בְּהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא כָּל שֶׁפֶן? אֲלֵא אִם לֹא מֶשֶׁה רַבְּנוּ לֹא הֵינּוּ בָּאִים לְאֱמוּנָה, אֲבָרְהָם אָבִינוּ הֵלֶךְ וְגָלָה וּפְרָסָם לְכֻלָּם אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִם לֹא הוּא, אֲזִי הָיוּ יוֹדְעִים כָּלֵם שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּשָׁמַיִם, גַּם הַגּוֹיִים יוֹדְעִים אֶת זֹאת, אֲלֵא אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (לְקוּט הָאִינוּ שֵׁיג): עַד שֶׁלֹּא בָּא אֲבָרְהָם אָבִינוּ לְעוֹלָם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הֵייתִי נִקְרָא "אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם", בָּא אֲבָרְהָם אָבִינוּ וְהוֹרִיד אוֹתִי לְאָרֶץ, וְנִקְרָאתִי: "אֱלֹקֵי הָאָרֶץ", שֶׁכֵּלֵם יִדְעוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פֹה; נִמְצְאִים לְמִדִּים מִפָּאן, אִם לֹא הִיָּה אֲבָרְהָם אָבִינוּ לֹא הִיָּתָה אֱמוּנָה בְּהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן אִם לֹא מֶשֶׁה רַבְּנוּ לֹא הָיוּ מֵאֱמִינִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן בְּכָל צִדִּיק וְצַדִּיק, וּפֹה נִכְנָסֶת אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁהַצַּדִּיק מוֹרִיד אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְחַיֵּי יוֹם-יוֹם, אֲבָל דָּבָר זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת חֲזָק עַד מְאֹד אֲצֵל הַמּוֹרֹת, עֲלִיָּהֶן לִהְיוֹת חֲזָקוֹת בְּאֱמוּנַת חֲכָמִים בְּלִי שׁוּם סִפְקוֹת וְקִשְׁיוֹת לְמָה וּמִדּוּעַ וְאֵימַת, מִי שֵׁישׁ לָהּ קִשְׁיוֹת — לְמָה? אֵינָהּ יְכוּלָה לְהִמָּשִׁיךְ בְּהוֹרָאתָה. לְדַאֲבוֹן לֵב, הָיוּ מְקַרִּים שֶׁהִיָּה חֶסֶד הַבְּנָה וְהַתְּאֵמָה אֲשֶׁר נִגְרַם מִזֶּה מֵה שְׁנִיגְרָם, וְלָכֵן יֵשׁ לְדַעַת שְׁאֱמוּנַת חֲכָמִים הִיא הַיְסוּד, וְכֵן לֹא שִׁיךְ לוֹמַר שְׁלִי יֵשׁ אֱמוּנַת חֲכָמִים יוֹתֵר מִזוּלָתִי וְכוּ', אֲשֶׁר זֶה גַם-כֵּן כְּבוֹר

ענין של שקר, אנחנו הקמנו בית-ספר לבנות רק על טהרת הקדש, והיסוד בו הוא אמונת חכמים.

שתוף פעולה עם ההורים

הדבר החשוב ביותר הוא שישתפו ההורים פעלה עם המורות, בדרך כלל אין ההורים רוצים לשמע דברים שליליים על ילדיהם. כל הורה חושב שבתו היא הטובה והמקשרת ביותר, עוד לא היה הורה שישכים או יודה שבתו בעייתית. קל יותר להשליך את האשמה על המורה, ולא רוצים להודות בכך שגנשלו בחנוך הילדים. ואם-כן המורה היא הכפרה הטובה ביותר, והאצבע מאשימה מפנים ההורים כלפיה, דבר ראשון אם-כן צריך שתוף פעולה בין המורה להורים, לא בכל פעם יכולים לומר את האמת להורים, כי אינם רוצים לשמעה, הם חפצים יותר להטעות את עצמם ולחיות באשליה ורודה, ולכן צריכים לראות שיהיה לכל הפחות ארבע פעמים בשנה אספת הורים, פעמיים בדרך ופעמיים בקיץ, ולטפחם להורים את מצב הילדה, לא לפתח בהתקפה קשה, ההורים ממרמרים בלאו הכי, הם מכירים את הבת טוב יותר מהמורה, אך אין נאה להם להודות בזה, ולכן אומרים שהמורה אינה מתאימה לתפקידה. ולכן יש לדעת איך לדבר עם

הורים, אשר זהו גם-כן למוד, וצריך לילך בדרך נאותה, להתחיל לומר לאמא נקודות טובות שמצאו אצל הילדה, ולהסביר לה, שהמורה אוהבת מאד את הילדה, היא פקחית וחקמה מאד, אף יש בה נקדת חלשה, אשר אותה צריך לתקן, יש לדבר תשעים וחמשה אחוזים בטובת הילדה, ביתרונותיה, וחמשה אחוזים בנקדת התרפה, ובהערות שאותן צריכים לתקן, הורה השומע דבר כזה — אפלו הקשוח ביותר — יקבל את הדברים, אבל קדם צריך לשמע טוב. וכאשר תשמע האם דברים טובים, מעצמה כבר תוציא מלבה את כל אשר יש לה על הילדה, ותאמר: איך יתכן שיהיא מתנהגת כהלכה, הרי בבית אינה רוצה לקום בבקר, ומסתובבת בטל וכו' וכו'! טוב יותר שהאם תאמר את הדברים ולא המורה, ולכן צריך לדונח קדם את הטוב ומבליעים את הרע ואת הנצרך תקון, אשר אותו אומרים בחכמה גדולה, בלי לפגע בהורים.

בכל כחה יש יוצא דפן, הינו כמו שדה שחרשו וזרעו בו, צריכים לדעת שיש עשבים שוטים, יש צמחים מזיקים, ונדבר זה כרח המציאות, לאחר שהשקיעו מאמצים ביצע ובניגע השקו וטרחו בטפוח השדה, תמיד בנוסף לצמחה המברכת יש גדולים פרועים, עשב פרוע, קוצים ודרדרים הצצים בשדה, כך

בכּתָה זוּ הַמְצִיאוֹת, יֵשׁ תָּמִיד יוֹצֵאת דָּפֶן, שְׂאִינָה הוֹלֶכֶת בְּתֵלֶם כְּכֹלֶם, וְכֹאֲשֶׁר יוֹדְעִים מִהַמְצִיאוֹת הַקְּיָמָת קַל הַרְבֵּה יוֹתֵר לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, וְלִטְפֹּל בְּשֶׁרֶשׁ הַבְּעֵיָה עַד פְּתוּרוֹנָה. יֵשׁ לְדַעַת אֵיךְ לְהִתְנַהֵג אֶל הַיּוֹצֵאת דָּפֶן. בְּדַרְךְ כָּלֵל הַעֲשֵׂב פְּרוּעַ צוֹמַח, מִחֲמַת שְׁהַגְנוֹן לֹא הִשְׁקָה בְּאֶזְרוֹ זֶה דֵּי הַצֶּרֶךְ, אוֹ לֹא עֵדֵר כְּדָבְעֵי אֶת הַשְּׂדֵה, אֲזִי צָמְחוּ שָׁם קוֹצִים וְכוּ', כֵּן בְּכִתָּה, בֵּת שְׁלֹא קִבְּלָה אֶת תְּשׁוּמַת הַלֵּב בְּבֵיתָ, הִיא מִחֲפָשֶׁת אֶת זֹאת אֲצֵל הַמּוֹרָה, וְאִם חוֹשֶׁכֶת שָׁגַם מִהַמּוֹרָה אֵינָה מְקַבֶּלֶת תְּשׁוּמַת לֵב, אֲזִי תַעֲשֶׂה כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שְׁבַעוֹלָם לְהַרְגִּיז אֶת הַמּוֹרָה כְּדֵי לְהַשִּׁיג מְבַקְשָׁה, וְתַפְרִיעַ לְכָל הַכִּתָּה, כְּדֵי לְהַפְנוֹת אֶת תְּשׁוּמַת לֵב הַמּוֹרָה, וְהַמּוֹרָה אֲכֵן תַּעֲנִישׁ אוֹתָהּ, וּבְזֶה הַיִּלְדָּה קִבְּלָה אֶת אֲשֶׁר רָצָתָה. וְלִכֵּן יֵשׁ לְדַעַת שְׁבַכָּל כִּתָּה יֵשׁ יוֹצֵא דָּפֶן, עֲשֵׂב פְּרוּעַ, צָמַח שׁוֹטָה, זוּ מְצִיאוֹת שְׂאִינָה נִתְּנָת לְשֹׁנֵי, צְרִיכִים לִידַע שִׁטוֹת אֵיךְ לִטְפֹּל בְּנוֹשָׂא, אֵיךְ לְפַתֵּר אֶת הַבְּעֵיָה, הִינּוּ מָה עוֹשִׂים עִם אוֹתוֹ עֲשֵׂב שׁוֹטָה?

אֵינּוּ דוֹמָה שְׂדֵה גְשָׁמִי לְשְׂדֵה רוּחָנִי, בְּשְׂדֵה גְשָׁמִי עוֹקְרִים אֶת הַעֲשֵׂב הַפְּרוּעַ וּמְשַׁלְּיכִים אוֹתוֹ, אֲבָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן חֶלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל, חֶלֶק שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְעַלֵּינוּ לְקַחַת בְּחֻשְׁבוֹן שְׂזוֹ הַבֵּת שְׁלָנוּ, וּמָה שְׂאִינָנוּ רוֹצִים שְׂיִקְרָה לְבַתָּנוּ, לֹא נִרְצָה שְׂיִקְרָה לְבַת זוּלְתָנוּ, אֲבָל

מה עושים בכל זאת, הרי היא עֹשֶׁב שׁוֹטֵה, צֶמַח הַגִּדְלָה מֵהֵצֵד, אִזְ צְרִיכִים לְטַפֵּל בָּהּ טְפוּל שׁרֵשׁ, טְפוּל מִיָּחַד, וְזֶה עַל-פִּי-רַב צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת מִחוּץ לַכֶּתֶה. בְּמַהֲלֶךְ הַשְּׁעוֹר יֵשׁ לְהַעֲלִים מִמֶּנּוּה עֵינַי לְגַמְרִי, כִּי בְּרַגַע שְׁנוֹתָנִים לָהּ בְּתוֹךְ הַכֶּתֶה אֶת תְּשׁוּמַת הַלֵּב שְׁאוֹתוֹ חֲפָשָׁה, אֲזִי תִגְרַר אַחֲרֶיהָ עוֹד קְבוּצָה שֶׁל בָּנוֹת, וְלִכְן מְעַלִּימִים עֵינַי וּמְמַשִּׁיכִים אֶת הַלְמוּד, וְיֵלְאֵחַר הַשְּׁעוֹר, קוֹרְאִים לָהּ, וּמְזַמְנִים אוֹתָהּ הַבֵּיתָה, וּמְסַבִּירִים לָהּ בְּצוּרָה יָפָה, לְבִבִית, מִתְחַבְּבִים עָלֶיהָ, מְדַבְּרִים עִמָּה פְתוּחַ בְּצוּרָה קְרוֹבָה כַּחֲבֵרָה, וְנוֹתְנִים לָהּ תְּשׁוּמַת-לֵב מְרַבִּית, דְּבַר זֶה פּוֹעֵל עַד מְאֹד, אִךְ לֹא לְהַתִּיחַס לָזֶה בַּכֶּתֶה, כִּי אִזְ הוֹרְסִים אֶת שְׁאֵר הַבָּנוֹת.

אֶפֶן הַלְמוּד

עַל הַמּוֹרָה לְדַעַת אֶת הַלְמוּד בְּנוֹדָאוֹת, הֵינּוּ כָּל הַחֹמֶר שֶׁעָלֶיהָ לְמַסֵּר יְהִיָּה סְדוּר וּמוֹכֵן בְּפִיָּה וּבְדַעַתָּה, וְלֹא יְהִיָּה אֶצְלָה חֹמֶר שֶׁלֹּא הַתְּכּוֹנְנָה עָלָיו, וְכֹאֲשֶׁר מְעַבִּירָה הִיא אֶת הַחֹמֶר יִסְבֵּר בְּבִהִירוֹת וּבְכִרִירוֹת וּבְיָדַע בְּלִתֵּי מְפַקֶּק, וְאִזְ קְלִיטַת הַבָּנוֹת תִּהְיֶה מְשֻׁלְמַת וּבְרוּרָה, כְּמוֹ-כֵן עַל הַמּוֹרָה לְהִיֹּת מוֹכְנָה לְכָל שְׁאֵלָה שֶׁתִּשְׁאֵל עַל-יְדֵי הַתְּלִמִּידוֹת, וְעָלֶיהָ לְהַתְּכּוֹנֵן קֹדֶם לְכֵן עַל כָּל שְׁאֵלָה אֶפְשָׁרִית שֶׁעֲלוּלָה לְצוּץ, וּבְפִיָּה תִּהְיֶינָה

תשובות לכל דבר, ולכל התחמק במענה קש. בודאי שאין מדבר כאן על שאלות רגישות ועדינות שאין המקום לדבר עליהן בפתה בכלל ועם הבנות בפרט, שאלות בלתי צנועות וכדומה, אשר לפעמים פונת התלמידות ליצר אוירת ליצנות, או להתגרות בשאר הבנות, אשר על שאלות כאלו המורה יכולה לומר שפשלתלכנה הביטה או בהפסקה, היא תענה על כך לתלמידה, ואכן תענה המורה אחר-כך לאותה תלמידה ביחידות תשובה שתספק אותה ומתאימה לגילה, אבל לא להתחמק מתשובה, וכך קולטות התלמידות שאין דבר כזה שאין למורה תשובה, רק היות שאין הדבר קשור לנושא, אין לומדים ממנו כרגע, והמורה תשיב עליו אחר-כך, או פשתגדלנה תוכלנה להבין, ויש לומר את הדברים בודאות, ולא שעל המורה לתרץ את עצמה לתלמידות מדוע, לפה ואימת וכו', אשר זה הדבר הכי גרוע, ומוכיח כי למורה יש איזו נקדת תרפה, והיא חוששת מבת פלונית וכו', אלא המורה יודעת את אשר היא עושה, ותשובותיה ברורות ונדאיות ללא עוררין.

דרך של אהבה

אסור להשפיל את התלמידות בשום פנים ואופן, להשפיל בת נה-כמו לקחת ספין ולתקע בלבה, ואז

נשְׁאֲרַת צִלְקַת לְכָל הַחַיִּים, אֶפְלוּ הַתְּלַמִּידָה מְחַצְפֶּת,
 אֵין לְהַשְׁפִּילָה בְּשׁוּם פָּנִים וְאָפֹן, רַק לְדַבֵּר חַיּוּבִית
 תְּמִיד, לְקַחְתָּהּ אַחַר הַלְמוּדִים הַצְּדָה וּלְהַבְהִיר לָהּ
 בְּעֲדִינוֹת אֶת רֵעַ מֵעֲלֵיָהּ, וּלְדַבֵּר עַל לְבָהּ מְגֻנוֹת
 הַחַצְפָּה, וְאֲשֶׁר הוּא יִתְבָּרֵךְ מִקְפִּיד עַל זֶה עַד מְאֹד,
 וּמְקַבְּלִים עֲנֹשׁ לְבִסּוּף בְּמַקְדָּם אוֹ בְּמֵאָחַר וְכוּ', וְכוּ',
 דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין וְתוֹכְחָה בְּאַהֲבָה, אִךְ אֵין לְהַשְׁפִּיל בַּת
 בְּנוֹכַחַת הַפֶּתָה, כִּי בְּזֶה גּוֹרְמִים צִלְקַת לְכָל הַחַיִּים, וְלֹא
 תִשְׁכַּח אֶת זֹאת לְעוֹלָם וּבְצַדִּיק, אִךְ פֶּעַם אֵי אֶפְשָׁר
 לְדַעַת מָה עָבַר עַל הַבַּת בְּבֵית, אוֹלֵי יֵשׁ מְרִיבוֹת בֵּין
 הַהוֹרִים, חֵס וְשְׁלוֹם, אוֹלֵי אֵין מָה לְאָכַל בְּבֵית, יֵשׁ כָּל
 מִינֵי צְרוֹת שְׁאֵינָנוּ יוֹדְעִים. פֶּעַמִּים, לְצַעֲרֵינוּ הָרַב, אֵין
 הַהוֹרִים מְסַתְּדָרִים בֵּינֵיהֶם, וּמְעַרְבִים אֶת הַיְלָדִים
 בְּמְרִיבָתָם וְכוּ', וּמִשְׁפִּילִים אֶת הַיְלָדָה שֶׁהִיא לְצַד הָאָב
 אוֹ הָאִם וְכוּמָה, וּבְבֵית־סֵפֶר יֵשׁ לַיְלָדָה מְעַט הַפּוֹגָה
 וּפְרָקָן, וְהִנֵּה גַם כָּאֵן הַמּוֹרָה מִשְׁפִּילָה אוֹתָהּ וְכוּעֶסֶת
 עָלֶיהָ: "אֶת חַצּוּפָה, רָעָה וְכוּ', אֵין לָךְ אֲמוּנַת חֲכָמִים"
 וְכוּמָה, וְהַתּוֹצָאָה אִזּוֹ מְרָה עֲשֶׂרֶת מוֹנִים, אוֹ שֶׁתִּשְׁאָר
 בָּהּ צִלְקַת גְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה מְרַדְּגִית וְתִמְרִיד אֶת כָּל
 הַפֶּתָה, אוֹ שְׁנִיָּהּ בְּיַחַד; וְלִכֵּן כָּלֵל וְעַקֵּר חָשׁוּב: אֲסוּר
 לְהַשְׁפִּיל אִךְ תְּלַמִּידָה, עַל הַמּוֹרָה לְרַחֵם עַל כָּל אַחַת,
 וּלְחַשֵּׁב: "הִנֵּה יֵשׁ כָּאֵן יְתוּמָה חַיָּה, וְעָלֵי לְקַרְבָּהּ
 וּלְגַדְלָהּ". מִיָּתֵר לְצִיָּן שְׁאֵין לְסַפֵּר אֶת הַרְהוּרֵי לֵב

המורה להורים, לבל יפגעו, אבל המציאות היא שהבת
 בבחינת יתומה, ולכן יש לתת לה הזדמנות להשתנות,
 להתקדם, להתעלות, ורק להגביהה ולרוממה, אם
 נשארה שאלה, וענתה רק מעט, יש לקדם אותה ולחזק
 את יכלתה, ולומר: "עגית יפה, אך יש להוסיף עוד
 פרט" וכי, וכך להעלותה בדרך של קרוב ואהבה ולא
 רחוק והשפלה.

תכנית הלמודים

מערכת הלמודים חייבת להיות קדש לגמרי, מה
 אנו רוצות מבנותינו? הדבר הבסיסי הוא למוד דינים
 והלכות, בכל פתה וכפה יש ללמד הלכות, מפתה א'
 עד ח' והלאה, כל פתה עם ההלכות המתאימות אליה
 ולגיל שלה, בכתה א' מתחילים למשל עם נטילת ידיים
 שחרית, חלק מהברכות, ברפת המוציא, ברפת המזון
 בחלקה, אשר יצר וכי, וכן הלאה בכתות ב' ג' וכי'
 ללמד עוד ברכות ועוד הלכות כפי גילן והבנתן, בכתות
 הגבוהות יותר יש ללמד הלכות שבת, בנות צריכות
 לדעת את כל הל"ט מלאכות בעל-פה, היום יש הרבה
 מאד שיטות לענין את החמר ולהבהירו באמצעי
 המחשה שונים, ישנן שקופיות על ל"ט מלאכות, וכן
 כל מיני הדגמות וכי' וכי, כי על בנות בנות שתיים-

עשרה והלאה לידע מה זה דש, בורר ושאר מלאכות אסורות בשבת, ובכתות יותר גבוהות ללמד גם הלכות מליחה והכשרת בשר, אף שהיום קונים בשר מכשר על-פירב, אף יש ללמד את הדינים הללו לבנות, וכן הפרשת חלה, מעשרות וכו', וכן בין כך מגיעים מועדי השנה: ראש השנה, יום כפור, סכות, חנכה, ט"ו בשבט, יש ללמד את כל ההלכות הקשורות לחג ולמועד, בא פורים, פסח, שבועות וכו', לומדים על כל חג וחג בפרטיות. מגיע ראש חדש יש לדבר מהחדש הזה, יש היום ספרים רבים המדברים מכל חדש וחדש ומכל חג וחג, וכן ימי ספירת העמר והלכותיהם וכן הלאה וכן הלאה.

אחר-כך החדרת ענין תפלה, כל פתה כפי הגיל שלה, בכתה א' אין יכולים לסיים את כל התפלות, אזי מתחילים עם ברכות, בכתה ב' מתקדמים ומוסיפים עוד מעקרי התפלה: ברכות, ברוך שאמר, אשרי, ישתבח, קריאת שמע וכו', עד שבכתות הגבוהות מתפללים את כל התפלה, וכן יש באורי תפלה, הינו להסביר את מלות התפלה, מה זה "פוקח עורים", "מתיר אסורים", "זוקף כפופים", להחדיר את החסד של הקדוש-ברוך-הוא שברוך השם, נתן לנו עינים לראות, שברוך השם, איננו בכסא גלגלים, שאיננו

בבית-אסורים, שאיננו בבית-חולים, "המכין מצעד
גבר", שברוך השם, אנו יכולים ללכת, להסביר כל
ברכה וברכה, לפרש כל קטע מהתפלה וכו', וככל
שהכיתה גבוהה יותר והתלמידות גדולות נתן להסביר
עוד ועוד קטעים וכו'. וכן בתפלה נכלל הענין של
התבודדות, להסביר לפנות שצריכות לבקש הכל ממנו
יתברך, ולתת להן זמן לצאת בחוץ ולהרגילן לבקש כל
צרכיהן מאתו יתברך, וכל מה שמציק להן לספר אליו
יתברך בלשון שלהן.

דבר נוסף הוא למוד פרשת השבוע, על הבנות
לידע מהי פרשת השבוע, ויש ללמדה מפתח א' עד ח'
וכן הלאה, פמוכן בכתה א' לומדים באפן קל יותר,
מחלקים דפי ציור על הפרשה וכו', לוקחים פסוק אחד
ומרחיבים את הדבור, בכתות ב' ג' יש ללמד באפן
יסודי יותר וכו' לוקחים יותר פסוקים, וכן מוסיפים
בכתות גבוהות יותר את פרוש רש"י וכן הלאה, וכן
נתן להעביר את הפרשה בכתות הגבוהות באפן של
לקיחת מספר נושאים בסיסיים ולהרחיב עליהם את
הדבור, מלבד למוד כל הפרשה בעיון. ישנן פרשות
שיש בהם נושאים שאינם בשביל הילדות עדין כמו:
טמאה וטהרה, אזי אין מזכירים אותם, מדלגים
וכדומה, ובעזרת השם כשיגדלו ישלימו עצמם בזה,

שיא

עזר למחנכות

אף מלבד זאת יש ללמד את הפרשה פראוי, שתדענה
התלמידות שאנו חיים עם פרשת השבוע.

אחר-כך יש לנו למוד נביא. נביא נצרך עד מאד,
וכבר מפתה ג' אפשר ללמדו, ונתן להעביר את הלמוד
באפן מענין עד מאד, כיצד כבש יהושע את ארץ
ישראל, ואיך לחם עם ל"א מלכים, שתדענה
התלמידות מי ה'יה יהושע בן-נון, כיצד נכנסו לארץ
ישראל, וכן אחר-כך שופטים, מי הם היו, מי היתה
דבורה הנביאה וכדומה, לא ללמד מהשכל, אלא
להמחיש את הדברים ולהעביר את החמר באפן מענין
עד מאד, והכל כפי דרשת חכמינו הקדושים בגמרא
ובמדרשים, עד שהתלמידות לא תרצינה שיפסק
השעור. וכן שמואל הנביא, כיצד מתחננת חנה מאתו
יתברך שיתן לה ילדים, ועלי הכהן חושבה לשכורה,
ואחר-כך כשנושעה, ונולד שמואל הנביא, כיצד הביאה
אותו לפני ה', וכן המספר על שאול המלך, ומלחמת
דוד וגלית, והמאורעות שארעו לנוד המלך, להמחיש
את הדברים בצורה חיה כאלו רואים אותם חיים נגד
העינים, וכן ללמד עמהן ספר משלי, המלא מוסר
והתחזקות ותשוקה להשם יתברך, והאמונה הקדושה
בו יתברך.

וכן מאמרי חכמינו הקדושים, פיוס יש ספורים
 רבים בספרי "בדרכי אבותינו" מהתנאים והאמוראים
 וכן שאר גדולי ישראל, כראי למורה לעבר על
 הספרים, ולהחזיר את הספורים הללו לתלמידות,
 ועל-ידי-זה מחזירים בהן את התורה, וכן שתדענה
 בעל-פה מאמרי חכמינו הקדושים, וכמוכן שכל
 הלמודים צריכים להיות מתבלים עם אמונה בהקדוש-
 ברוך-הוא ואמונת חכמים, וכאשר הלמוד נעשה בצורה
 מעניינת, התלמידות גומעות בצמא את דברי המורה.
 וכן למוד "ספר המדות", שרבונו ז"ל רצה מאד
 שנלמדו, כי המדות הן יסוד האדם, וצריך על כל מדה
 ומדה פרוש. וכן ספר "שיחות-מוהרא"ש" תלוי
 במורות, אם הן חזקות בזה — אשריהן שתלמדנה את
 זאת עם התלמידות, השיחות הן החמאה, הלחם צריך
 להיות: הלכה, תפלה, פרשת השבוע, נביא, מאמרי
 חכמינו הקדושים, ומלבד זאת ללמד עמהן ספר המדות
 ושיחות-מוהרא"ש, ולמעשה כל הלמוד צריך להיות
 מתבל עם שיחות-מוהרא"ש, הינו כפי האמור לעיל
 הכל סובב על קטב אמונת חכמים, וממילא תקלטנה
 התלמידות את כל הלמודים עם יסודות של אמונת
 חכמים ושיחות-מוהרא"ש וכו', וכן פעלת הצדיק,
 שזהו תולדות רבונו ז"ל שתדענה התלמידות מתחלתו
 ועד הסוף, זה גם יש להחזיר בבנות מקטנות ועד

התיכון תסיימנה הכל. זו תכנית למוד היהדות שתהיה יסוד בבית-הספר: הלכות, תפלה, פֶּרֶשֶׁת השבוע, נביא ומאמרי חכמינו הקדושים.

מורות מקצועיות

יש להחליף מורה בכל שעור ומקצוע, המציאות מראה, שאם יש ארבעה שעורים רצופים עם אותה מורה, התלמידות משתעממות, ועל המורות לדעת בודאות את הנושא שתלמדנה, וכל מורה הבאה ללמד את מקצועה מגיעה בלחות חדשים, כי התכלית היא אחת — איך להחדיר אמונה בפנות, אמונת חכמים, איך לקדם כל בת ובת, איך לבנות את כל אחת, איך לקדם את סדר הלמוד: הלכות, תפלה, פֶּרֶשֶׁת השבוע, נביא מאמרי חכמינו הקדושים, וכן יש תועלת רבה ללמודי החל.

למוד כתיב למשל, אשר הוא חשוב עד מאד, יש כאלו שנשארו ואינן יודעות עדין לכתב בלי שגיאות כתיב, יש ללמד אם-כן לדעת לכתב פִּיאוֹת, וכן למוד החשבון הוא יסוד ביהדות, לידע את יסודות החשבון, ארבע פעלות החשבון, וכן הלאה, אשר זה יעזר לתלמידות בעתיד, לידע לספור את העדף שקבלו, או לדעת לכתב צ'ק, אשר זה חשוב בחיי היום-יום, ולא,

להבדיל, כְּאוֹתָן עֲרָבוֹת או רוֹסִיּוֹת, הַמְשַׁתְמָשׁוֹת בַּחֲרוּזִים לְשֵׁם סְפִירָה חֲשִׁבוֹנִית, וְכֵן גֵּיאורְפִּיָּה וְטַבֵּעַ, יֵשׁ לְהַמְחִישׁ לַתְלֵמִידוֹת עַל הַגְּלוּבוֹס אֶת כָּל חֻלְקֵי הָעוֹלָם, וְכֵן מִפֶּת הָאֲרָצוֹת, וְלִהְרֹאוֹת לַתְלֵמִידוֹת כִּי זֶה עוֹלְמוֹ יִתְבָּרֵךְ — שְׁנֵי שְׁלִישׁ מִים, וְשְׁלִישׁ יִבְשָׁה וְכוּ', כָּל דָּבָר יֵשׁ לְלַמֵּד עִם אָמוּנָה, הַיּוֹם יֵשׁ אֲנָצִיקְלוֹפֵדִיָּה לְצַבּוֹר הַחֲרָדִי, וְנִתֵּן לְלַמֵּד עַל כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה, רֵאשִׁית יֵשׁ לְלַמֵּד עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְרַחֵיב עֲלֶיהָ אֶת הַדְּבּוּר, שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִתְּנָה לְעַם יִשְׂרָאֵל הָעַם הַנִּבְחָר, וְלְלַמֵּד עַל חֻלְקֵי הָאֶרֶץ וּגְבוּלוֹתֶיהָ: יַרְדֵּן, סוּרְיָה, לְבָנוֹן, מְצָרִים וְכֵן הַלְּאָה, וּבְכָל פֶּתַח לְוַמְדִים אֶת הַחֹמֶר הַשֵּׁיף לָהּ, וְהַפֵּל לְתַבֵּל בְּדַבּוּרֵי אָמוּנָה, עִם יִשְׂרָאֵל הָיוּ מְשַׁעֲבָדִים לְמְצָרִים וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוֹצִיאָנוּ מִשָּׁם וְכוּ', וְאַחֲרֵי-כֵן לְהַמְשִׁיף עִם מְדִינוֹת אִירוּפָּה: אֲנַגְלִיָּה, טוּרְקִיָּה, יוֹן וְכוּ' וְכוּ', וְלִבְלֵי לְשִׁכַח לְסַפֵּר לְבָנוֹת מִי אֵלּוּ הַגּוֹיִים, שֶׁהָרְגוּ, שָׂרְפוּ וְחָנְקוּ אֶת הַיְהוּדִים בְּכָל מֵינֵי מִיתוֹת מְשֻׁנוֹת, וְכֵן מְדִינוֹת אִיטַלְיָה, רוֹמִי, צָרְפֶּת, רוֹסִיָּה, סִין, וְאַחֲרֵי-כֵן אַמְרִיקָה, אוֹסְטְרַלְיָה, אַפְרִיקָה וְכוּ' וְכוּ', שִׁיְהִיָּה לַתְלֵמִידוֹת מְשֻׁג בְּזָה, וְכֵן לְמוֹד הַטַּבֵּעַ, מְזַג הָאֵוִיר בְּאֲרָצוֹת הַשּׁוֹנוֹת, שְׁלֵג, רוּחַ וְכוּ', בְּחֻלְקֵי זֶה מִהָעוֹלָם חֵם וּבְחֻלְקֵי אַחַר קָר, הַצְמַחֲיָה בְּכָל אַחַת מִהָאֲרָצוֹת, פְּלֵאֵי הַבּוֹרָא, מְדוּעַ עַל פְּסֻגַת הָרִי שׁוֹיֵץ-הַשְּׁלֵג אֵינּוּ נִמַּס אִף פַּעַם, הֵיּוֹת שְׁזָהוּ

מחוץ לאויר ואין השמש מגעת שם, ואינה יכולה להמיס את השלג, וכן ללמד שפה אנגלית לא יזיק שתדענה, היות שהיא נפוצה והיא שפה בינלאומית, חכמת המורה לפשט את הלמוד, ולא לעשותו קשה וכבד, אלא להורידו ולהבהירו בצורה מענינת וברורה, לא מסבכת ומכבידה. בת שעברה תכנית למודים זו איננה בורה, וכשנשאת היא יוצאת עם מטען שלם, ואין זה נוגד לאמונה שהוא זה, אדרבה זה בונה את האמונה, חשבון בונה את האמונה, שכן כל התורה מבססת על חשבון, אשה צריכה לדעת לספור, וכן פתיב — יש לידע לכתב פהלקה וכן הלאה וכן הלאה. וכשהכל נסוב על יסודות היהדות הללו, אזי בית-ספרנו עומד על רמה פיאורת, לא רמה של בגרות וכו' וכו', אבל רמה נאותה על קטב האמונה והשגחה פרטית.

וכן חשוב גם ללמד מקצועות שונים, כגון: בשול, אפיה, תפירה וכדומה, אשר יעזרו לכל בת בעת שתקים בית בישראל, ויסיעו בידה להיות עקרת בית משלמת וכו'.

תקנון

בית-ספר נכנס לעידן חדש, היו בעבר הרבה עליות התקדמיות, הצלחנו תשעים אחוז, הבנות

מאשרות, חלקן כפר הקימו בתיים מצלחים, אף היו גם כשלונוות ומחודלים, ויש ללמד מהם ולא לשנוותם בעתיד. בת לא יודעת לכתב, אינה בקיאה בחשבון, גאוגרפיה, טבע, אזי בצדק ששהורים יתחילו לזלזל בבית-ספר, בת שאינה מתפללת כראוי, אינה יודעת הלכות, או פרשת השבוע וכדומה זהו מחדל של בית-ספר, ויש לעשות בדק בית, ולמצא את הסבה ולהביא לפתרונה. אחד מיסודות התקנון הוא החלפת מורות מכפה לכתה ומשעור לשעור, אין זה צריך להפריע, ואין לדבר ממורה על מורה, ואין להתחסם לדברי התלמידות שתאמנה, מורה זו איננו אוהבות, או אינה מלמדת כראוי, אין להגיב על זאת, כי כל פגנתנו לבנות בגן חזק שנוכל להתפאר שבנותינו שונות מהעיר. מחנכת מלמדת את הבנות דברים בסיסיים שנחוצים לכל החיים, כגון: לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא, את זאת צריכים להחדיר בבנות מגיל א' ב' עד התיכון וכן הלאה, אף פעם אין יודעים מה טומנים החיים בחכם, איזה בן זוג יהיה לה, לאיזו משפחה תכנס וכו', איזה משבר יעבר בחיים, השם ישמר את עם ישראל שלא נדע מצרות, אף צריכים להיות מחסנים מהכל, וכיצד? על-ידי דבורי התבודדות אליו יתברך, שאז אין מאבדים עשתונות באיזה מצב שלא יהיה, אלא רצים לרבי שמעון בר יוחאי, לר' מאיר בעל

עֶזְרָא לְמַחְנֻכּוֹת

שיז

הַגֵּס, לְכַתֵּל הַמַּעֲרָבִי, וְשׁוֹפְכִים צָקוֹן לַחֵשׁ אֱלֹהֵי יִתְבָּרֵךְ,
רַב רָבִם שֶׁל אַנְשֵׁי הָעוֹלָם אֵינָם יוֹדְעִים אֵיךְ לְהִתְמוּדָד
עִם בְּעִיּוֹת, הוֹלְכִים לְפָסִיכֵי־אֶטְרִים, נוֹטְלִים פְּדוּרִים
וְעוֹשִׂים אֶת כָּל הַטְּעִיּוֹת, אֲבָל אִם בּוֹנִים אֶת הַבָּנוֹת עַל
אֲדָנֵי אֲמוֹנָה חֲזָקָה כְּזוֹ, שְׂאִין לָנוּ רַק הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
וְרַק הוּא יְכוּל לְעֲזָרְנוּ וְלֹא שׁוֹם בְּשׂוֹר וְדָם, וַיֵּשׁ לְהִיּוֹת
חֲזָקִים רַק לְבַקֵּשׁ אֶת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אִם לְמוֹד זֶה
הוּא הִיסוּד לְכָל אֶרֶץ כָּל שָׁנוֹת הַלְמוּד, אַזִּי נַעֲשִׂים
מַחְנֻכִּים וּמְצַלְחִים לְכָל הַחַיִּים, וְלֹא רַק שֶׁבֶת כְּזֹאת לֹא
תִשָּׁבֵר, אֲלֹא תַחֲזֹק אַחֲרֵים, קְרוּבֵי מִשְׁפָּחָה, יְדִידוֹת וְכוּ',
וּכְדִי לְהַחֲדִיר יְסוּדוֹת חֲשׁוּבִים אֵלָיו, יַעֲלֵל מְאֹד שְׁמֹרוֹת
שׁוֹנוֹת תַּעֲבֹרָנָה מִכֶּתֶה לְכֶתֶה וּמִשְׁעוֹר לְשְׁעוֹר וְאִין
לְהַגִּיב לְדַבְּרֵי הַתְּלַמִּידוֹת כְּלַפֵּי הַמּוֹרוֹת, מוֹרָה זֹו טוֹבָה
וְאַחֲרֵת לָאוּ וְכוּ', אִין לְהִתְיַחֵס לְשׁוֹם רְכִילִיּוֹת וְכוּ',
וְלֹזֹאת צְרִיכִים אַחֲדוֹת בֵּין הַמּוֹרוֹת, כִּי עֶקֶר הַתְּכַלִּית
לְהַחֲדִיר בְּבָנוֹת אֶת הַמְטָעֵן הָאֲמוֹר לְעֵיל שֶׁל אֲמוֹנָה
וּבִטְחוֹן, וְהִלְכוֹת, פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ, נָבִיא וּמֵאֲמָרֵי חֲכָמֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים, גְּדוּלֵי הַתְּנָאִים, רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי וְר'
עֲקִיבָא וְכוּ' וְכוּ', וּשְׂאָר לְמוֹדֵי קִדְשׁ, וְכֵן לְמוֹדֵי חַל
הַחַיּוֹנִיִּים לְחַיֵּי הַיּוֹם־יּוֹם, וְכֵן בְּשׁוֹל וּתְפִירָה וְכַדוּמָה.
כְּשֶׁמִּשְׁתִּיתִים תִּקְנֹן זֶה כִּיסוּד, אַזִּי יוֹצֵאוֹת בָּנוֹת
מְצַלְחוֹת אֲשֶׁר תּוֹכְלָנָה לְהַקִּים בְּתִים, וְלְהִיּוֹת נְשׁוֹת חַיִל,
אֲשֶׁר בְּמִקּוֹמוֹת אַחֲרֵים צְרִיכִים לְעַבֵּד עַל זֶה עֲשִׂים

עֶזְרָא לְמַחְנֻכּוֹת

שיח

שָׁנָה, וְגַם אֶזְרֵיכִים הִרְבֵּה סִיעָתָא דְשָׁמְיָא. וְכֵאן
תְּקַמְנָה הַבְּנוֹת בְּתִים בְּגִיל צָעִיר, כְּשֶׁהֵן עֲמוּסוֹת מְטָעֵן
רוּחָנִי וְגִשְׁמֵי לְכֹל הַחַיִּים, וְתִצְלַחְנָה בְּכֹל אֲשֶׁר תִּפְּנִינָה
מִכָּל הַבְּחִינוֹת.

תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

קונטרס

הנהגות ישרות

דרכים ונתיבות חדשות, הנהגות נוראות, נפלאות
וישרות, לדעת את הדרך ילך בה מיום הולדו וכו',
ולידע, איך להנהיג בית ולחנך בנים ובנותיו על-פי
דעת התורה והיראה, באשר מקבל מאבותינו
ורבותינו, זכותם תגן עלינו, מדור דור.

בנוי ומיסד על-פי דברי

רבנו הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון

בועינא קדישא עלאה, אדוננו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ועל-פי דברי תלמידו, מורנו

הגאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אניס ליה

רבי נתן מברסלב, זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תורה, נביאים, כתובים ומאמרי

חכמינו הקדושים מגמרא ומדרשים וזהר הקדוש

הובא לדפוס על-ידי

חסידי ברסלב

עיה"ק ירושלים תובכ"א

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: מִי שֶׁמְרַגֵּיל אֶת עַצְמוֹ
לְלַמֵּד אֶת סִפְרֵי רַבְּנֵנוּ ז"ל, יִהְיֶה לוֹ הַנְּהַגוֹת
יְשׁוּרוֹת עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרֶט בַּחַיִּים; כִּי רַבְּנֵנוּ ז"ל
גָּלָה לָנוּ עֲצוֹת עַל כָּל עֲנָן וְעֲנָן, וּמְחִזֵּק וּמְעוֹדֵד
וּמְשַׂמַּח אֶת הָאָדָם עַל כָּל מָה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו —
בֵּין בְּגִשְׁמֵי וּבֵין בְּרוּחָנֵי.

(אמרי-מוהרא"ש, חלק ב', סימן תרטז)

קונטרס

הנהגות ישרות

א.

ראוי ונכון לאב ולאם להתפלל בכל יום על הצלחת בניהם ובנותיהם, שיהיו שמורים מהחטא, ואפלו רק איזו תפלה קצרה גם-כן טוב מאד, פי מעלת תפלת האבות על בנים — אין לשער ולספר כלל. ומכל שכן מי שמאריך בתפלה בכל יום על הצלחת בניו ובנותיו. וכמו שספר אליהו הנביא (תנא דבי אליהו רבה, פרק יח): מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר, וכל מעשיו הטובים שהיה עושה, היה עושה בסתר, והיו לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים, ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבוא אחד מהן לידי עברה ולידי דבר מכער, ואמרו: לא יצתה אותה שנה ולא שנית ולא שלישית, עד שבא עזרא, והעלה

הקדוש-ברוך-הוא על ידו את ישראל מבבבל, ואותו הכהן עמהם, ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו, עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בָּנָיו, עד חמשים שנה, ואחר-כך נכנס אותו הכהן לבית עולמו, עליו הפתוב אומר (תהלים לו, ג): "בטח בה' ועשה טוב" וגו', "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך" וגו'; הרי שתפלת האב על הבנים מועילה מאד.

ב.

רבנו ז"ל אמר: יהודי צריך לבקש מהשם יתברך שיהיו לו הרבה ילדים, אפלו שיהיו איך שיהיו, כי כשיבוא משית, ויתקן את העולם, יהיה תקונו לכל הדורות עד אדם הראשון, ולא כמו שנתפשטה עכשו הקלפה הרעה בעולם להסית ולהדיח רבים מבני עמנו שלא להוליד בנים, מחמת חסרון פרנסה וכיוצא, ויש מהם אשר עוד מתגברים ברשעותם להמית הילדים בכטן אמן, שלא יצאו חיים לאויר העולם, רחמנא לצלן, ומוכא בזהר הקדוש (שמות ג): שזה גורם אסתלקותא דשכינתא מעלמא (הסתלקות השכינה מהעולם), ובני נשא (ובני אדם) צועקין מרב צרות ואינם נענים וכו', ובמצרים אף שהיתה גזרה מרה, שכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אף-על-פי-כן לא

אֲשַׁתְּפַח בְּיַגְיָהוֹן מֵאֵן דְּקָטִיל עֲבָרָא בְּמַעְהָא דְאַתְתָּא וְכוּ' (לא נמצא ביניהם מי שהרג עבר במעי האשה וכו'), אֲדַרְבָּה "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמָאד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֲתָם" (שמות א, ז), וּפְאָה חוֹלְקֵיהוֹן וְכוּ' (זכאי חלקם), עֵיִן שָׁם.

ג.

צְרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד מְאֹד בְּפְרִיאוֹת שֶׁל הַיְלָדִים, וּבְפֶרֶט בְּעוֹדָם קְטַנִּים, וְאֵל יִקַּל בְּזֶה כָּלֵל, כִּי הַקְּלָפוֹת וְהַסְטֵרָא אֲחֵרָא אֹרְבִים מְאֹד עַל הַקְטַנִּים בְּיֹתֵר לְהַמִּיתָן, רַחֲמָנָא לְצַלָן, וּבְפֶרֶט בְּאַסְכְּרָה, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, כְּמוֹבָא מְזָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּזִהַר הַקְּדוּשָׁה, וְעַל-כֵּן כְּשֶׁהִתִּינוֹק חוֹלָה, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, יֹאמְרוּ שְׂגִיָהֶם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה פָּרַשְׁתָּ "וּבְרָאשֵׁי חַדְשֵׁיכֶם", עַד שְׂתִרְפָּא, וְהִיא סִגְלָה גְדוּלָה (עֵיִן לְקוּשֵׁי-מוֹתֵרֵין, חֶלֶק א', סִמָּן קנא), וַיִּתְּפַלְלוּ הַרְבֵּה עָלָיו, כִּי הִתְּפַלְּהָ מְשַׁדְּדַת אֶת הַטְּבַע, וּמְמַשִּׁיכָה רְפוּאָה שְׁלָמָה. וּפְעַם אַחַת בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן ז"ל (תְּלִמִּידוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל רַבְּנּוֹ ז"ל) לְעוֹרֵר רַחֲמִים אֶצְל רַבְּנּוֹ ז"ל עַל בְּנוֹ תִּינוֹק קָטָן שֶׁנִּחְלָה מְאֹד, רַחֲמָנָא לְצַלָן, וְרַבְּנּוֹ ז"ל לֹא עָנָה לוֹ כָּלֵל, וְאַחֲרֵי-כֵן בְּלִילָה יִשְׁבָּה אִשְׁתּוֹ לְיַד הָעֵרִיסָה שֶׁל הַיְלָד, וְהִתְּפַלְּלָה הַרְבֵּה בְּכִיּוֹת עֲצוּמוֹת עַל הַתִּינוֹק שְׂתִרְפָּא, וּבְקִשְׁתָּהּ הִיתָה בְּלִשׁוֹנָה כְּדָרְךָ

הנָּשִׁים, וּבְכַקֵּר כְּשֶׁבֶא רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶל רַבְּנוּ, וְ"ל, עֲנֵה וְאָמַר לוֹ רַבְּנוּ וְ"ל בְּלִשׁוֹן תְּמִימָהּ: "הֲרֵאִיתָ גְּדֹל כַּח הַתְּפִלָּה? הֲלֹא הִיָּה כְּבָר נִחְתָּם גִּזֵּר דִּינוֹ לְמוֹת, וְאִשְׁתָּךְ לֹא נִי שְׁפָעְלָה שְׁיַחֲיָה, אִף פָּעְלָה שְׁיֶאֱרִיךְ יָמִים, שְׁהוֹעִילָה תְּפִלָּתָה שֶׁל אִשְׁתָּךְ שְׁיִתְרַפָּא וְתִהְיֶה לוֹ אֲרִיכוֹת יָמִים". וְכֵן הָיָה — שֶׁהֵילֵד שָׁב לְאִיתְּנוּ וְהֶאֱרִיךְ יָמִים הַרְבֵּה, קָרוֹב לְמֵאָה שָׁנִים. וְאָמַר רַבְּנוּ וְ"ל, שְׁצָרִיכִים לְהַעֲמִיד לְכָל תִּינוּק פֶּאקִין קִדָּם רַבַּע שָׁנָה, כִּי אִם לֹא, הוּא כְּמוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וְאֶפְלוּ אִם גָּרִים רְחוּק מִן הָעִיר, צָרִיךְ לְנַסֵּעַ לְשֵׁם אֶפְלוּ בְּזִמְנֵי שֶׁהַקּוֹר גְּדוֹל וְכוּ', וְכֵן בְּעֵתִים הֵלְלוּ מַה שְׁנוֹתָנִים לְתִינוּק אֵילוּ רְפוּאוֹת נִגְדָּה כָּל מִינֵי מַחֲלוֹת רָעוֹת כְּמוֹ שְׁתוּק, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וְכַדוּמָה, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת זֹאת, וְאֵל יִהְיֶה חֲכָם בְּעֵינָיו, כִּי זֹהִי סִכְנַת נַפְשׁוֹת.

ד.

צָרִיךְ לְשַׁמֵּר עַל הַתִּינוּק שֶׁלֹּא יֵלֵךְ בְּגִלּוּי הָרֵאשׁ (ספָּר הַמְּדוּת, אוֹת בְּנִים, סִימָן ב'), וְאִף שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ וְ"ל (מְדוּרָשׁ תְּנַחֲמוּמָא, פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים) עַל הַפְּסוּק (וַיִּקְרָא יִט, כג): "וּנְטַעְתֶּם וְעַרְלָתֶם", הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּתִינוּק, שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עַרְלָה, שְׁאֵינוּ יָכוֹל לְהַשִּׁיחַ וְלֹא לְדַבֵּר, וּבְשָׁנָה הַרְבִּיעִית יִהְיֶה כָּל פְּרִיֹ קִדָּשׁ, שְׁאָבִיו מְקַדֵּישׁ לְתוֹרָה

הנהגות ישרות

שכה

וכו'. עיין שם; אֲשֶׁר מְזֶה נִתְּהוּהָ שְׁמַקְלִים עִם הַתִּינוּק.
וּבְכָל זֹאת בְּעֵינַי כְּסוּפֵי רֵאשׁוֹ, כְּשֶׁרַק יְכוּלִין לְכַסּוֹתוֹ הוּא
עֵינַי גְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ו'ל (שְׁבַת קְנוֹ): דְּאִימִיה
דְּרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמְרִי לָהּ כְּלָדָי בְּרִיךְ גִּנְבָא הָהּ,
לֹא שְׁבַקְתִּיהָ גְלוּיֵי רִישִׁיָּה, אָמְרָה לִיָּה כְּסִי רִישִׁיָּה, כִּי
הֵיכִי דְתִיְהוּוּ עֲלֶיהָ אִימָתָא דְשִׁמְיָא וְכוּ', עֵינַי שָׁם; (אֲמוֹ
שֶׁל רַבִּי נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אָמְרוּ לָהּ חוּזֵי הַפּוֹכְכִים: בְּגִנָּה
גִּנְבָא יְהִיָּה. לֹא הִנִּיחָה אוֹתוֹ בְּגִלּוּי רֵאשׁ, אָמְרָה לוֹ: כְּסָה
רֵאשֶׁךָ, כְּדֵי שְׁתַּהַיֶּה עֲלֶיךָ יִרְאֵת שְׁמַיִם). הָרִי שְׁכַסְפֵּי
הָרֵאשׁ שֶׁל הַתִּינוּק גּוֹרֵם לוֹ לִהְיוֹת יִרְאֵ שְׁמַיִם, וְלִהְנַצֵּל
מִלְּהִיּוֹת גִּנְבָא, חֵס וְשָׁלוֹם. וְכֵן יִזְהָרוּ לְרַחֵץ לוֹ אֶת יָדָיו
שְׁחָרִית, שֶׁדָּבַר זֶה מוֹרִיד מִמֶּנּוּ רוּחַ רָעָה, וּמְמַשִּׁיף עָלָיו
טְהָרָה.

ה.

יִזְהַר מְאֹד שֶׁלֹא יִינַק הַיֶּלֶד מֵאִשָּׁה רָעָה, כִּי חֲלָב
מִטְמֵא וְחֲלָב מִטְהַר (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בְּגִים, סִימָן מו). וְאָמַר
רַבֵּנוּ ו'ל (לְקוּטֵי מוֹהַר"ן, חֶלֶק ב'. סִימָן א'): תְּאֹנוֹת מִשְׁגָּל הֵיא
כְּפִי הַחֲלָב שְׁיִוֵּג בְּקִטְנוּתוֹ, עַל-כֵּן צָרִיךְ לְשַׁמֵּר אֶת
הַתִּינוּק מְאֹד שְׁיִוֵּג מֵאִשָּׁה כְּשֶׁרָה, כִּי כְּשֶׁהַתִּינוּק יוֹגֵק
מֵאִשָּׁה חֲצוּפָה, אִזּוֹ מִתְגַּבְּרֵת בּוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם, תְּאֹנוֹת נֶאֱוָף,
שְׁמִפְסֻדֵת הֵיִרְאָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן לְהַפּוּף, כְּשִׁיּוֹגֵק

מאשה כְּשֶׁרָה, אֵין לוֹ חֲמִימוֹת לְתַאֲוָה זֹאת, רַק מְעַט
הַמְכָרָח לְמַצּוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, כִּי (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בְּגִים,
חֵלֶק ב', סִימָן יב): הֶחֱלַב שֶׁל צִדְקָת הוּא טוֹב לְתִינוּק לְיִרְאֵת
שָׁמַיִם, וְגַם נוֹתֶנֶת לוֹ מִמְשָׁלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, עֵינֵי שָׁם;
וּמִינְקַת שְׁנַחֲסָר חֲלָבָה, הַסְּגָלָה לָזֶה — שְׂיִתְאַבֵּל בְּעֵלָה
עַל יְרוּשָׁלַיִם (שָׁם, חֵלֶק א', סִימָן פח); גַּם הַשִּׁירוֹת וְהַתְּשַׁבְּחוֹת
שְׂאוּמְרִים קִדְּם אוֹר הַיּוֹם הוּא סְגָלָה לְאִשָּׁה שְׁנַחֲסָר
חֲלָבָה (שָׁם, סִימָן סה).

.1

צְרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד לֹא לְשִׁיר לְתִינוּק שִׁירֵי עֲגָבִים
וְנִגְוֵי עֲכוּ"ם (גוֹיִים), כִּי הוּא פּוֹגֵם מְאֹד בְּנַפְשׁ הַתִּינוּק.
וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (ירושלמי, יבמות, פָּרָק א', הֵלָכָה ו'), עַל רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהִיָּתָה אִמּוֹ מוֹלְכֶת עָרִיסָתוֹ לְבֵית־הַכֶּנֶסֶת,
בְּשָׁבִיל שְׂיִדְבְּקוּ אֲזַנָּיו בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, עֵינֵי שָׁם; וְיִדּוּעַ
אֲצִלָּנוּ, שְׂרַבְנוּ ז"ל אָמַר, שֶׁהוּא מַחְזִיק טוֹבָה גְּדוֹלָה
לְאִמּוֹ, אֲשֶׁר כָּל יְמֵי עֲבוּרָה עִמּוֹ הִיָּתָה מִתְּפַלֵּלָת עָלָיו,
וְכֵן אַחֲר־כֵּן כְּשֶׁנּוֹלָד, הִיָּתָה דְרָכָה לָבוֹא עִם עָרִיסָתוֹ
לְצִיּוֹן שֶׁל הַבַּעַל־שָׁם־טוֹב הַקְּדוֹשׁ, זְכוּתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ,
וְהִיָּתָה מְנִיחָה אֶת עָרִיסָתוֹ עַל הַצִּיּוֹן, וּמְרַבֶּה שָׁם עָלָיו
בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים שְׂיִצְלִיחַ בְּתוֹרָה וּבַעֲבוּדַת הַשָּׁם
יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־כֵּן בִּקֵּשׁ רַבְּנוּ ז"ל, שְׂכַפְּיִזְכִּירוּ אֶת שְׁמוֹ

הנהגות ישרות

שכו

בְּתַפְלָה יִקְרְאוּ אוֹתוֹ עַל שֵׁם אָמוֹ, וְלֹא כְּשֵׁאֵר אֲנָשִׁים
שֶׁקוֹרְאִים אוֹתָם עַל שֵׁם אָבִיהֶם, וְזֶה בְּשִׁבִיל שְׂמֵחַזִּיק
לָהּ טוֹבָה כַּנִּלְ.

ז.

כְּשֶׁמִּתְחִיל לְדַבֵּר, יִלְמְדוּ עִמּוֹ פְּסוּקֵי תוֹרָה, כַּגּוֹן:
"תוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה" וְגו', ו"מִוְדָה אָנִי" וְאוֹתֵיזוֹת
אֶל"ף-יָבִי"ת וְכו', וְאֵל יִקַּל בְּדַבָּר זֶה, כִּי אָמְרוּ בַּזֶּהר
הַקָּדוֹשׁ (זֶהר חֲדָשׁ, בְּרֵאשִׁית יט): הָאֵי מֵאֵן דְּאֲתִיִּלִּיד לִיָּה בֵּר,
כִּד שְׂרִי לְמַלְלָא חוּבָה עָלֵיהּ לְאַלְפָא לִיָּה פְּסוּקֵי
דְּאוֹרִיָּתָא, דְּאֵינּוֹן דְּחִילוֹ מִן קָדָם ה', דְּכִד יִרְבִּי יְדַבֵּר לוֹ
לְאֵינּוֹן כְּתוּבִין לְדַחֲלָא מִן מְאָרִיָּה, עֵיִן שָׁם; (מִי שְׁנוֹלָד
לוֹ בֵּן, כְּשֶׁמִּתְחִיל לְדַבֵּר, חוּבָה עָלָיו לְלַמְדוֹ פְּסוּקֵי
תוֹרָה, שֶׁהֵם יִרְאֶה מִלְּפָנֵי ה', שֶׁכְּשֵׁיגִדֵּל יִזְכֹּר אֶת אֱלוֹ
הַפְּסוּקִים לִירָא מְבוֹרָאוֹ). וְאָמְרוּ (סְפָרִי, פְּרָשַׁת עֲקֵב) עַל
פְּסוּק (דְּבָרִים יא, יט): "וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר
בָּם", מִכָּאֵן אָמְרוּ: כְּשֶׁהִתִּינוּק מִתְחִיל לְדַבֵּר, אָבִיו מְדַבֵּר
עִמּוֹ לְשׁוֹן-הַקָּדֵשׁ וּמְלַמְדוֹ תוֹרָה וְכו', עֵיִן שָׁם; [וּמְפָרֵשׁ
רַבֵּנוֹ ו'ל: כְּשֶׁמְקַדֵּשׁ לְשׁוֹנוֹ וּמְדַבֵּר רַק דְּבוּרִים קְדוּשִׁים,
אֲפִלוֹ שֶׁמְדַבֵּר בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת נִקְרָא לְשׁוֹן-הַקָּדֵשׁ (עֵיִן
לְקוּטִי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יט), וְכֵן הוּא בְּגִמְרָא (סְפָה מֵב.) קִטָּן
הַיּוֹדֵעַ לְדַבֵּר, אָבִיו לּוֹמְדוֹ תוֹרָה וְקָרִיאת שְׁמַע, תוֹרָה

מאי היא? אמר רבי המנונא: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", קריאת שמע מאי היא? פסוק ראשון, עין שם; ומכל שפן וקל וחמר שצריכים לשמור את התינוק שלא ידבר נבול פה, חס ושלום, וקללות חס ושלום, וימחה על זה מאד, כדי שלא יהיה ההרגל נעשה טבע אצלו.

ח.

כשמגיע לגיל שלש שנים, יגזז שעריו, ויעשה לו פאות, ומנהג קדמון לעלות אל ציונו של רבי שמעון בר יוחאי, זכותו יגן עלינו, בל"ג בעמר, ולגזז שם את השערות, כמובא בשער הפגנות (דף פז), שפן עשה האריז"ל, עין שם; ומי שאין בידו לעלות לשם, יגזז את השערות בכל מקום שהוא, ונוהגין לעשות סעדה אז, וצריכים לגזז את השערות לגמרי, ולא להשאיר, חס ושלום, איזו בלורית שהוא מנהג עכו"ם, ולא די שהוא אסור חמור של "ובחקותיהם לא תלכו", אלא שמשפוש את המוח. ואמרו חכמינו ו"ל (מדרש רבה, פרשת נשא, פרשה י', סימן ג'): כל מעשיהם של ישראל מבדלים מן אמות העולם וכו' בתגלחתם וכו', עין שם; ואמרו (מדרש רבה, שיר השירים, פרשה ג', סימן כ'), על פסוק: "צאינה וראינה בנות ציון" בניים המצינים לי בתגלחת ובמילה וכו', עין שם.

ט.

צָרִיף לְלַמֵּד אֶת הַתִּינוּק דָּרָף אֶרֶץ מְנוּעוּרָיו (ספָּר
הַמְדוּת, אוֹת בְּנִים סד), כִּי (מְשָׁלִי כב, ו): "חֲנֹךְ לְנַעַר עַל-פִּי
דָּרְכוֹ, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנּוּה", וְאַף שְׁדָרָף הַתִּינוּק
שֶׁהוּא שׁוֹכֵב וְקוֹפֵץ כָּעֵז וּמִתְקוּטֵט וְכוּ', וְזֶהוּ טָבְעוֹ
הַבְּרִיא (כִּי חֵס וְשְׁלוֹם, כְּאֲשֶׁר אֵינוֹ עוֹשֶׂה זֹאת — אֵינוֹ
טוֹב, כִּי זֶהוּ סִימָן שְׂאִינָנוּ בְּרִיא, חֵס וְשְׁלוֹם), וְעַל-כֵּן
כְּשֶׁבָנִיף וּבְנוֹתֶיף הֵם שׁוֹכְבִים וְכוּ', תְּגִיחַ לָהֶם, כִּי
כְּשֶׁיִּגְדְּלוּ — תִּסּוּר מֵהֶם שׁוֹכְבוֹתָם, אֲבָל עַל עֲזוֹת
צָרִיכִים לְמַחֹת מְאֹד, כִּי עֲזוֹת הֵיא מְדָה רָעָה וּמְגַנָּה עַד
מְאֹד, וְצָרִיף לְהִרְגִילָם מִקְטְנוּתָם לֹא לְבִישׁ שׁוֹם בַּר
יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְצַעַר, חֵס וְשְׁלוֹם, אֶת שׁוֹם בְּרִיָּה שְׁבַעוֹלָם,
וְעַל עֲזוֹת צָרִיף לְמָסוֹר אֶת נַפְשׁוֹ מְאֹד בְּבֵיתוֹ, וּלְיִסֹּר אֶת
בְּנָיו וּבְנוֹתָיו, כִּי כִּיּוֹן שְׁמִרְגִיל עֲצָמוֹ אֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
(גְּדִים כ): "בְּעֵבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם" — זֶוּ בּוֹשָׁה,
"לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ" — מְלַמֵּד שֶׁהַבּוֹשָׁה מְבִיאָה לִידֵי
יִרְאָת חֲטָא, עֵינֵן שָׁם.

י.

מְסַגֵּל יוֹתֵר לְבָנִים — לְהִיּוֹת רְחוּק מֵהֶם, לְבָלִי
לְהִיּוֹת דְּבוּק בָּהֶם, לְשַׁעֲשַׁע בָּהֶם בְּכָל פַּעַם, רַק לְבָלִי
לְהִסְתַּפֵּל עֲלֵיהֶם — כָּלֵל (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן נט), וְעַל-יְדֵי-זֶה

יגדלו בטוב; כי בדרך כלל קטן אוהב שיגדילו אותו, כי כל מה שהוא קטן במעלה, ויש לו שכל קטן, חפץ מאד בכבוד (לקויט-מוהר"ן, חלק א', סימן רב) וחפץ שיגדילו אותו, ועל-כן תינוק שתמיד משתעשעים עמו נטפש שכלו, כי נשאר תמיד קטן, והוא מלא געגועים תמיד אחרי ביתו, מה שאין כן כשמעלימים עין ממנו, ואין משתעשעים עמו כל-כך, אדרבה נוהגים עמו כמו שמתנהגים עם גדול, אז נתגדל ביותר ונתפקח ונתפתח שכלו ביותר.

יא.

רבנו ז"ל אמר פעם לתלמידו מוהרנ"ת ז"ל בלשון תמיכה: "ווידער א קינד שלאגט מען?" (האם מכים ילד?) כי באמת כשתבונן, למה אתה מכה את ילדיך, הרי אין זה בעבור חנוף, אלא לקרר את עצביך (קילן דינע גערון), שנטבעו בנפשך מרב צרות והרפתקאות שפבר עברו עליך בחיך; כי אם היית מסביר להם בנחת ובדרכי נעם, היית פועל הרבה יותר מאשר תפעל עם הפאות שתפה אותם, כי הפאות רק מפחידות את הקטן, ונכנס בו טבע של פחדנות, לפחד מכל דבר, שהוא טבע רע מאד. ומוכא (ספר המדות, אות בגים, סימן קז): הפנים שוטים כשאביהן פעסן, כי כשהאב או האם

מתכעסים, אזי הבן מתפחד לשאל אותם איזה דבר, ונעשה על-ידי-זה שוטה, כי אין לו מי שילמדנו ויתרן לו ספקותיו, ועל-כן אין זו עצה להכות את בניו ובנותיו, כי אין זה מצד החנוף, רק מפני שהוא עצבני (נערניז), לכן מכה אותם, ומה שכתוב (משלי יג, כד): "חושך שבטו שונא בנו", אינו מכרח שיכהו בשבט ממש, אלא ייסרהו במוסר, כמו שפס"ם: "ואהבו שחרו מוסר", והוא על דרך (ישעיה יא, ד): "והכה ארץ בשבט פיו", כי כמה פעמים מכים את הילדים, והם אינם יודעים אפלו למה הכו אותם, מה שאין כן בדרכי נעם פועלים יותר מאשר להיות רגיל בהכאות, אשר רק מבלבלות דעת הקטן ומכעיסות ומעצבנות דעת הגדול.

יב.

חנוף הבנים והבנות הוא יסוד הכל, וכל היהדות תלויה בזה, ועקר שלמות מצות פריה ורביה — לפרות ולרבות, הוא דיקא כשמולידים בנים ובנות, ומחנכים אותם בדרכי התורה והאמונה הקדושה, שקבלנו מאבותינו ורבותינו מדור דור, כמו שכתוב (ישעיה לח, יט): "אב לבנים יודיע אל אמתך" וגו', וכתיב (תהלים פט, ב): "לדר דר אודיע אמונתך בפיי" וגו', וכתיב (שם קיט, צ): "לדר דר אמונתך כוננת ארץ ותעמד"; כי זה עקר

המצוה, שמצוה להעמיד תולדות לקיום העולם, כי העקר להעמיד תולדות ממין בני-אדם דוקא, ולא ממין בהמות וחיות בדמות אדם; על-כן כל זמן שאין מאירה הדעת בבני-אדם, ואינם יודעים ומרגישים אלקותו יתברך וממשלתו, אינם בכלל בני-אדם, מאחר שאין בהם דעת לדעת את השם, שזה עקר גדלת האדם, ועל-כן נחשב העולם כְּתֵהוּ וְכֵהוּ, ועל זה נאמר (ישעיה מה, יח): "לא תהו ברֵאָה לְשֶׁבֶת יְצֵרָה", כי צריכים לישב את העולם, שיהיה מישב העולם מבני-אדם דיקא, דהינו מבני דעה שיודעים את השם יתברך, וזוהי גם-כן מצות "ומלאו את הארץ" (בראשית א, כח), שצריכים למלא את הארץ בבני אדם (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ז'), וזה עקר מעלתו ושבתו של אברהם אבינו, ששבחו הקדוש-ברוך-הוא (בראשית יח, יט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" וגו', כי הוא ימסר את אמונתו ותורתו יתברך לבניו וביתו אחריו. ועל-כן החובה מנחת על כל אב ואם למסר נפשם על חנוף בניהם וכוונותיהם.

יג.

ועל-כן צריך להתחיל לחנכם בעודם קטנים, ולהרגיל אותם במצוות באפן שיתרגלו בזה עוד

מקטנותם, ואז עד שיבה לא יתרחקו מזה, ואמרו חכמינו ז"ל (תוספתא ערובין, פרק ב'), לא נמנעו בני ישראל מלשלח ערוביהן ביד בניהם ובנותיהם הקטנים, כדי לחנכם במצוות, עין שם; ואל יאמר פי הם עדן צעירים ויש עוד זמן, פי צריך להתחיל עוד מימי קטנותם, ולהכניס בזה את כל הכחות, ועל-ידי-זה יגדלו בטוב, וההורים ירוו רב נחת מהם, כי כפי שזורעים — כף קוצרים, וכפי שמכניסים — כף מוציאים, וכדאיות כל היגיעות והטרחות והמסירות נפש בעבור זה, כי (ספר המדות, אות בנים, סימן מב): בנים הטובים היא רפואה גדולה.

יד.

והיות שהחלק הגדול ביותר בחנוף הבנים והפנות הוא בישיבות ובבתי ספר, על-כן צריכים לדקדק מאד מאד באיזו ישיבה או באיזה בית-ספר מכניס את בניו ואת בנותיו, ואל יקל בדבר זה, כי כל העתיד של בניו ובנותיו תלוי בזה, ויכניסו אותם לישיבות ולבתי ספר חרדיים דיקא, ויגדלם על-פי התורה, כאשר קבלנו מאבותינו ורבותינו הקדושים מדור דור, ולעולם יאמרו האב והאם, שברצונם שבניהם ובנותיהם יהיו חרדיים יותר מהם, ואז הלואי שיהיו חרדים כמנו, כי מי יודע

אם יהיו על-כל-פנים כמותם. ובפרטיות בעתים הללו, אשר החשף והרע והשקר והטמאה מתפשטים מאוד מאוד בעולם, ונערי ישראל נלכדים ברשת המינים והאפיקורסים, ועל-כן על האב והאם להשגיח מאוד מאוד בחינוך בניהם ובנותיהם בסבלנות גדולה, ולהזהר מאוד מאוד מה הם קוראים וכו', ועם מי הם מתחברים וכו', וימסרו נפשם שילמדו תורה, וכמאמרם ז"ל (שיר השירים, פרשה א'): צריך אדם להכניס בנו לתורה ולחנכו בלמוד, שיאריך ימים בעולם, עין שם.

טו.

עקר התחלת קבלת על תורה ומצוות הוא על-ידי ציצית, כי התינוק כשמתחילין לחנכו, המצוה הראשונה שמחנכין אותו היא מצות ציצית, וכן בכל יום בבקר כשקם משנתו המצוה הראשונה שמתחילין לקיים היא ציצית (עין לקוטי-הלכות, ציצית הלכה ה', אות י'), ועל-כן תכף-ומיד כשנעשה הקטן בן שלש שנים, וגוזזים לו את השערות, ועושים לו פאות, צריכים לקנות לו טלית קטן, וראוי לרקודק בזה מאוד, כי מצות ציצית היא שמירה לתינוק, ומה גם שאמרו חכמינו הקדושים (גידים כה): שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות שבתורה, עין שם; ואמרו (ספרי פרשת שלח) על פסוק: "והייתם

קדושים" — זו קדֻשַׁת צִיצִית, מְגִיד שֶׁהַצִּיצִית מוֹסֶפֶת
 קִדְשָׁה לְיִשְׂרָאֵל, עֵינַן שָׁם; וְעַל-כֵּן אֲשָׁרֵי וְאֲשָׁרֵי מִי
 שָׁנֹזֶהֶר שֶׁבָּנִיו הַקִּטְנִים יִהְיוּ מְלַבָּשִׁים בְּכָל יוֹם בְּטִלִית
 קָטָן, כִּי הִיא מוֹסֶפֶת קִדְשָׁה וְהָאָרֶה עַל נִשְׁמָתָם.

טז.

וְכֵן צְרִיכִים לְחַנּוּךְ אֶת הַתֵּינֹק בְּשָׂאֵר מִצְוֹת כְּמוֹ
 מִצְוֹת נְטִילַת אַרְבָּעָה מִיָּנַיִם וְכוּ', וְהַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה
 וְצִדְקָה וְרַחֲמָנוּת, וְלִהְרָאוֹת לוֹ אֵיךְ אוֹפִים מִצְוֹת
 וְכַדוּמָה, כָּל עֲנִיָּן הַתְּלוּי עִם קִיּוֹם הַמִּצְוֹת וְהַיְהוּדוּת,
 צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לְחַנּוּכוֹ, וְאֵל
 יַחֲשֹׁב שֶׁהוּא לְרִיק, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, אֲדַרְבֵּה צָרִיךְ שִׁידֵעַ כִּי
 לַתֵּינֹק יֵשׁ שֶׁכֵּל וְדַעַת כְּמוֹ לְגִדּוֹל, רַק עֲדִין שֶׁכֵּל וְדַעַתוֹ
 אֵינָם מְפֻתָּחִים, וְעַל-כֵּן בְּזֶה שִׁיכְנִים בּוֹ עוֹד בְּיָמֵי
 קִטְנֻתוֹ קִיּוֹם וְעֲשִׂית הַמִּצְוֹת, וְכֵן יִרְאֶה אֵיךְ שֶׁמְקִימִים
 הַגְּדוֹלִים אֶת הַמִּצְוֹת, אֲזִי כְּשִׁיגְדֵל יִהְיוּ כְּבָר חֲקוּקוֹת
 הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב בְּמַחוֹ וְדַעַתוֹ.

יז.

צְרִיכִים לְשָׁמֵר מְאֹד מְאֹד אֶת הַבְּנִים וְהַבָּנוֹת,
 וְלִרְאוֹת עִם מִי הֵם מִתְחַבְּרִים, כִּי חֲבֵרִים יֵשׁ לָהֶם
 הַשְּׁפָעָה גְדוֹלָה עַל הַיְלָדִים, וְעַל-כֵּן צָרִיךְ לְהִזְהָר מְאֹד

מֵאֵד שְׂיִתְחַבְּרוּ רַק עִם חֲבֵרִים יֵרְאִי הַשֵּׁם וְכִשְׂרִים, כִּי
 (שְׁבַת מַח:): כָּל הַמְּחַבֵּר לוֹ הָרִי הוּא כְּמֵהוּ, עֵינֵי שָׁם; וְאָמַר
 הַתָּנָא רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי לְתַלְמִידָיו: צֵאוּ וּרְאוּ, אֵיזוֹהִי
 דִּרְךְּ יִשְׂרָאֵל שְׂיִדְבַק בָּהּ הָאָדָם, אוֹמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: חֵבֵר
 טוֹב (אֲבוֹת פָּרָק ב'); כִּי דִרְךְּ הָאָדָם לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר רַעֲיוֹ
 וְחֻבְּרָיו, וּבִפְרָט בְּעֵתִים הַלְלוּ צְרִיכִים לְשֹׁמֵר מְאֹד מְאֹד
 אֶת הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת, שְׁלֹא יִתְחַבְּרוּ עִם קָלִים וְרִיקִים וְכוּ',
 וְרְאוּי לְהֶאֱבֹ וְהָאֵם לְמָסֹר נִפְשָׁם וְלַגּוֹר בְּסִבְיָהּ שֶׁל
 יֵרֵאִים וְחֻרְדִּים, בְּאִפְּן שְׁגָם הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת יִקְלְטוּ
 בְּעֶצְמָם יִרְאֵת שָׁמַיִם.

יח.

צְרִיכִים לְהִנְהִיג אֶת הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת בְּמִדַּת רַחֲמָנוּת,
 וְאֵל יִהְיֶה אֲכֹזֵר, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, נְגִדָם, רַק בְּאַהֲבָה וּבְחֻבָּה
 יִתְרָה, וַיַּעֲשֶׂה כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שְׁבָעוּלָם שְׁלֹא תִהְיֶה
 מִחֻלְקַת בְּבֵיתוֹ, כִּי (בְּרִכּוֹת ז:): קָשָׁה תִרְבּוֹת רָעָה בְּתוֹךְ
 בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמְּלַחְמַת גּוֹג וּמִגּוֹג, וְהִיא מְמַרְרֶת
 חַיָּיו וְחַיֵּיהֶם וְכוּ', וְכָל הַבֵּית נַעֲשֶׂה כְּגִיּהוֹנוֹם, רַחֲמָנָא
 לְצַלָּן. אִךְ מֵאִידֶךְ צְרִיךְ לִידַע, כִּי לֹא הַכֹּל מֵה שְׁרוּצִים
 הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת צְרִיכִים לְתֵן לָהֶם, וְדַבֵּר זֶה יִשְׁקַל כָּל
 אֶחָד כְּפִי הָעֵינָן, וּכְעֵין שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סֵלִין
 פֶּד.) עַל פְּסוּק: "וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ", לְמַדָּה תוֹרָה דִּרְךְּ

אָרץ, שְׁלֵא יִלְמַד אֶת בְּנָיו בְּשֵׁר וַיִּזַּן, עַיִן שָׁם.

יט.

צָרִיכִים לְהִזְהָר מְאֹד מְאֹד לְקַיֵּם מְאֻמָּרָם וְ"ל (מִדְרָשׁ רָבָה, פְּרָשַׁת וַיִּשָּׁב, פְּרָשָׁה פֹד, סִימָן ח'): צָרִיךְ אָדָם שְׁלֵא יִשְׁנֶה בֵּין מִבְּנָיו וְכוּ', עַיִן שָׁם; וְהוּא דִּבְרַךְ נְחוּץ מְאֹד לְחֲנוּף הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת, כְּדֵי שְׁלֵא לְעוֹרֵר קִנְיָה וְשִׁנְיָה וְתַחֲרוּת בֵּינֵיהֶם, וְאִין בְּזָה שׁוּם חֲכָמָה וְשִׁכָּל לְהַגְבִּיחַ אֶת אֶחָד, כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְשָׁנֵי מַעֲלָתוֹ וְכוּ', כִּי לֹא דֵי שְׁזָה אִינוּ מַיַּעַל אֶלָּא גַם מְקַלְקֵל מְאֹד, כִּי מִי שֶׁחָלַשׁ נוֹפֵל יוֹתֵר וְנִשְׁפָּר לְגַמְרֵי וְכוּ', וּבַפְּרָטִיּוֹת כְּשֶׁאֶחָד מֵהַבָּנִים וְהַבָּנוֹת סוֹבֵל מִקִּנְיָה, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, צָרִיכִים לְהַקְטִין אֶת מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הָאֲחֵרִים בְּעֵינָיו וְלְהַגְבִּיחוֹ וְלְהִרְיָמוֹ, כְּדֵי שְׁיִצֵּא לְאֵט לְאֵט מִמֶּדָּה רְעָה זֹו, אֲשֶׁר הוֹרֶסֶת אֶת הָאָדָם.

כ.

רַבְּנֵי וְ"ל אָמַר (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת בָּנִים, סִימָן ג'): אִין צָרִיךְ לְאָדָם לְדַאֵג עַל פְּרִנְסַת בְּנָיו, כִּי כְּשֶׁהֵם גְּדֻלִים — גְּדֻלָּה פְּרִנְסָתָם עִמָּהֶם. וְדִבְרַךְ זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ, כִּי עַל-פִּי-רֹב הָאָבוֹת מְתִיגְעִים בְּשִׁבִיל הַבָּנִים, וּלְבִסוּף כְּשֶׁהֵם גְּדֻלִים, הֵבִין רוֹעֵה בְּפִרְנִסָּה אַחֲרַת לְגַמְרֵי מִמָּה שֶׁאָבִיו הִכִּין בְּשִׁבִילוֹ, וְנִמְצָא שְׂיַגַּע בְּחֻנָּם וְכוּ', וְכֵן רוֹאִים שְׁבַעֲבוֹר

שבעתים הללו הפרנסה קשה וכבדה מאד מאד, חושבים האבות מה יהיה כבר אם בניו ובנותיו ילמדו ביישיבה וכו', ולכן פשגדלים נכנס במחשבתם שילמדו הבנים והבנות חכמות חיצוניות ולשונות העכו"ם, באפן שיהיה נקל בשביל פרנסה, ולבסוף רואים ההפוך — שיש הרבה שהלכו לבתי ספריהם, ולמדו לשונם ונתגדלו בדרךכם, והשלימו את עצמם בכמה דרגות — רופא או מהנדס וכו', ואף-על-פי-כן מסתובבים בלי פרנסה, ואפלו פשיש להם פרנסה, אין זה מספיק לפי רבוי ההצטרפויות, ולהפוך — רואים בעתים הללו בחורי ישיבה, שגדלו כל ימי נעוריהם ביישיבה, ונעשו עשירים מפלגים, והם מעשים בכל יום, ואפלו אלו שלא נתעשרו, רק הלכו לישיבות, חיהם הם חיים נעימים ומסתפקים במועט, ושמיחים ועליזים. על-כן העקר לתן לבנים ולבנות חנוך טוב, והשם יתברך ישפיע עליהם שפע פרנסה וגם עשירות.

כא.

בעוונותינו הרבים, בדורותינו אלה נתפשטה הפריצות והשחץ וההפקרות באפן אים ונורא, רחמנא לצלן, ועל-ידי-זה נכשלים בחורי ישראל בפגם הברית, הוצאת זרע לבטלה, רחמנא לצלן, אשר הוא חטא ועון

חמור מאד מאד, כי על-ידי-זה הורג את הנפשות שהיו יכולים להגלד מהם, וזה עכוב גאלתנו. ולכן רצוי לכל אב לרחם על בנו ולהשיאו בעודו צעיר לימים דיקא, ועל-כל-פנים ימסר נפשו שיהיה קדם היותו בן עשרים, כאשר החמירו מאד על זה חכמינו הקדושים (קדושין כט:), ואל יחשב בזה שום חשבונות פרטיים, כגון קמון: או יחוס, או כבוד וכו' וכו', רק ישתדל בכל מיני השתדלות להשיא את בנו ואת בנותיו סמוך לפרקן, ואמרו חכמינו ז"ל (יבמות סב:): "וידעת כי שלום אהלך" — זה המשיא את בנו ואת בנותיו סמוך לפרקן.

כב.

ביותר צריכים לשמר על הבנות יותר מהבנים, וכמאמרם, זכרונם לברכה (במדבר רבה, פרשה ג', סימן יא): "וישמרך" — בבנות, מלמד שהבנות צריכות שמירה; בפרט בעתים הללו שהדור כל-כף מפקר, צריכים לשמר על הבנות מאד מאד עם מי הן מתחברות, כדי שלא תתקלקלנה, חס ושלום, ואמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ק.) בת לאביה מטמוניות שוא, מפחדה לא ישן בליה; כי על בת צריכים לשמר מאד ולהתפחד שלא תפנס בחברה לא טובה, כי בנקל לה להתקלקל, חס ושלום. ועל-כן אמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה, פרשה

כא, סימן ז'): בְּתֵף בְּגֵרָה בּוֹא וְהִשְׂיָאָה, עֵינֵי שָׁם; וְאָמְרוּ
 (פְּסָחִים קיג.): שְׁחַרְרַר עֲבָדֶיךָ וְתַן לָהּ, כִּי בְּנִקְלָל לְבַת
 לְהִתְקַלְקֵל יוֹתֵר מִבֵּן, וְכֹאֲשֶׁר הִמְצִיאֹת אָנוּ רוֹאִים בְּדוֹר
 הַזֶּה, אֵיךְ שֶׁהַבְּנוֹת מִתְקַלְקְלוֹת מְאֹד מְאֹד, רַחֲמָנָא
 לִישְׁזַבֵּן, בְּפֶרֶט כְּשֶׁמְכַנְיָסִים אוֹתָן בְּחֻכְרָה לֹא צְנוּעָה,
 אֲזִי הֵן יוֹרְדוֹת מִהַדָּרֶךְ הַנִּכְוָנָה, וְאֵינָן שׁוֹמְרוֹת עַל עֲצָמָן;
 וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְשִׂיא אֶת בְּנוֹתָיו סְמוּךְ לְפָרְקָן
 מִמֶּשׁ, וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק עַל יְחוּס, אֶלֶּא יְדַקְדֵּק עַל בְּחוּר
 טוֹב, יֵרָא שְׂמִים, בְּעַל מַדוּת טוֹבוֹת, כִּי הָעֶקֶר הוּא
 הַמַּדוּת, כִּי תוֹרָה כָּל אָדָם יְכוּל לְלַמֵּד, אֲבָל מַדוּת מְאֹד
 מְאֹד קָשָׁה לְהַשִּׁיג, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים לְחַפֵּשׂ בְּעֵבוֹר בְּנוֹתָיו
 בְּעַל מַדוּת טוֹבוֹת, וּבְזוֹה יֵרֹה רַב נַחַת מֵהֵן.

כג.

בְּעֵתִים הִלְלוּ צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק מְאֹד מְאֹד בְּאַמוּנָה
 הַקְּדוּשָׁה יוֹתֵר מִהַכֹּל, וְעֶקֶר הָאַמוּנָה הַקְּדוּשָׁה הִיא
 לְבַטֵּל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֱלֹוֵי יִתְבָּרֵךְ, וְלִידַע אֲשֶׁר אֵין
 שׁוּם מְצִיאֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבָּרֵךְ כָּלֵל, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ מִחַיָּה
 וּמִהֵנָּה וּמִקָּיָם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְדוּמָם, צוּמַח, חֵי,
 מְדַבֵּר, הֵם עֲצָם עֲצָמֵי חַיֹּת אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכָל מֵה
 שֶׁיִּכְנִיס עֲצָמוֹ בִּידְעוֹת אֱלֹוֵי, אֲזִי יִחַיָּה חַיִּים אֲמִתִּיִּם
 חַיִּים נְצַחִיִּים; כִּי זֶהוּ הָעֶקֶר, וְכָל הַיְהוּדוֹת תְּלוּיָהּ רַק

הנהגות ישרות

שמא

בְּאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה, וְהָאֱמוּנָה הַיְסוּד וְהַעֲקָר שֶׁבְכָל הַיְהוּדוּת, כִּי (תהלים קיט. פו): "כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה", כָּל הַמִּצְוֹת צְרִיכוֹת לְהֵבִיא אֶת הָאָדָם לְאֱמוּנָה, לְהֶאֱמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא צָנֻנוּ לְקִיָּם אֶת מִצְוֹתָיו, וְהוּא גִלָּה לָנוּ אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁזוֹ תוֹרָתוֹ. וְחֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (שִׁבְת קיט.): לֹא חֲרָבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֲלָא בְּשִׁבִיל שְׁפִסְקוּ מִמֶּנָּה אֲנָשִׁי אֲמָנָה; כִּי הָאֱמוּנָה הִיא הַכֹּל, וְהַכֹּל הוּא אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (עבֹדָה זָרָה טו): אִיזוּהִי דַרְךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁיְבֹרַךְ לוֹ הָאָדָם? יַחְזִיק בְּאֱמוּנָה יִתְרָה; הֵינּוּ שֵׁיכָנִיס אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי בְּאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה, וַיִּחְזֹר לְעֲצָמוֹ תָּמִיד אֵיךְ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מְחִיָּה וּמְהִירָה וּמְקִיָּם אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וְדוּמָם, צוּמַח, חֵי, מְדַבֵּר הֵם עֲצָם עֲצָמֵי חַיּוֹת אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֶפְלוּ אֶלֶף פְּעָמִים בַּיּוֹם אֶחָד כְּדֹאֵי לְחַזֵּר עַל זֶה, כִּי הַעֲקָר הוּא אֱמוּנָה, וְאָמְרוּ (מִכּוֹת כד.): כָּא חֲבֻקֻק וְהַעֲמִידָן עַל אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצַדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יַחֲיֶה" (חֲבֻקֻק ב. ד), כִּי חֲבֻקֻק הָיָה בֶּן הַשׁוֹנְנֵמִית שֶׁנּוֹלָד עַל-יְדֵי תַפְלַת אֱלִישַׁע שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּעֵדָה, וְעַל-כֵּן דִּיקָא הוּא הַעֲמִיד אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה עַל מַדַּת הָאֱמוּנָה, כִּי יָדַע כִּי הַעֲקָר הוּא אֱמוּנָה, וְתַכְףּ-וּמִיד כְּשֶׁאָדָם חֲזָק בְּאֱמוּנָה, אִזּוֹ יִשְׁמַר אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וַיִּחְזֹר בְּתִשְׁבּוּבָה אֲמִתִּית, וַיִּתְבָּרַךְ בְּכָל הַבְּרָכוֹת. וְחֻכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (שְׁמוֹת רַבָּה, פָּרָשָׁה נא): כָּל מִי שֶׁהוּא נֶאֱמָן, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא מְבִיא בְּרָכוֹת עַל יָדוֹ, כִּי (תַעֲנִית ח.): אֵין גִּשְׁמִים

יורדים אלא בשביל בעלי אמונה, כי כל הפרנסה נמשכת לעולם רק בזכות אמונה, ועל-כּן צריכים לחזק את עצמו כל ימי חייו באמונה פשוטה, וזה אשר ימשיך עליו כל הברכות וכל ההשפעות הטובות.

כד.

צריכים לידע, אשר בזה העולם אי אפשר להגיע אל שום דבר, כי אם על-ידי תפלה ובקשה, כי כל מי שקובע את עצמו בעבודת התפלה, הקדוש-ברוך-הוא יעזר לו, כמאמרם, וזכרונום לברכה (ברכות ו:): כל הקובע מקום לתפלתו, אלהי אברהם בעזרו; ועל-כּן צריכים לשמר מאד על זמני התפלה, להזהר מאד להתפלל בכל יום שחרית בזמנה, מנחה בזמנה ומעריב בזמנה, שאז יהיה נכון לבו ובטוח, שתתקבלנה תפלותיו, בפרט כשיתפלל תפלתו עם הצבור, שאז תפלתו מקבלת ומרצה מאד בשמים, כמאמרם ו"ל (ברכות ת:): אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללים; כי אז כשמתקבצים רבים, ומתפללים ביחד אליו יתברך, התפלה מקבלת ומרצה בשמים; על-כּן צריכים להשתדל להתפלל בכל יום עם הצבור דיקא, כי אז תפלתו נשמעת ונתקבלת ומרצה בשמים. ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות ו:): לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא

נענה אלא בתפלת המנחה, כי אז כשאדם באמצע עבודתו והוא מבלבל מאד, הוא צריך התחזקות עצומה להתפלל, ואמרו שם (שם): אף בתפלת ערבית, ואמרו (שם): אף בתפלת שחרית; הינו שצריכים לדקדק להתפלל כל שלש התפלות במנון.

כה.

ועקר שלמות התפלה היא, שהאדם יחדש תפלה מדעתו, הינו שילך למקום פנוי שאין שם בני-אדם, וירגיל את עצמו לדבר אליו יתברך בשפת האם שלו, ויספר לפניו יתברך את כל מה שעובר עליו בתמימות ובפשיטות גמורה, ותפלה זו עולה למעלה מהכל, כי בזה שאדם מכניס את עצמו לגמרי בתפלה ומרבה בתפלה, הקדוש-ברוך-הוא עונה לו, כמאמרם ז"ל (ירושלמי, ברכות, פרק ד', הלכה א'): "יהיה כי הרבתי להתפלל" — מפאן שכל המרבה בתפלה נענה; וצריכים להתמיד בזה מאד מאד, ולא להתפעל אפלו שרואה שעוברים עליו ימים ושנים, יהיה חזק בזה מאד מאד, כמאמרם ז"ל (יומא כט.): למה נמשלה תפלתן של צדיקים כאילת? מה אילת זו, כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות, אף צדיקים כל זמן שמרבים בתפלה תפלתן נשמעת; ועל-בן העקר — שצריכים להרבות בתפלה

מדי יום ביומו בעקשנות גדולה, ולחכות ולקוות עד
בוא עת ישועתו, ואז אם היה חזק מאד בעבודה
הקדושה של תפלה ובקשה, אפלו שנגזרה עליו הגזרה
הקשה ביותר, חס ושלום, הוא יכול להפוך אותה
לחסדים ורחמים גמורים, כמאמרם ז"ל (סנה יד.): למה
נמשלה תפלתן של צדיקים בעת? מה עת מהפך את
התבואה בגרן ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים
מהפכת דעתו של הקדוש-ברוך-הוא ממדת האכזריות
למדת הרחמנות; כי תפלה עולה על הכל, ועקר שלמות
התפלה היא, שתמיד ישם לפני עיניו, שהקדוש-ברוך-
הוא אתו, עמו ואצלו. כי זה עקר שלמות התפלה,
ועל-כן אמרו (סנהדרין כב.): המתפלל צריך שיראה עצמו
כאלו שכנה בנגדו, שנאמר: "שויתי ה' לנגדי תמיד",
כי בשעה שמדבר אליו יתברך, צריך לציר לעצמו
שהוא יתברך עומד שם, כי הוא יתברך באמת נמצא,
ואין בלעדיו נמצא. ועל-כן כל מה שמכניס בדעתו
ידיעות אלו, אזי ירבה בתפלה. ועקר שלמות התפלה
היא שיבטל את עצמו לגמרי לגמרי אליו יתברך, ולא
ירצה כבר שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, שאז
נכון יהיה לבו ובטוח, שתפלתו תתקבל, על-כן אמרו
חכמינו הקדושים (סוטה ה.): אין תפלתו של אדם
נשמעת, אלא אם כן משים לבו כבשר; ואמרו (תענית
ה.): אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים

נִפְשׁוּ בְכַפּוֹ, שְׁמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ לְגַמְרֵי וְלֹא אֲכַפֵּת לוֹ, הוא צָרִיף יְשׁוּעָה, אֲבָל צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה וּלְחַכּוֹת עַד שֶׁתְּבוֹא יְשׁוּעָתוֹ, וְלֹא יִדְחַק אֶת הַשְּׁעָה, רַק יִבְקֵשׁ בְּרַחֲמִים וּבְתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן — יִתֵּן, וְאִם לֹא — לֹא (עֵינֵי לְקוֹטֵי-מוֹתֵרִין, חֶלֶק א', סִימָנִים כ', קצו); וְאֵל זֶה זוֹכִים עַל-יְדֵי בְטוּל שְׁמִבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי, וְכֹל מִי שְׂזוּכָה לְבוֹא לְבְטוּל גָּמוּר, עַל-יְדֵי-זֶה תִּפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת, כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (סְנֵהֲדִרִין מ.ג.): מִי שֶׁדַּעַתוֹ שְׁפֵלָה אֵין תִּפְלָתוֹ נִמְאָסֶת, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְפָה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה"; כִּי בְזָה תְלוּיָהּ הַצְּלַחַת הַתִּפְלָה; וְעַל-כֵּן כָּל מִי שֶׁמְרַגֵּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּעִבּוּדַת הַתִּפְלָה, נִכּוֹן לְבוֹ יִהְיֶה וּבְטוּחַ, שְׂיִזְכָּה לְכָל טוֹב אֲמֵתִי וְנִצְחִי; וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (מִדְּרַשׁ תַּנְחוּמָא, פָּרַשַׁת וִירָא): אָמַר לָהֶם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל: הָיוּ זְהִירִין בַּתִּפְלָה, שְׂאִין מִדָּה אַחֲרַת יָפָה הֵימָנָה, וְהִיא גְדוּלָה מִכָּל הַקְּרִבְנוֹת, וְאִפְלוּ אֵין אָדָם כְּדָאֵי לְהַעֲנוֹת בַּתִּפְלָה וּלְעֲשׂוֹת חֻסְדַּת עִמּוֹ, כִּינּוֹן שְׁמֵתִפְלִיל וּמְרַבָּה בְּתַחֲנוּנִים, אֲנִי עוֹשֶׂה חֻסְדַּת עִמּוֹ; וְעַל-כֵּן אֲשַׁרִי מִי שְׂזוּכָה לְעֶסֶק בַּתִּפְלָה, כִּי לֹא נִשְׂאָרָה לָנוּ עֲכָשׁוּ רַק מִדַּת הַתִּפְלָה; אֲשַׁרִי מִי שֶׁחֻזַּק בְּעִבּוּדָהּ הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה — לְהַתְּפַלֵּל תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

כו.

וְצָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲשֶׁר תּוֹרָה וּתְפִלָּה תְלוּיִים זֶה בְּזֶה,
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשָׁלִי כח, ט): "מִסִּיר אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה, גַּם
 תִּפְלְתוּ תוֹעֵבָה"; וְעַל-כֵּן מִי שֶׁרוֹצֵה שֶׁתִּתְקַבַּל תִּפְלָתוֹ,
 עָלָיו לְלַמַּד תּוֹרָה, כִּי עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁף עַל הָאָדָם
 חַן, וְנִתְקַבְּלוֹת תִּפְלוֹתָיו וּבִקְשׁוֹתָיו, שֶׁמִּבְּקֵשׁ וּמִתְפַּלֵּל
 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ (עֵינִי לְקוּשֵׁי-מוֹתֵבֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן א'), וּמִלְבַּד זֹאת,
 אֲשֶׁר לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה עוֹלָה עַל הַכֹּל, כִּי עַל-יְדֵי
 שְׂאֵדָם לֹמַד תּוֹרָה, זוֹכֶה לְהַכְּלִיל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי כָל מֵה
 שְׁלוֹמֵדִים יוֹתֵר אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, נִמְשָׁכֵת עָלָיו יוֹתֵר
 הַשְּׂגָחָתוֹ הַפְּרָטִי פְּרָטִית, כִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְצָא
 בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, וְעַל-כֵּן מִי שֶׁלֹּמַד יוֹתֵר תּוֹרָה, עָלָיו
 נִמְשָׁכֵת הַהֲשָׁגָחָה בְּיוֹתֵר (עֵינִי לְקוּשֵׁי-מוֹתֵבֵר"ן, חֶלֶק א', סִימָן יג),
 וְאֶפְלוּ אֶחָד שִׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה — שְׂכִינָה עִמּוֹ (בְּרִכּוֹת
 ו'), וְצָרִיכִים לְלַמַּד אֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה בְּשִׁקְיָדָה נִפְלְאָה
 וְנוֹרָאָה בְּכָל יוֹם מִחֻדָּשׁ, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים
 (ירושלמי בְּרִכּוֹת, פֶּרֶק ט', הֵלְכָה ה'): מֵה הַתִּינּוֹק הַזֶּה צָרִיף לִינֵק
 בְּכָל שְׁעָה שְׂבִיּוֹם, כִּף כָּל אָדָם שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל צָרִיף לִיגַע
 בַּתּוֹרָה בְּכָל שְׁעָה שְׂבִיּוֹם; וְאָמְרוּ (בְּרִכּוֹת טג:): חֲבִיבָה
 תּוֹרָה עַל לֹמְדֶיהָ בְּכָל יוֹם וְיוֹם כִּיּוֹם שֶׁנִּתְנָה מֵהָרַם סִינִי;
 כִּי זֶה עֵקֶר הַשְּׂלָמוֹת, שֶׁאָדָם יִלְמַד בְּכָל יוֹם בְּחֻשָּׁק
 חֻדָּשׁ. וְאָמְרוּ (עֲרוּבִין נד:): מֵה אֵילָה רַחֲמָה צָר וְחֲבִיבָה

על בועלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, אף דברי
 תורה חביבים על לומדיהם כל שעה ושעה כשעה
 ראשונה; ובפרט מי שמרגיל את עצמו ללמד בסדר
 דרך הלמוד של רבנו ז"ל (עין שיחות הר"ן, סימן עו, ובקונטרס
 סדר דרך הלמוד באריכות); הינו שיתחיל את הספר וילמד
 בזריזות דף אחר דף ופרק אחר פרק, עד שיזכה לסיים,
 ובאופן כזה הוא יכול להיות בכל מקום בתורה
 הקדושה, ואף שזה בא מאד קשה לאדם, הוא צריך
 לידע, שדיקא על-ידי-זה שיחזק את עצמו ללמד תורה
 מתוך הדחק — תשמע תפלתו. כמאמר ז"ל (סוטה
 מט): כל תלמיד חכם שעוסק בתורה מתוך הדחק —
 תפלתו נשמעת. וזה עקר השלמות, שאדם יעשה את
 עצמו כשור לעל וכחמור למשא ללמד את התורה
 הקדושה, ואז כשמקבל על עצמו על התורה הקדושה,
 על-ידי-זה ממשיך על עצמו השגחתו הפרטית, וזוכה
 שיתקבלו תפלותיו ובקשותיו, וזוכה לרוח-הקדש,
 כמאמר ז"ל (תנא דבי אליהו זוטא, פרק א'): בין שקרא אדם
 תורה, נביאים וכתובים, ושנה מדרש, הלכות ואגדות,
 ושנה הגמרא ושנה הפלפול לשמה, מיד רוח-הקדש
 שורה עליו; פי על-ידי למוד בסדר דרך הלמוד של
 רבנו ז"ל, ללמד הרבה בסדרן, על-ידי-זה יכול לזכות
 לסיים ולהיות ולטיל בכל המקומות של התורה
 הקדושה — במקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות

ואגדות, והתורה שומרת אותו תמיד; ועל-כן אשרי מי
 שמתחיל ללמד תורה בימי נעוריו, שאז יהיה נשמר
 מכל רע, כמאמר ו"ל (מסכת סופרים פרק טז): התורה
 משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקנה
 בזקנותו; כי אין לה טוב מתורה, ואפלו מי שידע
 שכבר חטא הרבה, עליו לידע, שעקר תשובתו היא
 על-ידי התורה, שזה שאנו מבקשים ומתפללים בכל יום
 בתפלתנו שלש פעמים: "השיבנו אבינו לתורתך",
 שעקר התשובה שלנו תהיה על-ידי התורה, כי מי
 שרוצה לחזור בתשובה, עליו לידע אשר עקר תשובתו
 היא ללמד את התורה הקדושה, ועל-כן אמרו חכמינו
 הקדושים (תנא דבי אליהו רבה, פרק יח): בוא וראה כמה גדול
 כחה של התורה, שמטהרת את פושעי ישראל בזמן
 שעושים תשובה, אפלו מעבודה זרה שבגדם, כי אין
 טהרה אלא דברי תורה; עמד וראה והתבונן מהי מעלת
 למוד התורה הקדושה, אשר אפלו כשאדם כבר חטא
 בעבודה זרה, חס ושלום, כשעושה תשובה ולומד
 תורה, הקדוש-ברוך-הוא מכפר לו; כי מי שלומד תורה
 הוא כבר אינו צריך שום דבר, כי התורה מכפרת לו על
 הפל, ועל-כן כל בעל תשובה הרוצה לחזור בתשובה,
 עליו לידע, אשר עקר התשובה תלוי רק בלמוד התורה
 הקדושה, ואם יבלבלוהו כי יש עוד דברים אחרים
 מלבד התורה הקדושה, ידע שהכל שקר, כי בפרוש

הנהגות ישרות

שמט

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (מְנַחוֹת קי.): כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא עוֹלָה וְלֹא חֲטָאָת וְלֹא מְנַחָה וְלֹא אֲשֶׁם, כִּי הַתּוֹרָה עוֹלָה עַל הַכֹּל, עַד שֶׁאָמְרוּ (ירושלמי, ראש השנה, פֶּרֶק ד', הַלְכָה ח'): בֵּינֵן שֶׁקִּבְּלִתֶּם עֲלֵיכֶם עַל תּוֹרָה, מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ לֹא חֲטָאתֶם מִימֵיכֶם; עֲמַד וּרְאֵה וְהִשְׁתַּוְּמִם מַעֲלַת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה; וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמְבַלָּה אֶת כָּל יָמָיו בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, כִּי בְּפָרוּשׁ גָּלָה לָנוּ הַתִּנְיָא הַקְדוּשׁ (אֲבוֹת ו, ט): אֵין מְלֻיִן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב, וְלֹא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, אֲלֵא תּוֹרָה [וּמְצוּוֹת] וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלֶבֶד, וְאָמְרוּ (תנא דבי אליהו רבא, פֶּרֶק טו): לְפִי שֶׁכָּל הַמְרַבֵּה שִׁיחוֹת וַתְּפִלוֹת, הֵם מְלֻיִם אוֹתוֹ, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵית עוֹלָמוֹ; כִּי בְּזָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וּמְרַגֵּיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבַּרֵּךְ בְּכָל יוֹם, זֶה אֲשֶׁר מְלֻוֵה אוֹתוֹ עַד הֶרְגַע הָאֲחֵרוֹן, וּבְפָרֵט הַדְּבֹר שֶׁמְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁרַק הוֹלֵךְ, הוּא מְשִׁיחַ עִמּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, זֶה מְלֻוֵהוּ עַד הֶרְגַע הָאֲחֵרוֹן, שֶׁאֵפְלוּ כְּשֶׁכָּבַר שׁוֹכֵב עַל מִיטַת חוּלָיו, וּכְבָר מוֹכֵן לְמִסֹּר אֶת נַפְשׁוֹ, שִׁירְאָה שֶׁתִּצָּא נִשְׁמָתוֹ דִּיקָא עַל-יְדֵי תְּפִלָּה; אֲשֶׁרִי הַזּוֹכֵה לְהַכְנִיס בְּעַצְמוֹ הַנְּהֻגוֹת אֵלוֹ, וְאִז טוֹב לוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו מִנְּעֻרוֹתָיו וְעַד זְקֻנּוֹתָיו, אֲשֶׁרִי לוֹ בְּזָה וְאֲשֶׁרִי לוֹ בְּבֹא!

תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם!

הנהגות ישראל, שהם תקון הברית, על-פי דברי רבנו הקדוש והנורא, אור האורות, רבי נחמן מברסלב, וכותו יגן עלינו.

יזהר מאד לטבל בכל יום במקנה, ובפרטיות פשטא בפגם הברית, שפדל הדבר הראשון לטבל במקנה, אשר הוא התקון הראשון, כמו שאמר רבנו ז"ל: "דאס ערשטע איז מקנה" (הדבר הראשון הוא מקנה).

ישתדל לומר בכל יום העשרה מזמורי תהלים שגלה רבנו ז"ל, שהם תקון גמור לפגם הברית, והם: ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ' ק"ה קל"ז ק"נ, ותכף-ימיד פשוטה לאמרם, אל יחשב יותר מזה קלל, כי בנדאי נתכפר לו.

ישמר מאד מאד על מחשבתו, וינגיל את עצמו לחשב רק מחשבתו קדושות וטהורות, כי המחשבה גבוהה עד מאד, ולהפוך ישמר את עצמו מהרהורים רעים, אשר הם אבי אבות הטמאה, וכשמכניס במחשבתו אמתת מציאותו יתברך. אז הוא אצלו יתברך ממש, כי במקום שהמחשבה חושבת, שם כל האדם.

יקדש האדם את העינים שלו, כי עקר הנאוף תלוי בעינים, כי העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים. ועל-פן יקדש את העינים. וינגיל את עצמו להסתכל בכל דבר בהחיות אלקות שיש בכל דבר, ויוציא לעצמו רמזים איך להתקרב אליו יתברך מכל דבר, וכן ישמר מאד לא להסתכל בדברים מאסים, כי אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין מה): אין יצר הרע שולט אלא במה שעייניו רואות, ואמרו (ברכות יב): אתרי עיניכם — זה הרהור עברה, ועל-פן צריכים לקדש מאד את העינים, כי הכל תלוי בהעינים.

יזהר בעצמו מאד לקדש את האזנים שלו, וינגיל את עצמו לשמע רק בקול התורה הקדושה ובקול החכמים והצדיקים האמתיים, ויזהר מאד לא לישב בין לצים וקלים וריקים, מינים ואפיקורסים, ולא יניח

הנהגות ישרות

שנא

לדברים השמאים להכנס באזניו. ואמרו חכמינו הקדושים (כתבות ה.): אל ישמע אדם לאזניו דברים בטלים, מפני שהן נכוות תחלה לאיברים. ואמרו (שם) על פסוק: "ויתד תהיה לך על אזניך" (דברים כג). אל תקרי אזניך, אלא על אזניך, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יניח אצבעו באזניו, פי כשאדם שומע בקול הרשעים והקלים — יהיה אחריהם, ולהפוך כשישמע בקול התורה והחכמים והצדיקים האמתיים ימשיך אחריהם.

יָדָהָר מאד מאד מהמדה המגנה של כעס וקפידות, וכמעט שכל תקון הדעת, תקון הברית תלוי בה — שיהיה האדם סבלן ומאריך אפו על כל מה שעובר עליו, כי את הנואף מפירים באף שלו, כך גלה לנו רבנו ז"ל, כפי כעסו ורציחתו שיש לו, כמו־כן יודעים שהוא נואף, רחמנא לצלן, ועל־כן מי שרוצה להגיע לתקון הברית בשלמות, צריך שינגיל את עצמו מאד מאד במדה היקרה של סבלנות, ויסבל כל הבא עליו, ויִאָרֵךְ אפו על כל מה שעובר עליו — הן מעצמו והן מבצל בחירה. וכפי שיזכה להיות סבלן ומאריך אף, כמו־כן יזכה לשלמות הדעת, ויתקן את אשר קלקל בבריתו.

יְקַדֵּשׁ האדם ויטהר מאד את דבור פיו, וידבר תמיד דבורי תורה ודבורי אמונה והשגחה פרטית, וישמר מאד מאד שלא ינבל את פיו בדברי נבלה ונאוף, כי הדבור יכריחו לעשות כל מה שמוציא מפיו, חס וחלילה, ואמרו חכמינו הקדושים (ניקרא ובה, פרק כד, סימן ז'): והיה מחגיך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר, אל תקרי ערות דבר, אלא ערנת דבור — זה נבול הפה, כי על־ידי־זה מסלקים ממנו את השכינה הקדושה, וגורמים רעה לעצמו ולכל העולם כלו; ועל־כן מי שיודע בנפשו שפגם בבריתו, ובפרטיות בהוצאת נרע לבטלה יקדש מאד את דבורו, ולא ידבר שום דברים בטלים, ומכל שכן דבורים אסורים, כגון: לשון הרע, רכילות, ליצנות, נבול פה, חס ושלום, כי עקר תקון הברית תלוי בתקון הלשון.

יְחַזִּיק מאד באמונה יתרה, שיכניס את עצמו בתוך האמונה הקדושה, ותמיד יציר בדעתו איך שמלא כל הארץ כבודו, ואין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והפל לכל אלקות גמור הוא, ואין בלעדיו יתברך כלל, כי בכל הנוצה ותנועה שם אלו־פּוֹ שֶׁל עוֹלָם, והוא עומד באמצע, וכשיחשב

את זה תמיד, על-ידי-זה ונדפף לגמרי, וימחל לו הקדוש-ברוך-הוא על הכל. יהיה תמיד שמח וטוב לב, וישתדל לעשות תמיד רק צדקה וחסד עם כל בר ישראל, וירקד מרב שמחה על נקדת יהדותו, שזכה להפרא מרע ישראל ולא עשני גוי, וימסר את נפשו על נקדת השמחה, כי כל עקר פגם הברית בא להאדם רק מחמת עצבות, כי הקלפה המחטאת את האדם בפגם הברית נקראת יללה, ועל-כן עקר שלמות תקון הברית הוא שיהיה תמיד שמח בשמחה עצומה, ואף שזה קשה וכבד לו מאד מאד, מרב צוונותיו בפגמי הברית שלו, שזה מכניס בהאדם דכאון ועצבון פנימי, עם כל זאת עקר תקון הברית תלוי אף ורק במדת השמחה והתדונה, וצריכים למסור את נפשו להגיע אל המדה היקרה הזו של שמחה, שזה מכניס בהאדם רוח טובה ומדת רחמנות, ולעשות צדקה וחסד עם כל בר ישראל.

חסד הקדוש הזה

דמס לעילוי נשמת

הגאון הצדיק רבי מנחם זאב זי"ע

בן הגאון הקדוש רבי אלכסנדר זשא הי"ד

נפטר ד' תשרי ה'תשס"ג

...

ולעילוי נשמת

הרבנית הצדקת מרת מלכה ע"ה

בת הגאון הצדיק רבי חיים שלמה זי"ע

נפטרה ח' חשוון ה'תשס"ג

....

ת.נ.צ.ב.ה.

מעלת הזכה לבוא אל ציון רבנו,
זכרנו לברכה, בעיר אומין
ועצות והתעוררות
והתחזקות לזכות
להגיע לשם

עבר ידוע ומפורסם בכל העולם גדל ההבטחה
החזקה, שהבטיח רבנו הקדוש והנורא, צדיק יסוד
עולם, אדוננו, מורנו ורבנו רבי נחמן מברסלב,
זכותו יגן עלינו לכל ישראל, ויחד שני צדים
קשרים על זה (אחד - ר' אהרן מברסלב, והשני - ר'
נפתלי מנעמרוכ) שקשיטתם יבואו על קברו ויתנו
פרוטה לצדקה ויאמרו שם העשרה מזמורי תהלים
שגלה, שהם "תקון הקללי" - אז יניח את עצמו
לארץ ולרחב לעשות טובה לזה האדם; ואמר,
שקהפאות יוציא אותו מהגיהנום, אפילו אם יהיה
אותו האדם כמו שיהיה, ואפילו אם עבר מה שעבר,
רק מעתה יקבל על עצמו, שלא ישוב לאולתו, חס
ושלום, וכו' וכו', ובשיחות הר"ן, סימן קמ"א, איתא,
שאמר רבנו, זכרנו לברכה: אני חזק מאד בכל

מעלת האוֹכָה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

הדברים שלי, אף בזה אני חזק ביותר, שאלו היו"ד קפיטל תהלים מועילים מאד מאד וכו' וכו', ועל-פן מי הוא השומע דבורים אלו, ורואה אותן נדפסים בספר, שלא יתלהב לבו, ויתעורר חשקו לזכות להוציאו מכח אל הפעל, על-כל-פנים פעם אחת בימי חייו, אף שיתפשט על זה כל מיני מניעות ועכובים והסתרות וכו', כי מה לא יתן האדם בעד חייו הגשמיים וכו', ומכל-שפן וקל וחמר מה לא יעשה האדם בעד חייו הרוחניים והנצחיים וכו'!?

וידוע שיחת מורנו הרב רבי נתן, זכרוננו לברכה, שדבר פעם ממה שאמר רבנו, זכרוננו לברכה, מענין הגלגול, שהוא ענש קשה מאד מאד, כי יכול לקלקל יותר ויותר, אף-על-פי-כן אם יתעקש האדם בכית-דין של מעלה ויאמר: "עקט מיט מיר דא" [הכווין בפה], יועיל לו בודאי, הינו אם יתעקש האדם, שאינו רוצה להתגלגל, יועיל לו, שלא יתגלגל עוד להיות בסכנה עצומה בזה העולם, ואף-על-פי-כן סיס מורנו הרב רבי נתן, זכרוננו לברכה, שבאם היה יודע שבשיתגלגל יזכה גם להשתטח על ציון רבנו, זכרוננו לברכה, בעיר אומין, היה מרצה גם להתגלגל, עמד

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

ותשתומם על דבורים עמקים האלו להבין מרחוק מעט גדלת הציון הקדוש של רבנו, זכרוננו לברכה. ופעם אחת אמר רבנו, זכרוננו לברכה, לבתו (עין שיחות הר"ן, סימן קנ"ו): כשאני בחדר, והדלת סגורה, ואת תבואי ותצעקי: אבי! אבי! וכו' — בודאי אשמע וכו', כמו־כן בהסתלקות הצדיק הוא כמי שנכנס רק בחדר השני, וכשצועקין ובוכין ומבקשים שם — בודאי ישמע דבריו ויעזר ויושיע לו, וישתדל את עצמו למעלה להמתיק כל הדינים ממנו וכו', עין שם. וכמוכא בזהר הקדוש (אחרי ע:): ובשעתא דאצטריך עלמא רחמי וחייא, אזלי ומודעי להו לנפשיהו דצדיקיא, ובקאן על קברייהו וכו' כדי אתערין נפשיהו דצדיקא וכו', עין שם, וצ"ל בגמרא (ברכות י"ח): במעשה דזעירי וכו' ושמואל וכו', שהלכו בבית־הקברות ודברו שם כאשר ידבר איש עם רעהו וכו'.

וע"ן בגמרא (תענית כ"ג): רבי מני הני קא מצערי ליה אישתטח על קברא דאבוה. אמר ליה: אבא, אבא! הני קא מצערי לי וכו', (עוד שם ט"ז). למה יוצאין לבית־הקברות? — כדי שיבקשו מתים

מעלת הזקה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

רחמים עלינו וכו'. ועין בגמרא (חגיגה כ"ב:) : ה'לך ר' יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי וכו'. ובגמרא (סוטה ל"ד:) : מלמד, שפרש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות. אמר להם: אבותי! בקשו עלי רחמים, שאנצל מעצת מרגלים וכו'. ובמדרש (בראשית רבה, פרשת וישלח, פרק פ"ב, סימן י"א): מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת? — אלא צפה יעקב אבינו, שהגליות עתידות לעבר שם וכו'. עין שם.

והנה כל זה נאמר בשאר הצדיקים הקדושים, אשר בארץ הקנה, כשהולכים על קברם ומבקשים שם רחמים — מיד נענים. מכל-שפן וכל-שפן וקל וחרמך כשהולכים ובאים על קברו של רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין, אשר הזהיר ובקש שיבואו שם (מה שפמעט לא נמצא צדיק בעולם שהזהיר ובקש והבטיח על זה כרבנו, זכרונו לברכה) על אחת כמה וכמה, שצריך לשבור כל המניעות ולבוא שם על-כל-פנים פעם אחת בימי חייו, ובפרט אחרי שהבטיח הבטחה חזקה כזו.

ובאמת כך היה ראוי, שכל בני העולם יעזבו הכל

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

ויברחו שם על-כל-פנים להיות שם פעם אחת
בחייהם, כי הלא ימינו כצל עובר, והימים והשנים
פורחים, ובקרוב יהיה ההכרח להפשיט את הגוף,
והנשמה תעלה אליו יתברך, ומה טוב ומה נעים יהיה
אז ההבטחה שהבטיח רבנו, זכרנו לברכה, וכו', אף
בעוונותינו הרבים נתקיים (דברים ל"ד): ולא ידע איש
את קברתו עד היום הזה, כי הבעל-דבר הסתירו מאד
מאד, ולא יהיה נחשב בעיניהם, חס ושלום, אף
שכבר נתגלה ונדפס ונתפרסם הבטחת רבנו, זכרנו
לברכה, אף-על-פי-כן: ולא ידע איש את עצם מעלת
קבורתו; וכעין שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה,
במדרש (קהלת רבה, פרשת י"ב, סימן י'): אם יאמר לך
אדם: מתי קץ הגאולה וכו' — שלשה סימנים סמנתי
לך בקבורתו של משה וכו', ואף-על-פי-כן: ולא ידע
איש את קברתו וכו', עין שם. אף שכבר נתגלה,
שגאלתו הפרטית תלויה בציונו של רבנו, זכרנו
לברכה, ויקא, ולא במקום אחר, אף-על-פי-כן: ולא
ידע איש את קברתו — שמתרשלים מאד מאד
מהתקון הנצחי הזה וכו'.

ועין בספר המדות, אות צדיק, סימן קע"ג: על-ידי

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

השתטחות על קברי הצדיקים הקדוש-ברוך-הוא עושה לו טובות אף-על-פי שאינו ראוי לכהן. עין שם. וידוע אצלנו השיחה. שציון רבנו. זכרוננו לכרחה. מועלת. והוא תקון גמור אפלו למי שנולד שלא בקדשה. ואפלו וכו' שיתהפך גופו לגמרי לגוף קדוש מגן-עדרן. כי המקום הזה הוא מקומו של עולם. והוא גורם (שמות ג') ל"ש-נעליך מעל רגליך" שהוא גופא דנגעה בה בת פרעה (כמוכא בתקונים) כי המקום, אשר אתה עומד עליו, אדמת-קדש הוא (עין לקוטי-מוהר"ן. חלק ב'. סימן ק"ט). ונתרפא מצרעתו, ונתלבש בלבוש קדוש של גן-עדרן ונתרומם מזלו. כי על ידי פגם הברית מוציא זרע לבטלה הוא אוכד את מ'ז'ליו, אבל שם נתרומם ונחזר מזלו. וזוכה לעשר ברוחניות וכגשמיות. ונתחזק יצרו הטוב בבחינת (יחזקאל ל"ו): לב בשר (עין כל זה בלקוטי-מוהר"ן. חלק ב'. סימן פ"ג) שזוכה לגופא שפירא ולהתחדשות המחין ברצונות וכסופין טובים אליו יתברך כל ימי חייו. כי האור האין סוף. ברוך הוא, שזוכין להכניס בעצמו שם. כבר מאיר לו כל ימי חייו לשוב אליו יתברך ונתעורר בכל פעם מחדש מתרדמתו וכו'.

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

וגדל הפלגת מעלת האיש הישראלי. שזכה כבר להיות בציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין. זה אין לשער ולספר כלל, ואי אפשר לצירו אפלו במחשבה, מכל-שכן לרשמו על-פי הכתב, כי (לקוטי-הלכות, הלכות חל-המועד, הלכה ד') שם עקר התקון של כל אחד, הרוצה לצאת ממקום שנפל לשם, אפלו אם הוא בין שני הס"מ [הסמ"ך-מ"ם] ונטמא בכל מיני חטאים ועונות וכו' וכו', הצדיק האמת הזה יכול להוציאו, כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן (חלין ז:) וכמו שכתוב (קהלת ד'): ושבח אני את המתים שכבר מתו וגו'. ומוכא בזהר הקדוש (אחרי ע:): שכבר מתו — בהאי עלמא בפולחנא דמאריהון וכו', כי מיתת הצדיק הגדול גבוה ונעלה מאד מאד, כי כל ימי חייו בעלמא הדין הוא ממית את עצמו במסירות-נפש עצום וכו' ונכלל באור האין סוף ברוך הוא, עד כשמגיע העת שנפרד לגמרי מגופו, אז דיקא מתגבר בכל כחו ונאחדין אצלו שתי הרוחות — רוחא דלעילא, ורוחא דלתתא — יחד (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק א. סימן ס"ו), וגומר מה שצריך לגמר וכו', כמו שהתפאר רבנו, זכרונו לברכה, בעצמו: גמרתי ואגמר וכו', כי הוא זכה להעשות הבעל-השדה (עין

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

לקוטי-מוהר"ן. חלק א. סימן ס"ה). שנמסר לו ממנו יתברך לעסק בתקוני הנשמות להשקות את הגן ולנקות וליפות את העשבים והדשאים. שהם נשמות ישראל הגדלים בהגן.

ומחמת שהעסק הקדוש והנורא הזה לעסק עם נשמות ישראל הוא דבר נעלם מאד מאד. ועל-כן מטעמים פמוסים אשר עמו יתברך. לא היה יכול לגמר את גמר תקון כל העולמות בעודנו בלבושו הגשמי. והצריך להפשיט את גופו הגשמי דיקא. ועל-ידי-זה יכול להכניע את הקלפות והסטרא-אחרא. הנאחזין בהנשמות הנפולים בעוונותיהם (עין לקוטי-הלכות. הלכות נזקין. הלכה ג') בסוד (שופטים ט"ז): ויהיו המתים, אשר המית במותו, רבים מאשר המית בחייו. שהצדיק האמת מיחידי הדורות הזה. שהשגתו הוא מרישא דלא אתידע ולית מאן דקימא ביה ג"ר [שלש ראשונות] דעתיק וכו' ממית שונאי הקדשה והקלפות והסטרא-אחרא האוחזים עצמם בהירודים והנפולים במותו יותר מבחייו. כי בנדאי הצדיק האמת עוסק כל ימי חייו הקדושים בעודנו מלבש בלבוש הגשמי. וכן אחר-כך. כשהפשיט את לבושו הגשמי ונתעבר

מעלת הזכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

והתלבש עצמו בתלמידיו הקדושים שבכל דור להוכיח את ישראל ולהחזירם למוטב, כי זה כל מגמתו, והוא מוסר נפשו בשביל זה כל ימיו, וכן אחר-כך על-ידי תלמידיו הקדושים, שהוא שורה ונמצא ביניהם.

אבל זה ידוע, שלבעל בחינה קשה מאד להועיל, כי הבחינה של האדם, יש לה תקף גדול מאד מאד, כי הכל נכרא בשביל הבחינה [ובשביל זה יש כל-כך פגרות ומניעות עצומות על כל דבר קטן, שתלוי בעסקו של רבנו, זכרוננו לברכה, כי על-ידו משתנה הבחינה לגמרי, והוא דבר הכי קשה בזה העולם, שישתנה בחירת האדם לגמרי מההפוך אל ההפוך, והבעל-דבר עושה את שלו להסתיר את הצדיק האמת, שהוא רבנו, זכרוננו לברכה, ואנשיו האמתיים, אשר יכולים לעזור לבעלי בחינה ויכולים להאיר בהם חשוקה עצומה לשוב ולחזור אליו יתברך ולהתמיד מאד מאד בתורה הקדושה שעורים בסדרן ולטיל ולהיות בכל מקומות של התורה הקדושה וכו'].

ומחמת שלבעל בחינה קשה מאד מאד לעזר, כי היום תאמר לו כך וכו', ומחר יבוא אחר ויאמר לו

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

כך וכו', ועל-כן אי אפשר לעזור לבעל בחירה כִּי-אם כְּשִׁיתְעוֹרֵר מֵעַצְמוֹ לְבוֹא אֶל צִיּוֹן רַבְּנוּ, וְזָרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ, בְּעִיר אוֹמִיָּין וַיְתוּדָה שֶׁם וַיִּסְפָּר אֶת כָּל לִבּוֹ וְכוּ'; וְכִמוֹ שֶׁאָמַר פֶּעַם אַחַת רַבְּנוּ, וְזָרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ, (חֵי-מוֹהַר"ן, גְּדֻלַּת הַשְּׁגָתוֹ, סִימָן ס"ז): אֲנִי אֵין לִי מָה לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם כָּלֵל, כִּי בְּשִׁבְלֵי אֵינִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּלֵל, רַק בְּאֲחֵי לְהָעוֹלָם לְקַרֵּב נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל לְהֵשֵׁם יְתִבְרָךְ, אֲבָל אֵינִי יָכוֹל לְקַרֵּב כִּי-אִם מִי שֶׁבָּא אֶצְלֵי וּמִסְפָּר לִי חֲסָרוֹנוֹ אֲנִי יָכוֹל לְתַקְּנוֹ וְכוּ' בְּתַקּוֹן נוֹרָא וְנִפְלָא מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר (שֶׁם, סִימָן ס"ד): מָה אַתֶּם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִי מִסְפִּיקִים יְמִיכֶם וְכַחֲכֶם לְתַקֵּן פָּגַם אֶחָד מִמָּה שֶׁקְּלַקְלַתֶּם?! רַק אֲנִי עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּשִׁבְלֵיכֶם, וַיֵּשׁ לְאֵל יְדֵי לְתַקֵּן הַכֹּל — כָּל מָה שֶׁקְּלַקְלַתֶּם עַד הַנּוֹה, רַק הָעָקֵר — מַעֲתָה לֹא תַעֲשׂוּ עוֹד וְכוּ'.

על-כָּל-פְּנִיָּים כְּשִׁזְכָּה לְבוֹא אֶל צִיּוֹן רַבְּנוּ, וְזָרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ, בְּעִיר אוֹמִיָּין, מִתְחִיל עֲמוֹ דְּבַר חֲדָשׁ לְגַמְרֵי, כִּי אִז מְרַגְּשִׁים טַעַם אַחַר בְּכָל הַהִתְקַרְבוֹת אֶל רַבְּנוּ, וְזָרוֹנוֹ לְבָרְכָהּ, וְכוּ', כִּי שֶׁם יוֹרֵד נִשְׁמַת הַצַּדִּיק אֶל זֶה שֶׁבָּא לְשֵׁם לְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ, כִּי הַצַּדִּיק

מעלת הזכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

האמת — כל תשוקתו היא תמיד לעלות מדרגא לדרגא; ואפלו כשעולה למקום שעולה, אינו מסתפק עצמו בזה כלל, רק חותר ומתגעגע ומשתוקק וכו' לעלות יותר ויותר וכו' וכו', וזה עבודת הצדיק כל ימי חייו, אבל אי אפשר לעלות מדרגא לדרגא כפי-אם על-ידי ירידה שקדם העליה; וכל זמן שהצדיק חי בזה העולם, אף-על-פי שהוא גדול במדרגה עצומה מאד, אף-על-פי-כן שיך אצלו איזה בחינת ירידה לפי בחינתו קדם כל עליה, אבל כשנסתלק והפשיט גופו, שם בעולם הבא, אין שיך ירידה, והצדיק משתוקק גם שם בכל פעם לעלות יותר ויותר, כי לגדלתו יתברך אין חקר, אבל אי אפשר לעלות כפי-אם על-ידי ירידה, ושם אין שיך ירידה.

על-פן כשבא אחר על קברו הקדוש וצועק שימחל ויסלח לו השם יתברך על רבוי עוונותיו ושיקרבהו לעבודתו יתברך, והצדיק מוריד עצמו למקומו של זה שבא על קברו להושיעו שם, ואזי נחשב להצדיק כאלו ירד בעצמו, ועל-ידי-זה הצדיק עולה עוד לעילא ולעילא וכו' לפי בחינתו, בבחינת ירידה תכלית העליה, כי זוכה לחתר ולמצא עוד חסדים

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

נפלאים ונעלמים מאד מאד ולגלות אותם מהעלם אל הגלוי באפן שיוכל להושיע ולהעלות את זה הצועק וזוכה שם גם מאותה הירידה העצומה, שהוא בה עכשו על-ידי רבוי עוונותיו.

וזו עקר תענוגיו ושעשועיו של הצדיק יותר מכל תענוגי עולם הבא שיש לו — כשהוא עושה איזה טובה נצחית לאיזה איש ישראלי שירד למקום שירד, כי זהו עקר עבודתו בחייו בעודנו מלבש בלבוש הגשמי בעלמא הדין, ולאחר הסתלקותו והפשטת לבוש גופו בעלמא דאתי, שהוא עומד ומשמש עדין במרום. ועקר העבודה והשמוש הוא לעזר לישראל בכלל ובפרט, והעקר — להוציאם מצרות הנפש ומעמק ירידתו של כל אחד ואחד לפי בחינתו ולגלות ולפרסם ולהמשיך בכל פעם חסדים חדשים ונפלאים מאד מאד, שהם גדלת הבורא יתברך, שנתגליון דיקא על-ידי שמקרבין ומעלין את הרחוקין והירודים מאד מאד.

נמצא שדיקא על-ידי האיש הזה, שבא מירידה צמקה כזאת להשתטח על קבר הצדיק להתפלל ולחתר משם לזכות לתשובה שלמה, על-ידו דיקא

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

זוכה הצדיק אחר הסתלקותו לבחינת ירידה תכלית העליה. ואז עולה הצדיק בעליה גדולה כזו וממשיך חסדים נפלאים כאלו. עד שיכול גם הרחוק והירוד הזה להתקרב להשם יתברך וכו' (עין פל זה בלקוטי הלכות, הלכות מתנה, הלכה ה'). ועל-פן טוב ונכון להשתדל להיות שם בכל פעם, כי על-ידי-זה גורם שהצדיק יעלה בכל פעם בעליות יותר גדולות וכו' וימשיך עליו הארות עצומות והתעוררות ותשוקה עצומה לשוב אליו יתברך ולזכות להפלל בו יתברך לגמרי.

אבל העקר הוא, שצריכין לשפר מניעות הרבה קדם שזוכין לבוא אל ציונו הקדוש אומינה, כי המניעות רבים ועצומים מאד מאד בלי שעור, ועקר הוא מניעות המח, שנדמה לו שהוא דבר שאי אפשר, ומה גם שיש הרבה שנפלו כבר כל-כף בדעתם, עד שאינם מאמינים בעצמם, שהם גם-כן יכולין לקבל שם איזה חקון לפי עצם רבוי קלקולם בכל פעם בלי שעור, אף-על-פי שתולין הקלקלה בעצמם. גם זה הוא בחינת מניעת המח, שאינם מאמינים בגדלת הבורא ובחסדיו אשר לא תמנו ולא כלו לעולם, וכן בגדלת

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

הצדיק האמת, שיש לו כח לתקן הכל בכל פעם, יהיה אף שיהיה וכו', פי עולה בכל פעם מעלה מעלה, עד שממשיך חסדים חדשים בכל פעם, שכל מי שחפץ לקבלם, יכול לזכות לתקון על-ידו וכו' (עין לקוטי-הלכות, הלכות הכשר פלים, הלכה ד').

והנה כל הענין הקדוש והנפלא הזה, הינו לזכות להגיע אל ציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין ולהשתטח שם ולומר שם העשרה מזמורים שגלה, שהם תקון הכללי, הוא נפלאות תמים דעים, כי נסגר בכמה וכמה מיני מסגרים וסבכהו בחומות ברזל ממש, עד אשר נעלם ונסתר בעיני האדם אף זכה להגיע לשם; וכן יש הרבה, שפבר נסו כמה פעמים להפגס ולבוא שם — ולא עלתה בידם, על-כן הם נופלים בדתם, עד שמתיאשים עוד מלנסות עוד פעם; ויש הרבה, שיש להם מגיעות אחרים; ויש הרבה, שיש בדתם לנסע לשם, אך נדמה להם כאלו הוא דבר, שיאמרו להם "עלה לרקיע", ואינם מאמינים לעצמם, שעוד יש להם תקנה להגיע לשם, ועוד מגיעות ובלבולים ועקמומיות כאלה מה שעובר על כל אחד ואחד, הרוצה לזכות להגיע אל ציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין.

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

אף-על-פי-כן אנו רואין ישועות ה' פְּהַרְף עֵז. וּמֵן
הַמַּצַּר הִרְחִיב לָנוּ. וּבִפְרֹט בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹהִים. אֲשֶׁר
מִפְּעַם לְפַעַם נוֹסְעִים לְשֵׁם וְזוֹכִים לְהַכְנִס בְּשָׁלוֹם
וְלִצְאֹת בְּשָׁלוֹם. וּמִשְׁתַּטְּחִים עַל צִיּוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ. וְאֵין
פוֹצֵה פֹה וּמִצְפָּצֵף. וְכֵן לְהַפְּךָ גַם רוֹאִים. שֶׁהֲרֵבָה נִסּוּ
בְּמָה פְּעָמִים לְהַכְנִס לְשֵׁם. וְנִתְפַּשֵּׁט עֲלֵיהֶם הַמְּנִיעוֹת
כָּל-כָּף. עַד שֶׁהָיָה הַהֲכָרַח לָהֶם לְחֹזֵר. וְלֹא זָכוּ לְהַגִּיעַ
לְשֵׁם. וְעַל-כֵּן בְּהֲכָרַח לְחַתֵּר וּלְהִבִּין עַל מָה עָשָׂה
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּכֶה. שִׁיתְפַּשֵּׁט כָּל-כָּף הַמְּנִיעוֹת
בְּכָל־לַיּוֹת בְּעֵנִין הַתְּקַרְבוֹת אֶל רַבְּנוּ. זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה.
וּבִפְרֹטִיּוֹת בְּעֵנִין לְזָכוֹת לְהַגִּיעַ אֶל צִיּוֹנוֹ הַקְּדוֹשׁ. וְכֵן
לְמָה אֵלוֹ זוֹכִים לְבוֹא לְשֵׁם. וְאֵלוֹ אֵינָם זוֹכִים לְבוֹא
לְשֵׁם.

וְהִנֵּה בְּעֵצָם הַהֲתַקְרְבוֹת אֶל רַבְּנוּ. זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה.
שִׁמְתַּפַּשֵּׁט כָּל-כָּף הַמְּנִיעוֹת וְהַעֲכוּבִים. הַסְּפָקוֹת
וְהַבְּלוּלִים. כְּבָר גְּלָה לָנוּ רַבְּנוּ. זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה.
בְּעֵצָמוֹ. (בְּלִקוּטֵי-מוֹהַר"ן. חֵלֶק א. סִימָן ה') שֶׁהוּא מִסְבַּת
אֵלוֹ הָאֲנָשִׁים בְּעֵצָמָם. מִחֲמַת שִׁפְגָמוֹ בְּבְרִית וְהוֹצִיאוּ
טְפֵי מַחֵם לְבִטְלָה. שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי ב'): כָּל בְּאֵיתָהּ
לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיִגוּ אַרְחוֹת חַיִּים. וְעַל-כֵּן נִשְׁמַע

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

לאזנם המחלקת עליו, וזה בעצמו הנסיון שלהם (עין לקוטי־הלכות, הלכות תפלין, הלכה ד') כי באמת ראוי להרחיקם מלשוב בתשובה, כי לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים, ונסתר מהם אורו יתברך לגמרי, ומר ומרור להם מאד מאד, אבל תכף ומיד כשמרגישין זאת ורואים ומבינים שמרחקים אותם, היה ראוי להם להתישב באמת מה עשו עד עכשו וכו', ועל־כן איך יעלה על דעתם הפגומה והמבלבלת להכניס את עצמם במחלקת שבין הצדיקים; ובנדאי אלו לא היה נפגם מחף — לא היה נשמע לה המריבות שבין הצדיקים, ואין המריבה אלא בשבילך, לנסות אותך מה תעשה: או שתזכה להתקרב אל רבנו, זכרוננו לברכה, ועל־ידי־זה תזכה לתקון נצחי וכו', או שתמשיך את עצמך אל אלו החולקים עליו, ועל־ידי־ זה תפל לבאר שחת יותר ויותר וכו'.

ועל־כן כל אלו המניעות והעכובים והמחלקת, שיש על עצם ההתקרבות אל רבנו, זכרוננו לברכה, אינם אלא בשבילך, וזוה משמיעין אותך תוכחה על שפגמת בטפי מחף, ודיקא על־ידי־זה הוא תקונם, כי כשוראין ומתישבין בעצמן, שנשמע לאזניהם

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

המחלקת שבין הצדיקים השלמים, ומדברים על הצדיק המפלג במעלה מה שמדברים, ורוצים לעקרם ולרחקם ממנו, אזי הם מבינים, שמרחקין אותם מהקדושה, מתחילין לרחם על עצמן ומסתכלין בעצמן היכן הם בעולם, שפגמו כל-כף, עד שמרחיקין אותן, ואזי ההתרחקות הוא תכלית ההתקרבות, כי באמת לאמתו אין שום דבר, שיעמד בפני השוכה; ואף-על-פי שכתוב על חטא פגם הברית — הוצאת זרע לבטלה: כל באיה לא ישובון, ואיתא בזהר הקדוש, שאין מועיל תשובה על פגם טפי המח, אף-על-פי-כן מועיל תשובה גם על זה, כמו ששמעתי מפי רבנו, זכרוננו לברכה, בפרוש, רק מחמת שפגם כל-כף, על-כן הוא צריך להתנסות ולהצטרף ולעמד בנסיון הזה של התרחקות הזאת, דהינו שירחקו אותו כל-כף בכל מיני התרחקות, דהינו שפותבין עליו, שאין מועיל תשובה על חטא זה וכו', וכן מרחיקין אותו מזה הצדיק האמת המפלג במעלה נפלאה מאד מאד, שערב להשם יתברך, שיתקן את כל הפגמים והרחוקים והמלכלכים וכו', שיזכו להתקרב אליו; וכשהוא פתי וסכל ואינו מרחם על עצמו, שלא לאבד את עולמו, חס ושלום, אזי

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

מוצא פטור לעצמו להתרחק מן התשובה מאחר שפבר נכתב עליו. שאין מועיל לו תשובה. חס ושלום. וכן מתרחק מהצדיק האמת — מרבנו. זכרוננו לברכה. באשר שגדול זה אמר עליו כף וכו'. ובאשר שצדיק זה דבר על ספריו כף וכו'. ובאשר שראש-ישיבה זה התלוצץ מאנשיו באפן כזה וכו'. וכדומה פתויים והבלים שמדברים וחולקים עליו. ועל-כן מכל זה נסכם בדעתו הפגומה. שאין להתחבר אליו ואל אנשיו.

אבל מי שחושב באמת על התכלית שלו. ויש לו רחמנות על עצמו. אזי אף-על-פי שרואה כל מיני התרחקות שבועולם. ואף-על-פי שכתוב עליו. שאין מועיל לו תשובה. וכן מדברים על רבנו. זכרוננו לברכה. ועל אנשיו מה שמדברים וכו'. אף-על-פי-כן אינו מסתכל על זה כלל. אדרבה. יש לו רחמנות יותר על עצמו. כי אף-על-פי-כן מה יהא בסופו ומה יעשה ליום פקדה?! ומי שאינו רוצה להטעות את עצמו. שלא לאבד את עולמו. חס ושלום. רק חושב היטב היטב מה יהיה נעשה ממנו כשיגיע עתו. ויהיה גוסס ומה. ויניחו אותו אל תוך הקבר וכו' — אז אדם

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

כָּזָה, שְׁזוּכָה כְּכֹר לְיִשׁוּב־הַדְּעֵת אֲמָתִי וְנֹצְחֵי כְּזָה, כֹּל
מֵה שְׁמוּצָא וְרוּאָה שְׁמֵרְחִיקִין אוֹתוֹ יוֹתֵר, הוּא מְרַחֵם
עַל עֲצָמוֹ יוֹתֵר, וְצוּעַק אֶל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ יוֹתֵר וְיוֹתֵר
מֵעֲמֵק הַלֵּב, וּמִתְקַרֵּב יוֹתֵר אֶל רַבְּנוּ, זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה,
וְאֶל אֲנָשָׁיו, וְאִינוּ מִסְתַּפֵּל עַל שׁוֹם מוֹנֵעַ וּמַעֲכֹב, וְאִף
שְׂבִין כֶּף עוֹבֵר עָלָיו מֵה שְׁעוֹבֵר מְנִיעוֹת וּכְלִבּוּלִים
עֲצוּמִים, הֵן מֵאַחֲרִים וְהֵן מֵעֲצָמוֹ, שְׁנוּפֵל בְּכָל פְּעַם
יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְנִחְלָשׁ דְּעָתוֹ, וְנִשְׁבֵּר רוּחוֹ — אֶף-עַל-
פִּי-כֵן הוּא עוֹמֵד עַל עֲמָדוֹ כְּעִמּוּדָא תְּקִיפָא.

כִּי בְּאֵמַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ חֲפֵץ חֶסֶד הוּא, וּמְרַבֵּה
לְהֵיטִיב, וְהוּא מְלֵא רַחֲמִים, וְאִין שׁוֹם דְּבָר שְׁיַעֲמֵד
בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה, וּכְמוֹ שְׁמַצִּינוּ כְּכֹר בְּכַמָּה וּכְמָה
רְשָׁעִים גְּדוּלִים, שְׁפָגְמוּ בְּטַפֵּי הַמַּחַ וְכִפְרוּ בְּעַקֵּר,
רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן נִתְקַבְּלוּ בְּתִשְׁוּבָה: וְאִזִּי
כְּשׁוּכָה לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹן הַזֶּה וְשָׁב בְּתִשְׁוּבָה שְׁלֵמָה אֶף-
עַל-פִּי שְׁמֵרְחִיקִין אוֹתוֹ, וּמִתְקַרֵּב אֶל רַבְּנוּ, זְכוּרוֹנוֹ
לְבִרְכָה, אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ עָלָיו מִחֻלְקַת וְכוּ', אִזִּי הַשֵּׁם
יִתְבַּרְךָ מְרַחֵם עָלָיו, וְנִתְקַרֵּב עַל-יְדֵי-זֶה דִּיקָא עַל-יְדֵי
שְׁעַמֵּד בְּנִסְיוֹן הַזֶּה שֶׁל הַתְּרַחֲקוּת, וְהֵבֵן.

וְאָמַר רַבְּנוּ, זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה, (לְקוּסֵי-מוֹהֲרָן, חֵלֵק א, א.)

מעלת הזקה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

סימן קפ"ה) שָׁכַל מִי שֵׁשׁ לוֹ יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת יוֹתֵר
בְּתַחֲלַת הַהִתְקַרְבוֹת לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, דִּהְיִנּוּ שֵׁשׁ לוֹ
מְנִיעוֹת רַבּוֹת וּגְדוּלוֹת, כְּגוֹן מֵאֲבִיו וְאִשְׁתּוֹ וְחוֹתָנּוֹ אוֹ
מִשָּׂאֵר בְּנֵי-אָדָם, שְׂמוֹנָעִים וּמַעֲכָבִים אוֹתוֹ מְאֹד,
וּמְנִיעוֹת מַחֲמַת מָמוֹן וּשְׂאֵרֵי מְנִיעוֹת וּבְלִבּוּלִים,
שֶׁמִּשְׁתַּטְּחִים לְפָנָיו וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ מְאֹד, וְהוּא צָרִיךְ
לְהִתְיַגֵּעַ וּלְטַרַח מְאֹד לְשִׁבְרָם — כָּל אֵלּוּ הַיְגִיעוֹת
וְהַטְּרָחוֹת, שֵׁשׁ לוֹ בְּתַחֲלַת הַהִתְקַרְבוֹת, הֵם טוֹבָה
גְּדוּלָה לְהָאָדָם, כִּי עַל-יְדֵי הַיְגִיעוֹת שֶׁבְּתַחֲלָה נַעֲשֶׂה
הַכְּלִי, וְכָל מֵה שֵׁשׁ לוֹ יוֹתֵר יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת וְכוּ', יֵשׁ
לוֹ כְּלִי גְדוֹל כִּיּוֹתֵר לְקַבֵּל אַחֲרֵי-כֵן בְּתוֹכוֹ שֶׁפַע קְדוּשָׁה
וְטַהֲרָה לְהִתְקַרֵּב לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, עֵין שֵׁם.

כִּי בְּאֵמַת הַצְּדִיק הָאֵמַת הַמְּפֹלָג בְּמַעֲלָה נִפְלְאָה מְאֹד
מְאֹד, רֵאשׁ כָּל הַצְּדִיקִים, אוֹרוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ שֶׁהִשִּׁיג בְּאוֹרוֹ
הָאֵין סוּף, בְּרוּךְ הוּא, הוּא גְדוֹל מְאֹד אֶלְפֵי אֶלְפִין
וְרַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים כְּנֶגֶד הָעוֹלָם כֻּלּוֹ (עֵין לְקוּטֵי-
מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן קל"ג), וּמִהֲרָאוּי הָיָה, שֶׁלֹּא תוּכַל
הָעוֹלָם לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר אוֹר הַגְּדוֹל הַזֶּה, מֵאַחַר
שֶׁהָעוֹלָם קָטָן מְאֹד מְאֹד כְּנֶגֶד אוֹרוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל הַצְּדִיק
הָאֵמַת, אֵךְ מַחֲמַת שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בְּסִמּוֹךְ לְפָנָיו

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

העינים, על-ידי-זה העולם חוצץ וסותם בפני העינים מלראות אורו הגדול של הצדיק האמת, אבל מי שהוא חכם מעט ומטה עיניו קצת מן העולם, תכף יוכל להאיר לו אור הנפלא של הצדיק האמת, ויראה ויבין כי כל העולם אין ואפס נגד האור הגדול הזה, והכל רק דמיונות, הרוצים לכסות ולהסתיר את אורו הגדול של הצדיק האמת, והנה מי שזוכה להתבונן בהאמת ומסתכל בעין האמת, ומחפש תמיד אחר האמת, אז יזכה להתקרב אל הצדיק האמת, ומי שזוכה להתקרב אליו, בודאי יזכה לכל טוב ונצחי לנצח; אשרי לו (עין לקוטי-הלכות, הלכות פלאי בגדים, הלכה ד'), ואפלו אם קלקל מאד מאד עד עכשו במה שקלקל וכו', וכו', אף-על-פי-כן כח הצדיק האמת גדול עד מאד, כי הוא מאיר במקורו אור גדול ונורא כזה, עד שעל-ידי-זה נתקן הכל.

אבל צריך לידע, כי גם אורו הגנוז של זה הצדיק האמת אי אפשר לקבלו, כי אף-על-פי שהוא מכסה ומלביש אורו הגדול בכמה לבושין נפלאים, אף-על-פי-כן אין העולם כדאי לקבל אורו, ומחמת זה נמצאים מונעים ומעכבים ומסכים המבדילים מלקבל

מעלת הזוּכָה לְכוּא אֶל צִיּוֹן רַבְּנוּ ז"ל

אור הצדיק הזה, והם כל עסקי העולם הזה והמחלקת, שהם מונעים מלהתקרב להצדיק האמת, כִּי־אם מי שמתגבר לשַׁבֵּר כָּל המְּנִיעוֹת והמְּעַכְּבִים, וְזֶה טוֹבָה גְּדוּלָּה, כִּי אִם לֹא הִיָּה אֱלוֹ הַמְּסַפִּים והמְּנִיעוֹת, לֹא הִיָּה הָעוֹלָם יְכוּל לְסַבֵּל אוֹרוֹ כָּלָּל, אֲכַל עֵתָה, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה חוֹצֵץ וּמְפַסֵּיק מִלְּהִתְקַרֵּב לְהַצְדִּיק הָאֱמֶת, אֲזִי מִי שְׂזוּכָה לְשַׁבֵּר הַמְּנִיעוֹת וּלְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה לְבוֹשִׁין וְכֹלִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה דִּיקָא יְכוּל לְקַבֵּל אוֹרוֹ הַגָּנוּז וְהַנִּפְלָא מְאֹד, וְכָל מִי שְׂזוּכָה לְשַׁבֵּר מְנִיעוֹת יוֹתֵר גְּדוּלוֹת, כְּמוֹ־כֵן זוּכָה לְכֹלִים חֲזָקִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּמְשִׁיג אוֹרוֹ הַגָּנוּז וְהַנִּפְלָא יוֹתֵר וְיוֹתֵר; וּמִי שְׂאִינוֹ מִתְּגַבֵּר לְשַׁבֵּר הַמְּנִיעוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲזִי הָעוֹלָם הַזֶּה עוֹמֵד בְּפָנָי עֵינָיו וְחוֹצֵץ מִלְּרְאוֹת אוֹר הַצְּדִיק הָאֱמֶת, וְגַם זֶה טוֹבָה גְּדוּלָּה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה אֵין הַכֹּל רוֹאִין אוֹר הַצְּדִיק הָאֱמֶת, כִּי בְּנֻדָּאֵי מִי שְׂאִינוֹ כְּנֻדָּאֵי, דְּהֵינּוּ שְׂלֹא שַׁבֵּר מְנִיעוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, בְּנֻדָּאֵי אֵין צְרִיךְ לְרְאוֹת אוֹר הַצְּדִיק הָאֱמֶת.

וְכִמוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנוּ, זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָּה, (לְקוּטֵי־מוֹהַר"ן, חֵלֶק א, סִימָן קי"ד) עַל פְּסוּק: הַמְּכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים וְכו'.

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

שהוא טובה להצדיק מה שחולקים עליו וכו'. וכן על פסוק צופה רשע לצדיק וכו' (לקוטי-מוהר"ן. חלק א. סימן ר"ח) כי מעט המחלקת היא טובה שלא יתפרסם יותר מהצדק וכו'. עין שם. פי ישרים דרכי ה'. וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. פי אלו המתקרבין להצדיק — טובה לפניהם מה שהיה להם מניעות מזה העולם. פי דיקא על-ידי-זה היו יכולים לקבל אור הצדיק האמת; ואלו שאין מתגברים לשבר המניעות, ואין יכולין לקבל אורו. פי העולם חוצץ בפניהם. גם זה לטובה. כפי שלא יתפרסם הצדיק יותר מדי. נמצא פי דרכי ה' ישרים. פי הכל לטובה. רק שהפושעים נכשלין בעצמן. לעצמן מגיע מכשול. שאינם זוכין להתקרב להצדיק האמת. אבל להעולם הוא טוב.

ובאמת גם בהרחוקים יש חלוקים רבים. פי יש שאינו יכול לקבל כלל אור הצדיק האמת מחמת שאינו מתגבר לשבר המניעות, אבל אף-על-פי-כן אינו חולק עליו. אבל יש שמחמת גשמיות העולם שעומד בפניהם הם חולקים על הצדיק האמת. וגם זה בחינת צדיקים ילכו ופושעים יכשלו. פי אלו

מעלת הזקה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

החולקים הם בחינת פושעים יבשלו, כי רק הם נקשלים על-ידי חציצת העולם הזה שהתגבר כנגדם כל-כף. עד שנכשלו לגמרי וחלקו עליו. אבל אלו שאינם חולקים. על-כל-פנים נחשבים צדיקים נגדם. והם בחינת צדיקים ילכו, כי אצלם טובה מה שנעלם מהם אור הצדיק האמת. כי מאחר שאינם זוכים לשבר המניעות, ואין להם פלים לקבל האור, אין צריכין לידע ממנו, כי יכול להיות, שאם יראו אור הצדיק, יסמא את עיניהם מרבוי האור, והיו נעשים מתנגדים וחולקים לגמרי.

נמצא, שבהכרח שיתפשט הכבודות והמניעות והעפובים בשביל התקרבות לרבנו, זכרנו לברכה. ואם האדם חזק בדעתו ברצונות חזקים ומביט מרחוק איזה אורות צחצחות יזכה באם שיאחז עצמו אצל זה הצדיק האמת ותלמידיו האמתיים שבכל דור ודור. ואף שעכשו עדיין הוא מלכלך בחטאים ועונות וכו', על-כל-פנים הוא אחז את עצמו בו, זכרנו לברכה. ומתחבר עם אנשיו הקדושים, אז בנדאי סוף כל סוף יזכה גם-כן להגיע בזה העולם למה שצריך להגיע. וכל מי שזקה לסלק דעתו ביותר (עין לקוטי-מהר"ן).

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

חלק א. סימן קכ"ג) ומציית את הצדיק האמת על כל אשר יאמר כי הוא זה, והוא מקיים עצותיו, ויש לו יותר עזות ועקשנות וקדושה (עין לקוטי-מוהר"ן. חלק א. סימן רע"א) כמובן זוכה לקבל מזה הצדיק האמת ביותר, כי העקר תלוי בזה — לסלק דעת עצמו לגמרי ולהתנהג בתמימות ובפשיטות גמור, וכן שיהיה לו עזות ועקשנות וקדושה נגד כל הקמים עליו.

וכל זה נאמר בעצם ההתקרבות אל רבנו, זכרונו לברכה; על אחת כמה וכמה פשנתעורר בהאדם רוח קדושה וטהרה ונקנס בו הרהור תשובה, ורוצה לנסע אל ציון רבנו, זכרונו לברכה, — אזי מתחיל לעבר עליו מה שעובר, כי קדם בוער לבו מאד מאד אל זה, ואחר-כך מתגבר עליו היצר-הרע ונופל מתשוקתו שהיה לו בתחלה, ויש אפלו שפכר סמוכים אל הציון הקדוש מתגבר עליהם היצר-הרע עוד יותר ואובדים כל חשקם (עין לקוטי-מוהר"ן. חלק א. סימן ע"ב) אל יקשה בעיניך זאת, ואל יבהלוך רעיוןך על זה, כי דע, שזה נמשך מחמת כי בתחלה, כשכא לו ההרהור תשובה מחמת הטוב שהתעורר בתוכו על-ידי מעשיו

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

באותו שעה, המית יצרו, ונתבטל יצרו הרע שהיה לו, כי המיתו בזה ההרהור תשובה והעבדא של אותו השעה, ואחר-כך כשרוצה לנסע מתגבר עליו יצר הרע אחר, כי כל הגדול מחברו — יצרו גדול הימנו (ספא נ"ב): ויש לו עתה יצר הרע גדול ממה שהיה לו בתחלה, על-כן אם אינו מתחזק נגדו, אזי מתגבר עליו זה היצר-הרע החדש ונופל מתשוקתו שהיה לו תחלה, כי צריך התגברות חדש ביותר נגד זה היצר-הרע שבא לו, ציון שם.

ומזה נבין גדל השנויים שיש בין אלו הנוסעים אל ציון רבנו, וזכרנו לברכה, באומין, אשר הרבה נכנסים בשלום, ומגיעים אל מחוז חפצם בשלום, הינו בציונו הקדוש; וכן יש הרבה, שפכו הגיעו אל "מדינה היא" — מלכות הרשעה, ארץ רוסיא — ונתגברו עליהם המניעות, עד שהצרכו לחזור בלא פלום; וכן יש הרבה שמעקרא נתגברו עליהם המניעות, ולא נתנו להם רשיון אפלו לכנס אל מדינתם; וכן עוד הרבה שנויים: יש אשר אין לו אפלו פרוטה אחת, על-כן אינו יכול אפלו להתחיל לעסק בזה, וכן יש שמתפשטים עליהם כל-כף המניעות מבית ומבחוץ

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

מאביו ואשתו וחותנו וכו', עד שקשה וכבד להם לשבר מניעות כאלו, ולכל אחד נדמה מניעה שלו להמניעה הכי גדולה; וכאן הבן שואל: מדוע חברי זכה ונכנס בשלום ויצא בשלום, בלי שום עפובים, ואני כבד מקרב עשירות שנים יותר ממנו — ועדין לא זכיתי לזה וכו' וכדומה קשיות כאלו שנכנס בלב רבים, עד שנחלש דעתם ורצונם לגמרי, ואף שהיה להם פעם רצון לנסע לציון רבנו, זכרונו לברכה, אך מחמת שרואים לפניהם מניעות כחומות ברזל, על-כן הם מתרשלים לגמרי מזה ונופלים בדעתם מאד, ונדמה להם, שהם כבר לעולם לא יגיעו לשם, ומכל-שכן אלו אשר כבר נסו כמה פעמים, ולא עלתה בידם, הם מתרשלים אחר-כך מאד מאד.

והתרוץ הוא פשוט, כי אי אפשר להגיע אל ציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין בלי תפלה והתבודדות ורצונות וכסופים חזקים מאד מאד בשום אופן שבְעוֹלָם, כי אפלו יהיה פתוח הגבול, ויהיה לו ממון להוצאות הנסיעה, אם לא יהיה לו רצונות וכסופים ותפלות ובקשות על זה — לא יבוא לשם בשום אופן, וזה ברור מאד, ולהפך: אפלו הגבול

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

סגור ומסגור בחומות ברזל ובכריחים וכו', ואין לו אפלו פרוטה אחת לפרטה, על-ידי תקף הרצונות והכסופים והתפלות ובקשות, יזכה להגיע לשם. ועל-כן בשרואין שאחד זכה להגיע לשם, בודאי היה לו רצונות וכסופים חזקים ובקש על זה ימים ושנים ושפך לבו כמים אליו יתברך באמת מעמקא דלבא; ומה שזה לא זכה עדין להגיע לשם הוא מסבת מעוט הרצונות והכסופין ומעוט התפלות והבקשות על זה. והנה אין לה דבר העומד בפני הרצון, ועקר כל המגיעות הוא רק בשביל שיתגבר ברצונות וכסופים יותר חזקים (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן ס"ו) ועקר העזות והעקשנות הוא בהרצון, שצריך האדם הרוצה להכנס בעבודת השם יתברך ובפרטיות בשרוצה להגיע אל ציון רבינו, זכרוננו לברכה, בעיר אומין, שיהיה עקשן גדול בהרצון, ולא יעזב ולא ירפה את הרצון משום מניעה בעולם, וזהו עקר העקשנות דקדושה (עין לקוטי-הלכות, הלכות ברכת המזון, הלכה ד') והתפארותו יתברך מה שהשם יתברך מתפאר בעמו ישראל הוא רק בהעקשנות והרצונות של כל אחד, וכל מי שיש לו רצונות וכסופים יותר טובים, כמו-כן מעלה לפניו יתברך התפארות יותר גדול.

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

ואם אמנם, שעל-פירכ מתפשטים המניעות מאד מאד, עד שאי אפשר בשום אפן שבעולם להוציא מכח אל הפעל רצונו וכסופיו, אף שכבר שבר מניעות עצומות מאביו ומחותנו ואשתו וכו', עדין יש לו מניעות מחמת קמון וכו', ואם אפלו שבר גם מניעות אלו שהפקיר כל מה שיש לו ומכר הכל או משכן כסותו וכו', בשביל לנסע אל ציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין, אף-על-פי-כן אם מתגברת עליו מדת הדין, חס ושלום, למנעו, חס ושלום, יכולים למנעו בודאי במניעות כאלה, שלא יוכל לשפרם, פי בודאי יש מניעות כאלה, שלא יוכל לשפרם, כגון תפיסה בכבלי ברזל, חס ושלום, או חולאת, חס ושלום, וכיוצא בזה הרבה מאד, כגון שעת מלחמה או אין ספינה או אירון לעבר הדרך וכו' וכו' — אף-על-פי-כן העקר הוא הרצון והכסופים, וירגיל את עצמו לבקש בכל יום ויום לפניו יתברך ויגלה רצונותיו וכסופיו, שרוצה על-כל-פנים פעם אחת בימי חיו הקדושים לזכות להוציא מכח אל הפעל ולהיות בציון רבנו, זכרונו לברכה, בעיר אומין, ויבקש על זה מדי יום ביומו בסבלנות גדול, ולא ידחק את השעה קלל, ואף-על-פי שעדין עכשו רואה

מעלת הזוכה לבוא אל ציון רבנו ז"ל

בעצמו, שזה דבר שאי אפשר, ומכל-שפן כשכבר בקש על זה ימים ושנים רצופים, ועדין לא נושע, צריך להתחזק בעקשנות גדול על-כל-פנים בהרצון בעצמו, ולא יחלש אצלו הרצון בשביל זה. ואפלו שכבר נסע כמה פעמים איזה נסיעות בשביל זה ולא עלתה לו — אל יחלש רצונו עבור זה כלל, רק בכל יום ויום יבוא אליו יתברך מחדש ויגלה לפניו רצונותיו וכסופיו ויבקש על זה — אזי מבטח הוא, שיגיע לשם, אך העקר — לא להתיאש מתפלה, ואף שעובר בין כך ימים ושנים, ועדין אינו רואה שום מראה-מקום לישועה, ונדמה לו, כאלו, חס ושלום, לעולם לא יגיע לשם, הוא יעשה את שלו בכל יום ויום לבקש ממנו יתברך — ואז סוף כל סוף, אם יהיה חזק ואמין בכסופים ורצונות ובתפלות ובקשות — יזכה להגיע לשם ולהכנס בשלום ולצאת בשלום, וזה ברור מאד מאד.

פי מה שתפלה פועלת, זה אינו פועל שום דבר שבעולם, שום שחר ושום השתדלות כלל, וראינו בעינינו אנשים מאנשי-שלומנו, שהתפללו ארבעים שנים רצופים מדי יום ביומו על דבר זה — לזכות